Л. М. ШКАРУБА, Л. С. СПАНАТІЙ

Російсько-український СЛОВНИК ХУДОЖНІХ ТЕРМІНІВ

ВИДАВНИЦТВО "КАРАВЕЛА"

Серія "Вища освіта в Україні"

Л. М. Шкаруба, Л. С. Спанатій

Російсько-український словник художніх термінів

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ "Каравела" 2004

УДК 73/76 (038)=161.2=161.1
ББК 85.1я2
Р45

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 14/18.21400 від 3.07.2002 р.)

***Рецензенти*:**

І. В. Грибанова,
кандидат філологічних наук, доцент, завідуюча кафедри слов'янської філології Південнослов'янського інституту Київського славістичного університету;

С. Н. Росляков,
кандидат мистецтвознавства, доцент, директор Миколаївського обласного художнього музею ім. В. В. Верещагіна, член Національної спілки художників України.

Шкаруба Л. М., Спанатій Л. С.
Р45 **Російсько-український словник художніх термінів:** Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Каравела, 2004. — 320 с.

ISBN 966-8019-23-7

Словарь включает терминологию архитектуры, живописи, скульптуры, графики, декоративно-прикладного искусства. Предназначен для студентов специальности "Украинский язык и литература и художественная культура", может быть использован при изучении курсов "Украинская и зарубежная культура", "Культурология".

Рассчитан на широкий круг студентов, аспирантов, преподавателей-культурологов высших учебных заведений и всех, кто интересуется историей художественной культуры и проблемами развития национальной и мировой культур.

Словник включає термінологію архітектури, живопису, скульптури, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва. Призначений для студентів спеціальності "Українська мова і література та художня культура", може бути використаний при вивченні курсів "Українська та зарубіжна культура", "Культурологія".

Розрахований на широке коло студентів, аспірантів, викладачів-культурологів вищих навчальних закладів та усіх, хто цікавиться історією художньої культури та проблемами розвитку національної та світової культур.

УДК 73/76 (038)=161.2=161.1
ББК 85.1я2

ISBN 966-8019-23-7

© Шкаруба Л. М., Спанатій Л. С., 2004
© Видавництво "Каравела", 2004

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

англ.	— английский
араб.	— арабский
арм.	— армянский
афг.	— афганский
брет.	— бретонский
венг.	— венгерский
гол.	— голландский
гр.	— греческий
груз.	— грузинский
двн.	— древневерхне-немецкий
др. рус.	— древнерусский
иран.	— иранский
исл.	— исландский
исп.	— испанский
ит.	— итальянский
кит.	— китайский
лат.	— латинский
лит.	— литовский
малайск.	— малайский
молд.	— молдавский
монг.	— монгольский
нем.	— немецкий
перс.	— персидский
полов.	— половецкий
польск.	— польский
порт.	— португальский
рум.	— румынский
рус.	— русский
санскр.	— санскрит
ст. евр.	— староеврейский
ст. сл.	— старославянский
тат.	— татарский
тибет.	— тибетский
тур.	— турецкий
тюрк.	— тюркский
фин.	— финский
фр.	— французский
цсл.	— церковнославянский
чукотск.	— чукотский
эст.	— эстонский
яп.	— японский

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

англ.	— англійська
араб.	— арабська
вірм.	— вірменська
афг.	— афганська (пушту)
брет.	— бретонська
уг.	— угорська
гол.	— голландська
гр.	— грецька
груз.	— грузинська
двн.	— давньоверхньо-німецька
давньорус.	— давньоруська
іран.	— іранська
ісл.	— ісландська
ісп.	— іспанська
іт.	— італійська
кит.	— китайська
лат.	— латинська
лит.	— литовська
малайськ.	— малайська
молд.	— молдавська
монг.	— монгольська
нім.	— німецька
перс.	— перська
полов.	— половецька
польськ.	— польська
порт.	— португальська
рум.	— румунська
рос.	— російська
санскр.	— санскрит
давньоєвр.	— давньоєврейська
ст. сл.	— старослов'янська
тат.	— татарська
тибет.	— тибетська
тур.	— турецька
тюрк.	— тюркська
фін.	— фінська
фр.	— французька
цсл.	— церковнослов'янська
чукот.	— чукотська
ест.	— естонська
яп.	— японська

Предисловие

Сфера изучения истории и теории художественной культуры постоянно расширяется, о чем, в частности, свидетельствует появление большого количества учебников по художественной культуре для вузов и школ как на русском, так и на украинском языках. Это обстоятельство вызывает потребность в создании соответствующего русско-украинского словаря, который сделал бы более доступной художественную терминологию для изучающих и преподающих художественную культуру, а также отражающего современный уровень гуманитарных наук.

В начале XX в. явственно проступает вклад в общую мировую культуру и специфика разнообразных региональных и национальных культур, наблюдается отход от традиционного европоцентризма. Поэтому данный Словарь включает терминологию, связанную с художественной культурой арабо-мусульманского мира, Доколумбовой Америки, Индии, Китая, Японии, Монголии, Юго-Восточной Азии. Особое внимание уделено терминологии, отражающей специфику украинской художественной культуры, прежде всего декоративно-прикладного искусства и художественных ремесел.

Строгих критериев, которые определяли бы терминологический круг в сфере художественной культуры, нет, поэтому включение в Словарь отдельных терминов может быть спорным. Авторы стремились к наиболее полной презентации терминологии как в историческом аспекте (поэтому включены некоторые устаревшие слова — **трактир**, **горница**, **светлица**, **ям** и т. д.), так и в содержательном, вводя термины, отражающие бытовую культуру тех или иных народов (**пиала**, **кумган**, **казанлык**, **близнецы** и т. д.).

Русский алфавит

А а	Б б	В в	Г г
Д д	Е е	Ё ё	Ж ж
З з	И и	Й й	К к
Л л	М м	Н н	О о
П п	Р р	С с	Т т
У у	Ф ф	Х х	Ц ц
Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ
Ы ы	Ь ь	Э э	Ю ю
Я я			

Передмова

Сфера вивчення історії й теорії художньої культури постійно розширюється, про що, власне, свідчить поява великої кількості підручників українською й російською мовами із художньої культури для ВНЗ та шкіл. Це і викликало необхідність створення відповідного російсько-українського словника, який зробив би більш доступною художню термінологію для тих, хто вивчає або викладає художню культуру, відповідаючи сучасному рівню гуманітарних наук.

Початок XX ст. позначений значним внеском у скарбницю світової культури та специфікою різноманітних регіональних і національних культур, спостерігається своєрідний відхід від традиційного європоцентризму. Тому даний Словник містить термінологію, пов'язану з художньою культурою арабо-мусульманського світу, Доколумбової Америки, Індії, Китаю, Японії, Монголії, Південно-Східної Азії. Особливе місце займає термінологія, що відображає специфіку української художньої культури, передусім декоративно-ужиткового мистецтва й художніх ремесел.

Суворих критеріїв, які б визначали термінологічне коло в сфері художньої культури, немає, тому внесення до Словника окремих термінів може бути спірним. Автори намагалися якнайповніше презентувати термінологію як в історичному (тому внесені деякі застарілі слова — **трактир**, **горниця**, **світлиця**, **ям** тощо), так і в змістовому аспектах, завдяки використанню термінів, які відображають побутову культуру тих чи інших народів (**піала**, **кумган**, **казанлик**, **близнюки** тощо).

Український алфавіт

А а	Б б	В в	Г г
Ґ ґ	Д д	Е е	Є є
Ж ж	З з	И и	І і
Ї ї	Й й	К к	Л л
М м	Н н	О о	П п
Р р	С с	Т т	У у
Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч
Ш ш	Щ щ	Ь ь	Ю ю
Я я			

А

Аба́к, аба́ка (гр.) — 1) верхняя часть капители колонны, полуколонны, пилястры; 2) подкладка под архитрав.

Абба́тство (лат.) — католический монастырь, подчиненный епископу или непосредственно Папе и находящийся под управлением аббата, избираемого монахами.

Абра́мцево-ку́дринская резьба́ — русский народный промысел — резьба по дереву, характерная для с.Абрамцева и соседних с ним сел Загорского р-на Московской области. Мастера А.-к. р. работают в технике плоскорельефной резьбы с использованием декоративных мотивов растительных форм, фигур людей, птиц, животных; также клиновидной геометрической резьбы для оформления мебели и т. д.

А́брис (нем.) — линейный рисунок вспомогательного характера; контур.

Авангарди́зм (фр.) — условное наименование художественных движений XX в., для которых характерны стремление к коренному обновлению художественной практики, разрыву с устоявшимися принципами и традициями (абстракционизм, кубизм, фовизм, дадаизм, футуризм, сюрреализм и др.).

Аба́к, аба́ка (гр.) — плоска квадратна плита, що становить верхню частину капітелі колони, пілястри, підкладка під архітрав.

Аба́тство (лат.) – католицький монастир із належними володіннями, що підпорядкований єпископу чи безпосередньо Папі, знаходиться під керівництвом абата, який обирається монахами.

Абра́мцево-ку́дринське рі́зьблення — різьблення по дереву, характерне для с.Абрамцево й сусідніх із ним сіл Загорського району Московської області. Майстри А.-к. р. працюють у техніці плоскорельєфної різьби з використанням декоративних мотивів рослинних форм, фігурок людей, птахів, тварин; також у техніці клиновидної геометричної різьби для оформлення меблів і т. п.

А́брис (нім.) — лінійний (контурний) рисунок допоміжного призначення; контур.

Авангарди́зм (фр.) — загальна умовна назва літературно-художніх течій XX ст., для яких характерне прагнення до очищення й оновлення мистецького руху, безапеляційне заперечення традицій, бажання зробити мистецтво масовим, синтезувати різні види творчості з використанням різних технік, матеріалів (абстракціонізм, фовізм, кубізм, дадаїзм, футуризм, сюрреалізм).

Аванза́л (фр.) — передний зал.

Аванло́жа (фр.) — внутренняя, закрытая часть ложи в театре.

Авансце́на (фр.) — открытая часть сцены, несколько выдвинутая в зрительный зал (перед занавесом).

Авеню́ (фр.) — широкая улица, преимущественно обсаженная по обеим сторонам деревьями.

Аве́рс (фр.) — лицевая сторона медали, монеты.

Автогравю́ра (гр.) — гравюра, воспроизводящая художественное произведение и выполненная самим автором.

Автогра́фия (гр.) — один из способов исполнения художественной литографии. Художник рисует не на самом литографском камне, а на переводной бумаге (корнпапире), с которой рисунок механически переносится на камень или цинковую пластинку.

Автолитогра́фия (гр.) — 1) способ исполнения художественной литографии, при котором художник сам выполняет весь или почти весь процесс; 2) произведение, выполненное этим способом.

Автопортре́т (гр.) — разновидность портретного жанра — изображение художника, скульптора, выполненное им самим.

Аванза́л (фр.) — передній зал, приймальня.

Аванло́жа (фр.) — невелике приміщення біля входу в театральну ложу.

Авансце́на (фр.) — відкрита частина театральної сцени, трохи висунута наперед у зал до глядачів (перед завісою).

Авеню́ (фр.) — широка вулиця, переважно обсаджена з обох сторін деревами.

Аве́рс (фр.) — у медальєрному мистецтві — лицевий бік монети або медалі.

Автогравю́ра (гр.) — гравюра, виконана самим художником (на відміну від репродукційної).

Автогра́фія (гр.) — спосіб виготовлення літографської друкарської форми, за яким малюнок, виконаний автором-художником на перебивному автографському папері тушшю або олівцем, переносять на літографський камінь або цинкову пластинку.

Автолітогра́фія (гр.) — 1) різновид літографії, при якому художник виконує твір безпосередньо на літографському камені; 2) твір, виконаний цим способом.

Автопортре́т (гр.) — різновид портретного жанру — портрет художника, скульптора, виконаний ним самим.

Агитацио́нное иску́сство (лат.) — совокупность видов изобразительного и декоративно-прикладного искусства, которые содержат политические идеи, выраженные в лаконичной, активнодействующей форме.

Агітаці́йне мисте́цтво (лат.) — сукупність видів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, що відтворюють політичні ідеї, виражені в лаконічній, активнодіючій формі.

Агора́ (гр.) — в Древней Греции — центральная торговая площадь города; место проведения народных собраний.

Агора́ (гр.) — у Стародавній Греції — центральна торговельна площа міста; місце проведення народних зборів.

Аде́льфи стиль (от названия фирмы, основанной англ. архитектором Р.Адамом (1728–1792) — стиль оформления интерьеров английского классицизма.

Аде́льфі стиль (від назви фірми, заснованої англ. архітектором Р.Адамом (1728–1792) — стиль оформлення інтер'єрів англійського класицизму.

Адито́н (гр.) — внутреннее, обычно расположенное за целлой святилище греческого храма, доступное только для служителей культа.

Адито́н (гр.) — внутрішнє святилище грецького храму, доступне тільки для служителів культу.

Адгоки́зм (лат.) — постмодернистский термин: концепция, которая требует при проектировании учитывать реальные условия данного места, конкретных обстоятельств, особенности ситуации. А. отрицает “вечные” идеалы и проповедует возвращение к конкретике, ориентацию на сиюминутные и преходящие ценности.

Адгокі́зм (лат.) — термін постмодернізму: концепція, що вимагає при проектуванні враховувати реальні умови даного місця, конкретні обставини, особливості ситуації. А. заперечує “вічні” ідеали і проповідує повернення до конкретики і побуту, орієнтацію на миттєві й скороминущі цінності сьогодення.

Адо́б, адо́ба (исп.) — сырцовый кирпич из глины и резаной соломы. Применялся в древности в бедных на камень районах Мексики, Центральной и Южной Америки.

Адо́б, адо́ба (ісп.) — будівельний матеріал (невипалена цегла, виготовлена з суміші глини, соломи, піску). Використовувався раніше в бідних камінням районах Мексики, Центральної та Південної Америки.

Адора́ции жест (лат.) — в христианской иконографии — жест Богоматери Оранты, мучеников и преподобных: фронтально раскрытая ладонь с прямо поставленными четырьмя сомкнутыми пальцами (кроме большого). У Оранты ладони на уровне плеч, у мучеников и преподобных — ладони на уровне груди.

Азури́т (фр.) — разновидность древней синей краски, которая изготавливается из медной руды.

Айва́н (тур.) — 1) сводчатое помещение в виде глубокой ниши или зала, открытое на фасаде во двор здания во дворцах Востока; 2) терраса, навес, галерея с плоским покрытием в среднеазиатских жилищах, мечетях.

Академи́зм (фр.) — 1) направление в искусстве XVI–XIX вв., основанное на догматическом следовании канонам античности и Возрождения; 2) соблюдение академических (школьных) традиций.

Ака́нф, ака́нт (гр.) — декоративная форма, восходящая к рисунку листьев травянистого растения аканф.

Акваре́ль (фр.) — краски, разводимые водой, а также живопись этими красками.

Аквати́нта (ит.) — вид гравюры, основанный на протравливании кислотой металлической доски сквозь прилипшую к ней

Адора́ції жест (лат.)— у християнській іконографії — жест Богоматері Оранти, мучеників і преподобних: фронтально розкрита долоня з прямо поставленими чотирма зігнутими пальцями (окрім великого). У Оранти долоні на рівні плечей, у мучеників і преподобних — на рівні грудей.

Азури́т (фр.) — різновид синьої фарби, що виготовлялася з мідної руди.

Айва́н (тур.) — 1) склепінчасте приміщення, що має вигляд глибокої ніші або зали, відкрите на фасаді у двір будівлі в палацах Сходу; 2) тераса, навіс, галерея з плоским покриттям у середньоазіатських житлах, мечетях.

Академі́зм (фр.) — 1) напрям у мистецтві XVI–XIX ст., заснований на догматичному дотримуванні канонів античної та ренесансної епох; 2) термін застосовується для позначення дотримання академічних (шкільних) традицій.

Ака́нф, ака́нт (гр.) — декоративна форма у вигляді стилізованих листків і стебел трав'янистої рослини аканф.

Акваре́ль (фр.) — водяні фарби; техніка живопису акварельними фарбами.

Акваті́нта (іт.) — різновид гравюри, заснований на травленні кислотою вкритої тонким шаром пилу асфальту або каніфолі

асфальтовую или канифольную пыль.

Аквати́пия (лат.) — печатание рисунков красками, не содержащими масла.

Акведу́к (лат.) — 1) водопровод для подачи воды из расположенных выше источников; 2) часть водопровода в виде арочного моста над оврагом, рекой.

Акроли́ф, акроли́т (гр.) — в Древней Греции — статуя, обнаженные фрагменты которой выполнялись из мрамора, а прикрытые одеждой части — из окрашенного и позолоченного дерева.

Акро́поль (гр.) — 1) возвышенная и укрепленная часть древнегреческого города; 2) верхний город, крепость, убежище на случай войны.

Акроте́рий (гр.) — скульптурное украшение, помещаемое над углами фронтона архитектурного сооружения, выстроенного с применением классического ордера.

Аксессуа́ры (фр.) — второстепенные, вспомогательные детали главного изображения, дополняющие характеристику образа.

Акт (лат.) — изображение обнаженной человеческой фигуры.

Алаба́стр (гр.) — в Древней Греции — сосуд из алебастра, стекла, металла, обожженной глины, имеющий продолговатую закругленную форму, плоское горло и ушко, за которое его подвешивали для хранения.

металевої дошки, на яку голкою нанесено зображення.

Аквати́пія (лат.) — поліграфічне відтворення малюнків водяними (знежиреними) фарбами.

Акведу́к (лат.) — 1) водопровід для подачі води з джерел, що знаходяться вище; 2) частина водопроводу у вигляді аркового мосту над яром, річкою.

Акролі́ф, акролі́т (гр.) — у Стародавній Греції — статуя, оголені фрагменти якої виконувалися із мармуру, а прикриті одягом — із пофарбованого або позолоченого дерева.

Акро́поль (гр.) — розташована на височині та укріплена частина давньогрецького міста, фортеця; 2) сховище на випадок війни.

Акроте́рій (гр.) — скульптурна прикраса над кутами фронтону архітектурної споруди, побудована із застосуванням класичного ордера.

Аксесуа́ри (фр.) — деталі в художньому зображенні, що доповнюють характеристику образу.

Акт (лат.) — зображення оголеного тіла людини.

Алаба́стр (гр.) — у Стародавній Греції — посуд із алебастру, скла, металу, випаленої глини, що мав продовгувату заокруглену форму, плоске горло і вушко, за яке його підвішували для зберігання.

Алентýр (фр.) — тип французских обоев XVIII в., на которых сюжетные изображения украшались пышным обрамлением, имитирующим картину в раме.

Аликатáдос (исп.) — керамический архитектурный мозаичный декор мавританского стиля в Испании XIV–XV вв.

Алки́р (польск.) — боковая комната, отделенная стеной от большой комнаты, которая служит спальней.

Алконóст, алконóс (гр.) — в византийских и древнерусских средневековых легендах — райская птица с лицом человека, которую часто отождествляют с райской птицей Сирин. А. — популярный орнаментальный мотив в искусстве Киевской Руси.

Áлла при́ма (ит.) — способ исполнения масляной живописи, требующий окончания работы до подсыхания и исключающий такие этапы исполнения, как подмалевка, прописка, лессировка.

Аллегóрия (гр.) — в изобразительном искусстве — олицетворение отвлеченных понятий, изображение их через ассоциативно близкие конкретные образы, существа, предметы.

Аллéя (фр.) — дорога, пешеходная или проезжая, в парке или в саду, по обеим сторонам обсаженная деревьями или кустарником.

Алентýр (фр.) — тип французьких шпалер XVIII ст., на яких сюжетне зображення оздоблювалося пишним обрамленням, що імітує картину в рамці.

Алікатáдос (ісп.) — керамічний архітектурний мозаїчний декор мавританського стилю в Іспанії XIV–XV ст.

Алки́р (польськ.) — бокова кімната, відділена від світлиці перегородкою, що служить покоєм.

Алконóст, алконóс (гр.) — у візантійських і давньоруських середньовічних легендах — райський птах із обличчям людини. А. часто ототожнюють з іншим райським птахом Сирином. А. — популярний орнаментальний мотив декоративного мистецтва Київської Русі.

Áлла при́ма (іт.) — спосіб виконання живописного твору, що вимагає закінчення роботи до підсихання фарб, оскільки підмальовувати, розписувати, лесувати вже не можна.

Алегóрія (гр.) — спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями.

Алéя (фр.) — дорога (в садку, парку), обсаджена з обох боків деревами, кущами; одна з форм садово-паркового мистецтва.

Аллюзионúзм (фр.) — термин постмодернистской архитектуры, обозначающий введение в архитектурную композицию т. н. исторических аллюзий; этот прием должен пробуждать в памяти явления архитектуры прошлого. А. — одна из важнейших особенностей постмодернистской архитектуры.

Алюзіонíзм (фр.) — термін архітектури постмодернізму, що означає введення в композицію так званих історичних алюзій, покликаних збудити в пам'яті певні явища архітектурного минулого. А. — одна з найважливіших особливостей постмодерністської архітектури.

Алтáрь (лат.) — 1) жертвенник у язычников, место жертвоприношения; 2) в католической церкви — жертвенный стол, престол; 3) восточная внутренняя часть православной церкви, отгороженная алтарной преградой, иконостасом.

Вівтáр (лат.) — 1) жертовник у язичників, місце жертвоприношення; 2) у католицькій церкві — жертовний стіл, престол; 3) східна внутрішня частина православної церкви, відгороджена вівтарною перегородкою, іконостасом.

Алькóв (исп.) — углубление, ниша в стене для кровати.

Алькóв (ісп.) — заглиблення в стіні, ніша для ліжка.

Альпинáрий (от названия гор Альп) — участок сада, парка, засаженный высокогорной растительностью. Устраивается в виде каменной горки.

Альпінáрій (від назви гір Альп) — ділянка саду, парку, влаштована у вигляді кам'янистої гірки, на якій вирощують гірські (альпійські) рослини.

Альфрéйные рабóты — техника украшения помещений декоративными росписями клеевыми, масляными, эмульсионными и эмалевыми красками.

Альфрéйні робóти — техніка оздоблення приміщень декоративними розписами, що виконуються клейовими, олійними, емульсійними та емалевими фарбами.

Альфрéско (ит.) — основная техническая разновидность фресковой живописи по свежей известковой штукатурке.

Альфрéско (іт.) — основний технічний різновид фрескового живопису, що виконується на сирій вапняній штукатурці.

А ля тенúрс (от фамилии художника Д.Тенирса) — название гобеленов, распространенных в Европе конца XVII–XVIII вв., которые создавались

А ля тенíрс (від прізвища художника Д.Тенірса) — назва гобеленів, поширених у Європі наприкінці XVII–XVIII ст., що виготовлялися за картонами

по картонам фламандского художника Д.Тенирса и художников его круга. Для этих гобеленов характерны жанровые сюжеты, использование линейной, воздушной перспективы и живописная трактовка изображений.

Амалáка — сплющенное, ребристое, в форме плоского барабана (имитирующее плод водяной лилии) завершение североиндийского храма с шикхарой.

Амальгáма (фр.)— сплав золота и ртути. Применяется в художественных работах по металлу.

Амбáр (тур.)— хозяйственная постройка для хранения зерна, припасов разнообразных товаров.

Амбразýра (фр.) — отверстие в оборонительном сооружении для стрельбы и наблюдения.

Амбулянт (лат.) — небольшой переносной столик для кофейного или чайного сервиза, популярный во Франции во второй пол. XVIII в.

Амвóн (гр.) — возвышение перед алтарем, с которого священник произносит проповеди, читает Евангелие.

Ампи́р (фр.) — стиль в европейской архитектуре первых трех десятилетий XIX в., завершающий эволюцию классицизма. Для А. характерны массивные портики, военная проблематика в архитектурных

фламандського живописця Д.Тенірса та художників його кола. Для цих гобеленів характерні жанрові сюжети, використання лінійної, повітряної перспективи в передачі простору й живописне трактування зображень.

Амалáка — сплющене, ребристе, у формі плоского барабана (імітує плід водяної лілії) завершення північноіндійського храму з шикхарою.

Амальгáма (фр.) — сплав золота зі ртуттю. Застосовується в художніх роботах по металу.

Амбáр (тур.), **комóра** — господарська споруда для зберігання зерна, припасів, різноманітних товарів.

Амбразýра (фр.) — отвір у оборонних спорудах і бронебаштах для пострілів і спостереження.

Амбулянт (лат.) — невеликий переносний столик для кавового або чайного сервізу. Популярний у Франції в другій пол. XVIII ст.

Амвóн (гр.) — підвищення в церкві перед вівтарем, з якого священик виголошує проповіді, читає Євангеліє.

Ампíр (фр.) — стиль пізнього класицизму в архітектурі й мистецтві (переважно декоративно-ужитковому), що виник у Франції на початку XIX ст. Для А. характерні масивні портики, військова проблематика в

деталях и декоре, суровый аскетизм.

Амфипрости́ль (гр.) — тип древнегреческого храма, прямоугольного в плане, имеющего колонные портики на торцовых фасадах.

Амфитеа́тр (гр.) — 1) древнеримское монументальное сооружение для зрелищ, эллипсовидное в плане, без крыши, с ареной посередине; 2) места для зрителей в закрытых помещениях, расположенные дугообразными незамкнутыми ярусами.

А́мфора (лат.) — античный сосуд из глины, реже из металла, с расширенной верхней и суженной нижней частью тулова, с узким горлом и двумя ручками.

Ана́за — михраб в дворовой мечети.

Анало́й (гр.) — возвышенный стол, на который возлагаются церковные книги, а также небольшие иконы.

Анало́йная ико́на — икона небольшого размера, хранящаяся на полке в алтарной части храма или в ризнице. А. и. возлагают на аналой по определенным праздникам.

Анга́р (фр.) — сооружение для хранения и технического обслуживания самолетов, вертолетов.

Анго́б (фр.) — в технологии художественной керамики — тончайший слой глиняной массы, наносимый на поверхность изделия из простой или искусственно

архітектурних деталях і декорі, суворий аскетизм.

Амфіпрости́ль (гр.) — тип давньогрецького прямокутного храму, що має колонні портики на торцевих фасадах.

Амфітеа́тр (гр.) — 1) давньоримська монументальна споруда для видовищ еліптичної форми з ареною посередині, без даху; 2) у сучасному театрі — місця для глядачів, розташовані напівкруглими уступами за партером.

А́мфора (лат.) — велика глиняна посудина яйцеподібної форми з двома вертикальними ручками, широко вживана в античному світі.

Ана́за — міхраб у дворовій мечеті.

Анало́й (гр.) — високий, із похилим верхом столик, на який кладуть церковні книги, а також невеликі ікони.

Анало́йна іко́на — невеликого розміру ікона, що зберігається на полиці у вівтарній частині храму або в ризниці. А. і. кладуть на аналой у певні свята.

Анга́р (фр.) — споруда для зберігання й технічного обслуговування літаків, гелікоптерів.

Анго́б (фр.) — тонкий шар глини, що наносять на поверхню керамічного виробу перед випалюванням, щоб закрити колір або грубу структуру

окрашенной глины в процессе его изготовления. А. бывает белый и цветной.

А́нда́ — массивный полусферический корпус буддийской ступы.

Андегра́унд — буквально "подпольное", нелегальное искусство. Термин стал употребляться впервые в американском киноискусстве 40-х гг., это понятие относилось к некоммерческим фильмам экспериментального характера, предназначенным для домашнего просмотра. В 50-60-х гг. — синоним некоммерческого, экспериментального искусства вообще, близкий к понятию "модернизм". Особую окраску термин получил в СССР 70-80-х гг., когда появилось действительно подпольное искусство — тайные выставки, нелегальные встречи. А. стал формой протеста против официального искусства и тоталитарного общества. В годы т. н. перестройки А. утратил свою актуальность.

Андрокефали́зм, андроцефали́зм (гр.) — в древнем искусстве — изображение мифических существ с человеческими головами. Со временем А. распространился в европейском искусстве средних веков и древнеукраинском искусстве.

Андро́н (гр.) — мужская половина в древнегреческом доме.

Анималисти́ческий жанр (фр.) — изображающий животных; А.

матеріалу. Буває А. білий та кольоровий.

А́нда́ — масивний напівсферичний корпус буддійської ступи.

Андегра́унд — буквально "підпільне", нелегальне мистецтво. Термін уперше використаний у американському кіномистецтві в 40-х рр., стосувався він некомерційних фільмів екпериментального характеру, що призначалися для домашнього перегляду. В 50-60-х рр. — синонім некомерційного, експериментального мистецтва загалом, близький до поняття "модернізм". Особливого значення набув цей термін у СРСР 70-80-х р., коли з'явилося підпільне мистецтво — таємні виставки, нелегальні зустрічі. А. став формою протесту проти офіційного мистецтва й тоталітарного суспільства. У роки т. з. перебудови А. втратив свою актуальність.

Андрокефалі́зм, андроцефалі́зм (гр.) — у стародавньому мистецтві — зображення міфічних істот із людськими головами. З часом А. поширився у середньовічному європейському та давньоукраїнському мистецтві.

Андро́н (гр.) — чоловіча половина в давньогрецькому будинку.

Анімалісти́чний жанр (фр.) — різновид образотворчого мистецтва,

жанр — разновидность изобразительного искусства, посвященная изображению животных.

пов'язаний із зображенням тварин.

Анкáна — в Древней Индии — внутренний дворик или огороженное пространство, примыкающее к жилью.

Анкáна — у Стародавній Індії — внутрішній дворик або огороджений простір, що прилягає до житла.

Áнны королéвы стиль — стиль позднего барокко в Англии, распространенный в оформлении интерьеров, прежде всего в мебельном деле 90-х гг. XVII в. — 30-х гг. XVIII в.

Áнни королéви стиль — стиль пізнього бароко в Англії, поширений у оздобленні, насамперед у меблярстві 90-х рр. XVII ст. — 30-х рр. XVIII ст.

Ансáмбль (фр.) — в архитектуре и градостроительстве — гармоничное единство пространственной композиции, включающей здания, инженерные сооружения и зеленые насаждения.

Ансáмбль (фр.) — гармонійна єдність у розташуванні та оформленні групи споруд, пам'ятників, зелених насаджень та ін., що становлять архітектурну композицію.

Антаблемéнт (фр.) — венчающее горизонтальное завершение архитектурного ордера, состоящее из архитрава, фриза и карниза.

Антаблемéнт (фр.) — верхня частина споруди, що спирається на колони. А. поділяється на архітрав, фриз і карниз.

Антарáла — помещение между святилищем (гарбхагрихой) и залом для молящихся (мантапамом) средневекового индуистского храма.

Антарáла — приміщення між святилищем (гарбхагрихою) і залою для тих, хто молиться (мантапамом), у середньовічному індуїстському храмі.

Антéфикс (лат.) — украшение из мрамора или терракоты в виде пальметты или щита с рельефом, размещенное по краям кровли античного храма.

Антéфікс (лат.) — прикраса з мармуру чи теракоти у вигляді пальмети або щита з рельєфом, розташована по краях даху античного храму.

Áнтик (фр.) — произведение античной скульптуры или его фрагмент (в оригинале или слепок).

Áнтик (фр.) — твір античної скульптури або його фрагмент (в оригіналі або зліпку).

Антúчное искýсство — искусство высокоразвитых рабовладельческих обществ Средиземноморья

Антúчне мистéцтво — мистецтво високорозвинених рабовласницьких держав Середземномор'я й

и Малой Азии в I тысячелетии до н. э. (Греция и эллинистические государства, Римская республика) и в 1-й половине I тысячелетия н. э. (Римская империя).

Малої Азії в I тис. до н. е. (Греція, елліністичні держави, Римська республіка) і в 1-й половині I тис. н. е. (Римська імперія).

Антресо́ль (фр.) — 1) верхняя часть помещения, разделенная на два полуэтажа; верхний низкий этаж в противоположность высоким комнатам главного, обычно второго этажа (в старых особняках); 2) надстройка в виде балкона в комнате, магазине, конторе для увеличения полезной площади.

Антресо́ль (фр.) — 1) верхня частина у високому приміщенні, поділеному на два напівповерхи; верхній напівповерх будинку (в старих особняках); 2) надбудова у вигляді балкона в кімнаті, магазині, конторі для збільшення корисної площі.

Антура́ж (фр.) — окружающая среда, обстановка.

Антура́ж (фр.) — оточення, середовище, навколишня обстановка.

А́нты (лат.) — выступы продольных стен здания, ограничивающие вход; наиболее часто встречаются в древнегреческих храмах.

А́нти (лат.) — виступи подовжніх стін будівлі, що обмежують вхід; найчастіше зустрічаються в давньогрецьких храмах.

Анфила́да (фр.) — ряд последовательно примыкающих друг к другу помещений, дверные проемы которых расположены на одной оси.

Анфіла́да (фр.) — ряд послідовно розміщених одна біля одної кімнат, двері або арки яких розташовані на одній лінії.

Апарта́ме́нты (фр.) — большое роскошное помещение.

Апарта́ме́нти (фр.) — велике, розкішне приміщення.

Аппаре́ль (фр.) — 1) капелла в средневековой Западной Европе; 2) сооружение с наклонной поверхностью для прохода или проезда в здание, сооружение к возвышающимся частям здания.

Апаре́ль (фр.) — 1) капела в середньовічній Західній Європі; 2) пристосування із похилою поверхнею для проходу або проїзду до підвищених частин будівлі.

Аподите́рий (гр.) — помещение для раздевания в римских термах (банях).

Аподите́рій (гр.) — приміщення для роздягання в римських термах (банях).

Апофеóз (гр.) — в изобразительном искусстве — композиция, прославляющая героя, народ, событие.

Апликáция (лат.) — техника создания сюжетных или орнаментальных композиций на бумаге, картоне, полотне наклеиванием или нашиванием разноцветных кусочков бумаги, ткани и других материалов.

Апси́да, абси́да (гр.) — полукруглый, прямоугольный или многогранный выступ в восточной части храма, где находится алтарь. А. появились в древнеримских постройках-базиликах.

Арабéски (фр.) — европейское название орнамента, сложившегося в искусстве мусульманских стран. А. построена по принципу бесконечного развития повторяющихся групп геометрических, растительных, эпиграфических мотивов.

Арáста — в Турции — крытые улочки, застроенные лавками с обеих сторон.

Ардхамандáпа (санскр.) — портик (крыльцо) в индуистском храме.

Арéна (лат.) — 1) в античности — средняя часть цирка или амфитеатра, где происходили игры, бои и представления; 2) большая круглая площадка посредине цирка, на которой даются представления.

Арети́йская керáмика (от названия ит. города Аретто) —

Апофеóз (гр.) — в образотворчому мистецтві — композиція, що прославляє, звеличує особу, народ, події, явища.

Аплікáція (лат.) — техніка виготовлення сюжетних або орнаментальних композицій на папері, картоні, полотні наклеюванням або нашиванням різнокольорових клаптиків паперу, тканини, шкіри та інших матеріалів.

Апси́да, абси́да (гр.) — східна частина храму, де міститься вівтар. Апсида має форму напівкруглого, прямокутного чи багатокутного виступу будівлі, перекритого півкуполом або зімкненим півсклепінням.

Арабéски (фр.) — європейська назва орнаменту з геометричних і стилізованих рослинних візерунків, який характерний для мистецтва мусульманських країн.

Арáста — в Туреччині — криті вулички, забудовані крамницями з обох сторін.

Ардхамандáпа (санскр.)— портик (ґанок) в індуїстському храмі.

Арéна (лат.) — 1) в античності — середня частина цирку або амфітеатру, де відбувалися ігри, бої та вистави; 2) великий круглий майданчик усередині цирку для виступу артистів.

Аретíйська керáміка (від назви іт. міста Аретто) — назва виробів

название изделий из красной высококачественной глины, которые изготовлялись в эллинистической Греции и Древнем Риме.

Ар-деко́ (фр.) — стиль репрезентативной монументальной архитектуры 1930–1950-х гг., который воплощал в своих образах мощь корпораций старшего поколения (Крайслер, Рокфеллер и др.), за что был назван стилем "большого бизнеса", стилем "собственного стилистического выбора Америки".

Ариаба́л (гр.) — в Древней Греции —небольшой шарообразный сосуд из обожженной глины, часто с художественной росписью.

Арк (перс.) — крепость, цитадель феодального города (Средняя Азия).

А́рка (ит.) — криволинейное перекрытие проема в стене или пространства между двумя опорами (столбами, колоннами, пилонами).

Арка́да (фр.) — ряд одинаковых по форме и размеру арок, опирающихся на колонны или столбы.

А́рка подпру́жная — вспомогательная арка, поддерживающая расположенный выше свод, купол или часть стены.

Аркасо́лия, аркасо́лий — арочная ниша.

А́рка триумфа́льная — монументальное сооружение в честь военных побед и др. знаменательных

із червоної високоякісної гончарної глини, які виготовлялися в елліністичній Греції та Стародавньому Римі.

Ар-деко́ (фр.) — стиль репрезентативної монументальної архітектури 1930–1950-х рр, що втілив у своїх образах потужність корпорацій старшого покоління (Крайслер, Рокфеллер та ін.), і за це був названий стилем "великого бізнесу", стилем "власного стилістичного вибору Америки".

Ариаба́л (гр.) — у Стародавній Греції — невеликий кулеподібний посуд із випаленої глини, часто з орнаментом.

Арк (перс.) — фортеця, цитадель феодального міста (Середня Азія).

А́рка (іт.) — елемент будинків, інженерних споруд для криволінійного перекриття прорізів у стіні або прольотів між опорами (стовпами, колонами, пілонами).

Арка́да (фр.) — кілька однакових за формою і розміром арок у будівлі, що спираються на колони або стовпи.

А́рка-підпо́ра — допоміжна арка, що підтримує розташоване вище склепіння, купол або частину стіни.

Аркасолі́я, аркасолі́й — арочна ніша.

А́рка тріумфа́льна — монументальна споруда на честь військових перемог та інших знаменних

событий. В центральной части А. т. располагается проезд с арочным перекрытием, сооружение украшается монументально-декоративным убранством.

Аркату́ра (нем.) — ряд декоративных ложных арок на фасаде здания или на внутренних стенах помещения.

Аркбута́н (фр.) — наружная каменная полуарка, передающая распор сводов главного нефа готического собора опорным столбам (контрфорсам), расположенным за пределами основного объема здания.

Армату́ра (лат.) — в специальном значении — предметы вооружения как элемент или материал декоративной композиции. Мотивы А. были распространены в римской античности и часто встречаются в декоре архитектурных памятников классицизма. Термин обычно употребляют в форме прилагательного (арматурный фриз).

"Ар нуво́" (фр.) — в некоторых европейских странах и США — название стиля "модерн".

Арсена́л (фр.) — в архитектуре — помещение или здание для хранения оружия и военного снаряжения.

Артесона́до (исп.) — деревянный наборный потолок с кессонами, часто с резьбой и росписью.

Артефа́кт (лат.) — в современном искусствознании — факт, явление, произведение искусства.

події. У центральній частині А. т. розміщується проїзд із арковим перекриттям, споруда прикрашається монументально-декоративним оздобленням.

Аркату́ра (нім.) — кілька однакових декоративних арок на фасаді будівлі або на внутрішніх стінах приміщення.

Аркбута́н (фр.) — зовнішня опорна кам'яна напіварка у готичному соборі, що передає горизонтальний розпір від склепіння на зовнішні стіни та контрфорс, розташований за межами основного об'єму будинку.

Армату́ра (лат.) — в спеціальному значенні — предмети озброєння як елемент або матеріал декоративної композиції. Мотиви А. були поширені в римській античності й часто зустрічаються в декорі архітектурних пам'ятників класицизму. Термін більш уживаний у формі прикметника від арматура, наприклад: арматурний фриз і т. д.

"Ар нуво́" (фр.) — в деяких європейських країнах і США — назва стилю "модерн".

Арсена́л (фр.) — в архітектурі — приміщення або будівля для зберігання зброї та військового спорядження.

Артесона́до (ісп.) — дерев'яна набірна стеля з кесонами, часто з різьбленням і розписом.

Артефа́кт (лат.) — у сучасному мистецтвознавстві — твір, факт, явище мистецтва.

Артиза́ция (лат.) — термин постмодернистской архитектуры, обозначающий театрализацию, охудожнение действительности.

Арха́ика (гр.) — 1) в истории искусств — древнегреческое искусство VII–VI вв. до н. э., развивавшееся на территории материковой Греции, островов греческого архипелага, малоазиатского побережья и Южной Италии; 2) в более широком значении — искусство древнейших эпох общественного развития, отличающееся примитивизмом форм.

Архиво́льт (ит.) — архитектурная деталь, составляющая обрамление арочного проема. А. выделяет дугу арки из плоскости стены.

Архитекто́ника (гр.) — в изобразительном искусстве — совокупность структурных элементов композиции, тесно связанных с основными предметно-смысловыми композиционными элементами. В архитектуре — художественное выражение закономерностей строения здания, соответствующих его конструктивной системе.

Архитекту́ра (лат.), **зо́дчество** — искусство проектировать и строить объекты, оформляющие пространственную среду для жизни и деятельности человека.

Архитекту́ра "больши́х просто́ров" — условное название типа общественных сооружений, включающих в свою структуру

Артиза́ція (лат.) — термін архітектури постмодернізму, що означає театралізацію, охудожнення дійсності.

Архаї́ка (гр.) — 1) в історії мистецтвознавства — давньогрецьке мистецтво VII–VI ст. до н. е., що розвивалося на території материкової Греції, островів грецького архіпелагу, малоазіатського узбережжя й Південної Італії; 2) у ширшому значенні — мистецтво ранніх епох суспільного розвитку, що відзначалося примітивізмом форм.

Архіво́льт (іт.) — архітектурна деталь, зовнішнє обрамлення прольоту арки. А. виділяє дугу арки з площин стіни.

Архітекто́ніка (гр.) — в образотворчому мистецтві — художнє вираження конструктивної структури або твору декоративного мистецтва, виявлене у взаємозв'язку та взаємозумовленості елементів цілого. У архітектурі — будівельне мистецтво; гармонійне поєднання частин у єдине ціле.

Архітекту́ра (лат.) — 1) будівельне мистецтво, проектування й будівництво споруд; 2) мистецький характер будівлі.

Архітекту́ра "вели́ких про́сторів" — умовна назва типу громадських споруд, що включають у свою структуру перекриті

перекрытие стеклянной кровлей “улиц” и “площадей”. Распространилась с 1960-х гг. в сложных, полифункциональных сооружениях.

Архитекту́рная кера́мика — род художественной керамики для украшения экстерьера и интерьера общественных сооружений. Типологичные группы: декоративные вставки, панно, розетки, медальоны, стелы, решетки, настенные фонтаны, декоративная облицовка и т. д.

“Архитектура, которая не осознает себя” — термин постмодернистской архитектуры — архитектура, которая создается не специалистом, а тем, кто ею пользуется; “архитектура без архитекторов”. Пробудила на границе 1970-х гг. интерес к непрофессиональной анонимной архитектуре.

Архитра́в (гр.) — в архитектурных ордерах — балка, нижняя из горизонтальных частей антаблемента, лежащая на капителях колонн.

Ары́к (тат.) — в Средней Азии — оросительный канал, канава.

Аса́на-гха́ра — цейлонское сооружение вокруг статуи Будды, проповедующего свое учение.

Асе́кко (ит.) — техническая разновидность фрески, основанная на выполнении живописи по твердой, уже высохшей штукатурке.

Аси́ст (лат.), **инако́пь** — в древнерусской живописи — линии,

скляною покрівлею “вулиці” та “площі”. Архітектура “великих просторів” поширилася з 1960-х років у складних, поліфункціональних спорудах.

Архітекту́рна кера́міка — різновид художньої кераміки для прикраси екстер'єру та інтер'єру громадських споруд. Типологічні групи: декоративні вставки, панно, розетки, медальйони, стели, ґрати, настінні фонтани, декоративне облицювання і т. п.

“Архітектура, що не усвідомлює себе” — термін архітектури постмодернізму — архітектура, що створюється не фахівцем, а тим, хто нею користується; “архітектура без архітекторів"; як наслідок, на зламі 1970-х років поширився особливий інтерес до непрофесійної анонімної архітектури.

Архітра́в (гр.) — у архітектурних ордерах — головна балка, нижня частина антаблемента, що лежить на капітелях колон.

Ари́к (тат.) — у Середній Азії — зрошувальний канал, канава.

Аса́на-гха́ра — цейлонська споруда навколо статуї Будди, який проповідує своє вчення.

Асе́ко (іт.) — технічний різновид фрески, заснований на виконанні живопису по твердій, уже висохлій штукатурці.

Аси́ст (лат.), **інако́п** — у давньоруському живописі — лінії,

штрихи, лучи, орнаментальные мотивы, исполненные золотом по высохшему красочному слою.

А́скос (гр.) — в Древней Греции — небольшой плоский сосуд из обожженной глины с трубкообразным горлом и прикрепленной к сосуду и горлу ручкой; часто украшался фигурной росписью.

Ассамбля́ж (фр.) — популярная композиционная техника 1970-1990-х гг. в разных направлениях визуальных искусств, свободная композиция из разнофактурных элементов (предметных, пластичных, живописных). Одно из направлений постмодернизма. Термин возник в качестве антитезы понятию "ансамбль" как гармоничного единства целого.

Астрага́л (гр.) — гладкий или обработанный в виде бус валик, служащий сочленением колонны с капителью или базой.

Асфа́льт (гр.), **би́тум** (лат.) — в технологии живописи — темно-коричневая прозрачная краска из ископаемого смолистого вещества, широко распространенная в прошлом.

Ателье́ (фр.) — мастерская художника, живописца, фотографа.

Ате́ф — в Древнем Египте — праздничный головной убор фараонов: корона, украшенная изображением сокола и змеи, символов могущества и власти, одновременно оберегавших фараонов.

штрихи, промені, орнаментальні мотиви, виконані золотом по висохлій барвистій поверхні.

А́скос (гр.) — у Стародавній Греції — плоский посуд із випаленої глини з трубкоподібним горлом і ручкою, що кріпилася до посудини або горла; часто оздоблювався фігурним розписом.

Асамбля́ж (фр.) — популярна композиційна техніка в різних напрямах візуального мистецтва 1970–1990-х років, вільна композиція з різнофактурних елементів (предметних, пластичних, живописних тощо). Один із напрямів постмодернізму. Термін "асамбляж" виник як антитеза до поняття "ансамбль" — гармонійна єдність цілого.

Астрага́л (гр.)— деталь у класичній архітектурі у формі валика (іноді оздобленого ниткою стилізованого намиста) з поличкою, що з'єднує стовп колони з капітеллю або базою.

Асфа́льт (гр.), **бі́тум** (лат.) — у технології живопису — темно-коричнева прозора фарба з природної смолистої речовини, що була поширена в минулому.

Ательє́ (фр.) — майстерня митця, фотографа.

Ате́ф — у Стародавньому Єгипті — урочистий головний убір фараона, що являв собою корону, прикрашену зображенням яструба та змії — символів могутності й влади.

Атлáнт (гр.) — в декоративной скульптуре — мужская фигура, исполненная как несущая архитектурная деталь взамен колонны, кронштейна и т. д.

Атрибýт (лат.) — в изобразительном искусстве — вещественный признак персонажа, служащий для его опознавания и указывающий на его символическое или аллегорическое значение.

Атрибýция (лат.) — определение авторства картины, скульптуры, постройки или времени и места их создания.

А́триум, а́трий (лат.) — закрытый внутренний двор в средней части древнеримского жилища, куда выходили остальные помещения. В центре А. был бассейн для стекания дождевой воды (имплювий).

А́ула (гр.) — открытый двор греческого дома, помещение для приема гостей.

Аурипигмéнт (лат.) — краска для имитации золота в средние века и эпоху Возрождения.

Афи́ша (фр.) — реклама, объявление, отдельный вид графического искусства.

А фрéско, альфрéско (ит.) — основная техническая разновидность фресковой живописи, характеризующаяся исполнением на свежей известковой штукатурке.

Аэрáция (гр.) — организованный естественный воздухообмен через окно и вентиляционные фонари в верхней части здания.

Атлáнт (гр.) — у декоративній скульптурі — архітектурна деталь у вигляді чоловічої постаті, що підтримує перекриття будівлі, портик, балкон.

Атрибýт (лат.) — в образотворчому мистецтві — суттєва, невід'ємна предметна ознака персонажа, що служить для його виявлення і вказує на символічне або алегоричне значення.

Атрибýція (лат.) — визначення достовірності, автентичності художнього твору, його автора, місця й часу створення.

А́тріум, а́трій (лат.) — у давньоримських будинках — закрите приміщення з верхнім освітленням, куди виходили інші приміщення, і де приймали гостей. У центрі А. був басейн для стікання дощової води (імплювій).

А́ула (гр.) — відкритий двір у грецькому будинку, приміщення для прийому гостей.

Аурипігмéнт (лат.) — фарба для імітації золота в середньовіччі й епоху Відродження.

Афі́ша (фр.) — реклама, оголошення, окремий вид графічного мистецтва.

А фрéско, альфрéско (іт.) — основний технічний різновид фрескового живопису, що виконується на свіжій вапняковій штукатурці.

Аерáція (гр.) — природна вентиляція приміщень через вікно та вентиляційні світильники у верхній частині будівлі.

Б

Ба́бинец, ба́бынец (укр.) — западная часть в украинских церквях, то же, что притвор в русских церквях.

Ба́бник — украинский керамический сосуд типа горшка с расширенным кверху туловом, служивший для выпекания белого сладкого хлеба — бабки.

Баге́т (лат.) — деревянная планка, предназначенная для изготовления рамок к картинам, портретам и для изготовления карнизов.

Бадья́ (тур.) — большое ведро бондарской работы.

Ба́за (гр.) — основание, подножие колонны, полуколонны, пилястра, пилона.

Базили́ка (гр.) — вытянутое, прямоугольное в плане здание, разделенное внутри продольными рядами колонн или столбов на несколько частей (нефов), имеющих самостоятельные перекрытия. В форме Б. строились христианские храмы.

Байши́ны — небольшие домики для монахов-ламаистов в Монголии.

Бака́н (тур.) — лаковая краска; в древнерусской живописи — смесь охры (вохры) и киновари.

Баккара́ (от назв. фр. города Баккари) – французское производство изделий из хрусталя, возникшее в 1816 г. Славится пышным

Баби́нець (укр.) — західна частина в українських церквах, те саме, що притвор у російських.

Ба́бник, ба́бушник — український керамічний посуд циліндричної форми, подібний до ринки, що служив для випікання білого солодкого хліба — бабки.

Баге́т (лат.) — різьблена або пофарбована планка для виготовлення рамок для картин, портретів чи оздоблення стін.

Баддя́ (тур.) — велике відро бондарської роботи.

Ба́за (гр.) — основа; нижня частина колони, пілястра, пілона.

Базилі́ка (гр.) — видовжена прямокутна в плані споруда, розділена вподовж колонами або стовпами на декілька частин — нефів. Середній неф вищий за бічні. У формі Б. будувалися християнські храми.

Байши́ни — невеликі будиночки для ченців-ламаїстів у Монголії.

Бака́н (тур.) — лакова фарба різних кольорів; у давньоруському живописі — суміш вохри й кіноварі.

Бакара́ (від назви фр. міста Бакари) — французьке виробництво виробів із кришталю, що засноване в 1816 р. Відоме

и обильно украшенным мелким гранением сервизов и ваз.

Бакла́га (тат.) — деревянная посудина цилиндрической или бочкообразной формы долбленой, бондарской или токарной работы для воды или других жидкостей. Бывают чересплечные, поясные или большие — вывозные. Из глины изготавливались баклаги тыквоподобной формы, плоские с обоих боков. Большие деревянные баклаги характерны для Украины.

Балага́н (тюрк.) — временная легкая деревянная постройка для ярмарочной торговли, зрелищ, жилья.

Балдахи́н (ит.) — нарядный церемониальный навес над троном, парадным ложем, церковным алтарем, первоначально матерчатый, позднее из камня, дерева, металла. В древнерусской архитектуре известен с XI в. под названием сень, киворий.

Ба́лка (нем.) — несущая конструкция в виде бруса, который опирается на две и больше опоры и работает на изгибе.

Балко́н (ит.) — выступающая на верхних этажах здания площадка с перилами; верхний или средний ярус в зрительном зале.

Балю́стра (гр.) — боковая часть ионической капители, напоминающая свиток.

вишуканим оздобленням сервізів і ваз алмазним грануванням.

Бакла́га, бокла́га, бокла́г, бакла́г (тат.) — різновид народного посуду для зберігання рідини, плескатої округлої форми з короткою шийкою і корком. Бувають Б. черезплічні, припоясні або великі — вивозні. З глини виготовлялися баклаги тиквоподібної форми, плескуваті з боків. Великі дерев'яні баклаги характерні для України.

Балага́н (тюрк.) — тимчасова легка дерев'яна споруда для ярмаркової торгівлі, видовищ, житла.

Балдахі́н (іт.) — святковий церемоніальний навіс над троном, парадною ложею, церковним вівтарем, спочатку він був із тканини, а пізніше з каменю, дерева, металу. В давньоруській архітектурі відомий із XI ст. під назвою сень, ківорій.

Ба́лка (нім.) — суцільний або складовий конструктивний елемент у вигляді бруса, що спирається на дві й більше опори і працює на вигин.

Балко́н (іт.) — 1) прибудована до зовнішньої стіни будинку на певній висоті площадка, огороджена поручнями; 2) у театрі — місця для глядачів у середніх і верхніх ярусах.

Балю́стра (гр.) — бокова частина іонічної капітелі, що нагадує сувій.

Балюстра́да (фр.) — невысокое ограждение балконов, лестниц, террас из рядов фигурных столбиков (балясин), соединенных сверху горизонтальной балкой или перилами.

Баля́сина (польск.) — невысокий фигурный столбик, иногда с резным декором, поддерживающий перила ограждения балконов, лестниц и т. д.

Банду́ра (польск.) — украинский народный многострунный щипковый музыкальный инструмент с декой овальной формы.

Ба́нька — украинский тип сосуда с узкой вытянутой шейкой и ручкой для ношения. Применялась для сберегания и ношения вина, масла.

Ба́ня (с народнолатинского) — 1) каменный свод, купол; 2) главы украинских церквей, обычно открытые изнутри до самого верха.

Баптисте́рий (гр.) — крещальня, помещение для крещения. В западноевропейских странах — часто отдельное круглое или многогранное в плане сооружение, завершенное куполом.

Бар (англ.) — небольшой ресторан, закусочная с продажей закусок и напитков у стойки.

Бараба́н (татар.) — в архитектуре — опирающаяся на своды цилиндрическая или многогранная

Балюстра́да (фр.) — невисока огорожа сходів, галерей, балконів із фігурних стовпчиків (балясин), з'єднаних угорі горизонтальною балкою або бильцями.

Баля́сина (польськ.) — невисокий фігурний стовпчик, іноді з різьбою, що підтримує поруччя огорож балконів, сходів та ін.

Банду́ра (польськ.) — українській народний багатострунний щипковий музичний інструмент із декою овальної форми.

Ба́нька — тип керамічного посуду кулястої або грушовидної форми з вузькою шийкою та ручкою для носіння. Застосовувалася для зберігання й носіння вина, масла та інших рідких речовин.

Ба́ня (з народнолатинської) — декоративне завершення верху або частини будинку, іноді верх церковної будівлі.

Баптисте́рій (гр.) — культове приміщення, де проводять обряд хрещення. У західноєвропейських країнах — часто окрема кругла або багатогранна в плані будівля, що завершується куполом.

Бар (англ.) — невеликий ресторан, у якому напої та їжа споживаються біля прилавка буфету або за столиком.

Бараба́н (татар.) — в архітектурі — кругла, багатогранна, прямокутна або (рідше) еліптична

верхняя часть здания, служащая основой для купола.

в плані частина завершення споруди, яка підтримує баню або замкнуте склепіння; підбанник.

Бара́к (фр.) — деревянное здание легкой постройки, предназначенное для временного жилья.

Бара́к (фр.) — дерев'яна будівля легкої конструкції, призначена для тимчасового житла.

Бара́н (укр.) — ритуальный зооморфный сосуд из глины, изготавливался в виде пустотелой фигуры барана и служил для хранения и разливания крепких напитков и вина.

Бара́н, бара́нчик, бараne̍ць (укр.) — один із найдавніших в Україні видів традиційного фігурного керамічного або скляного посуду для напоїв.

Барбака́н (фр.) — в Западной Европе средних веков — укрепление, башня перед городскими воротами.

Барбака́н (фр.) — у Західній Європі середніх віків — укріплення, вежа перед міськими воротами.

Барботи́н (фр.) — 1) тип накладного рельефа в керамическом искусстве; 2) цветной материал (смесь белой глины, песка и краски) для изготовления лепных украшений на изразцах и других керамических изделиях; наносится на изделие перед обжигом.

Барботи́н (фр.) — 1) техніка оздоблення керамічних виробів, тип накладного рельєфу в керамічному мистецтві; 2) кольоровий матеріал (суміш білої глини, піску й фарби) для виготовлення ліпних прикрас на кахлях та інших керамічних виробах; наноситься на виріб перед випалом.

Ба́рбы (лат.), **зау́сенцы** — в технике углубленной гравюры — мелкие неровности металла по краю штриха, исполненного штихелем или иглой.

Ба́рби (лат.), **зазу́блини** — в техніці гравюри — дрібні нерівності металу по краях штриха, виконані штихелем або голкою.

Барелье́ф (фр.) — разновидность выпуклого рельефа, в котором изображаемые предметы выступают над плоскостью изображения не более чем на половину своего объема.

Барелье́ф (фр.) — скульптурний твір, в якому опукле зображення виступає над плоскою поверхнею не більше як на половину його об'єму.

Бари́ло, бари́льце (укр.) — небольшой керамический или бондарной работы сосуд с двумя

Бари́ло, бари́льце (укр.) — невелика посудина керамічної або бондарської роботи для рідини з

днищами и выпуклыми стенками с ручками или на ножках; в полевых условиях в нем держали воду, дома хранили крепкие напитки.

Баро́кко (ит.) — стиль, получивший развитие в XVII — первой половине XVIII вв. в искусстве ряда европейских стран, гл. образом в Италии, Германии, Франции, Австрии, Испании. Искусство Б. стремится к величественности, патетичности, драматизму, передаче сложных чувств, создает беспокойно-динамичные, сложные, перегруженные композиции. Стиль Б. оказал существенное влияние на искусство Украины, России.

Бартиза́на (фр.) — в средневековой фортификации — сторожевая башенка, помещенная на бруствер, парапет, стену.

Ба́рыня (рус.) — 1) глиняная скульптурка в виде женщины в головном уборе, которая держит под рукой или в корзине курицу, также с ребенком на руках; использовалась в календарных обрядах земледельческого цикла, с конца XIX — нач. XX вв. использовалась главным образом как игрушка для детей; 2) ритуальный глиняный сосуд в виде пустотелой женской фигуры для хранения крепких напитков.

Бас (ит.) — струнно-смычковый музыкальный инструмент. Юмористичный вид Б. называется в Украине козобас. Вместо

двома днищами й опуклими стінками, стягнутими обручами, з ручками або на ніжках; в польових умовах у ньому тримали воду; вдома зберігали міцні напої.

Баро́ко (іт.) — стиль у архітектурі та мистецтві кінця XVI — середини XVIII ст. ряду європейських країн, зокрема, у Італії, Німеччині, Франції, Австрії, Іспанії. Мистецтво Б. характеризується примхливістю форм і декоративною пишністю. Архітектурі Б. властива динамічна побудова архітектурних величин, створення великих ансамблів, пишне декорування. Стиль Б. мав великий вплив на мистецтво України, Росії.

Бартиза́на (фр.) — в середньовічній фортифікації — сторожова башта, вміщена на бруствер, парапет, стіну.

Бари́ня, бари́шня (рос.) — 1) глиняна скульптурка у вигляді жінки в капелюсі, яка тримає під рукою або в кошику курку, з дитиною на руках; наприкінці XIX — початку XX ст. застосовувалася головним чином як іграшка для дітей; 2) ритуальний глиняний посуд у вигляді пустотілої фігури жінки для зберігання міцних напоїв.

Бас (іт.) — струнно-смичковий музичний інструмент. Іронічно Б. називається в Україні ще козобасом. Замість корпусу

корпуса используется барабан, от него идёт длинный гриф, который заканчивается головкой в виде козьей головы.

Ба́сма (тюрк.) — в иконе — укрепленные поверх изображения тонкие металлические листы с тисненым узором.

Бассе́йн (фр.) — искусственный водоем, обычно часть архитектурного комплекса сада или парка, важный композиционный элемент садово-паркового искусства.

Бастио́н (фр.) — пятиугольное укрепление в виде выступающей крепостной ограды (XVI–XVIII вв.).

Батали́ст (фр.) — художник, изображающий сцены войны и военной жизни.

Бата́льный жанр — жанр изобразительного искусства, посвященный темам войны и военной жизни.

Ба́тик (малайск.) — техника росписи тканей, а также украшенная ею ткань. Рисунок наносят тонким слоем воска, материю опускают в краску, которая окрашивает не покрытые воском части ткани.

Ба́ухауз (нем.) — высшая школа строительства и художественного конструирования, учебное заведение и архитектурно-художественное объединение в Германии (1919–1933). Опираясь на эстетику функционализма, руководители Б. стремились

використовувався барабан, від якого йде довгий гриф, що закінчується зображенням у вигляді козячої голови.

Басма́ (тюрк.) — в іконі — тонкі металеві листи (здебільшого срібні) з тисненими візерунками.

Басе́йн (фр.) — штучне водоймище, найчастіше — частина архітектурного комплексу саду або парку, важливий композиційний елемент садово-паркового мистецтва.

Бастіо́н (фр.) — п'ятикутна бойова споруда на фортечному валу для обстрілу підходів до фортеці (XVI–XVIII ст.).

Баталі́ст (фр.) — художник, творчість якого присвячена воєнній тематиці.

Бата́льний жанр — жанр образотворчого мистецтва, який відображає воєнні події, баталії.

Ба́тик (малайськ.) — техніка ручного розпису тканини. Малюнок наносять тонким шаром воску, тканину опускають у фарбу, яка забарвлює не покриті воском частини тканини.

Ба́ухауз (нім.) — вища школа будівництва і художнього конструювання, навчальний заклад і архітектурно-мистецьке об'єднання в Німеччині (1919–1933). Спираючись на естетичні принципи функціоналізму, керівники Б. намагалися виробити

выработать универсальные принципы современного формообразования в пластических искусствах, найти комплексное художественное решение современной материально-предметной бытовой среды; развивали у студентов способность творческого осмысления новых материалов и конструкций, учили осознавать красоту функционально-обусловленных форм предметов, создаваемых в условиях современного машинного производства. Б. сыграл важную роль в утверждении принципов рационализма в мировой архитектуре XX в. и в становлении современного художественного конструирования.

Ба́шенный тип — тип украинских деревянных храмов, характерный для архитектуры XIV–XVII вв. Он повторяет структуру и формы квадратных или восьмигранных в плане замковых башен.

Ба́шня (ит.) — сооружение, высота которого намного больше его горизонтальных размеров. Первоначально строились для обороны, применяются в культовом зодчестве, гражданской архитектуре, в качестве инженерных сооружений.

Бегина́ж (фр.) — поселок наподобие монастыря, с кельями для одиноких женщин в Бельгии и Нидерландах с XV в.

Бегуне́ц — форма орнаментальной кирпичной кладки в виде

універсальні принципи сучасного формотворення в пластичних видах мистецтва, знайти комплексне художнє вирішення сучасного матеріально-предметного побутового середовища; розвивали у студентів здатність творчого осмислення нових матеріалів і конструкцій, вчили оцінювати красу функціонально зумовлених форм предметів, що створювалися в умовах тогочасного машинного виробництва. Б. відіграв важливу роль у становленні принципів раціоналізму в архітектурі та інтер'єрах громадських і приватних будівель поч. XX ст., у розвитку сучасного художнього конструювання.

Ба́штовий тип — тип українських дерев'яних храмів, характерний для архітектури XIV–XVII ст. Він повторює структуру і форми квадратних або восьмигранних у плані замкових башт.

Ба́шта (іт.) — споруда круглої, квадратної чи багатокутної форми, висота якої набагато перевищує її горизонтальні розміри. Спочатку будувалися з метою оборони, тепер застосовуються при будівництві церковних і громадських споруд.

Бегіна́ж (фр.) — селище, схоже на монастир, із келіями для самотніх жінок у Бельгії та Нідерландах із XV ст.

Бігуне́ць — форма орнаментальної цегельної кладки у вигляді

пояса, образующего на поверхности стены ряд треугольных углублений, обращенных вершинами последовательно вверх и вниз.

Бедеста́н (тур.) — крытый рынок в Турции.

Бе́лая обли́вка — белая краска для украшения глиняных изделий, чаще употребляется для покрытия внутренней поверхности мисок.

Бельведе́р (ит.) — 1) надстройка над зданием, обычно круглая в плане; 2) павильон, беседка на возвышенном месте; 3) название некоторых дворцовых сооружений, построенных на возвышенном месте.

Бельэта́ж (фр.) — 1) второй, обычно главный, с более высокими комнатами, этаж дворца, особняка; 2) первый этаж балкона над амфитеатром в зрительном зале театра.

Бенуа́р (фр.) — театральная ложа первого яруса в уровень со сценой или партером.

Берб́еница (рум.) — гуцульский сосуд бондарской работы с отверстием в верхнем дне или сбоку и чопом; для молока и молочных продуктов. Традиционная Б. вмещает 20–25 л.

Берг (нем.) — германское укрепление для защищающихся, позднее — замок.

Беретя́ница (др. рус.) — в Киевской Руси — кладовая для меда.

пояса, що утворює на поверхні стіни ряд трикутних заглиблень, звернених послідовно вгору й униз.

Бедеста́н (тур.) — критий ринок у Туреччині.

Бі́ла обли́вка — біла фарба для оздоблення глиняних виробів; використовується здебільшого для суцільного покриття внутрішньої поверхні мисок.

Бельведе́р (іт.) — 1) надбудова над будинком; 2) альтанка на пагорбі, звідки відкривається мальовничий краєвид; 3) назва деяких палацових споруд, збудованих на високому місці.

Бельета́ж (фр.) — 1) здебільшого другий (над цокольним) поверх будинку; 2) перший ярус лож над партером і амфітеатром у театральному залі.

Бенуа́р (фр.) — театральні ложі, розміщені на рівні зі сценою або партером.

Берб́ениця (рум.) — гуцульська посудина бондарської роботи з отвором у верхньому дні або збоку й чопом; для молока й молочних продуктів. Традиційна Б. містить 20–25 літрів.

Берг (нім.) — німецьке укріплення для тих, хто захищався, пізніше — замок.

Беретя́ниця (давньорус.) — у Київській Русі — комора для меду.

Бесе́дка (ит.) — легкая крытая постройка садово-парковой архитектуры.

Бефру́а (фр.) — набатная башня в средневековом городе Западной Европы, позднее ставшая частью ратуши.

Бидерме́йер (нем.) — направление в немецком и австрийском искусстве 1815–1848 гг. Перерабатывает формы ампира, гл. образом в интерьере и декоративно-прикладном искусстве, в духе интимности и домашнего уюта. Для живописи Б. характерны небольшой формат, любовь к деталям, тщательная отделка.

Би́ма (ст. евр.) — в синагоге — место для отправления культовых обрядов, чтения Торы; используется для исповеди. Имеет форму возвышения с несколькими ступенями, размещается чаще всего в центре синагоги.

Биру́н, раба́д — заселенный ремесленниками пригород средневекового города на Востоке.

Бискви́т (фр.) — спец. значение — не покрытый глазурью фарфор.

Би́стр (фр.) — прозрачная коричневая краска из древесной сажи, смешанной с растворенным в воде клеем. Употреблялась европейскими художниками для рисования пером, кистью в XV–XVIII вв.

Бифо́рий (лат.) — сдвоенный оконный проем в средневековой архитектуре Западной Европы.

Альта́нка (іт.) — легка крита споруда садово-паркової архітектури.

Бефруа́ (фр.) — башта для сполоху в середньовічному місті Західної Європи, що пізніше стала частиною ратуші.

Бідерме́йер (нім.) — напрям у німецькому й австрійському мистецтві 1815–1848 рр. Переробляє форми ампіру, головним чином в інтер'єрі та декоративно-ужитковому мистецтві в дусі інтимності й домашнього затишку. Для живопису Б. характерний невеликий формат, любов до деталей, ретельна обробка.

Бі́ма (давньоєвр.) — у синагозі — місце для відправлення культових обрядів, читання Тори; використовується також для сповіді. Має форму підвищення з декількома рівнями, розміщується в центрі синагоги.

Біру́н, раба́д — заселене ремісниками передмістя середньовічного міста на Сході.

Біскві́т (фр.) — керамічні й декоративні фарфорові вироби, не покриті поливою.

Бі́стр (фр.) — прозора коричнева фарба з жовтуватим відтінком. Використовувалася європейськими художниками для малювання пером, пензлем у XV–XVIII ст.

Біфо́рій (лат.) — подвійний віконний отвір у середньовічній архітектурі Західної Європи.

Бланкова́ние — 1) в древней архитектуре — крытый рубленый парапет, устраиваемый поверх оборонительных стен. В Б. оставляли отверстия для стрельбы (подсябитья) из гаковниц или ружей. В каменной архитектуре — зубцы, венчающие стены оборонительных сооружений, позднее — декоративный элемент завершения стен и башен в дворцовой архитектуре; 2) деревянные крытые обходы с внутренней стороны крепостных стен.

Близнецы́ (укр.) — типологическая группа украинской посуды для перенесения еды в поле — два небольших горшка, соединенные кольцом-ручкой.

Богдо́йн-халга́ — главные ворота ламаистского монастыря в Монголии ("Священные ворота").

Богоро́дская резьба́ — русский народный промысел игрушек из дерева мягких пород.

Бодего́н (исп.) — жанровая живопись и натюрморт в испанском искусстве XVI–XVII вв.

Бо́дня (лат.) — вид бондарской деревянной посуды с крышкой.

Бо́дхи-гора́ — в буддизме — культовое сооружение вокруг дерева Бодхи — символа просветления Будды.

Божни́к, божни́ца (др. рус.) — 1) полка для икон, обычно декорированная, киот; 2) в Украине — небольшое культовое сооружение; в западных областях божницу часто называют синагогой.

Бланкува́ння — 1) у давній архітектурі — критий рубаний парапет, що встановлювався зверху захисних стін. У Б. залишали отвори для стрільби з гаківниць або іншої зброї. У кам'яній архітектурі — зубці, що завершували захисні споруди, значно пізніше — декоративний елемент завершення стін і башт у палацах; 2) дерев'яні, здебільшого криті обходи з внутрішнього боку кріпосних стін.

Близнюки́ (укр.) — посудина у вигляді двох невеликих горщиків, з'єднаних із боків докупи, з ручкою-кільцем на дотичних вінцях.

Богдо́йн-халга́ — головні ворота ламаїстського монастиря в Монголії ("Святі ворота").

Богоро́дська різьба́ — російський народний промисел іграшок із дерева м'яких порід.

Бодего́н (ісп.) — жанровий живопис і натюрморт в іспанському мистецтві XVI–XVII ст.

Бо́дня (лат.) — бондарська дерев'яна посудина з кришкою.

Бо́дхи-гора́ — в буддизмі — культова споруда навколо дерева Бодхи — символу просвітлення Будди.

Божни́к, божни́ця (давньорус.) — 1) дерев'яна поличка для ікон; 2) невелика культова споруда. В західних областях України — синагога.

Бóйковская шкóла нарóдного кýльтового зóдчества — распространена в горных районах Львовской, Ивано-Франковской и Закарпатской областей Украины. Бойковские храмы преимущественно трехчастные, с тремя многозаломными верхами, средний из которых доминирует над остальными.

Бóйківська шкóла нарóдної архітектýри — поширена в гірських районах Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей України. Бойківські храми переважно тридільні, з трьома багатозаломними верхами. Середній верх завжди домінує над іншими.

Болóнская шкóла — одна из ведущих школ итальянской живописи XIV–XV вв. Основные достижения Б. ш. связаны с искусством барокко; художники Б. ш. сыграли большую роль в становлении академизма.

Болóнська шкóла — одна з провідних шкіл італійського живопису XIV–XV ст. Основні досягнення Б. ш. пов'язані з мистецтвом бароко; художники Б. ш. відіграли значну роль у становленні академізму.

Большáя хáта — в Украине — специально меблированная комната для приема гостей.

Вели́ка хáта, світли́ця — в українській селянській хаті — спеціально мебльована кімната для прийому гостей.

Бóндарные издéлия — сосуды (бочки, буты, чаны, кадки и др.) для хранения и транспортировки жидких, полужидких и сыпучих продуктов. Б. и. бывают стационарные: буты и чаны для хранения и выдержки виноматериалов, для брожения, отстаивания сусла; транспортные или переносные. Б. и. собираются из отдельных планок — клепок и скрепляются обручами.

Бóндарські ви́роби — дерев'яний посуд для зберігання й транспортування рідких, напівсипучих і сипучих продуктів. Б. в. бувають стаціонарні, транспортні або переносні. Б. в. робляться з окремих дерев'яних тесаних клепок і гнутих обручів або виконуються в техніці видовбування зі вставним дном.

Бóндарь — мастер, изготавливающий деревянные изделия, основным элементом которых является отдельная планка-клепка.

Бóндар — майстер, який виготовляє дерев'яні вироби, основним елементом яких є клепка.

Борщевни́к, семéйный горшóк — горшок средней величины для

Борщівни́к, сімéйний гóрщик — горщик середньої величини для

приготовления жидких блюд на одну семью.

Боске́т (фр.) — 1) густая группа деревьев или кустарников, подстриженная в виде ровных стенок (шпалер); 2) беседка из растущих кустарников или деревьев.

Бо́чка[1] — крыша в виде полуцилиндра с возвышенным и заостренным верхом, образующая на фасаде килевидный фронтон. Встречается в восточнославянской архитектуре XVII–XVIII вв.

Бо́чка[2] — деревянное или металлическое цилиндрическое вместилище с двумя днищами и выпуклыми боками. Деревянная бочка собирается из клепок.

Бра (фр.) — настенный светильник.

Бра́ма (санскр.), **воро́та** — сооружение с проездом, которое образует замкнутое огражденное пространство. Укрепленная брама составляла часть оборонительной системы замка, крепости, монастыря, городских стен.

Брандма́уэр (нем.) — глухая стена из несгораемого материала, предотвращающая распространение пожара с одного здания в другое.

Бра́тина (др. рус.) — древнерусский шаровидный сосуд для питья на братчинных пирах.

Брусча́тка (рус.) — камни в виде брусков для мощения улиц; мостовая из такого материала.

приготування рідкої страви на одну сім'ю.

Боске́т (фр.) — 1) густо посаджена з декоративною метою група дерев чи кущів, підстрижених у вигляді рівних стінок; 2) альтанка з кущів або дерев.

Бо́чка[1] — дах у вигляді напівциліндра з підвищеним і загостреним верхом, що утворює на фасаді кілевидний фронтон. Зустрічається в східнослов'янській архітектурі XVII–XVIII ст.

Бо́чка[2] — дерев'яна або металева посудина з двома денцями й опуклими боками. Дерев'яна бочка збирається з клепок.

Бра (фр.) — настінний світильник.

Бра́ма (санскр.), **воро́та** — споруда з широким прорізом для проїзду, яка з'єднує замкнутий простір огородженої території з зовнішнім простором. Укріплена брама становила частину оборонної системи замку, фортеці, монастиря, міських стін.

Брандма́уер (нім.) — вогнестійка капітальна стіна, що запобігає поширенню пожежі з одного будинку в інший.

Бра́тина (давньорус.) — давньоруський кулеподібний посуд для пиття на братських бенкетах.

Бруща́тка (рос.) — камені у формі брусків для вимощування вулиць; бруківка з цього матеріалу.

Бруталúзм (англ.) — направление в современной архитектуре, стремящееся к обнажению конструктивной схемы построек, максимальному выявлению архитектоники простых архитектурных масс.

Брюссéльская шкóла — группа бельгийских архитекторов конца XX в., призывавшая спасти европейские города от хирургического вмешательства "современной архитектуры" и возвратиться к доиндустриальной культуре, когда процветали цеховые, ремесленные принципы работы архитектора. Одна из постмодернистских школ в архитектуре.

"Бубнóвый валéт" — объединение московских живописцев 1910–1917 гг. авангардистского характера.

Бýбен — ударный музыкальный инструмент, состоящий из деревянного обруча и натянутой на него кожаной мембраны.

Бугáй (тюрк.) — украинский народный шумовой инструмент с деревянной основой в виде конусоподобного барильца.

Бýдда Муччилúнга — иконографический тип Будды, восседающего на свернувшейся кобре, голова которой поднята и развернута.

Букé — скромное жилище военной знати в Японии эпохи Камакура XII–XV вв.

Бруталíзм (англ.) — напрям у сучасній архітектурі, що висуває на поверхню конструкційну схему будівлі, максимально виявляє архітектоніку простих архітектурних мас.

Брюссéльська шкóла — група бельгійських архітекторів кінця XX ст., яка уславилася своїм покликанням врятувати європейські міста від хірургічного втручання "сучасної архітектури" й закликами повернутися до старих часів індустріальної культури, коли процвітали ремісничі, цехові засади роботи архітектора. Одна з постмодерністських шкіл у архітектурі.

"Бубнóвий валéт" — об'єднання московських живописців 1910–1917 рр. авангардистського характеру.

Бýбон — ударний музичний інструмент. Дерев'яною частиною Б. є обруч, на який натягується шкіряна мембрана.

Бугáй (тюрк.) — український народний шумовий інструмент, дерев'яною основою якого є конусоподібне барильце.

Бýдда Муччилíнга — іконографічний тип Будди, який сидить на кобрі, голова якої піднята й розвернута.

Букé — скромне житло військової знаті в Японії епохи Камакура XII–XV ст.

Буке́тник (фр.) — небольшая вазочка для цветов.

Букови́нская шко́ла наро́дного ку́льтового зо́дчества — архаичный тип украинских церквей, напоминающий сельские хаты. Трехчастные в плане, церкви накрыты четырехскатной крышей, которая низко нависает над срубом, защищая его от непогоды. На крыше — небольшие маковки с крестами или только кресты.

Бульва́р (фр.) — 1) аллея посреди улицы; 2) широкая улица, обсаженная деревьями, первоначально на месте крепостных валов.

Булевте́рий (гр.) — в Древней Греции — место заседаний буле — государственного совета.

Бу́нгало (англ.) — легкая загородная постройка с верандами, гл. образом в Индии.

Бу́нкер (англ.) — специально оборудованное подземное укрытие, убежище.

Бурде́й, бурде́я (молд.) — украинская хата-клеть, полуземляная однокамерная постройка.

Бурдю́ги (тюрк.) — примитивное жилое сооружение типа землянки на юге Украины.

Бу́рса (лат.) — 1) общежитие для бедных студентов в средние века; 2) в Украине в XVI–XVII вв., позже в России — мужская духовная школа.

Буке́тник (фр.) — маленька вазочка для квітів.

Букови́нська шко́ла наро́дного будівни́цтва — буковинські храми — найархаїчніший тип українських церков, вони нагадують селянські хати. Тридільні в плані, церкви накриті чотирисхилим дахом, що низько нависає над зрубами, надійно захищаючи їх від негоди. На даху — невеликі маківки з хрестами або лише хрести.

Бульва́р (фр.) — 1) обсаджена деревами широка алея посередині вулиці в місті; 2) вулиця з такою алеєю.

Булевте́рій (гр.) — у Стародавній Греції — місце засідань буле — державної ради.

Бу́нгало, бе́нгало (англ.) — легка заміська будівля з верандами, селянський будинок, переважно в Індії.

Бу́нкер (англ.) — спеціально обладнане підземне укриття, сховище.

Бурде́й, бурде́я (молд.) — українська хата-кліть, напівземляна однокамерна будівля.

Бурдю́ги (тюрк.) — примітивна житлова будівля типу землянки на півдні України.

Бу́рса (лат.) — 1) у середні віки — гуртожиток для бідних студентів; 2) в Україні у XVI–XVII ст., трохи пізніше в Росії — чоловіча духовна школа.

Бурха́н (санскр.) — идол (скульптурное или живописное изображение божеств) у монголов-ламаистов.

Буча́рда (фр.) — металлический инструмент в виде четырехгранного молотка, имеющий две ударные поверхности с зубцами пирамидальной формы.

Бытово́й жанр — область изобразительного искусства, посвященная событиям и сценам повседневной жизни; термин применяется главным образом в живописи.

Бюве́т (фр.) — сооружение над источником минеральной воды, иногда само сооружение, оборудованное водопроводом от минерального источника, где люди непосредственно берут воду для питья.

Бюро́ (фр.) — в специальном значении — стол с наклонно откидывающейся крышкой, с полками и ящиками.

Бюст (фр.) — произведение круглой скульптуры в виде погрудного изображения человека.

Бурха́н (санскр.) — ідол (скульптурне чи живописне зображення божеств) у монголів-ламаїстів.

Буча́рда (фр.) — металевий інструмент із пірамідальними зубцями на обох ударних частинах, застосовується каменярами й скульпторами.

Побуто́вий жанр — галузь образотворчого мистецтва, присвячена подіям і сценам повсякденного життя; термін використовується переважно в живописі.

Бюве́т (фр.) — будівля над мінеральним джерелом, інколи це споруда, до якої підведений водопровід від мінерального джерела, де люди беруть лікувальну воду для пиття.

Бюро́ (фр.) — вид письмового стола з похилою відкидною кришкою, полицями й шухлядами.

Бюст (фр.) — скульптурне погрудне зображення людини.

В

Ваганы́, ваганки́ — долбленые длинные неглубокие корыто и миска для еды и сыпучих веществ.

Ва́за (лат.) — общеупотребительное название декоративного сосуда. В. также называют древнегреческие сосуды различной формы и назначения.

Вазо́н (фр.) – цветочный горшок.

Ва́зопись — в истории искусства — декоративная роспись сосудов, орнаментальная или изобразительная, выполняемая почти исключительно керамическим способом, т. е. специальными красками с последующим обжиганием.

Вал, ва́лик — криволинейный архитектурный облом, имеющий в поперечном разрезе вид полукруга.

Вале́р (фр.) — термин художественной практики, определяющий качественную сторону отдельного светотеневого тона в его взаимосвязи с окружающими тонами.

Ва́льма (нем.), **ва́льмовая кры́ша** — четырехскатная крыша над прямоугольным в плане зданием, у которой два ската по длинным сторонам трапециевидные, а два других, по коротким — треугольные.

Ва́нты (гол.) — стальные тросы для крепления висячих конструкций.

Вагани́, ваганки́ — довбані довгі неглибокі корито чи миска для їжі або сипучих речовин.

Ва́за (лат.) — різноманітної форми посудина з глини, металу, скла, що використовується для квітів, фруктів, солодощів тощо або як декоративна річ.

Вазо́н (фр.) — горщик для квітів.

Вазо́пис — в історії мистецтва — декоративний розпис посуду, орнаментальний або зображувальний, що виконується керамічним способом: нанесенням спеціальних фарб із наступним випалом.

Вал, ва́лик — криволінійний архітектурний облом, що має в поперечному розрізі вигляд напівкруга.

Вале́р (фр.) — у живописі — відтінок тону, що у взаємодії з іншими відтінками передає певне співвідношення світла й тону; один із засобів передачі багатства колориту.

Ва́льма (нім.), **ва́льмовий дах** — чотирисхилий дах; дах над прямокутною в плані будівлею, у якого два трапецієподібні схили по довгих сторонах, а два інших — трикутні.

Ва́нти (гол.) — сталеві троси для кріплення висячих конструкцій.

Ваня́нка (укр.) — бойковский сосуд бондарской работы овальной формы для купания детей.

Ва́па — 1) в Киевкой Руси — название краски; 2) жидкая малярная краска для стен.

Варни́к — горшок для приготовления блюд в печи.

Вартóвня (нем.) — украинская сторожевая башня.

Варьете́ (лат.) — театр, помещение для эстрадных выступлений, исполнения небольших музыкально-драматических произведений на сцене.

Васи́льковская кера́мика — декоративно-бытовая посуда, мелкая пластика, которые изготавливаются в г. Василькове Киевской обл.

Ват — кхмерское и тайское название монастыря.

Вахалька́ды — прямоугольные или кубические пристройки с четырех сторон цейлонской ступы (дагобы), своеобразные ворота, не имеющие прохода, "ложные двери", символизирующие ворота во Вселенную.

Ваяние — процесс создания скульптурных произведений.

Ве́джвуд (от фамилии англ. керамиста Дж. Веджвуда) — английский не покрытый глазурью фаянс (вторая половина XVII в.).

Ве́дика (санскр.) — балюстрада или ограда вокруг буддийской ступы.

Ваня́нка (укр.) — бойківський посуд бондарської роботи овальної форми для купання дітей.

Ва́па — 1) у Київській Русі — назва фарби; 2) рідка малярна фарба для стін.

Варівни́к — горщик для приготування страв у печі.

Вартóвня (нім.) — українська сторожова вежа.

Вар'єте́ (лат.) — театр, приміщення для естрадних виступів, виконання невеликих музичнодраматичних творів на сцені.

Васи́льківська кера́міка — вироби різного призначення: декоративний та побутовий посуд, дрібна пластика, що виготовляються у м. Василькові Київської обл.

Ват — кхмерська і тайська назва монастиря.

Вахалька́ди — прямокутні або кубічні прибудови з чотирьох сторін цейлонської ступи (дагоби), своєрідні ворота, що не мають проходу, "фальшиві двері", що символізують ворота у Всесвіт.

Твóрення, творі́ння — процес створення скульптурних творів.

Ве́джвуд (від прізвища англ. керамiста Дж.Веджвуда) — англійський неглазурований фаянс (друга половина XVII ст.).

Ве́дика (санскр.) — балюстрада або огорожа навколо буддійської ступи.

Веду́та (ит.) — в европейском искусстве XVIII в. — произведение пейзажного жанра, точно передающее вид определенной местности.

Ве́жа (польск.) — 1) высокое башнеобразное деревянное сооружение для наблюдения у запорожских казаков; 2) деревянное сооружение для варки соли (Галичина); 3) в церковных и монастырских ансамблях, оборонительных сооружениях — многоярусные въездные ворота; 4) тюрьма; 5) хата.

Вене́ц — 1) в деревянном строительстве — бревна или брусья, составляющие один горизонтальный ряд сруба; 2) в иконописи — часть оклада, украшение вокруг головы на месте изображения нимба на иконе. В. называется головной убор императоров и царей. Бывает круглым, широким, расширенным кверху. В таком В. изображают некоторых пророков, библейских царей, других персон царского звания, Богоматерь в некоторых сюжетах.

Венециа́нская шко́ла — одна из основных живописных школ Италии, достигшая наивысшего расцвета в XV–XVI вв. Для В. ш. характерны преобладание живописного начала, совершенное владение выразительными возможностями масляной живописи, внимание к проблемам колорита. В живописи мастеров

Веду́та (іт.) — в європейському мистецтві XVIII ст. — твір пейзажного жанру, який точно передає краєвид певної місцевості.

Ве́жа (польськ.) — 1) висока вежоподібна дерев'яна споруда для спостереження у запорозьких козаків; 2) дерев'яна споруда для варіння солі (Галичина); 3) у церковних і монастирських ансамблях, оборонних спорудах — багатоярусні в'їзні ворота; 4) в'язниця; 5) хата.

Віне́ць — 1) горизонтальний ряд колод у зрубі, зв'язаних по кутах врубами; основний елемент конструкції зрубної будівлі; 2) в іконописі — частина окладу, прикраса навколо голови замість зображення німба на іконі. В. називається головний убір імператорів і царів. Буває круглим, широким, розширеним доверху. В такому В. зображають деяких пророків, біблійних царів, інших персон царського звання, Богоматір у деяких сюжетах.

Венеціа́нська шко́ла — одна із основних живописних шкіл Італії, яка досягла найвищого розквіту в XV–XVI ст. Для В. ш. характерні перевага живописних засад, досконале володіння виражальними можливостями олійного живопису, увага до проблем колориту. В живописі майстрів В. ш.

В. ш. нашло художественное выражение осознание чувственной полноты и красочности земного бытия, свойственное ренессансному мироощущению.

Венециа́нское стекло́ — высокохудожественные изделия из стекла, производство которых было начато в Венеции в X в. и существующее в наше время.

Ве́нзель (польск.), **моногра́мма** (гр.) — начальные буквы имени и фамилии, обычно переплетенные и образующие узор.

Ве́нская ме́бель — мебель из столярно обработанных тонких гнутых палок.

Ве́нская шко́ла — группа австрийских архитекторов и теоретиков 1960–80-х гг., превратившая Вену в один из привлекательнейших центров архитектурно-художественной жизни Европы. Черты В. ш. — утонченность архитектурных решений, рафинированность и безупречность профессионального вкуса, подчеркнутый декоративизм и эстетическая элегантность.

Вера́нда (англ.) — открытая или застекленная галерея с крышей при доме; садовая беседка больших размеров.

Веретено́, шпи́ль (гол.) — 1) вертикальная ось гончарного круга; 2) приспособление для прядения — стержень для навивания нити.

Верея́ — столб, на который навешивалось полотнище ворот, часто резное.

знайшли художнє відображення усвідомлення чуттєвої повноти й барвистості земного буття, що властиве ренесансному світоглядові.

Венеціа́нське скло́ — високохудожні вироби зі скла, виробництво яких було започатковано в X ст. у Венеції й існує донині.

Ве́нзель (польськ.), **моногра́ма** (гр.) — художньо виписані ініціали, що утворюють узор.

Ві́денські ме́блі — меблі зі столярно оброблених тонких гнучких палиць.

Ві́денська шко́ла — плеяда провідних австрійських архітекторів і теоретиків 1960–1980-х рр., які перетворили столицю Австрії на одне з найпривабливіших центрів архітектурно-мистецького життя Європи. Прикметні риси В. ш. — витонченість архітектурних розв'язань, рафінованість і бездоганність професійного смаку, підкреслений декоративізм і естетична елегантність.

Вера́нда (англ.) — прибудова до будинку; крита дахом галерея, тераса.

Верете́но, шпи́ль (гол.) — 1) вертикальна вісь гончарного круга; 2) ручний інструмент для прядіння ниток.

Вере́я — стовп, на який навішують ворота; часто різьблений.

Ве́ркбунд, Неме́цкий ве́ркбунд, Неме́цкий произво́дственный сою́з (нем.) — объединение архитекторов, мастеров декоративного искусства и промышленников (1907–1933 гг., воссоздан в 1945 г. в Дюссельдорфе). Мастера В. стремились к реорганизации строительства и художественных ремесел на современной промышленной основе. Создавая образцы для промышленного производства, члены В. придавали им простые, целесообразные и функционально оправданные формы. В. оказал огромное влияние на всю международную художественно-промышленную практику, на становление методов дизайнерского проектирования.

Ве́ркбунд, Німе́цький ве́ркбунд, Німе́цький виробни́чий сою́з (нім.) — об'єднання архітекторів, майстрів декоративного мистецтва й промисловців (1907–1933 рр., відновлений у 1945 р. в Дюссельдорфі). Майстри В. прагнули реорганізувати будівництво й художні ремесла на сучасній промисловій основі. Створюючи зразки для промислового виробництва, члени В. надавали їм прості, доцільні й функціонально виправдані форми. В. відіграв значну роль у розвитку міжнародної художньо-промислової практики, в становленні методів дизайнерського проектування.

Вернисá́ж (фр.) — торжественное открытие художественной выставки в присутствии специально приглашенных лиц.

Вернісá́ж (фр.) — урочисте відкриття художньої виставки в присутності спеціально запрошених осіб.

Верте́п — старинный передвижной театр, в котором ставили религиозные и светские пьесы; постройка и куклы обычно изготавливались из дерева.

Верте́п — старовинний пересувний театр, у якому представляли релігійні та світські п'єси; будиночок і ляльки вертепу найчастіше виготовлялися з дерева.

Ве́рх — в древнерусской архитектуре — цилиндрический барабан, завершающийся полусферическим куполом.

Ве́рх — у давньоруській архітектурі — циліндричний барабан, баня.

Вестибю́ль (фр.) — большое помещение перед входом во внутренние части какого-нибудь, преимущественно общественного здания.

Вестибю́ль (фр.) — переднє приміщення у громадських, рідше житлових будинках.

Ветрянáя мéльница, ветря́к — деревянное сооружение с легкими крыльями для перемалывания зерна. Сооружалась двух типов: столбовой, когда против ветра поворачивался весь корпус, и голландский — башнеобразный, в котором против ветра поворачивалась лишь крыша с крыльями.

Виаду́к (лат.) — мостовое сооружение большой протяженности и на высоких опорах при пересечении дороги с оврагами, ущельями, болотистыми долинами рек.

Вигвáм (алгонкинское) — небольшая постройка, хижина из ветвей, покрытых кожей животных, корой деревьев. Распространены у индейцев Сев. Америки.

Викториáнский стиль — эклектичный по своему характеру стиль периода правления английской королевы Виктории (1837–1901), проявившийся главным образом в архитектуре и мебели.

Ви́лла (лат.) — загородный дом с садом или парком.

Вимáна (санскр.) — в древнеиндийской архитектуре — храм или его главная часть.

Ви́мперг (нем.) — высокий остроконечный декоративный фронтон, завершающий порталы и оконные проемы готических зданий.

Виньéтка (фр.) — в книжной графике — небольшая композиция декоративного назначения.

Вітря́к, вітряни́й млин — дерев'яна споруда з крилами легкої конструкції для перемелювання зерна. Споруджувався двох типів: стовпового, коли проти вітру повертався увесь корпус, та голландського — баштоподібні, в яких проти вітру повертався лише дашок із крилами.

Віаду́к (лат.) — мостова споруда на високих опорах при перетині дороги з глибокими ярами, ущелинами, балками, болотистими долинами річок.

Вігвáм (алгонкінське) — хатина з гілок, покрита шкірою тварин, корою дерев. Житло індіанців Північної Америки.

Вікторіáнський стиль — популярна назва стилю еклектичного характеру в англійському мистецтві часів правління королеви Вікторії (1837–1901 рр.). Проявлявся, зокрема, в архітектурі та меблярстві.

Ві́лла (лат.) — розкішна дача за містом із садом або парком.

Вімáна (санскр.) — у Стародавній Індії — храм або його головна частина.

Вімпéрг (нім.) — високий шпилястий декоративний фронтон, що завершує портали й віконні прорізи готичних будівель.

Віньéтка (фр.) — орнаментальна або сюжетна художня прикраса у вигляді невеликого малюнка.

Вися́чие сады́, Вавило́нские сады́ — одно из "семи чудес" древности: сады на искусственном сооружении, построенные нововавилонским царем Навуходоносором (часто ошибочно приписываются ассирийской царице Семирамиде).

Вита́льня, большая ха́та (укр.) — специально меблированная комната для приема гостей.

Витра́ж (фр.) — орнамент или сюжетная декоративная композиция в окне, двери, перегородке из стекла или другого материала, пропускающего свет.

Витри́на (фр.) — 1) застекленный спереди или с трех сторон шкаф с полками для экспонирования музейных коллекций; 2) специально оборудованное окно в магазине для образцов товара.

Виха́ра (санскр.) — в древнеиндийской архитектуре — монастырское общежитие.

Вкле́йка — в художественном оформлении книги — репродукция или гравюра, исполненная отдельным оттиском и вклеенная между страницами.

Влади́миро-су́здальская шко́ла — одна из наиболее значительных школ древнерусского изобразительного искусства и архитектуры ˚XII — первой пол. XIII вв. Отталкиваясь от традиций художественной культуры Киевской Руси, зодчие В.–с. ш. создали произведения,

Вися́чі сади́, Вавило́нські сади́ — одне з "семи чудес" у стародавньому світі: сади на штучних спорудах, що побудував нововавилонський цар Навуходоносор (часто помилково приписуються ассірійській цариці Семираміді).

Віта́льня, вели́ка ха́та (укр.) — спеціально умебльована кімната для приймання гостей.

Вітра́ж (фр.) — твір монументально-декоративного мистецтва з кольорового чи безбарвного скла; кольорове скло у вікнах, дверях, ширмах.

Вітри́на (фр.) — 1) засклена спереду або з трьох боків шафа з полицями. В. служить для експонування музейних колекцій; 2) спеціально обладнане вікно в крамниці з виставленими в ньому зразками товарів.

Віха́ра (санскр.) — у давньоіндійській архітектурі — монастирський гуртожиток.

Вкле́йка, укле́йка — в художньому оформленні книги — репродукція або гравюра, виконана окремим відтиском і вклеєна між сторінками.

Володи́миро-су́здальська шко́ла — одна з найбільш значних шкіл давньоруського образотворчого мистецтва й архітектури XII — першої пол. XIII ст. Основуючись на традиціях художньої культури Київської Русі, зодчі В.-с. ш. створили шедеври, що відзначаються

отмеченные особой утонченностью художественного облика, гармоничностью и чеканностью форм, нарядным декором. В росписях эту школу отличает изысканный колорит, пластическая цветовая лепка, подчеркивающая монументальную значительность и одновременно тонкую одухотворенность образов.

особливою витонченістю художнього обрису, гармонійністю й чеканністю форм, розкішністю декору. В розписах цієї школи наявний вишуканий колорит, пластичне кольорове ліплення, що підкреслює монументальність і одночасно елегантність образів.

Возрождéние, Ренессáнс (фр.) — эпоха в культурном и идейном развитии ряда стран Западной Европы и некоторых стран Восточной Европы. В этот период формируется светская по своему характеру культура, складывается гуманистическое мировоззрение, ориентированное на античность. В искусстве на первое место выходит личность художника, целью искусства становится подражание природе на основе ее научного постижения. Утверждается красота и гармония действительности, вера в творческие возможности и силу разума человека. В Италии В. охватывает XIV–XVI вв., в др. странах — XV–XVI вв.

Відрóдження, Ренесáнс (фр.) — доба в історії культури та мистецтва XIV–XVI ст., започаткована в Італії. Вперше термін Р. ужив історик мистецтва Дж. Вазарі у XVI ст. У цей період формується світська культура, утверджується гуманістичне світосприймання, зорієнтоване на античність. У мистецтві на перший план виступає особистість художника, основною метою мистецтва стає розумне наслідування природи. Утверджується краса й гармонія дійсності, віра у творчі можливості та силу розуму людини. В Італії В. охоплює XIV–XVI ст., в інших країнах — XV–XVI ст.

Вологóдское крýжево — вид русского кружева, плетеного на коклюшах. Распространено в Вологодской обл. (Россия), известно с XVI в.

Вологóдське мерéживо — вид російського мережива, плетеного на коклюшах. Поширене у Вологодській обл. (Росія), відоме з XVI ст.

Волокѝтинский фарфóр — продукция фарфорового завода, основанного в 1838 г. в с.Волокитино Черниговской губ. (ныне Сумская обл.).

Волокѝтинський фарфóр — продукція фарфорового заводу, заснованого 1838 р. в с.Волокитиному Чернігівської губернії (нині Сумська обл.).

Волоко́вое окно́, (др. рус.) **ды́мник** — небольшое оконце на высоту одного венца, закрываемое (заволакиваемое) изнутри тесовой задвижкой. Применялось в древнерусском деревянном строительстве.

Во́локове вікно́ (давньорус.) — вузькі наскрізні отвори в стіні, що закривалися дерев'яними засувками; застосовувалося в давньоруському дерев'яному будівництві.

Воло́шский круг — ножной стационарный гончарный круг с подвижной осью.

Воло́ський круг — ножний стаціонарний гончарний круг із рухомою віссю.

Волы́нка — народный духовой музыкальный инструмент из нескольких трубок, вделанных в кожаный мешок или пузырь, через который вдувается воздух. Украинская В. (коза, дуда) состоит из кожаного мешка, деревянной трубки с клапанами, мелодичной трубки с несколькими отверстиями, деревянного или рогового раструба.

Воли́нка (коза́, дуда́) — старовинний народний духовий язичковий інструмент. Українська В. складається зі шкіряного мішка, дерев'яної трубки з клапанами, мелодичної трубки з декількома отворами, дерев'яного або рогового розтрубу.

Волы́нский ковёр — произведения художественного ткачества историко-этнографической зоны, в которую входят Волынская область, северные районы Львовской, Хмельницкой и юго-западные районы Житомирской областей.

Воли́нський ки́лим — твори художнього ткацтва історико-етнографічної зони, до якої входять Волинська, північні райони Львівської й Хмельницької та південно-західні райони Житомирської областей.

Волы́нско-поле́сская вы́шивка — народная вышивка Волынской, Ровенской, северных районов Львовской и северо-западных районов Житомирской областей.

Воли́нсько-полі́ська ви́шивка — народна вишивка Волинської, Рівненської, північних районів Львівської і північно-західних районів Житомирської областей.

Волье́ра (фр.) — закрытая решеткой или металлической сеткой площадка для содержания диких (в зоопарках) или домашних животных.

Вольє́ра (фр.) — приміщення, закрите ґратами або з огородженим металевою сіткою майданчиком для утримування різних тварин, птахів.

Волю́та (лат.) — архитектурный мотив в виде спиралевидного завитка с кружком в центре.

Воскобо́йня (др. рус.) — деревянный пресс для добывания воска из вощины.

Восковáя жи́вопись, энкáустика — живописная техника, в которой связующим является воск.

Восьмери́к — в украинском и русском зодчестве — восьмиугольное в плане сооружение или часть сооружения. Распространен гл. образом в церковной архитектуре.

Вохре́ние (др. рус.) — в древнерусской живописи — процесс постепенного высветления деталей лица или открытых частей тела многократными прописками по ровному основному тону.

Врáтница (старосл.) — боковые, северные или южные двери в украинской церкви.

Вру́бка – в деревянной архитектуре – соединение в углах и в местах пересечения бревен или брусьев, при котором часть одного элемента входит в паз другого.

Выкладáнка — украинское название инкрустации разноцветным деревом, перламутром и рогом.

Вы́кружка — в архитектуре — криволинейный вогнутый облом в четверть окружности.

Вы́пуклая гравю́ра — один из основных видов гравюрной техники, рассчитанный на печатание с самой поверхности доски.

Волю́та (лат.) — архітектурна прикраса у вигляді спірального завитка з вічком у центрі.

Воскобі́йня (давньорус.) — дерев'яний прес для добування воску з вощини.

Воскови́й живо́пис, енкáустика — техніка, в якій зв'язуючою речовиною є віск.

Восьмери́к — в українській і російській архітектурі — восьмикутна в плані споруда або частина споруди. Найбільш поширена в церковній архітектурі.

Во́хрення (давньорус.) — у давньоруському живописі — процес поступового висвітлення деталей обличчя або відкритих частин тіла багаторазовими прописками по рівному основному тонові.

Врáтниця (старосл.) — бокові, північні або південні двері в українській церкві.

Вру́бка — у дерев'яній архітектурі — сполучення елементів дерев'яних конструкцій, при якому частина одного елемента входить у паз іншого.

Викладáнка — інкрустація різнокольорним деревом, перламутром і рогом.

Ви́крут — в архітектурі — криволінійний увігнутий згин; за обрисом — чверть кола.

Ви́пукла гравю́ра — один із основних видів граверної техніки; друкування з поверхні дошки. Ті частини зображення, що

Вырезаются те части изображения, которые должны получиться белыми.

Вы́пуски — брусья, концы которых выступают за внешнюю плоскость стены и составляют опору для подстрешин.

Вы́ставки худо́жественные — публичный (как правило, временный) показ художественных произведений, основная форма ознакомления зрителей со станковым искусством.

Вытына́нки — украинское орнаментальное и фигурное украшение жилья, ажурно вырезанное ножницами, ножом из белой или цветной бумаги.

Вы́шивка — самый распространенный вид народного декоративно-прикладного искусства, орнаментальное или сюжетное изображение на тканях, войлоке, коже различными ручными или машинными швами.

Вы́шка, мая́к — высокое башнеобразное сооружение на столбах для наблюдения за местностью.

Вяза́ние — вид народного декоративного искусства, изготовление вязаного полотна и отдельных изделий изгибанием непрерывной, целостной нитки в петлях, которые по-разному переплетаются между собой.

Вязь — соединение, сплетение смежных букв в один сплошной знак.

повинні виходити білими, потрібно вирізати.

Ви́пусти (ви́пуски) — бруси, кінці яких виступають за межі зовнішньої площини стіни і правлять за опору для підстрішини.

Ви́ставки худо́жні — публічний (як правило, тимчасовий) показ художніх творів, основна форма ознайомлення глядачів зі станковим мистецтвом.

Витина́нки — українська орнаментальна й фігурна прикраса житла, ажурно вирізана ножицями або ножем із білого чи кольорового паперу.

Ви́шивка — найбільш поширений вид народного декоративно-ужиткового мистецтва, орнаментальне або сюжетне зображення на тканинах, повсті, шкірі різними ручними або машинними швами.

Ви́шка, мая́к — висока баштоподібна дерев'яна споруда для спостереження за місцевістю.

В'яза́ння — вид народного декоративного мистецтва, виготовлення в'язаного полотна і окремих виробів згинанням безперервної, цілісної нитки в петлях, що по-різному переплітаються між собою.

В'язь — з'єднання, сплетення суміжних літер у суцільний знак.

Г

Габбро́ (ит.) — горная порода темного цвета, хорошо поддающаяся полировке. Используется как строительный и облицовочный материал.

Гави́т (арм.) — в армянской средневековой архитектуре — помещение, аналогичное притвору храма. Обычно зал, перекрытый сводом на арках, иногда отдельное здание, используемое как усыпальница, место для молитвенных собраний.

Газо́н (фр.) — площадка в саду, парке и т. д., засеянная с декоративной целью травой, обычно коротко и ровно подстриженной.

Гай-тек, хай-тек (англ.) — одно из направлений в архитектуре постмодернизма 1960–1990-х гг., пропагандировавшее “высокие технологии” в архитектуре — возможности новейшей техники, материалов, конструктивных элементов, раскрытие несущих конструкций, электро- и инженерного оборудования.

Га́кли (укр.) — большие отесанные камни.

Галере́я (фр.) — 1) длинное крытое светлое помещение, в котором одну из продольных стен заменяют колонны, столбы; длинный балкон; 2) удлиненный зал со сплошным рядом окон в одной из продольных стен; 3) верхний ярус зрительного зала; 4) художественный

Габро́ (іт.) — гірська порода темного кольору, що добре піддається поліруванню. Використовується як будівельний і облицювальний матеріал.

Гаві́т (вірм.) — у вірменській середньовічній архітектурі — приміщення, аналогічне притвору храму. Зал, перекритий склепінням на арках, іноді окремий будинок, що використовується як усипальниця чи місце для молитовних зборів.

Газо́н (фр.) — ділянка землі в саду, парку, сквері або на бульварі з коротко підстриженим трав’яним покривом.

Гай-тек, хай-тек (англ.) — один із найпомітніших напрямів у архітектурі постмодернізму 1960–1990-х років, що пропагував “високі технології” в архітектурі, можливості новітньої техніки, матеріалів, конструктивних елементів, розкриття несучих конструкцій, електро- та інженерного обладнання.

Га́клі — великі обтесані камені.

Галере́я (фр.) — 1) довге й вузьке крите світле приміщення, у якому одну з поздовжніх стін замінюють колони, стовпи; також довгий балкон; 2) подовжений зал із суцільним рядом вікон в одній із поздовжніх стін; 3) верхні яруси залу для глядачів; 4) художній музей, у

музей, преимущественно с собранием картин.

"Галере́я короле́й" — скульптурный фриз, которым украшались нижние ярусы готических храмов. На фризе изображались святые, ветхозаветные цари и пророки, которые иногда отождествлялись с реально царствующими династиями.

Галле́ (от фамилии фр. художника Е.Галле) — изделие из непрозрачного многослойного стекла с рельефными растительными или пейзажными мотивами.

Гальванопла́стика (гр.) — способ изготовления металлических копий с оригинальной гравированной доски путем электролиза.

Гамазе́я, гамазе́й (уст. видоизмененное слово "магазин") — украинская постройка для хранения зерна, муки и др.

Гама́рня (польск.) — украинское название кузницы, механические молоты которой приводились в движение водяным колесом.

Га́мма (гр.) **цветова́я** — в живописи — наименование внешних цветовых особенностей колорита.

Гана́ты (перс.) — в средневековом Иране — надземные каналы для снабжения городов водой.

Гандха́рское иску́сство — искусство северо-западной части Индии, входившей в состав Кушанского царства (I в. н. э.).

Га́нок (нем.) — 1) в различных регионах Украины — навес над

якому розміщені твори мистецтва, переважно картини.

"Галере́я королі́в" — скульптурний фриз, що прикрашав нижні яруси готичних храмів. На фризі зображувалися святі зі Старого Завіту — царі та пророки, які інколи ототожнювалися із реально правлячими династіями.

Галле́ (від прізвища фр. художника Е.Галле) — виріб із непрозорого багатошарового скла з рельєфними рослинними або пейзажними мотивами.

Гальванопла́стика (гр.) — спосіб виготовлення металевих копій із оригінальної гравірованої дошки шляхом електролізу.

Гама́зей, гамазе́я (заст. видозміне слово "магазин") — будівля для зберігання зерна, борошна та різних предметів.

Гама́рня (польськ.) — українська назва кузні, механічні молоти якої приводилися в рух водяним колесом.

Га́ма (гр.) **кольоро́ва (ко́лірна)** — у живописі — назва низки гармонійно взаємозв'язаних відтінків кольору.

Гана́ти (перс.) — в середньовічному Ірані — наземні канали для забезпечення міст водою.

Гандха́рське мисте́цтво — мистецтво північно-західної частини Індії, що входила до складу Кушанського царства (I ст. н. е.).

Ґа́нок (нім.) — 1) у різних регіонах України — навіс над

входными дверями; 2) легкая галерея вдоль всей передней или боковой стены хаты с самостоятельной легкой крышей; 3) пристройка с крышей перед входными дверями.

Гано́сис (гр.) — в технике античной скульптуры — нанесение на поверхность статуи воскового слоя, придающего мрамору легкий отблеск без существенного изменения цвета. Г. применялся лишь к частям скульптуры, соответствующим открытым частям тела.

Ганч — среднеазиатское название вяжущего материала, получаемого обжигом камневидной породы, содержащей глину и гипс; применяется для штукатурки, скульптуры, объемно-пластического декора.

Гаргу́ли, гаргу́йли (лат.) — скульптурно обработанный выступающий каменный желоб (в виде головы чудовища) для стока воды в готических храмах.

Га́рднеровский фарфо́р — изделия русского фарфорового завода, основанного в 1766 г. Ф.Я.Гарднером в с.Вербилки Дмитровского уезда Московской губернии.

Гаре́м (тур.) — женская половина дома у богатых мусульман.

Га́рец, га́рнец, горне́ц (польск.) — 1) украинский сосуд бондарской работы для сыпучих продуктов или жидкости; 2) мера сыпучих тел, жидкости.

вхідними дверима; 2) легка галерея вздовж усієї передньої, а іноді й бічної стіни хати з самостійним дашком; 3) прибудова з дахом перед вхідними дверима будинку.

Гано́сис (гр.) — у техніці античної скульптури — нанесення на поверхню статуї воскового шару, що додає мармуру легкого відблиску без істотної зміни кольору. Г. застосовувався лише до тих частин скульптури, що відповідали відкритим частинам тіла.

Ганч — середньоазіатська назва клейкого матеріалу, який одержують шляхом випалу каменеподібної породи, що містить глину й гіпс; застосовується для штукатурки, скульптури, об'ємно-пластичного декору.

Гаґу́ли, гаґу́йли (лат.) — скульптурно оброблений кам'яний жолоб, що стирчить у вигляді голови чудовиська, для стікання води в готичних храмах.

Га́рднерівська порцеля́на — вироби російського фарфорового заводу, заснованого у 1766 р. Ф.Я.Гарднером у с.Вербилки Дмитровського повіту Московської губернії.

Гаре́м (тур.) – жіноча половина багатого мусульманського будинку.

Га́рець, га́рнець, горне́ць (польськ.) — 1) посудина бондарської роботи для сипких продуктів або рідини; 2) міра сипких тіл або рідини.

Гарниту́р (нем.) — комплект предметов, предназначенных для какой-либо цели и созданных по единому замыслу с использованием определенных художественно-декоративных средств.

Гауптва́хта (нем.) — специально оборудованное помещение для содержания военнослужащих под арестом.

Гвиргви́ни (груз.) — бревенчатое или балочное шатровое перекрытие грузинского народного жилища, ярусом сужающееся кверху, с отверстием для выхода дыма.

Гейсо́н (гр.) — верхний карниз, часть балочной конструкции.

Ге́мма (лат.) — произведение глиптики, драгоценный камень с врезанным или выпуклым изображением. В древности служили печатями, знаками собственности, в настоящее время используются гл. образом как броши, перстни.

Геометри́ческий стиль — одна из самых ранних стадий развития искусства Древней Греции. Вазописи Г. с. свойственны плотность и четкость узоров, сплошь покрывающих поверхность сосудов и подчеркивающих их тектонику. Орнамент располагается полосами и складывается из меандров, крестов, окружностей. На поздних стадиях появляется изображение человеческой фигуры.

Геридо́н — легкий столик, подставка для подсвечника, вазы и т. д.

Гарніту́р (нім.) — комплект, набір однохарактерних предметів певного призначення й виконаних із використанням визначених художньо-декоративних засобів.

Гауптва́хта (нім.) — спеціально обладнане приміщення для утримання під арештом військовослужбовців.

Гвиргви́ни (груз.) — рублене або балкове шатрове перекриття грузинського народного житла, що звужується догори, з отвором для виходу диму.

Гейсо́н (гр.) — верхній карниз, частина балочної конструкції.

Ге́ма (лат.) — витвір гліптики, коштовний або напівкоштовний камінь із вирізьбленим опуклим чи заглибленим зображенням. У давнину використовувався як печатка, амулет, а зараз — як каблучка, перстень, прикраса.

Геометри́чний стиль — одна з ранніх стадій розвитку мистецтва Стародавньої Греції. Вазопису Г. с. властиві щільність і чіткість візерунків, що суцільно покривають поверхню посудин і підкреслюють їх тектоніку. Орнамент розміщується смугами й складається з меандрів, хрестів, кіл. На пізніх стадіях Г. с. з'являється геометризоване зображення людської фігури.

Геридо́н — легкий столик, підставка під свічник, вазу і т. д.

Ге́рма (гр.) — четырехгранный столб, завершенный скульптурной головой, первоначально бога Гермеса, затем других богов и портретными изображениями исторических лиц. В античности — гл. образом межевой знак, дорожный указатель, с XVI в. —вид декоративной и садово-парковой скульптуры.

Ге́рсы (польск.) — подъемные решетки в средневековом замке.

Гже́льская кера́мика — изделия керамического предприятия, расположенного в окрестности станции Гжель Раменского района Московской обл. Высокого художественного уровня достигла во второй половине XVIII в., когда "черные" (простые) и "муравленые" (поливные) изделия сменились майоликовыми, с оригинальной многоцветной росписью по белой поливе.

Ги́дрия (гр.) — древнегреческий сосуд для воды, чаще керамический; имеет две горизонтальные ручки и одну вертикальную.

Гима́тий (гр.) — прямоугольный длинный кусок ткани — плащ, надеваемый поверх хитона. В иконописи — обязательная одежда большинства ветхозаветных и раннехристианских персонажей.

Гимна́сий (гр.) — в Древней Греции —помещения для физического воспитания (гимнастики), где выступали в обнаженном виде; с появлением

Ге́рма (гр.) — придорожній чотиригранний стовп, що завершується головою або бюстом (спочатку зображували бога Гермеса — звідси назва, потім інших богів й історичних осіб). В античності герма служила межовим знаком, покажчиком шляхів. Із XVI ст. — вид декоративної та садово-паркової скульптури.

Ге́рси (польськ.) — підйомні ґрати в середньовічному замку.

Гже́льська кера́міка — вироби керамічного підприємства, розташованого поблизу станції Гжель Раменського району Московської обл. Високого художнього рівня досягла в другій половині XVIII ст., коли "чорні" (прості) і "муравлені" (полив'яні) вироби поступилися майоліковим, з оригінальним багатоколірним розписом по білій поливі.

Гі́дрія (гр.) — давньогрецький посуд для води, переважно керамічний; має дві горизонтальні й одну вертикальну ручки.

Гіма́тій (гр.) — прямокутний довгий шматок тканини — плащ, що одягався поверх хітона. В іконописі — обов'язковий одяг переважної більшості старозавітних і ранньохристиянських персонажів.

Гімна́сій (гр.) — у Стародавній Греції — приміщення для фізичного виховання (гімнастики), де виступали в оголеному вигляді; з появою професійного

профессионального спорта Г. стали использоваться как учебные заведения.

Гинекéй (гр.) — женская половина в древнегреческом доме.

Гиперреали́зм (англ.) — направление в американском и европейском искусстве XX в., имитирующее язык фотографии.

Гипокáусты (лат.) — в античности —форма центрального отопления, при котором образующийся в центральной топке горячий воздух пропускается через систему проемов или труб под полом или внутри стен жилых помещений.

Гипости́ль (гр.) — просторное крытое помещение, потолок которого опирался на колонны (преимущественно в архитектуре Древнего Востока).

Гипости́льный зал — многоколонный зал, имеющий ряд нефов.

Ги́псы (гр.) — в практике художественного образования — гипсовые слепки скульптурных произведений (преимущественно античных), применяющиеся в качестве модели на уроках рисунка.

Ги́рих — геометрический орнамент в средневековом искусстве Центральной и Средней Азии. Представляет разнообразные комбинации полигональных и звездчатых фигур.

Ги́рька — фигурная деталь в виде опрокинутой пирамидки из кирпича или камня. Широко

спорту Г. стали використовуватися як навчальні заклади.

Гінекéй (гр.) — жіноча половина в давньогрецькому будинку.

Гіперреалі́зм (англ.) — течія в американському та європейському мистецтві XX ст., що імітує фотографію.

Гіпокáусти (лат.) — в античності —форма центрального опалювання, при якому гаряче повітря, що утворюється в центральній топці, пропускається крізь систему отворів або труб під підлогою або всередині стін житлових приміщень.

Гіпости́ль (гр.) — просторе крите приміщення, стеля якого спиралася на колони (переважно в архітектурі Далекого Сходу).

Гіпости́льний зал — багатоколонний зал, що має ряд нефів.

Гі́пси (гр.) — у мистецькій практиці — гіпсові зліпки скульптурних творів (переважно античних), що використовуються як моделі на заняттях із малюнка.

Гі́рих — геометричний орнамент у середньовічному мистецтві Центральної й Середньої Азії. Являє собою різноманітні комбінації полігональних і зореподібних фігур.

Гі́рка — фігурна деталь у вигляді перекинутої пірамідки з цегли або каменю. Широко

використовувалася в російській архітектурі XVI–XVII ст. (декор воріт, ґанків, віконних прорізів).

Глава́, гла́вка (церковносл.) — зовнішнє декоративне завершення барабанів церков і мечетей. Має форму шолома, цибулини, груші і т. п., надаючи споруді пишності.

Глади́лка — стальний інструмент, широко застосовуваний у техніці поглибленої гравюри. Має вигляд стержня з полірованими кінцями у формі конуса й лопатки або овальними в перетині.

Глазу́р (поли́ва) (нім.) — у технології художньої кераміки — тонке скловидне покриття на виробах, закріплене випалом і що надає їм блиску, непроникливості вологи.

Гла́сис (фр.) — незабудований простір перед фортецею. В процесі розвитку міста Г. перетворювали в сад або майдан.

Глей — народна українська назва пластичної гончарної глини. Буває сизого, червоного та інших кольорів, з неї виготовляють неполив'яний посуд.

Глек, гладу́щик, гладу́н — український керамічний посуд, переважно для зберігання молока.

Гле́чик — висока посудина з вушком або без нього для тримання головним чином молочних

использовалась в русской архитектуре XVI–XVII вв. в декоре ворот, крылец, оконных проемов.

Глава́, гла́вка (церковносл.) — наружное декоративное завершение барабанов церквей и мечетей. Имеет форму шлема, луковицы, груши и т. д., придает большую живописность сооружению.

Глади́лка — стальной инструмент, широко применяемый в технике углубленной гравюры. Имеет вид стержня с полированными концами в форме конуса и лопатки или овальными в сечении.

Глазу́рь (нем.) — в технологии художественной керамики — тонкий стекловидный слой, покрывающий поверхность керамического изделия в процессе его изготовления.

Гла́сис (фр.) — незастроенное пространство перед крепостью. В процессе развития города Г. обычно превращается в сад или площадь.

Глей — народное украинское название пластичной гончарной глины. Бывает сизого, красного и других цветов, из нее делают неполивную посуду.

Глек, гладу́щик, гладу́н — украинский керамический сосуд преимущественно для хранения молока.

Гле́чик — украинский сосуд удлиненной формы с ушком или без него, различный по назначению:

глек, глады́ш — большой сосуд для хранения воды, молока; гладу́щик — глечик без ручки; гле́чик для свято́й воды́ — орнаментированный глечик, в котором носили воду в церковь для свячения; гле́чик с кре́стиком — глечик для молока, на шейке которого нарисован маленький крестик — магический оберег содержимого; глечо́к — чайничек в виде самовара.

Гли́птика (гр.) — искусство резьбы на драгоценных или полудрагоценных камнях.

Глиптоте́ка (гр.) — собрание резных камней, скульптуры, преимущественно античной.

Глубо́кая печа́ть — один из основных видов печати в художественной гравюре, при котором печатающие элементы доски или клише заглублены по отношению к непечатающим элементам.

Глхату́н (арм.) — “дом с главой”, древнеармянское народное жилище.

Гобеле́н (фр., от собств. имени) — вытканный вручную ковер-картина (шпалера) для отделки парадных помещений во дворцах, замках вельмож. В Украине старые гобелены имели названия: диваны, опоны, шпалеры, коберцы, перистроматы, тапетии. В настоящее время широко используется при оформлении интерьеров общественных, реже жилых зданий.

продуктів; глади́ш — найбільший глечик, що використовувався для зберігання води, сирівцю, молока; гладу́щик — глечик без ручки; гле́чик для свято́ї води́ — орнаментований, полив'яний глечик, у якому носили воду до церкви для освячення; гле́чик із хре́стиком — глечик для молока, на шийці якого намальований маленький хрестик; глечо́к — чайничок у вигляді самовара.

Глі́птика (гр.) — мистецтво різьблення на коштовних або напівкоштовних каменях.

Гліптоте́ка (гр.) — зібрання різьблених каменів, скульптурних творів, переважно античних.

Глибо́кий друк — один із основних видів друку в художній гравюрі, при якому друкувальні елементи дошки або кліше заглиблені по відношенню до пробільних елементів.

Глхату́н (вірм.) — “будинок з банею”, давньовірменська народна оселя.

Гобеле́н (фр.) — витканий вручну килим-картина (шпалера) для оздоблення парадних приміщень у палацах, замках вельмож. В Україні старі гобелени називалися: дивани, опони, шпалери, коберці, перистромати, тапетії. Зараз широко використовується при оформленні інтер'єрів громадських або житлових будинків. Назва від прізвища фр. родини Гобеленів.

Гóлбец, гóлбчик, прилáвок — ход в подполье рядом с печью, имеющий вид невысокого ящика с горизонтально опускающейся дверью.

Голосникѝ — небольшие керамические сосуды или камеры, закладываемые в стены и своды здания и обращенные своими отверстиями внутрь помещения. Служат для усиления звука и облегчения свода.

Гол-сумэ́ — главный или молитвенный храм ламаистского монастыря в Монголии.

"Голубáя рóза" — кратковременное художественное объединение, получившее название от одноименной выставки в Москве в 1907 г. Произведениям членов этой группы присущи плоскостно-декоративная стилизация форм, мягкая прихотливость линейных ритмов, приглушенные цветовые сочетания.

Голубéц — название голубых и синих красок в иконописных подлинниках (наставлениях) в Древней Руси.

Гонт (польск.) — тонкие дощечки, драницы для покрытия кровли.

Гончáр — мастер, который изготавливает посуду и другие изделия из глины. Таких мастеров называют по-разному, в зависимости от того, какую посуду они изготавливают, ее качества.

Горшéчник — 1) общее название мастеров по изготовлению гончарных изделий; 2) гончар,

Гóлбець, гóлбчик, прилáвок — хід у підвал поруч із піччю, що має вигляд невисокого ящика з дверми, що горизонтально опускаються.

Голосникѝ — невеликі керамічні посудини або камери, що закладаються в стіни і склепіння споруди й повернуті своїми отворами всередину приміщення. Служать для підсилення звуку і полегшення маси склепіння.

Гол-сумé — головний або молитовний храм ламаїстського монастиря в Монголії.

"Голубá рóза" — короткочасне художнє об'єднання, що одержало назву від однойменної виставки в Москві 1907 р. Творам членів цієї групи властива площинно-декоративна стилізація форм, м'яка примхливість лінійних ритмів, приглушені кольорові сполучення.

Голубéць — назва блакитних і синіх фарб в іконописних оригіналах (наставляннях) у Київській Русі.

Гонт (польськ.) — вузькі й тонкі дощечки, що покривають дах.

Гончáр — назва майстра, який виготовляє посуд та інші вироби з глини. Таких майстрів називають по-різному, залежно від того, який посуд вони виготовляють, його якості.

Горщéчник — 1) загальна українська народна назва майстрів, які виготовляють гончарні

который изготавливает неполивную посуду. Посу́дник — гончар, изготавливающий поливную посуду. Ми́сочник — гончар, изготавливающий поливные миски. Поливя́ник — 1) гончар-мисочник; 2) гончар, изготавливающий поливную посуду (Украина).

Гонча́рство — профессиональное занятие, основным содержанием которого является изготовление из глины посуды и других изделий. Имеет большое значение для выявления этнического начала, типа восприятия мира.

Гопу́рам — в архитектуре Индии — надвратные башни ограды храма.

Горелье́ф (фр.) — скульптурный рельеф, в котором изображение выступает над плоскостью фона более чем на половину своего объема.

Го́рки — один из символов, изображающих пейзаж в иконописи. В ранних иконах Г. имеют вид уступчатых, с плоскостями лещадок, позднее приобрели вид волн.

Горн — печь для переплавки металлов и обжига керамических изделий.

Го́рнее ме́сто, синтро́н — место в самом восточном углублении алтарной части православного храма, в котором ставится кресло епископа, митрополита.

Го́рница — верхний ярус жилой постройки XVIII–XIX вв. в

вироби; 2) гончар, який виготовляє неполив'яний посуд. Посу́дник — гончар, який виготовляє полив'яний посуд. Мисочник — гончар, який виготовляє полив'яні миски. Полúв'яник — 1) гончар-мисочник; 2) гончар, який виготовляє полив'яний посуд.

Гонча́рство (похідна назва від гончар) — професійне заняття, основним змістом якого є виготовлення з глини посуду та інших виробів. Має велике значення для вияву етнічного світогляду, певного типу світобачення.

Гопу́рам — у архітектурі Індії — надбрамні башти огорожі храму.

Горельє́ф (фр.) — скульптурний твір, у якому зображення виступає над площиною фону більш як на половину його об'єму.

Гі́рки — один із символів, що зображує пейзаж в іконописі. В ранніх іконах Г. має вигляд уступчастих, із площинами лещадок, пізніше гірки набули вигляду хвиль.

Го́рно́ — піч для плавлення металів і для випалювання глиняних виробів.

Горі́шнє мі́сце, синтро́н — місце в самому східному заглибленні вівтарної частини православного храму, в якому ставиться крісло єпископа, митрополита.

Го́рниця, світли́ця, покі́й — верхній ярус житлової будівлі

России. В Г. принимали гостей, встречались с родственниками.

XVIII–XIX ст. в Росії. У Г. приймали гостей, зустрічалися з родичами.

Горн компаньóнский (укр.) — гончарная печь, общая для нескольких гончаров.

Гóрнó компаньйóнське (укр.) — гончарна піч, спільна для кількох гончарів.

Горн куренéм, горн накáтом — гончарная печь полуоткрытого и закрытого типа, с полукупольным или купольным перекрытием над посудной камерой.

Гóрнó куренéм, гóрнó накáтом — гончарна піч напіввідкритого й закритого типу, тобто з напівкупольним або з купольним перекриттям над посудною камерою.

Горня́та — украшенная типологическая группа украинских малых керамических предметов для питья. В зависимости от формы различают три типа: горнята (цилиндрические), бокалы (цилиндрическо-выпуклые), чашки (сферичные).

Горня́та — прикрашена типологічна група невеликих українських керамічних виробів для питва. У залежності від форми поділяються на три типи: горнята (циліндричні), чарки (циліндрично-опуклі), чашки (сферичні).

Городи́ща — остатки поселений, имевших укрепления.

Городи́ща — залишки поселень, що мали укріплення.

Городки́ — орнамент из кирпича в виде зубчатого зигзага.

Городки́ — орнамент із цегли у вигляді зубчастого зиґзаґа.

Городни́цкий худóжественный фарфóр — декоративная и прикладная посуда и скульптура, выпускаемые фарфоровым заводом в пгт.Городница Житомирской обл. Основан в 1807 г.

Городни́цький худóжній фарфóр — декоративний та ужитковий посуд і скульптура, що випускається фарфоровим заводом в смт.Городниця Житомирської обл. Заснований у 1807 р.

Городня́ — в Киевской Руси — деревянная конструкция оборонительной стены, нижняя часть которой засыпалась землей.

Городня́ — у Київській Русі — дерев'яна конструкція оборонного муру, нижня частина якого засипалася землею.

Гóрод-спу́тник — город или поселок городского типа близ крупного города и входящий вместе с ним в единую систему группового расселения. Г.-с. обеспечивает жителям трудовую занятость и социально-бытовое

Мíсто-супу́тник — місто або селище міського типу біля великого міста, що входить разом із ним у єдину систему групового розселення. М.-с. забезпечує жителів трудовою зайнятістю, соціально-побутовим обслуговуванням,

обслуживание на месте, а также культурную связь с крупным городом.

Горше́чный горн — гончарная печь для обжига посуды, изразцов, кирпича с посудной камерой круглой формы.

Горшо́к — 1) обобщающее название глиняной посуды; 2) обобщающее название неполивной (терракотовой) посуды; 3) разновеликая посуда выпуклой формы с широким отверстием и невысокими краями, с ушком или без него; используется для приготовления блюд в печи.

Гости́ный двор — в русских городах — комплекс для торговли и хранения товаров.

Го́тика (ит.) — художественный стиль, завершающий этап в развитии средневекового искусства стран Западной, Центральной и частично Восточной Европы. В архитектуре Г. утверждается тип постройки, устремленный вверх, со стрельчатыми сводами. Готический собор символизировал порыв к небу, этой же цели служило его богатейшее декоративное убранство. Основным видом изобразительного искусства Г. стала скульптура, преодолевшая романскую застылость и замкнутость.

Гохуа́ (кит.) — название современной китайской живописи водяными красками на шелковых и бумажных свитках.

а також культурними зв'язками з великим містом.

Горще́чне го́рно́ — піч для випалювання посуду, кахель, цегли з круглою за формою посудною камерою.

Горщо́к — 1) загальна назва глиняного посуду; 2) загальна назва неполив'яного (теракотового) посуду; 3) різновеликий посуд опуклої форми з широким отвором і невисокими вінцями, з вушком або без нього; використовується для приготування страв у печі.

Гости́нний двір — у російських містах — комплекс для торгівлі та зберігання товарів.

Го́тика (іт.) — художній стиль, завершальний етап у розвитку середньовічного мистецтва у країнах Західної, Центральної і частково Східної Європи. У архітектурі Г. утверджується тип будинків, спрямованих вгору, зі стрілчастим склепінням. Готичний собор символізував порив до неба, цьому ж служило його розкішне декоративне оздоблення. Основним видом образотворчого мистецтва Г. стала скульптура, що уособлює перемогу над застиглістю і замкненістю романського стилю.

Гохуа́ (кит.) — назва сучасного китайського живопису водяними фарбами на шовкових і паперових сувоях.

Гравю́ра (фр.) — 1) печатный оттиск на бумаге или сходном материале с пластины, на которую нанесен рисунок 2) вид графики, включающий многообразные способы обработки “досок” и печатания с них оттисков.

Градострои́тельство — теория и практика застройки городов.

Гра́жда (молд.) — закрытый дворик гуцульского дома, усадьба закрытого типа.

Гратта́ж (фр.) — способ выполнения рисунка путем процарапывания острым инструментом бумаги или картона, залитых тушью.

Гратуа́р (фр.) — стальной скребок в виде укрепленного на ручке короткого клинка с отточенными краями. Применяется для выравнивания поверхности металлических “досок” в гравюре, высохшего красочного слоя в живописи.

Гра́фика (гр.) — один из видов изобразительного искусства, в котором основным изобразительным средством является однотонный рисунок.

Граффи́ти (ит.) — произвольно нацарапанные или вырезанные надписи на стенах, скалах, в местах международного сообщения, на сосудах, черепках с информацией о повседневной жизни, хозяйстве, политике.

Графья́ (гр.) — в технике древнерусской живописи — контурный рисунок, процарапанный по

Гравю́ра (фр.) — 1) відбиток на папері або подібному матеріалі з гравірованої пластини; 2) вид графіки, що включає різноманітні способи обробки “дощок” і друкування з них відбитків.

Містобудува́ння — теорія та практика планування й забудови міст.

Ґра́жда (молд.) — закрите подвір’я гуцульського будинку, садиба закритого типу.

Грата́ж (фр.) — спосіб виконання малюнка продряпуванням за допомогою гострого інструмента на залитому тушшю папері чи картоні.

Гратуа́р (фр.) — сталевий скребок у вигляді закріпленого на ручці короткого клинка з загостреними краями. Застосовується для вирівнювання поверхні металевих “дощок” у гравюрі, знімання сухого шару фарби в малярстві.

Гра́фіка (гр.) — вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є однотонний малюнок.

Графі́ті (іт.) — стародавні написи й малюнки, видряпані на стінах давніх будівель, на посуді та інших предметах, містять інформацію про повсякденне життя, господарство, політику.

Граф’я́ (гр.) — в техніці давньоруського живопису — контурний малюнок, продряпаний по

левкасу или штукатурке и облегчающий живописную работу надежной фиксацией рисунка.

Гри́дница — в древнерусской архитектуре — помещение для рядовых дружинников (гридей) в княжеском дворце. Использовалось также для пиров.

Гриза́йль (фр.) — вид декоративной живописи, выполняемой в разных оттенках одного цвета (чаще серого); роспись одноцветной эмалью с прорисовкой золотом, в которой достигается эффект рельефности изображения.

Гри́фель металли́ческий (нем.) — древнейший инструмент рисовальщика, в средние века — свинцовый, с XV в. — серебряный.

Грифо́н (фр.) — изображение чудовищной птицы с телом льва и орлиным клювом. Изображения Г. получили широкое распространение в искусстве Древнего Востока и античности; в искусстве более поздних эпох приобрели характер геральдического или декоративного мотива.

Грифона́ж (фр.) — ряд беглых набросков, как правило, импровизационного характера. Термин "грифонаж" обычно применяется к произведениям графики.

Гробни́ца — архитектурное сооружение или саркофаг, вмещающее тело умершего и увековечивающее его память.

Грот (фр.) — тип паркового сооружения, кладка и отделка которого имитирует естественную пещеру.

левкасу або штукатурці, що полегшує живописну роботу надійною фіксацією малюнка.

Гри́дниця — у давньоруській архітектурі — приміщення для рядових дружинників у князівському палаці. Використовувалося також для бенкетів.

Гриза́йль (фр.) — вид декоративного живопису, що виконується в різних відтінках одного кольору (частіше сірого); розпис одноколірною емаллю з прорисом золотом, у якому досягається ефект рельєфності зображення.

Гри́фель мета́левий (нім.) — стародавній інструмент рисувальника, в середні віки — свинцевий, із XV ст. — срібний.

Грифо́н (фр.) — зображення фантастичної істоти — крилатий лев з орлиною головою. Зображення Г. було поширене в мистецтві Стародавнього Сходу та античності; пізніше набрали характеру декоративного або геральдичного мотиву.

Грифона́ж (фр.) — побіжні ескізи, як правило, імпровізаційного характеру. Термін "грифонаж" зазвичай застосовують до творів графіки.

Гробни́ця — архітектурна споруда або саркофаг, де знаходиться тіло покійного і що увічнює його пам'ять.

Грот (фр.) — тип паркової споруди, кладка й оздоблення якої імітує природну печеру.

Гротéск (фр.) — 1) вид орнамента, включающего в причудливых очертаниях изобразительные и декоративные мотивы; 2) наименование особого типа художественной образности, основанного на причудливом, контрастном сочетании фантастического и реального, прекрасного и безобразного, трагического и комического.

Грунт — промежуточный слой, нанесённый на поверхность стены, доски, картона, холста и предназначенный обеспечить прочную связь основы и красочного слоя, создать желаемые цветовой фон и фактуру.

Гуáн, даогуáн (кит.) — даосский китайский храм.

Гуáшь (фр.) — 1) краски, состоящие из тонко растертых пигментов с водно-клеевым связующим и примесью белил; 2) произведение искусства, выполненное этими красками.

Гудóк — в Киевской Руси — струнный смычковый музыкальный инструмент, один из ранних предшественников скрипки.

Гýльбище — в древнерусской архитектуре — наружная открытая терраса или закрытая галерея, окружающая здание на уровне подклета. Были распространены в культовой архитектуре XVI–XVII вв., иногда встречались в светских постройках.

Гурт (нем.) — в готической архитектуре — арка из тесаных

Гротéск (фр.) — 1) орнамент у вигляді переплетених химерних, чудернацьких зображень людей, тварин або рослин; 2) художній прийом у мистецтві, що ґрунтується на свідомому перебільшенні, контрастах реального й химерного, прекрасного й потворного, трагічного й комічного, правдоподібності й карикатури.

Ґрунт — проміжний шар матеріалу, що наносять на поверхню стіни, дошки, картону, полотна. Забезпечує міцний зв'язок основи з шаром фарби, створюючи потрібний колірний фон і фактуру.

Гуáн, даогуáн (кит.) — даоський китайський храм.

Гуáш (фр.) — 1) фарби, що складаються з тонко розтертих пігментів із водно-клейовими зв'язуючими речовинами і домішками білила; 2) твір мистецтва, виконаний цими фарбами.

Гудóк — в Київській Русі — струнний смичковий музичний інструмент, один із ранніх попередників скрипки.

Гýльбище — в давньоруській архітектурі — зовнішня відкрита тераса або закрита галерея, що оточувала будинок на рівні підклітки. Були поширені в культовій архітектурі XVI–XVII ст., іноді зустрічалися в світських будівлях.

Гурт (нім.) — у готичній архітектурі — арка з тесаних

клинчатых камней, укрепляющая ребра крестового свода, выполненного из мелких камней. Г. также называется профилированная горизонтальная тяга, членящая фасад здания.

Гурхана́ — усыпальница в странах Востока.

Гусе́к — архитектурный облом, представляющий сочетание двух дуг.

Гу́сли — древнерусский многострунный смычковый музыкальный инструмент. В XIX в. в Украине в домах помещиков и священников были т. н. столовые гусли, которые представляли разновидность фортепиано без клавишей.

Гу́тное стекло́ (польск.) — стеклянные изделия, созданные посредством свободного дутья без применения форм.

Гу́тты (лат.) — украшения в виде маленьких усеченных конусов или цилиндров под триглифами и метопами в постройках дорического ордера.

Гуцу́льская вы́шивка — вышивка украинского населения Косовского, Верховинского и части Надвирнянского районов Ивано-Франковской обл., южной части Выжницкого и Путильского районов Черновицкой обл. и Раховского района Закарпатской обл.

клинчастих каменів, що укріплює ребра хрестового склепіння. Г. також називається профільована горизонтальна тяга, що розділяє фасад будівлі.

Гурхана́ — усипальниця в країнах Сходу.

Гусо́к — архітектурний облом, що являє собою сполучення двох дуг.

Гу́слі — давньоруський багатострунний щипковий музичний інструмент. У XIX ст. в Україні в панських і священицьких господах були так звані столові гуслі, що являли собою різновид фортепіано без клавіш.

Гу́тне скло (польськ.) — скляні вироби, виготовлені за допомогою вільного дуття без застосування форм.

Гу́ти (лат.) — прикраси у вигляді маленьких зрізаних конусів або циліндрів під тригліфами й метопами в спорудах доричного ордера.

Гуцу́льська ви́шивка — вишивка українського населення району Карпат: Косівський, Верховинський і частина Надвірнянського районів Івано-Франківської обл., південна частина Вижницького і Путильського районів Чернівецької обл. та Рахівський район Закарпатської обл.

Д

Дагóба — первоначально — камера в ступе, где хранились буддийские реликвии; позднее так стала называться вся ступа в целом в странах Юго-Восточной Азии.

Дагóн — бирманская ступа.

Дадаи́зм (фр.) — западноевропейское литературно-художественное течение 1916–1922 гг., в основе которого лежал принцип всеобщего отрицания, бунтарства.

Дáкма (перс.) — круглая башня, на вершину которой клались трупы для съедания хищными птицами (у исповедующих учение маздаизма в Иране).

Далмáтика (лат.) — узкая длинная одежда с широкими рукавами из плотной ткани, надеваемая поверх туники. На иконах в ней изображаются архангелы и цари.

Дамаскинáж — вид инкрустации металлических изделий золотом или серебром. Главными центрами Д. были Дамаск и Испания. Д. был известен также в Византии и Киевской Руси.

Дáнсинг (англ.) — кафе или ресторан, посетители которого могут развлекаться танцами.

Дарбáзи (груз.) — крестьянское жилище в средневековой Грузии: кубическое помещение с балочно-ступенчатым перекрытием.

Дарохрани́тельница — небольшой ковчежек, чаще в форме

Дагóба — камера в ступі, де зберігалися реліквії (релікварії у буддійській культовій споруді). Пізніше так стала називатися вся ступа у цілому в країнах Південно-Східної Азії.

Дагóн — бірманська ступа.

Дадаї́зм (фр.) — течія в літературі й образотворчому мистецтві Західної Європи початку XX ст. Характерні риси Д. — нігілізм, примітивізм, бунтарство.

Дáкма (перс.) — кругла вежа, на вершину якої клали трупи, де в подальшому їх з'їдали хижі птахи (у послідовників вчення маздаїзму в Ірані).

Далмáтика (лат.) — вузька довга одежа з широкими рукавами із щільної тканини, що одягається поверх туніки. На іконах у ній зображаються архангели й царі.

Дамаскінáж — вид інкрустації металевих виробів золотом чи сріблом. Його головними осередками були Дамаск та Іспанія. Д. був поширений також у Візантії та Київській Русі.

Дáнсинг (англ.) — кав'ярня чи ресторан, у якому є майданчик для танців.

Дарбáзи (груз.) — селянське житло в середньовічній Грузії: кубічне приміщення з балочно-ступінчастим перекриттям.

Схóванка для дарі́в — невеликий ковчег, частіше в формі каплиці

часовни с дверцей и крестом наверху. В Д. хранят святые дары.

Дарсха́р — помещение для занятий в медресе.

Дах (польск.) — верхняя часть строения, которая служит ей кровлей; крыша.

Дахы́, хливе́ц, прыту́лы — пристроенные вокруг стен дома помещения для содержания овец, скота, птицы.

Даца́н (монг.) — монастырь, храм у исповедывающих ламаизм (ламаистов).

Движки́ — в технике древнерусской живописи — светлые штрихи, завершающие пробелки и вохрение; подчеркивание энергичным ударом выступающих частей лица, рук, ног и др.

Двойно́е коди́рование — один из эстетических принципов постмодернистской архитектуры, выдвинутый на границе 1970–80-х гг.: иллюзорное объединение элитарных и популярных кодов, "высокой" и "низкой" культуры.

Двор — 1) участок земли между домовыми постройками одного владения, одного городского участка; 2) крестьянский дом со всеми хозяйственными постройками.

Двухча́стные це́ркви — церкви, которые состоят из двух помещений, вытянутых по оси запад-восток (неф-алтарь). Двухчастные однострубные церкви состоят

з дверцями та хрестом нагорі, де зберігають святі дари.

Дарсха́р — приміщення для занять у медресі.

Дах (польськ.) — верхня частина будівлі, що служить її покриттям; покрівля.

Дахи́, хліве́ць, приту́ли — приміщення для худоби, птиці або інших господарських потреб, прибудоване до хати; прибудова.

Даца́н (монг.) — ламаїстський монастир, храм.

Движки́ — у техніці давньоруського живопису — світлі штрихи, що завершують пробілку та вохрення; підкреслювання енергійним ударом частин обличчя, рук, ніг тощо, які виступають.

Подві́йне кодува́ння — один із естетичних принципів архітектури постмодернізму, висунутий на зламі 1970–1980-х років, що полягає в ілюзорному поєднанні елітарних і популярних кодів, "високої" й "низької" культури.

Двір, подві́р'я — 1) господарська ділянка землі, на якій розміщені садибні будівлі та місце біля них (часто відгороджене); 2) сільська хата з усім господарством при ній.

Дводі́льні церкви́ — церкви, що складаються з двох приміщень, які витягнуті за віссю захід-схід (неф-вівтар). Дводілбні однозрубні церкви складаються зі

из сруба-пятистенки. Пятая стена делит сруб на две части.

Дéвичья — комната для женской прислуги в помещичьих, барских домах.

Дегтярéвские узóрные ткáни — изделия художественного ручного ткачества пгт. Дегтяри Сребнянского района Черниговской обл.

Дезурбани́зм (фр.) — направление в градостроительстве XX в., отрицающее положительную роль крупных городов и проповедующее рассредоточение населения за их пределами.

Деисýс, деиси́с (гр.) — три иконы, составляющие единое целое: в центре — Иисус Христос, справа от него — Богоматерь, слева — Иоанн Креститель. Деисусный чин — ряд икон с Деисусом в центре — главный ряд иконостаса.

Декадéнтство (фр.) — общее наименование некоторых явлений в европейской культуре второй половины XIX — нач. XX вв., отмеченных настроениями безнадежности, отчаяния, неприятия жизни.

Декóр (фр.) — система украшения сооружения (фасада, интерьера) или изделия.

Декорати́вное искýсство — область пластических искусств, произведения которых наряду с архитектурой художественно формируют окружающую человека среду, вносят в нее

зрубу-п'ятистінки. П'ята стіна поділяє зруб на дві частини.

Дівóча — кімната для жіночої прислуги в поміщицьких, панських будинках.

Дігтярíвські узóрні ткани́ни — вироби художнього ручного ткацтва смт. Дігтярі Срібнянського району Чернігівської обл.

Дезурбанíзм (фр.) — напрям у містобудуванні XX ст., який відкидає позитивну роль великих міст, проповідує розосередження населення за їх межами.

Деісýс, деісíс (гр.) — три ікони, які складають одне ціле: у центрі — Ісус Христос, праворуч від нього — Богоматір, зліва — Йоанн Хреститель. Деісусний чин іконостаса — третій ряд ікон із Деісусом у центрі.

Декадéнтство (фр.) — загальна назва деяких явищ у європейській культурі другої половини XIX — поч. XX ст. Характерні риси — песимізм, містика, розгубленість.

Декóр (фр.) — система прикрас споруди (фасаду, інтер'єру) або виробу.

Декорати́вне мистéцтво — галузь пластичних мистецтв, твори яких поряд із архітектурою художньо формують середовище людини, вносять у нього естетичне, ідейно-образне начало.

эстетическое, идейно-образное начало. Д. и. включает монументально-декоративное, декоративно-прикладное и оформительское искусство.

Д. м. включає монументально-декоративне, декоративно-ужиткове та оформлювальне мистецтво.

Декорати́вно-прикладно́е иску́сство — раздел декоративного искусства; охватывает ряд областей творчества, которые посвящены созданию художественных изделий, предназначенных главным образом для быта.

Декорати́вно-ужитко́ве мисте́цтво — галузь художньої творчості, мета якої — формування художньо-естетичних смаків людини, створення мистецьких виробів призначених в основному для побуту.

Декорати́вность — совокупность художественных свойств, усиливающих эмоционально-выразительную и художественно-организующую роль произведения пластических искусств в окружающей человека предметной среде. Средства создания декоративности: орнамент, выразительность природной фактуры материала и т. д.

Декорати́вність — сукупність художніх властивостей, що посилюють емоційно-виразну й художньо-організаційну роль творів пластичних мистецтв у предметному середовищі людини. Засоби створення декоративності: орнамент, природна фактура матеріалу, організація лінійних ритмів, кольорової гами тощо.

Декора́ция (фр.) — художественное или архитектурное оформление мест действия на театральной сцене.

Декора́ція (фр.) — художнє або архітектурне оформлення сцени: відтворює обстановку дії вистави і допомагає розкрити її зміст.

Дендропа́рк — большой парк или сад, в котором собраны преимущественно реликтовые растения, а также местные и экзотические деревья и кустарники.

Дендропа́рк — великий парк, що створений на базі природних ділянок лісу, де вирощують також реліктові та екзотичні кущі та дерева.

Денти́кулы (лат.), **зу́бчики, суха́рики** — ряд небольших декоративных прямоугольных выступов на карнизе в ионическом и коринфском ордерах.

Денти́кули (лат.), **зу́бчики, суха́рики** — декоративні прямокутні виступи на карнизі в архітектурі іонічного і коринфського ордерів.

Денци́вка — западноукраинский тип сопилки; делается весной из вербы, липы, ореха, лозы.

Денці́вка — західноукраїнський тип сопілки, виготовляється весною з верби, липи, горішини, лози.

Дерапáни (груз.) — открытое помещение типа балкона в грузинской архитектуре.

Дерéвня — крестьянское селение.

Деревоpéз — украинское название техники гравюры на доске из дерева, разрезанного вдоль.

Деревори́т — украинское название техники гравюры на торцовом срезе дерева.

Деревя́нная архитекту́ра — постройки из дерева. Д. а. имеет две конструктивные системы — срубную и каркасную. В основе первой лежит сруб или клеть с двух-, четырехскатной крышей. Срубная конструкция образуется горизонтально уложенными бревнами (венцами). В каркасной системе столбы вместе с горизонтальными тягами-ригелями образуют раму, которая заполняется деревом или другими материалами. Храмы имеют большое количество планировочно-композиционных вариантов (шатровые, крещатые, ярусные и т. д.). Инженерно-конструкторское мышление народных мастеров особенно полно проявилось в хозяйственных постройках.

Десюдепóрт (фр.) — панно, расположенное над дверями, обычно живописное или скульптурное; широко применялось в отделке парадных интерьеров в Европе в XVII–XVIII вв.

Дети́нец — внутреннее укрепление в древнерусском городе, прикрывавшее княжескую

Дерапáни (груз.) — відкрите приміщення, що схоже на балкон, в грузинській архітектурі.

Селó — селянське поселення.

Деревopíз — техніка гравюри на дошці з дерева, розрізаного вздовж.

Деревори́т — техніка гравюри на торцевому зрізі дерева.

Дерев'я́на архітекту́ра — будівлі з дерева. Д. а. має дві конструктивні системи — зрубну й каркасну. В основі першої лежить зруб або кліть з дво- або чотирьохскатним дахом. Зрубна конструкція створюється горизонтально укладеними колодами (вінцями). В каркасній системі стовпи разом із горизонтальними тягами-ригелями утворюють раму, яка закладається деревом або іншими матеріалами. Храми мають велику кількість планувально-композиційних варіантів (шатрові, хрещаті, ярусні і т.п.). Інженерно-конструкторське мислення народних майстрів особливо яскраво проявилося в господарських будівлях.

Десюдепóрт (фр.) — живописне або скульптурне панно, розташоване над дверима. Широко застосовувалося в парадних інтер'єрах у Європі в XVII–XVIII ст.

Дити́нець — центральна укріплена частина давньоруського міста, огороджена стінами. Термін

резиденцию, двор церковного владыки стенами и башнями. Термин позднее заменяется словами град, кремль.

Джума́-мече́ть (араб.), **пятничная мече́ть** — в мусульманских странах — большая мечеть для пятничных молитв.

Дзе́мон (яп.) — узор, напоминающий витую веревку. Таким узором пользовались древние японские мастера в эпоху неолита. Первые изделия из глины и камня с таким украшением, а позднее и сама эпоха неолита (IV–III вв. до н. э) получили название "дзёмон".

Диа́конник (гр.) — помещение в церкви для диаконов (помощников священника во время службы) и хранения церковной утвари.

Диафо́н (гр.) — матовый фарфор без поливы.

Дибине́цкая кера́мика — гончарные изделия, созданные мастерами с.Дибинцы Богуславского района Киевской обл.; известны с XVII в.

Дивизиони́зм (фр.) — живописная система, утвердившаяся в европейском искусстве в конце XIX в. Д. основан на методичном разложении сложного цветового тона на чистые цвета, которые фиксируются на полотне четко различными мазками в расчете на их смешение при зрительном восприятии картины.

Диза́йн (англ.) — термин, обозначающий разновидность художественно-проектной деятельности,

вживався в літописах до XIV ст., пізніше замінився словами град, кремль, замок.

Джума́-мече́ть (араб.), **п'я́тнична мече́ть** — у мусульманських країнах — велика мечеть для молитов щоп'ятниці.

Дзьо́мон (яп.) — узор, що нагадує скручену стрічку. Таким узором користувалися японські майстри в епоху неоліту. Перші вироби з глини і каменю з такими візерунками, а пізніше й сама епоха неоліту (IV–III ст. до н. е.) стали називатися "дзьомон".

Дия́конник (гр.) — приміщення в церкві для дияконів (помічників священика під час служби) й зберігання церковного начиння.

Діафо́н (гр.) — матова порцеляна без поливи.

Дибине́цька кера́міка — гончарні вироби, виготовлені майстрами с.Дибинці Богуславського району Київської обл.; відомі з XVIII ст.

Дивізіоні́зм (фр.) — живописна система, що утвердилася в європейському мистецтві кінця XIX ст. Д. заснований на методичному розкладанні складного кольорового тону на чисті кольори, що фіксуються на полотні чіткими різними мазками з розрахунком на їх змішування при зоровому сприйнятті картини.

Диза́йн (англ.) — вид діяльності, пов'язаний із проектуванням предметного світу, вивченням

охватывающей создание промышленных изделий и рациональное оформление целостной предметной среды.

Диора́ма (гр.) — 1) вид живописи с изображениями, исполненными на обеих сторонах просвечивающего материала; 2) лентообразная картина на полукруглом в плане подрамнике с иллюзорным изображением и предметным передним планом.

Ди́птер (гр.) — тип древнегреческого храма со сдвоенным рядом колонн по периметру постройки.

Ди́птих (гр.) — 1) двустворчатый складень с живописными изображениями на каждой стороне; 2) две картины, связанные единым замыслом.

Директо́рии стиль — стиль во французском прикладном искусстве периодов Директории (1795) и Консульства (1799–1804), средняя фаза классицизма.

Дискоте́ка (гр.) — в архитектуре XX века — здание или помещение, в котором под руководством диск-жокея прослушивают и обсуждают музыкальные, речевые и др. записи. Зачастую прослушивание музыкальных записей сопровождается танцами.

"До́брый па́стырь" — фигура юного или бородатого пастуха, несущего на плече овцу или барана, важнейший символический образ позднеантичного и раннехристианского искусства.

естетичних властивостей промислових виробів тощо і раціональним оформленням предметного середовища.

Діора́ма (гр.) — 1) вид живопису із зображеннями, що виконані з обох сторін матеріалу, який просвічується; 2) стрічкоподібна картина на напівкруглому в плані підрамнику з ілюзорним зображенням і предметним переднім планом.

Ди́птер (гр.) — тип давньогрецького храму із подвійним рядом колон по периметру споруди.

Ди́птих (гр.) — 1) двостулковий складень із живописними зображеннями на кожній стороні; 2) дві картини, пов'язані одним задумом.

Директо́рії стиль — стиль у французькому ужитковому мистецтві, що був поширений у період Директорії (1795) і Консульства (1799–1804 рр.) — середня фаза класицизму.

Дискоте́ка (гр.) — в архітектурі XX ст. — будівля або приміщення, у якому під керівництвом диск-жокея прослуховують і обговорюють музичні та інші записи. Часто прослуховування музичних записів супроводжується танцями.

"До́брий па́стир" — фігура юного або бородатого пастуха, який несе на плечі вівцю або барана, найважливіший символічний образ пізньоантичного і ранньохристиянського мистецтва.

В Западной Европе он стал символом любви к ближнему и символом Иисуса Христа.

До́гу (яп.) — каменные фигурки богинь плодородия, характерные для японской культуры неолита Дземон.

Докшиды́йн-сумэ́ (монг.) — один из обязательных храмов ламаистского монастыря в Монголии, посвященный одному из хранителей монастыря.

Доли́чное письмо́ — в древнерусской живописи — исполнение пейзажа, архитектуры, утвари, одежды — всего, кроме лица и открытых частей тела. Предшествовало лично́му письму, иногда выполнявшемуся другим мастером.

Дольме́н (фр.) — древнее погребальное сооружение из огромных каменных глыб и плит, поставленных вертикально и покрытых одной или несколькими плитами сверху.

Дона́тор (лат.) — заказчик произведения живописи или храма; обычно его изображение располагается перед Христом и Богоматерью или святыми.

Донжо́н (фр.), **бе́ргфрид** (нем.) — главная, отдельно стоящая башня феодального замка, поставленная в самом недоступном месте и служившая убежищем для семьи феодала при нападении неприятеля.

Дополни́тельные цвета́ — цвета, которые при сопоставлении усиливают друг друга, а при

У Західній Європі він став символом любові до ближнього, а також символом Ісуса Христа.

До́гу (яп.) — кам'яні фігурки богинь родючості, характерні для японської культури неоліту Дзьомон.

Докшиди́йн-суме́ (монг.) — один із обов'язкових храмів ламаїстського монастиря в Монголії, на честь одного з його охоронців.

Доли́цеве письмо́ — у давньоруському живописі — виконання пейзажу, архітектури, посуду, одягу — всього, крім обличчя й відкритих частин тіла. Передувало лицево́му письму, що іноді виконувалося іншим майстром.

Дольме́н (фр.) — давня поховонна споруда з величезних кам'яних брил і плит, поставлених вертикально й покритих однією або декількома плитами зверху.

Дона́тор (лат.) — замовник живописного твору або храму; зображення цієї особи розміщували поряд із Христом і Божою Матір'ю або святими.

Донжо́н (фр.), **бе́ргфрід** (нім.) — головна башта у середньовічному замку, яку будували у найнедоступнішому місці, окремо від інших споруд і в яку ховалася сім'я феодала під час нападу ворога.

Додатко́ві кольори́ — кольори, що при зіставленні підсилюють один одного, а при змішуванні

смешении — обесцвечиваются (например, красный и голубовато-зеленый, желтый и синий).

Дори́ческий, дори́йский о́рдер (гр.) — один из архитектурных ордеров (стилей) в древнегреческой архитектуре, отличающийся строгостью, суровостью, простотой. В Д. о. возводились храмы, посвященные главным богам.

Дормито́рий (лат.) — спальня для монахов в католическом монастыре.

Дортуа́р (фр.) — общая спальня в закрытом учебном заведении.

Доска́ — в технике и технологии гравюры — пластина или плитка из металла, дерева и др. материалов, на поверхности которой выполняется гравюра перед процессом печатания.

Доугу́н (кит.) — система деревянных кронштейнов и балок, поддерживающая кровлю в китайском дворцовом и храмовом зодчестве.

До́у-ца́й (кит.) — "борьба цветов" — тип декора фарфоровых изделий, представляющий сочетание подглазурной росписи кобальтом с надглазурной росписью эмалевыми красками — зеленой, красной, желтой. Получил распространение в Китае во второй половине XV в.

Дохо́дный дом — многоквартирный жилой дом, построенный для сдачи квартир внаем.

— знебарвлюються (наприклад, червоний і голубувато-зелений, жовтий і синій).

Дори́чний, дорі́йський о́рдер (від назви давньогрецької області Доріди) — архітектурний ордер у давньогрецькій архітектурі, для якого характерні суворість, простота виконання. В Д. о. зводилися храми, присвячені головним богам.

Дорміто́рій (лат.) — спальня для монахів у католицькому монастирі.

Дортуа́р (фр.) — загальний спальний покій у закритому навчальному закладі.

До́шка — в техніці і технології гравюри — пластинка або плитка з металу, дерева й іншого матеріалу, на поверхні якої виконується гравюра перед процесом друкування.

Доугу́н (кит.) — система дерев'яних кронштейнів або балок, що підтримують покрівлю у китайській палацовій і храмовій архітектурі.

До́у-ца́й (кит.) — "боротьба кольорів" — тип декору фарфорових виробів, що являє собою поєднання підглазурного розпису кобальтом із надглазурним розписом емалевими фарбами — зеленою, червоною, жовтою. Був поширений у Китаї в другій половині XV ст.

Дохі́дний буди́нок — багатоквартирний житловий будинок, у якому квартири здавалися в оренду.

Драпиро́вка (фр.) — в изобразительном искусстве — термин, указывающий на расположение и общий характер складок на одежде и тканях вообще. Чаще всего применяется к произведениям академического направления.

Драпри́ (фр.) — занавеси со складками, преимущественно из тяжелой ткани.

Дрессуа́р (фр.) — роскошный буфет поздней готики во Франции в XV–XVI вв.

Дри́мба (варга́н, орга́н, доро́мба) (нем.) — украинский народный музыкальный инструмент, распространенный в горных районах Карпат. Небольшой (4х6, 4х8 см) металлический губной инструмент, состоящий из корпуса в виде подковы и пластинки-резонатора.

Дро́мос (гр.) — узкий горизонтальный коридор, ведущий в погребальную камеру под курганом; проход в склеп, вырезанный в материковом грунте, скале.

Дубле́т (фр.) — 1) второй экземпляр художественного произведения, тождественный первому; 2) авторская копия, полностью совпадающая с оригиналом.

Ду́дка, коло́дец — глубокая цилиндрическая или четырехугольная яма от поверхности земли до места залегания пласта нужной глины.

Дукачи́ (ит.) — металлическое позолоченное нагрудное украшение в виде монет. Характерная деталь

Драпіро́вка (фр.) — в образотворчому мистецтві — термін, що вказує на розміщення й загальний характер складок на одязі й тканинах. Переважно застосовується до творів академічного напряму.

Драпрі́ (фр.) — завіса з тканини (переважно важкої), зібраної в складки.

Дресуа́р (фр.) — мисник, розкішний буфет пізньої готики у Франції в XV–XVI ст.

Дри́мба (варга́н, орга́н, доро́мба) (нім.) — український народний музичний інструмент, поширений у гірських районах Карпат. Невеликий (4х6, 4х8 см) металевий губний інструмент, що складається з корпуса у вигляді підкови й пластинки-резонатора.

Дро́мос (гр.) — вузький горизонтальний коридор, що веде в поховальну камеру під курганом; прохід у склеп, вирізаний у материковому ґрунті чи в скелі.

Дубле́т (фр.) — 1) другий однаковий примірник художнього твору, 2) авторська копія, що повністю збігається з оригіналом.

Ду́дка, коло́дязь — глибока циліндрична (чотирикутна) яма, що прокопується від поверхні землі до місця залягання пласта потрібної глини.

Дукачі́ (іт.) — металева, часто золочена нагрудна прикраса у вигляді монет. Характерна деталь

украинского женского убранства, распространенная с XVII в.

Дунáйская шкóла — направление в живописи и графике Юж. Германии и Австрии первой пол. XVI в.

Духáн, дукáн (араб.) — на Ближнем Востоке — небольшая лавка, ресторанчик, трактир.

Дучéнто (ит.) — искусство и культура Италии XIII в., которые положили начало искусству Возрождения.

Дымáрь — в украинской избе — дымоход в сенях из жердей, образующих четырехгранную пирамиду, скрепленную поперечинами.

Ды́мковская игрýшка — русский народный промысел в слободе Дымково (ныне территория г.Вятки): производство игрушек из обожженной и ярко раскрашенной глины.

Ды́мник — горизонтальная пластина из жести, металла над трубой, дымоходом для гашения искр.

Ды́нька — декоративная деталь в древнерусской архитектуре XIII–XVII вв., представляющая собой утолщение на столбах, колонках, наличниках окон, порталах.

Дюрбé, тюрбé (тюрк.) — в восточной архитектуре — мавзолей, усыпальница знатных людей.

Дя́нь (кит.) — в древнекитайской архитектуре — прямоугольный в плане павильон, сориентированный по оси юг-север.

українського жіночого вбрання, що була поширена з XVII ст.

Дунáйська шкóла — напрям у живописі і графіці Півд. Німеччини та Австрії першої пол. XVI ст.

Духáн, дукáн (араб.) — невеликий ресторанчик, корчма на Близькому Сході.

Дучéнто (іт.) — період в італійському мистецтві й культурі XIII ст., що поклав початок мистецтву Відродження.

Димáр — в українській хаті димохід у сінях із жердин, що створюють чотиригранну піраміду, скріплену поперечниками.

Ди́мківська íграшка — російський народний промисел у слободі Димково (нині територія м.В'ятки): виробництво іграшок із випаленої і яскраво розмальованої глини.

Ди́мник — горизонтальна пластина з жерсті, металу над трубою, димоходом для гасіння іскор.

Ди́нька — декоративна деталь у давньоруський архітектурі XIII–XVII ст., що являє собою потовщення на стовпах, колонках, наличниках вікон, порталах.

Дюрбé, тюрбé (тюрк.) — у східній архітектурі — мавзолей, усипальниця видатних людей.

Дя́нь (кит.) — у давньокитайській архітектурі — прямокутний у плані павільйон, зорієнтований по осі південь-північ.

Е

Еле́цкое кру́жево — вид русских кружев ручного плетения, возникший в г.Елец. Плетется на коклюшках, преимущественно из белых катушечных ниток, реже из льняной, шелковой пряжи. Отличается мягким контрастом мелкого узора и тонкого ажурного фона.

Емчу́га, ямчу́га — в технологии древнерусской монументальной живописи — светлый налет, выступающий со временем поверх росписи при излишке едкой извести в верхнем слое штукатурки.

Ендо́ва, яндо́ва — древнерусский деревянный или металлический сосуд для розлива напитков на пирах. Имела круглую форму с широким горлом, носиком или рыльцем.

Ё

Ёрицу́ки (яп.) — приемная японского павильона для чайной церемонии.

Є

Єле́цьке мере́живо — вид російського мережива ручного плетіння, що виник у м.Єлець. Плететься на коклюшках, переважно з білих котушкових ниток, рідше з льняної або шовкової пряжі. Відрізняється м'яким контрастом дрібного візерунка й тонкого ажурного фону.

Ємчу́га, ямчу́га — у технології давньоруського монументального живопису — світлий наліт, що часом виступає поверх розпису при надлишку їдкого вапна у верхньому шарі штукатурки.

Єндо́ва, яндо́ва — давньоруська дерев'яна або металева посудина для розливу напоїв на бенкетах. Мала круглу форму з широким горлом, носиком або рильцем.

Й

Йорицу́кі (яп.) — приймальня у японському павільйоні для чайної церемонії.

Ж

Жако́б (фр.) — стиль мебели конца XVIII–XIX вв. из красного дерева, украшенного медными или бронзовыми полосками.

Жалюзи́ (фр.) — решетчатые ставни (шторы из пластинок, скрепленных шнурами) для регулирования света и пропуска воздуха в помещение.

Жанр (фр.) — в изобразительном искусстве, архитектуре — область произведений (в архитектуре построек), связанная с определенным кругом тем (в архитектуре — типы построек).

Жардинье́рка (фр.) — подставка, этажерка для цветов.

Жаро́вня — сосуд для горячего древесного угля, а также железная печка, нагреваемая углем.

Жба́н — деревянный или глиняный сосуд с крышкой для воды, молока, кваса.

Же́рнов — 1) ручное приспособление для измельчения зерна; 2) мельничный каменный круг для измельчения зерна.

Же́ртвенник — первоначально — помещение в северной части алтаря, позже — четырехугольный стол, размещенный у северной стены алтаря. Служит для предварительного приготовления хлеба и вина к литургии, на нем стоят священные сосуды.

Живопи́сность — специфическое свойство пластических искусств,

Жако́б (фр.) — поширений у кінці XVIII–XIX ст. стиль меблів з червоного дерева з наклеєними рифленими смужками міді.

Жалюзі́ (фр.) — багатостулкові віконниці й штори (з нерухомих чи рухомих пластинок), що регулюють світловий або повітряний потік.

Жанр (фр.) — в образотворчому мистецтві, архітектурі — твори, архітектурні споруди, що пов'язані з певним колом тем (в архітектурі — типи споруд).

Жардинье́рка (фр.) — підставка, етажерка для квітів.

Жаро́вня — металева невелика посудина для розжареного вугілля, також металева пічка, що нагрівається вугіллям.

Джба́н — дерев'яна або глиняна посудина з кришкою для води, молока, квасу.

Жо́рно, жо́рна — 1) ручний прилад для подрібнення зерна; 2) млиновий кам'яний круг для подрібнення зерна.

Жерто́вник — приміщення в північній частині вівтаря, пізніше — чотирикутний стіл, розміщений біля північної стіни вівтаря. Служить для попереднього приготування хліба й вина для літургії, на ньому стоїть священний посуд.

Живопи́сність — специфічна властивість пластичних мистецтв,

выражающееся в динамическом взаимодействии форм, объемов, цветовых пятен, света и тени, линий, при котором возникает яркое впечатление общей подвижности, изменчивости, многообразия аспектов.

Жи́вопись — один из основных видов изобразительного искусства, в узком смысле — художественное изображение на плоскости посредством цветных материалов.

Жирандо́ль (фр.) — 1) настенный подсвечник для нескольких свечей; 2) фонтан в несколько струй.

Жо́стовская ро́спись — русский народный художественный промысел (д.Жостово Московской обл.). Декоративная живопись на металлических подносах, покрываемых потом лаком, изображающая цветы, фрукты. Выполняется энергичным мазком яркими масляными красками на черном или цветном фоне.

Жура́вль — в спец. значении — деревянное приспособление из жерди на столбе для доставания воды из колодца.

Жу́хлость — в технологии масляной живописи — ненормальные изменения в высыхающем слое, из-за которых живопись лишается блеска, темнеет, становится глухой и черноватой по цвету.

що виражається в динамічній взаємодії форм, об'ємів, кольорових плям, світла й тіні, ліній, при цьому виникає яскраве враження загального руху, мінливості, різноманітності аспектів.

Живо́пис, маля́рство — один із основних видів образотворчого мистецтва, у вузькому значенні — зображення на площині кольоровими матеріалами.

Жирандо́ль (фр.) — 1) настінний фігурний свічник для декількох свічок; 2) фонтан у кілька струменів.

Жо́стівський ро́зпис — російський народний художній промисел (с.Жостово Московської обл.). Декоративний живопис на металевих тацях, покритих лаком, що зображує квіти, фрукти. Виконується енергійним мазком яскравими олійними фарбами на чорному або кольоровому фоні.

Жураве́ль — у спец. значенні — дерев'яне пристосування з жердини на стовпі для діставання води з колодязя.

Жу́хлість — у технології олійного живопису — ненормальні зміни в шарі, що висихає. У зв'язку з цим живопис позбавляється блиску, темніє.

З

Заборо́ло — в древнерусской архитектуре — деревянный бруствер, в котором прорезывались бойницы.

Завия́ — в северной Африке — название мусульманского культового комплекса.

Закарпа́тская вы́шивка — вышивка, характерная для Закарпатской области.

Закома́ра — в древнерусской архитектуре — круглое или килевидное завершение участка стены, закрывающее прилегающий к ней внутренний цилиндрический свод и повторяющее его очертания.

Зала́вок, су́дная ла́вка — в русской крестьянской избе — скамья, стоявшая между печью и окном. На такой лавке стряпали и хранили кухонную посуду.

Зало́м — уступ на крыше или конструкции многоярусного верха, который создается комбинацией вертикального сруба со срезанной пирамидой.

За́льный храм — вытянутый в плане храм с нефами равной высоты, либо с более высоким нефом — псевдобазилики — или однонефный без трансепта. Распространен в готике XIII — нач. XVI в.

Замо́к, замко́вый ка́мень — клинообразный камень или кирпич в вершине свода, арки.

Заборо́ло — у давньоруській архітектурі — дерев'яний бруствер, у якому прорізувалися бійниці.

Заві́я — у Північній Африці — назва мусульманського культового комплексу.

Закарпа́тська ви́шивка — вишивка, характерна для території Закарпатської області.

Закома́ра — у давньоруській архітектурі — кругле або кільовидне завершення ділянки стіни, що закриває прилегле до неї внутрішнє циліндричне склепіння й повторює його обриси.

Зала́вок, посу́дна ла́вка — у російській селянській хаті — лава, що стояла між піччю і вікном. На такій лавці готували їжу й зберігали кухонний посуд.

Зало́м — уступ на даху або конструкції багатоярусного верху, створені комбінацією вертикального (прямовисного) зрубу зі зрізаною пірамідою.

За́льний храм — витягнутий у плані храм із нефами, однакової висоти, чи з більш високим нефом — псевдобазиліка або однонефний без трансепта. Поширений у готиці XIII — поч. XVI ст.

Замо́к, замко́вий ка́мінь — центральний камінь або цеглина на вершині склепіння, арки.

Зáмок (польск.) — укрепленное жилище феодала Средневековья.

Запáлубка — заполнение между нервюрами.

Зарисóвка — рисунок с натуры, выполненный преимущественно вне мастерской с целью собирания материалов для более значительной работы, а также для упражнения.

Застáвка — в книжной графике — небольшая композиция орнаментального или изобразительного характера, открывающая какой-либо раздел книжного текста.

Заупокóйный портрéт — портрет, написанный на доске или холсте и вставленный в бинты мумии на месте лица. Рисовался восковыми красками.

Звери́ный стиль, тератологи́ческий — тип орнаментации, заключающийся в стилизованных изображениях сказочных зверей, птиц, в причудливом переплетении растительных и животных мотивов.

Звóнница — надстроенное на стене храма или поставленное рядом с ним сооружение с проемом для подвешивания колоколов.

Зернь — мелкие золотые, серебряные или медные шарики, которые напаиваются на ювелирные изделия, часто на орнамент из тонкой проволоки.

Зерцáло, сфéра — в иконописи — диск в руке архангела с

Зáмок (польськ.) — укріплене житло феодала доби Середньовіччя.

Запáлубка — заповнення між нервюрами.

Замальóвка — малюнок із натури, виконаний переважно поза майстернею з метою накопичення матеріалу для більш значної роботи, а також для тренувань.

Застáвка — у книжковій графіці — невелика композиція орнаментального або образотворчого характеру, звісно, на всю ширину сторінки, перед початком тексту розділу, частини тощо.

Заупокíйний портрéт — портрет, написаний на дошці або полотні, вставлений у бинти мумії на місці обличчя. Малювався восковими фарбами.

Звіри́ний стиль, тератологíчний — тип орнаментації, що характеризується стилізованим зображенням казкових звірів і птахів, тваринних і рослинних мотивів, що химерно переплітаються.

Дзвіни́ця — вежа для дзвонів на церкві або окрема споруда з отвором для підвішування дзвонів.

Зернь — дрібні золоті, срібні або мідні кульки, що напаюються на ювелірні вироби, часто на орнамент із тонкого дроту.

Зерцáло, сфéра — в іконописі — диск у руці архангела з

монограммами Иисуса Христа или с поясным изображением Эммануила (Христа-отрока).

Зиккура́т — в архитектуре Древней Месопотамии — культовая ярусная башня из трех-семи ярусов в форме усеченных пирамид или параллелепипедов из кирпича-сырца, соединявшихся лестницами и пологими подъемами-пандусами.

Змееви́к — амулет с изображением змеи.

Знато́чество — направление в искусствоведении конца XIX в., представители которого видели свою основную задачу в определении ценности известных и вновь открытых произведений искусства.

Золото́е сече́ние — золотая пропорция — строго определенное, математическое соотношение пропорций, при котором одна из двух составных частей во столько раз больше другой, во сколько раз сама меньше целого. Впервые З. с. использовалось в античном искусстве, термин введен Леонардо да Винчи.

Зо́лото суса́льное — золото в виде очень тонких прямоугольных листиков толщиной от 0,1 до 0,3 мм. Служит для декоративного украшения предметов, применяется в иконописи.

Зофо́р, зофо́рный фриз — фриз в виде непрерывной композиции изобразительного характера,

монограмами Ісуса Христа або зображенням по пояс Еммануїла (Христа-отрока).

Зикура́т — в архітектурі Стародавньої Месопотамії — культова башта із трьох-семи ярусів у формі усічених пірамід або паралелепіпедів із цегли-сирівцю, що з'єднувалися східцями й пологими підйомами-пандусами.

Змійови́к — амулет із зображенням змії.

Знаве́цтво — напрям у мистецтвознавстві кінця XIX ст., представники якого бачили своє основне завдання у визначенні цінності відомих і наново відкритих творів мистецтва.

Золоти́й пере́різ — золота пропорція — суворо визначене, математичне співвідношення пропорцій, при якому одна з двох складових частин у стільки разів більша за іншу, у скільки разів сама менша від цілого. Вперше З. п. використовувався в античному мистецтві, термін введений Леонардо да Вінчі.

Зо́лото суса́льне — золото у вигляді дуже тонких прямокутних листів завтовшки від 0,1 до 0,3 мм. Служить для декоративного оздоблення художніх виробів; застосовується в іконописі.

Зофо́р, зофо́рний фриз — фриз у вигляді неперервної композиції зображувального характеру,

выполненный в скульптурном рельефе.

Зуба́тка – стальной инструмент, применяемый скульптором при обработке камня.

Зубо́к – в Древней Руси – инструмент позолотчика, художника. Состоял из клыка хищного животного, шлифованного камня (кремень, агат, сердолик) в виде рабочего наконечника округлой формы, закрепленного в рукоятке. С помощью З. шлифовали листовое золото или серебро.

Зубцы́ – завершение древних крепостей, башен, мостов и т. д. Боевые прорези на З. и просветы между ними служили бойницами верхнего боя.

виконаний у скульптурному рельєфі.

Зуба́тка – сталевий інструмент, що застосовується скульптором при обробці каменю.

Зубо́к – у Київській Русі – інструмент позолотника, художника. Складався з ікла хижої тварини, шліфованого каменя (кремінь, агат, сердолік) у вигляді робочого наконечника округлої форми, що закріплений на рукоятці. За допомогою З. шліфували листове золото або срібло.

Зубці́ – завершення стародавніх фортець, башт, мостів тощо. Прорізи в зубцях і просвіти між ними служили бійницями для ведення верхнього бою.

И

Ива́нковские узо́рные тка́ни — произведения декоративного ткачества и народной вышивки Иванковского района Киевской области.

Йглу — жилище из снега и льда у канадских эскимосов в виде купола со входом через длинный коридор.

Иерати́зм (гр.) — обусловленные религиозно-каноническими требованиями торжественная застылость и отвлеченный характер композиции и трактовки человеческих лиц и фигур. И. характерен для искусства древнего мира и средних веков.

Изба́ — один из основных типов восточнославянского жилища, поставленного на сооружении из бревен. И. обращена к улице фронтоном и имеет двухскатную кровлю.

Йзбранные святы́е — святые, изображенные поодиночке или группами и скомпонованные по желанию заказчика.

Изво́д иконографи́ческий — канонизированное изображение известного лица или сюжета, а также оригинальное их изображение, характерное для определенного времени и места.

Изобрази́тельное иску́сство — раздел пластических искусств, объединяющий живопись, скульптуру, графику, фотоискусство. В отличие от неизобразительных

І

Іва́нківські узо́рні ткани́ни — вироби декоративного ткацтва й народної вишивки Іванківського району Київської області.

Íглу — житло зі снігу й льоду у канадських ескімосів у вигляді купола з входом через довгий коридор.

Ієрати́зм (гр.) — зумовлені релігійно-канонічними вимогами урочиста застиглість і абстрактність зображуваних постатей, які характерні, зокрема, для мистецтва стародавнього світу та середньовіччя.

Ха́та — один із основних типів східнослов'янського житла, що ставиться не на землі, а на фундаменті. Х. звернена до вулиці фронтоном і має двоскатну покрівлю.

Ви́брані святі́ — святі, яких зображали поодинці або групами, і скомпоновані за бажанням замовника.

Ізво́д іконографі́чний — канонізоване зображення відомої особи або сюжету, також оригінальне їх зображення, характерне для певного часу й місця.

Образотво́рче мисте́цтво — розділ пластичних мистецтв, що об'єднує живопис, скульптуру, графіку, фотомистецтво. На відміну від необразотворчих

видов пластического искусства, в основе И. и. лежит наглядный, более или менее узнаваемый образ самой действительности.

Изогра́ф, зогра́ф (гр.) — название иконописца в Древней Руси.

Изогра́фия — название иконописи в Древней Руси.

Изразцы́, ка́фли — керамические плитки для облицовки каминов, печей, стен.

Иконогра́фия — 1) в изобразительном искусстве — строго установленная система изображения персонажей или сюжетных сцен; 2) в искусствоведении — описание и систематизация типологических признаков и схем, принятых при изображении персонажей или сюжетных сцен.

Йко́нопись — вид живописи, религиозной по темам, сюжетам, культовой по назначению. В отличие от стенописи, миниатюры, иконы — произведения И. — представляют собой отдельные живописные композиции, первоначально в технике энкаустики, затем темперы, в редких случаях — мозаики, позднее — масляной живописи.

Иконоста́с (гр.) — перегородка с рядами (чинами) икон, отделяющая алтарь от основной части православного и греко-католического храма. Классический И. включает Царские врата, местный чин, праздничный, деисусный, пророческий, праотеческий чины.

видів пластичного мистецтва, в основі О. м. лежить наочний, більш або менш пізнаваний образ самої дійсності.

Ізогра́ф, зогра́ф (гр.) — назва іконописця у Стародавній Русі.

Ізогра́фія — назва іконопису в Стародавній Русі.

Ка́хлі — керамічні плитки для облицювання камінів, печей, стін.

Іконогра́фія — 1) в образотворчому мистецтві — система канонічних правил для зображення певних осіб чи подій; 2) у мистецтвознавстві — опис, перелік і систематизація типологічних ознак і схем, що були прийняті при зображенні певної особи, події, сюжету, місцевості.

Іконо́пис — вид релігійного живопису. На відміну від стінопису, мініатюри, ікони — твори І. — являють собою окремі живописні композиції, що виконувалися спочатку в техніці енкаустики, потім головним чином темпери, в окремих випадках — мозаїки, а пізніше — олійного живопису.

Іконоста́с (гр.) — у православному та греко-католицькому храмі — перегородка з рядами ікон, що відділяє вівтар від основної його частини. Класичний І. включає Царські врата, місцевий чин, святковий, деісусний, пророчий, праотецький чини.

Иконоте́ка (гр.) — коллекция, собрание изображений по определенной тематике.

Иллюзиони́зм (фр.) — имитация видимого мира в произведениях изобразительного искусства, создание впечатления реально существующих предметов и пространства.

Иллюмини́рование (лат.) — раскрашивание, расцветка гравюр или рисунков от руки локальным цветом и без тоновых градаций.

Иллюстра́ция (лат.) — изображение, сопровождающее, дополняющее и наглядно разъясняющее текст; собственно как область искусства — изобразительное истолкование литературного и научного произведения. В строгом значении слова И. — это произведение, предназначенное для восприятия в определенном единстве с текстом.

Има́м зода́ (араб.) — башенный мавзолей духовных лиц в средневековом Иране.

Имаре́т (тюрк.) — странноприимный дом в средневековой Турции.

Имплю́вий (лат.) — четырехугольный неглубокий бассейн в центре дворика древнеитальянского и древнеримского жилища.

Импо́ст (ит.) — профилированная архитектурная деталь над столбом, лопаткой, капителью колонны, служащая опорой для пяты арки.

Іконоте́ка (гр.) — колекція, зібрання зображень за визначеною тематикою.

Ілюзіоні́зм (фр.) — імітація видимого світу в творах образотворчого мистецтва, створення враження реально існуючих предметів і простору.

Ілюмінува́ння (лат.) — розмальовування гравюр або малюнків від руки локальним кольором і без тонових градацій.

Ілюстра́ція (лат.) — зображення, що наочно пояснює або доповнює будь-який друкований текст (малюнок, фотографія, карта, схема, репродукція). Як галузь мистецтва — наочне пояснення літературного або наукового твору. В прямому значенні слова І. — це твір, призначений для сприйняття в повній єдності з текстом.

Іма́м зода́ (араб.) — баштовий мавзолей духовних осіб у середньовічному Ірані.

Імаре́т (тюрк.) — притулок, приют у середньовічній Туреччині.

Імплю́вій (лат.) — чотирикутний неглибокий басейн у центрі подвір'я стародавнього італійського й давньоримського житла.

Імпо́ст (іт.) — профільована архітектурна деталь над стовпом, лопаткою, капітеллю колони, що служить підпорою для арки.

Импрессиони́зм (фр.) — направление в искусстве последней трети XIX — нач. XX вв. И. утверждает красоту повседневной действительности, простых, демократических мотивов, добивается живой достоверности изображения. Живописная система И. основана на разложении сложных тонов на чистые цвета, на взаимопроникновении четких раздельных тонов чистого цвета, как бы смешивающихся в глазу зрителя. Объемные формы импрессионисты растворяют в окутывающей их световоздушной оболочке. Свое название И. получил от картины К.Моне "Импрессия. Восход солнца" (1873 г.).

Импримату́ра (лат.) — в технологии живописи — устаревшее название для цветной тонировки грунта; применялась в технике старых мастеров.

Инако́пь, иноко́пь — в древнерусской живописи — линии или орнаментальные мотивы, исполненные листовым золотом по высохшему красочному слою.

Инва́йронмент (англ.) — одно из ключевых понятий искусства и архитектуры постмодернизма: 1) в дизайне И. означает принцип эстетизации, оформления среды; 2) как один из видов визуального искусства И. предполагает создание или пересоздание пейзажной или предметной среды, отдельных пространств,

Імпресіоні́зм (фр.) — напрям у мистецтві останньої третини XIX — поч. XX ст., основним завданням якого вважалося витончене відтворення реального світу в його рухливості й мінливості, іноді без заглиблення у саму суть зображеного. Живописна система І. заснована на розкладанні складних тонів на чисті кольори, на взаємопроникненні чітких роздільних тонів чистого кольору як таких, що ніби змішуються в оці глядача. Об'ємні форми імпресіоністи неначе розчиняють у світлоповітряній оболонці, яка їх огортає. Свою назву даний напрям одержав від картини К.Моне "Impessio. Схід сонця" (1873 р.).

Імпримату́ра (лат.) — у технології живопису — застаріла назва для кольорового тонування ґрунту; застосовувалася в техніці старих майстрів.

Інако́п, іноко́п — у давньоруському живописі — лінії або орнаментальні мотиви, виконані листовим золотом по висохлому фарбованому шарові.

Інва́йронмент (англ.) — одне з ключових понять мистецтва й архітектури постмодернізму: 1) у сфері дизайну йдеться про мистецтво естетизації, оформлення середовища; 2) як один із провідних видів візуального мистецтва І. передбачає створення або перетворення певного пейзажного чи предметного

нередко с пародийным оттенком. Иногда в нем используются элементы ленд-арта — трансформации природных объектов (траншей, насыпей и др.); 3) в широком значении И. — "искусство окружающей среды"; 4) в архитектуре оно предполагает перенос акцента с сооружения на окружение, переход от проектирования формы к организации предметно-пространственной среды. Инвайроментализм в архитектуре предполагает также охранную идеологию, способы и приемы тактичной архитектурной работы в городском контексте, соблюдение норм архитектурно-градостроительной этики.

Индихени́зм (исп.) — течение в искусстве и общественной жизни стран Латинской Америки, в которых индейцы составляют значительную часть населения, и сохранились традиции их древней культуры. И. развивался в 20–30-х гг. XX в. Художники-индихенисты обратились к изображению жизни индейцев, опираясь на традиции народного творчества.

Инициа́л (лат.) — в специальном значении слова — исполненная художником композиция начальной буквы какого-либо раздела в тексте книги, рукописи.

Инкарна́т (фр.) — цвет тела в живописи.

довкілля, штучних просторів, часто з пародійним відтінком. Інколи в ньому використовуються елементи ленд-арту — трансформації природних об'єктів (траншей, насипу та інших форм штучного рельєфу); 3) у широкому значенні І. — "мистецтво довкілля"; 4) в архітектурі воно передбачає перенесення акценту зі споруди на оточення, перехід від проектування форми до організації предметно-просторового середовища. Інвайронменталізм в архітектурі передбачає ідеологію схоронності, засади й прийоми тактовної архітектурної роботи в міському контексті, норми архітектурно-містобудівної етики.

Індіхені́зм (ісп.) — течія в образотворчому мистецтві і громадській думці країн Латинської Америки, в яких індіанці становлять значну частину населення, де збереглися традиції їхньої стародавньої культури. І. розвивався в 20–30-х рр. XX ст. Художники-індіхеністи зверталися до зображення картин життя індіанців, спираючись на традиції народної творчості.

Ініціа́л (лат.) — у спеціальному значенні слова — це збільшена заголовна літера якогось розділу в тексті рукописної чи друкованої книги.

Інкарна́т (фр.) — колір тіла в живописі.

Инкрустáция (лат.) — украшения из кусков различного материала, врезанные в поверхность украшаемого предмета.

Инкрустациóнный стиль — направление в романской архитектуре Италии, развившееся в Тоскане в XI–XIII вв. Постройки И. с. гармоничны по пропорциям, украшены богатыми узорами, инкрустированы цветным мрамором.

Инсоля́ция (лат.) — в архитектуре — освещение помещения солнечным светом.

Инсталля́ция (лат.) — один из "гибридных", смешанных жанров в визуальном искусстве постмодернизма, нечто среднее между скульптурой, дизайнерским объектом и архитектурным макетом. Размещение разнообразных конструкций, монтаж в пространстве технических или ремесленных объектов из различных материалов.

И́нсула (лат.) — многоэтажный кирпичный дом в Древнем Риме с комнатами или квартирами, сдававшимися внаем.

Интáльи, интáлии (ит.) — небольшие резные камни с изображениями в виде углубленного рельефа.

Интáрсия (ит.) — деревянная отполированная инкрустация из разноцветных кусочков дерева различных пород.

Интерколу́мний (лат.) — свободное пространство, расстояние между колоннами в колоннаде.

Інкрустáція (лат.) — прикраси, оздоблення зі шматочків різного матеріалу, що їх врізають врівень із поверхнею предмета.

Інкрустаці́йний стиль — напрям у романській архітектурі Італії, що розвинувся в Тоскані в XI–XIII ст. Будівлі І. с. гармонійні за пропорціями, оздоблені розкішними візерунками, інкрустовані кольоровим мармуром.

Інсоля́ція (лат.) — в архітектурі — освітлення приміщення сонячним промінням.

Інсталя́ція (лат.) — один із "гібридних", змішаних жанрів у візуальному мистецтві постмодернізму, щось середнє між скульптурою, дизайнерським об'єктом і архітектурним макетом. Розміщення найрізноманітніших конструкцій, монтаж у просторі різних технічних або ремісничих об'єктів, різноманітних матеріалів.

І́нсула (лат.) — багатоповерховий мурований будинок у Стародавньому Римі з кімнатами або квартирами, що здавалися в оренду.

Інтáлі, інтáлії (іт.) — невеликі різьблені камені із зображеннями у вигляді заглибленого рельєфу.

Інтáрсія (іт.) — вид інкрустації, виконаної на дерев'яних предметах із кусочків дерева інших порід.

Інтерколу́мній (лат.) — відстань між двома розміщеними поряд колонами в колонаді.

Интерье́р (фр.) — 1) особый жанр изобразительного искусства, посвященный изображению внутренних архитектурных пространств; 2) в декоративно-прикладном искусстве — отделка, оформление внутреннего помещения.

Інтер'є́р (фр.) — 1) особливий жанр образотворчого мистецтва, в якому об'єктом зображення є внутрішня частина будівлі; 2) в декоративно-ужитковому мистецтві — оздоблення, оформлення внутрішнього приміщення.

Ио́ники, о́вы (гр.) — орнаментальный мотив в виде яйцеобразных выпуклостей, обрамленных валиками, на капителях и карнизах ионического и коринфского ордеров.

Іо́ніки, о́ви (гр.) — орнаментальний мотив у вигляді яйцеподібних опуклостей, обрамлених валиками, на капітелях і карнизах іонічного й коринфського ордерів.

Ионúческий кимáтий — элемент архитектурных украшений в виде сменяющихся попеременно яйцевидных и остроконечных листовидных деталей, которые часто дополняются астрагалами. Составная часть ионического ордера, используется также в живописи, торевтике; широко распространен в античности, искусстве ренессанса, барокко, классицизма.

Іонíчний кімáтій — елемент архітектурного оздоблення з яйцеподібних і гострокінцевих листоподібних деталей, що поперемінно змінюються, часто доповнюються астрагалами. Складова частина іонічного ордера, використовується також у живописі, торевтиці; був поширений в античності, мистецтві ренесансу, бароко, класицизму.

Ионúческий о́рдер (гр.) — один из трех главных архитектурных ордеров Древней Греции. Имеет стройную колонну с базой и стволом, прорезанным каннелюрами. Капитель состоит из двух крупных завитков — волют.

Іонíчний о́рдер (гр.) — один із трьох головних архітектурних ордерів Стародавньої Греції. Має струнку колону з базою і стовпом, прорізаним канелюрами. Капітель складається з двох великих завитків — волют.

Ипподро́м (гр.) — место проведения испытаний рысистых и скаковых лошадей и соревнований по конному спорту.

Іподро́м (гр.) — місце проведення випробувань рисистих і скакових коней, а також для змагань із кінного спорту.

Иримо́я (яп.) — японская крыша, представляющая комбинацию двухскатной и вальмовой крыш.

Іримо́я (яп.) — японська покрівля, що становить собою комбінацію двоскатного і вальмового дахів.

Иску́сства изобрази́тельные — разновидность пластических (пространственных) искусств, воспроизводящих с различной мерой чувственной достоверности визуально воспринимаемую действительность (живопись, графика, скульптура, монументальное искусство, художественная фотография).

Мисте́цтва образотво́рчі — різновид пластичних (просторових) мистецтв, що відтворюють у різній мірі чуттєву достовірність візуально сприйнятої дійсності (живопис, графіка, скульптура, монументальне мистецтво, художня фотографія).

Иску́сства неизобрази́тельные — разновидность пластических (пространственных) искусств, в которых зрительно-пространственные формы не предполагают, как правило, прямых аналогий в реальной действительности (например, архитектура).

Мисте́цтва необразотво́рчі — різновид пластичних (просторових) мистецтв, у яких зоро-во-просторові форми, як правило, не передбачають прямих аналогій із реальною дійсністю (наприклад, архітектура).

Иску́сства пласти́ческие (пространственные) — понятие, объединяющее виды искусства, произведения которых существуют в пространстве, не изменяясь и не развиваясь во времени. Произведения И. п. имеют предметный характер, выполняются путем обработки вещества, материала, особенности формообразования которого существенно определяют их образный строй. И. п. делятся на изобразительные (живопись, графика, скульптура, монументальное искусство, художественная фотография) и неизобразительные (архитектура, декоративно-прикладное искусство, художественное конструирование).

Мистецтва пласти́чні (просторові) — поняття, що об'єднує види мистецтв, твори яких існують у просторі, не змінюючись і не розвиваючись у часі. Твори М. п. мають предметний характер, створюються шляхом обробки речовини, матеріалу, особливості формування якого значно визначають характер його образної побудови. М. п. поділяються на образотворчі (живопис, графіка, скульптура, монументальне мистецтво, художня фотографія) і необразотворчі (архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво, художнє конструювання).

"Истба́", "истьба́", "исто́бка" — в древнерусской архитектуре, в

"Істба́", "істьба́", "істо́бка" — в давньоруській архітектурі, у

узком смысле — отапливаемое помещение; в широком — срубный жилой дом у восточных славян.

Истори́ческий жа́нр — область изобразительного искусства, главным образом живописи, посвященная изображению конкретных исторических событий и лиц.

Исфаха́нская шко́ла — школа миниатюры, сложившаяся в Исфахане (Иран) на рубеже XVI–XVII вв. Мастера И. ш. наполнили миниатюру новым содержанием, приобщили книжную миниатюру к станковой живописи. Главным средством выражения стал каллиграфически отточенный рисунок с легкой подцветкой, придавшей фигурам пластическую объемность и живость.

вузькому значенні — опалювальне приміщення; в широкому — зрубний житловий будинок у східних слов'ян.

Істори́чний жа́нр — галузь образотворчого мистецтва, зокрема живопису, який присвячений зображенню конкретних історичних подій і видатних осіб.

Ісфаха́нська шко́ла — школа мініатюри, створена в Ісфахані (Іран) на межі XVI–XVII ст. Майстри І. ш. наповнили мініатюру новим змістом, залучили книжкову мініатюру до станкового живопису. Головним засобом вираження став каліграфічно відточений малюнок із легким підбарвленням, що додало фігурам пластичної об'ємності та жвавості.

К

Кабаре́ (фр.) — кафе или ресторан с представлениями разнообразного характера.

Каблучо́к — архитектурный облом, состоящий из выпуклой и вогнутой дуг.

Кабрио́ль (фр.) — изогнутые мебельные ножки, иногда в виде лапы животного.

Кавалье́ра (польск.) — сторожевая башенка, расположенная на углу бастиона.

Кади́ло, кади́льница — металлическая чаша, подвешенная на 3-4-х цепочках; заполняется тлеющим углем, ладаном и др. ароматическими составами. Применяется при богослужении в христианских храмах.

Ка́до (яп.) — зал поучений в буддийских монастырях Японии.

Ка́за, ка́са (ит.)— рядовой буржуазный дом в итальянском средневековом городе.

Казанлы́к (тур.) — купольный зал в восточном мавзолее, в котором находился ритуальный котел-казан.

Казема́т (фр.) — прочное фортификационное сооружение, защищающее от ружейно-пулеметного огня и авиабомб.

Казе́иново-известко́вая жи́вопись (лат.)— наиболее совершенная техническая разновидность фрески, основанная на применении смеси казеина с известью как связующим веществом.

Кабаре́ (фр.) — кафе або ресторан з естрадними виставами.

Каблучо́к — архітектурний облом, що складається з випуклих і ввігнутих дуг.

Кабріо́ль (фр.) — зігнуті меблеві ніжки, іноді у вигляді лап тварин.

Кавалье́ра (польськ.) — сторожова вежа на краю бастіону.

Кади́ло, кади́льниця — металевий посуд на довгих ланцюжках із прорізаною накривкою для куріння ладаном чи іншими ароматичними речовинами під час відправи православного й католицького релігійних культів.

Ка́до (яп.) — зал повчань у буддійських монастирях Японії.

Ка́за, ка́са (іт.)— звичайний буржуазний будинок в італійському середньовічному місті.

Казанли́к (тур.) — купольний зал у східному мавзолеї, в якому знаходився ритуальний котел-казан.

Казема́т (фр.) — приміщення в оборонних спорудах, що захищає від дії вогневих засобів противника.

Казеї́ново-вапня́ний живо́пис (лат.) — найбільш довершений технічний різновид фрески, заснований на застосуванні суміші казеїну з вапном як сполучної речовини.

Казинó (ит.) — игорный дом; ресторан с эстрадными увеселениями.

Кайдáн — площадка в буддийском храме, на которой проходит церемония принятия монахами заповедей, важнейший элемент буддийского храмового комплекса.

Кайсарúя (араб.) — в восточном городе — крытый пассаж для торговли тканями.

Кáла (санскр.) – в индийском храме – изображение большой головы над храмовыми воротами, символизирующей время и смерть, обладающей магической силой отгонять демонов. Напоминает стилизованную львиную голову.

Калáм (араб.) — тростниковое перо в восточных странах. В восточных трактатах К. также называли кисть для живописи.

Каланчá (тюркс.) — возвышающаяся над зданием башня для наблюдения над возникновением пожаров.

Калебáс — сосуд из плода калебасового дерева или тыквы в Африке, Южной Америке, Новой Гвинее. Нередко украшается орнаментом.

Кальдáрий (лат.) — бассейн для холодной воды в римских банях (термах).

Калькúрование (фр.) — в практике изобразительного искусства — перевод изображения

Казинó (іт.) — гральний дім; розважальний заклад з естрадою, рестораном.

Кайдáн — майданчик у буддійському храмі, на якому проходить церемонія прийняття ченцями заповідей, найважливіший елемент буддійського храмового комплексу.

Кайсарíя (араб.) — у східному місті — критий пасаж для торгівлі тканинами.

Кáла (санскр.) — в індійському храмі — зображення великої голови над храмовими воротами, яка символізує час, смерть і має магічну силу відганяти демонів. Нагадує стилізовану левову голову.

Калáм (араб.) — очеретяна паличка, яку народи Сходу здавна застосовували замість пера для письма. К. також називали пензель для живопису.

Каланчá (тюркс.) — висока башта для спостереження за виникненням пожежі.

Калебáс — посудина з плоду калебасового дерева або гарбуза в Африці, Південній Америці, Новій Гвінеї. Нерідко прикрашається орнаментом.

Кальдáрій (лат.) — басейн для холодної води в римських банях (термах).

Калькувáння, калькувáти (фр.) — в практиці образотворчого мистецтва — знімати за допомогою

путем обведения его контуров на прозрачной бумаге (кальке).

Камéя, камéи (фр.) — небольшие резные камни с рельефными изображениями, преимущественно из твердого, ценного, по большей части слоистого материала.

Камагэóка (яп.) — керамика периода японской культуры Дзёмон (IV–III вв. до н. э.), отличавшаяся тонкой техникой обжига и качеством декора.

Камúн (гр.) — открытая комнатная печь с прямым дымоходом, согревающая комнату пламенем горящего в ней топлива.

Кампанúла (ит.) — в итальянской архитектуре средних веков и Возрождения — четырехгранная или круглая многоярусная башня-колокольня, обычно стоящая отдельно от храма.

Канделя́бр (фр.) — подставка с разветвлениями для двух или нескольких свечей или электрических ламп.

Каннелю́ры (фр.) — вертикальные желобки на стволе колонны или пилястре.

Канó (яп.) — школа японской декоративной живописи, созданная придворными художниками династии Кано; существует с XV в.

Канóн (гр.) — в искусстве прошлого — закономерность в пропорциях человеческого тела, принимаемая за идеальную, а также всякая система точных

кальки точну копію зображення.

Камéя (фр.) — невеликий різьблений камінь із рельєфними зображеннями, переважно з твердого, цінного, здебільшого багатошарового матеріалу.

Камагеóка (яп.) — кераміка періоду японської культури Дзьомон (IV–III ст. до н. е.), яка вирізнялася тонкою технікою випалу та якістю декору.

Камíн (гр.) — відкрита кімнатна піч із прямим димарем, що зігріває приміщення полум'ям дров.

Кампанíла (іт.) — в італійській архітектурі середніх віків та епохи Відродження — чотиригранна або кругла багатоярусна вежа-дзвіниця, що, як правило, стояла окремо від храму.

Канделя́бр (фр.) — підставка з розгалуженнями для двох або кількох свічок або електричних ламп.

Канелю́ри (фр.) — вертикальні жолобки на колоні або пілястрі.

Канó (яп.) — школа японського декоративного живопису, створена придворними художниками династії Кано; існує з XV ст.

Канóн (гр.) — у мистецтві минулого — закономірність у пропорціях людського тіла, яка береться за ідеальну, а також система точно встановлених

правил и предписаний в области изобразительного искусства.

Кано́пы — в Древнем Египте — сосуды из алебастра с крышками, предназначенные для хранения внутренностей мумифицированных людей или животных.

Канто́рия (ит.) — кафедра для певчих в католическом храме, установленная, как правило, в помещении хора на возвышении и украшенная скульптурным рельефом.

Канфа́р (гр.) — древнегреческий сосуд для питья, представляющий кубок на высокой ножке с двумя вертикальными ручками.

Кап (тюрк.) — узловатый нарост на стволе дерева; применяется в художественных работах по дереву.

Капе́лла (лат.) — в католических и англиканских храмах, замках, дворцах — небольшое сооружение, помещение для певчих, молитв одного знатного семейства. Строились также отдельно стоящие К.

Капите́ль (лат.) — пластически выделенная венчающая часть вертикальной опоры, передающая ей нагрузку расположенных выше частей сооружения.

Ка́пище (церковносл.) — языческий храм славянских и прибалтийских народов.

Каплы́джа, хама́м (тюрк.) — турецкая общественная баня.

правил і норм образотворчого мистецтва.

Кано́пи — у Стародавньому Єгипті — посудини з покришкою з алебастру, в які клали нутрощі покійного (або тварин), що були вийняті при бальзамуванні.

Канто́ріа (іт.) — кафедра для півчих у католицькому храмі, розташована, як правило, у приміщенні для хору на підвищенні й прикрашена скульптурними рельєфами.

Канфа́р (гр.) — давньогрецька посудина у вигляді кубка на високій ніжці з двома вертикальними ручками (вушками).

Кап (тюрк.) — вузлуватий наріст на стовбурі дерева; використовується в художньому деревообробництві.

Капе́ла (лат.) — католицька й англіканська каплиця, в якій розміщувався церковний хор, домашня церква (у замках, палацах). Могли будуватися й окремо.

Капіте́ль (лат.) — верхня частина колони, пілястри або стовпа, на яку спирається головна балка, що перекриває прогін між колонами (архітрав).

Ка́пище (церковносл.) — язичницький храм слов'янських і прибалтійських народів.

Капли́джа, хама́м (тюрк.) — турецька громадська баня.

Караваджи́зм — 1) направление в европейской живописи XVII в., представленное последователями Караваджо; 2) система художественных средств, характерная для начального этапа становления реализма в европейской живописи XVII в., созданная Караваджо. К. свойственны демократические художественные идеалы, повышенное чувство реальной предметности изображения, активная роль светотеневых контрастов в живописно-пластическом решении картины, стремление к монументализации жанровых мотивов.

Карава́н-сара́й (перс.) — постоялый двор в Азии, место стоянки караванов с гостиницами и складскими помещениями.

Карада́м (тюрк.) — азербайджанское средневековое жилище.

Карамé́т-э (яп.) — боковые входы в японском средневековом замке.

Карамо́н (яп.) — центральный вход главного храма японского буддийского ансамбля с фронтоном в форме арбалета.

Ка́ра-э, ка́ра-е (яп.) — в средневековой Японии — "китайский стиль" в архитектуре и живописи в отличие от ямато-э, "японского стиля", напр. картин на японские темы. "Китайская живопись" изображала китайские пейзажи и обычаи; постройки в "китайском стиле" отличались

Караваджи́зм — 1) напрям в європейському живописі XVII ст., що представлений послідовниками Караваджо; 2) система художніх засобів, характерна для початкового етапу становлення реалізму в європейському живописі XVII ст., засновник — Караваджо. К. властиві демократичні художні ідеали, підвищене почуття реальної предметності зображення, активна роль світлотіньових контрастів у живописно-пластичному вирішенні картини, прагнення до монументалізації жанрових мотивів.

Карава́н-сара́й (перс.) — заїжджий двір для караванів на торгових шляхах і в містах Близького Сходу, Середньої Азії, Закавказзя.

Карада́м (тюрк.) — азербайджанська середньовічна оселя.

Карамé́т-е (яп.) — бокові входи в японському середньовічному замку.

Карамо́н (яп.) — центральний вхід головного японського буддійського ансамблю з фронтоном у формі арбалета.

Ка́ра-е, ка́ра-є (яп.) — у середньовічній Японії — "китайський стиль" в архітектурі та живописі на відміну від ямато-е, "японського стилю", напр. картин на японську тематику. "Китайський живопис" зображував китайські пейзажі та звичаї; будівлі, побудовані в

отсутствием окраски деталей, украшений и устройством земляного пола без дощатого настила.

Кариати́да, канефо́ра (гр.) — скульптурное изображение стоящей женской фигуры, которое служит опорой балки в здании.

Карикату́ра (ит.) — изображение, намеренно подчеркивающее отрицательные особенности объекта с целью их осмеяния и разоблачения.

Карка́с (фр.) — в технологии скульптуры — остов из железных прутьев и проволоки, которым укрепляется скульптурное произведение, выполняемое в глине или отливаемое из гипса.

Карна́ция (фр.) — термин, применяемый главным образом к живописи старых мастеров и означающий цветовую трактовку и основные приемы изображения обнаженных частей человеческого тела.

Карни́з (нем.) — горизонтальный выступ на стене, поддерживающий крышу здания и защищающий стену от стекающей воды.

"Кароли́нгское возрожде́ние" — интенсивный культурный подъем в империи Карла Великого и в королевской династии Каролингов в VIII–IX вв., в основном на территории Франции и Германии. "К. в." выразилось в организации новых школ для подготовки служебно-административного персонала и

китайському стилі, без пофарбованих деталей, прикрас та з земляною підлогою без дощаного настилу.

Каріати́да, канефо́ра (гр.) — вертикальна підпора (скульптура) у вигляді жіночої постаті, що служить опорою балки в будівлі.

Карикату́ра (іт.) — малюнок, що зображує кого-, що-небудь у навмисне спотвореному, смішному вигляді.

Карка́с (фр.) — у технології скульптури — кістяк із металевих прутів і дроту, яким укріплюється скульптурний твір, що виконується з глини або гіпсу.

Карна́ція (фр.) — термін, що стосується, як правило, живопису старих майстрів. Основні способи зображення оголених частин людського тіла, їх кольорове трактування.

Карни́з (нім.) — горизонтальний виступ на стіні, що підтримує дах будинку та захищає стіну від води, що стікає з даху.

"Каролі́нзьке відро́дження" — інтенсивний культурний підйом в імперії Карла Великого і в королівстві династії Каролінгів у VIII–IX ст., в основному на території Франції та Німеччини. "К. в." відобразилося в організації нових шкіл для підготовки службово-адміністративного персоналу й духовенства, в

духовенства, привлечении к королевскому двору образованных деятелей, внимании к античной литературе и светским знаниям, расцвете изобразительного искусства и архитектуры.

Карти́на — в изобразительном искусстве — произведение живописи, имеющее самостоятельное значение и обладающее свойством законченности.

Карти́нная галере́я — художественный музей, в котором экспонируются произведения живописи. К. г. также называют разделы живописи в крупных музеях и дворцовые залы, предназначенные для собрания картин.

Карто́н (фр.) — в изобразительном искусстве — вспомогательный рисунок, точно воспроизводящий задуманную композицию или ее деталь и выполненный в масштабах будущего произведения.

Карту́ш (фр.) — орнамент в виде не совсем развернутого свитка с завитком по сторонам и полем посередине для надписей и эмблем.

Ка́рцер (лат.) — в Древнем Риме — государственная тюрьма, впоследствии — помещение для заключения провинившихся лиц.

Ка́сба (араб.) — первоначально — самая укрепленная часть города, резиденция правителя в арабских странах. Иногда слово

залученні до королівського двору освічених діячів, в увазі до античної літератури й світських знань, в розквіті образотворчого мистецтва й архітектури.

Карти́на — в образотворчому мистецтві — твір живопису, що має самостійне художнє значення й характеризується завершеністю.

Карти́нна галере́я — художній музей, у якому експонуються твори живопису. К. г. називають також розділи живопису у великих музеях і зали в палацах, передбачені для зібрання картин.

Карто́н (фр.) — в образотворчому мистецтві — допоміжний малюнок, який виконується на папері, іноді на полотні в розмірах задуманої композиції майбутнього твору.

Карту́ш (фр.) — орнамент у вигляді напіврозгорнутого сувою із завитком по боках і полем посередині для написів й емблем.

Ка́рцер (лат.) — у Стародавньому Римі — державна в'язниця, пізніше — приміщення для тимчасового одиночного ув'язнення.

Ка́сба (араб.) — найукріпленіша частина міста, резиденція правителя в арабських країнах. Іноді слово означає будь-яке

обозначает любой укрепленный город, маленькую крепость.

Каска́д (фр.) — естественный или искусственный водопад, низвергающийся уступами.

Касли́нское литье́ — художественные изделия из чугуна, производящиеся на Каслинском машиностроительном заводе (Челябинская область, Россия).

Кассе́та (фр.), **кессо́н** — архитектурно оформленная потолочина, заполняющая промежутки между балками горизонтального перекрытия или ребрами свода.

Кассоне́ (ит.) — тип деревянного сундука-ларя, распространенный в Италии в средние века и эпоху Возрождения, украшен серебром и позолотой.

Касте́лло (ит.) — замок феодала в итальянском средневековом городе.

Катако́мбы (ит.) — подземные помещения искусственного или естественного происхождения, использовавшиеся в древности для совершения религиозных обрядов и для погребения умерших.

Катако́мбная жи́вопись — фрески II–IV вв., найденные в конце XVI в. на стенах подземных помещений, служивших местами захоронения, убежищ, иногда собраний раннехристианских общин близ Рима, Неаполя, а также Сицилии и Северной Африки.

Ка́федра (гр.) — 1) в христианской церкви – возвышение, с

укріплене місто, маленьку фортецю.

Каска́д (фр.) — природний або штучний водоспад, що стікає уступами.

Касли́нське литво́ — художні вироби з чавуну, що виробляються на Каслинському машинобудівному заводі (Челябінська область, Росія).

Касе́та (фр.), **кесо́н** — художньо оформлена заглибина у формі геометричної фігури на внутрішній поверхні арок або склепінь.

Касоне́ (іт.) — дерев'яна скриня, прикрашена сріблом і позолотою, поширена в Італії в середні віки і в епоху Відродження.

Касте́ло (іт.) — замок феодала в італійському середньовічному місті.

Катако́мби (іт.) — підземні приміщення штучного або природного походження, що використовувалися у давнину для здійснення релігійних обрядів і для поховання померлих.

Катако́мбний живо́пис — фрески II–IV ст., знайдені в кінці XVI ст. на стінах підземних приміщень, які використовувалися для поховання померлих, сховищ, інколи зібрань ранньохристиянських общин поблизу Рима, Неаполя, а також Сицилії й Північної Африки.

Ка́федра (гр.) — 1) у християнській церкві — підвищення,

которого произносятся проповеди. К. богато украшалась резьбой, статуями, рельефами; 2) епископское место в раннехристианских церквях.

Ка́фель (нем.) — керамические плитки для облицовки печей и стен.

Кафете́рий (исп.) — род кафе — небольшого ресторана, обычно с системой самообслуживания.

Кафтархона́ — глинобитные башни-голубятни на Востоке.

Кашпо́ (фр.) — декоративный сосуд для ваз с цветами.

Квадр (ит.) — камень в форме параллелепипеда для кладки стен.

Квадри́га (лат.) — 1) у римлян — двухколесная колесница, запряженная четырьмя лошадьми; 2) распространенная скульптурная группа эпохи классицизма, украшавшая триумфальные арки, театры и т. д.

Квадриенна́ле (лат.) — художественная выставка, проводящаяся один раз в четыре года (биеннале — один раз в два года, триеннале — один раз в три года).

Квасни́к — сосуд для хранения и разлива кваса.

Кватроче́нто (ит.) — искусство и культура Италии XV в.

Квинкваче́нто (ит.) — малоупотребительный термин, обозначающий искусство и культуру Италии XVI в.

Ке́лья (гр.) — отдельная комната монаха в монастыре.

звідки проголошують проповіді. К. пишно прикрашалася різьбленням, статуями, рельєфами; 2) крісло єпископа в ранньохристиянських церквах.

Ка́хлі (нім.) — керамічні плитки для облицювання стін і печей.

Кафете́рій (ісп.) — кафе, зазвичай із самообслуговуванням.

Кафтархона́ — глинобитні вежі-голуб'ятники на Сході.

Кашпо́ (фр.) — декоративна посудина, у яку ставлять вазон із квітами.

Квадр (іт.) – камінь у формі паралелепіпеда для мурування стін.

Квадри́га (лат.) — 1) у Стародавній Греції і Римі — двоколісна колісниця, запряжена четвіркою коней в один ряд; 2) поширена скульптурна група епохи класицизму, що прикрашала тріумфальні арки, театри.

Квадрієна́ле (лат.) – назва художніх виставок, що відбуваються раз на чотири роки в Італії (бієнале – один раз на два роки, триєнале – один раз на три роки).

Квасни́к — посуд для зберігання й розливу квасу.

Кватроче́нто (іт.) — мистецтво і культура Італії XV ст.

Квінкваче́нто (іт.) — маловживаний термін, що називає мистецтво й культуру Італії XVI ст.

Ке́лія (гр.) — окрема кімната ченця (черниці) в монастирі.

Кена́сса — молитвенный дом еврейской секты караимов.

Кенота́ф (гр.) — погребальный памятник (Древняя Греция, Рим, Средняя Азия, Египет), строящийся в тех случаях, когда прах покойного оказывался недоступен для погребения.

Кера́мика (гр.) — изделия и материалы из глины или ее смесей с различными соединениями, закрепленные специальным обжигом. Термин происходит от названия квартала Керамос в Афинах, в котором жили гончары.

Керамопла́стика (гр.) — в скульптуре — малоупотребительное название техники лепки из воска и соответствующих произведений.

Ке́дзо (яп.) — библиотека в японском буддийском храмовом комплексе.

Киа́ф (гр.) — древнегреческий керамический или металлический сосуд для разлива вина.

Киво́рий (гр.) — в христианских храмах — дарохранительница, помещавшаяся под алтарной сенью. Позже К. стали называть алтарную сень, обычно поддерживаемую колоннами и богато украшенную.

Ки́евская вы́шивка — произведения вышивки Среднего Поднепровья (Киевская, Черкасская области).

Киёса (яп.) — метод создания скульптуры в средневековой Японии: скульптура изготавливалась по частям, которые

Кена́са — молитовний дім єврейської секти караїмів.

Кенота́ф (гр.) — надгробний пам'ятник (Стародавня Греція, Рим, Середня Азія, Єгипет), що споруджувався у тих випадках, коли прах покійного був недоступний для поховання.

Кера́міка (гр.) — вироби й матеріали з глини чи їх сумішей із різноманітними неорганічними сполуками, закріплені спеціальним випалом. Термін походить від назви кварталу Керамос у Афінах, де жили гончарі.

Керамопла́стика (гр.) — у скульптурі — маловживана назва техніки ліплення з воску і відповідних творів.

Ке́дзо (яп.) — бібліотека в японському буддійському храмовому комплексі.

Кіа́ф (гр.) — давньогрецька керамічна або металева посудина для розливу вина.

Ківо́рій (гр.) — в християнських храмах — схованка для дарів, що містилася під вівтарною сінню. Пізніше К. стали називати вівтарну сінь, що підтримувалася колонами й була пишно прикрашена.

Ки́ївська ви́шивка — твори вишивального мистецтва Середнього Подніпров'я (Київська, Черкаська області).

Кійо́са (яп.) — метод створення скульптури в середньовічній Японії: скульптура виготовлялася поступово, кожна частина

после обработки плотно соединялись друг с другом.

Ки́лик (гр.) — древнегреческий сосуд для питья.

Кима́тий (гр.) — в архитектуре — профилированный поясок, по большей части из того же материала, что и украшаемый предмет.

Кинети́ческое иску́сство — авангардистское направление в современной скульптуре, основанное на создании эстетического эффекта с помощью движущихся и светящихся озвученных установок.

Кио́т, киво́т (гр.) — застекленная рама или шкафчик для православной иконы.

Кирпи́чная го́тика — направление в готической архитектуре Германии, развившееся в тех ее областях, где отсутствовал пригодный для строительства камень.

Ки́рха (нем.) — церковь; термин часто используется для обозначения лютеранской церкви.

Кита́ (араб.) — на мусульманском Востоке — отдельный каллиграфический образец. На небольшом куске тонкого картона каллиграф писал крупным почерком какой-нибудь поэтический отрывок, который заключался в рамку, исполненную красками и золотом, а затем отделывался орнаментом. Из кита составлялись альбомы, кита развешивали на стенах.

Кич и кемп (нем.) — синонимы вульгарности, безвкусицы,

після обробки міцно сполучалася з іншою.

Кі́лік (гр.) — давньогрецька посудина для пиття.

Кіма́тій (гр.) — в архітектурі — профільований поясок, здебільшого з того ж матеріалу, що й річ, яку прикрашають.

Кінети́чне мисте́цтво — авангардистський напрям у сучасній скульптурі, що основується на створенні естетичного ефекту за допомогою озвучених приладів, що рухаються й світяться.

Кіо́т, ківо́т (гр.) — у православ'ї — засклена рама або шафка для ікон.

Цеге́льна го́тика — напрям у готичній архітектурі Німеччини, що розвивався в тих місцях, де був відсутній придатний для будівництва камінь.

Кі́рха (нім.) — термін часто використовується для позначення лютеранського храму.

Кіта́ (араб.) — на мусульманському Сході — окремий каліграфічний зразок. На невеликому куску тонкого картону каліграф писав великими буквами який-небудь поетичний уривок, який спочатку оправлявся в рамку, виконану фарбами і золотом, а лише тоді оздоблювався орнаментом. Із кіта складалися альбоми, кіта розвішували на стінах.

Кіч і кемп (нім.) — синоніми вульгарності, вульгарної підробки,

получившие широкое распространение в культуре второй половины XX в. Кемп — принцип кича, доведенный до абсурда, предел вульгарности, создание произведений, вызывающих смех.

Классици́зм (лат.) — художественное направление в европейском искусстве XVII — нач. XIX вв., одной из важнейших черт которого было обращение к формам античного искусства как к идеальному эстетическому эталону. Ориентация на разумное начало, на непреходящие образцы определила нормативность эстетики К., регламентацию художественных правил, строгую иерархию жанров, типов сооружений. Общеэстетические принципы К.: строгость, ясность, симметрия, простота, гармония.

Класси́ческое иску́сство — в узком смысле — искусство Древней Греции и Древнего Рима, а также непосредственно основанное на античных традициях искусство Возрождения и классицизма. В широком понимании — наивысшие художественные достижения эпох подъема искусства и культуры разных народов. Классическими называют произведения, сохранившие до нашего времени эстетическую ценность, значение совершенного художественного образца.

Клеева́я жи́вопись — техническая разновидность живописи,

несмаку, що набули широкого поширення в культурі другої половини XX ст. Кемп — принцип кітчу, доведений до абсурду, межа вульгарності, створення творів, що викликають сміх.

Класици́зм (лат.) — художній напрям у європейському мистецтві XVII — поч. XIX ст., зразком для якого було своєрідно переосмислене класичне (давньогрецьке й давньоримське) мистецтво. Орієнтація на розумний початок, на нескороминущі зразки визначила нормативність естетики К., регламентацію художніх правил, сувору ієрархію жанрів, типів споруд. Загальноестетичні принципи К.: суворість, ясність, симетрія, простота, гармонія.

Класи́чне мисте́цтво — у вузькому розумінні — мистецтво Стародавньої Греції та Стародавнього Рима, а також епохи Відродження й класицизму, що базувалося на античних традиціях. В широкому розумінні — найвищі художні досягнення мистецтва й культури різних народів. Ті твори, що зберегли естетичну цінність, значення досконалого художнього взірця, називають класичними.

Кле́йовий живо́пис — технічний різновид живопису, що

применяемая главным образом для театральных декораций.

Клеймо́ (снн.) — в иконописи небольшая законченная композиция с самостоятельным сюжетом, являющаяся частью общего единого замысла иконы. Клейма располагаются вокруг центрального изображения, обрамляя его.

Кле́тская це́рковь — деревянная церковь, прямоугольный в плане сруб с двухскатной кровлей.

Клеть, сруб — 1) простейшая конструкция в деревянном строительстве, образованная положенными друг на друга венцами бревен; 2) неотапливаемая часть избы.

Кли́рос (гр.) — возвышение по обеим сторонам алтаря в христианском храме. На К. во время богослужения находятся певчие.

Кли́смос (гр.) — элегантная форма греческого стула с одинаково изогнутыми ножками и спинкой.

Клуа́тр (фр.) — 1) внутренний двор западноевропейского монастыря; 2) крытая галерея готического храма.

Клу́ня (лит.) — украинская хозяйственная постройка в форме четырехскатной крыши, поставленной прямо на землю.

Кня́зевая слега́ — в деревянной кровле — коньковый брус, где скрещиваются две пары стропил.

Ковёр (тюрк.)— произведение художественного ткачества для

застосовується, зокрема для театральних декорацій.

Клеймо́ (снн.) — в іконописі — невелика закінчена композиція з самостійним сюжетом, що є частиною загального замислу ікони. Клейма розміщують навколо центрального зображення, обрамлюючи його.

Клітьова́ це́рква — дерев'яна церква, прямокутний у плані зруб із двосхилою покрівлею.

Кліть, зруб — 1) найпростіша конструкція в дерев'яному будівництві. Спосіб зведення споруд із колод чи брусів, які укладають горизонтальними рядами, з'єднуючи врубами; 2) неопалювана частина хати.

Клі́рос (гр.) — у християнській церкві — підвищене місце з обох боків вівтаря, де міститься хор під час богослу́жіння.

Клі́смос (гр.) — елегантна форма грецького стільця з однаково зігненими ніжками й спинкою.

Клуа́тр (фр.) — 1) внутрішнє подвір'я західноєвропейського монастиря; 2) крита галерея готичного храму.

Клу́ня (лит.), **стодо́ла** — українська однокамерна дерев'яна господарська споруда без вікон.

Кня́зева слега́ — у дерев'яній покрівлі — конковий брус, де схрещуються дві пари кроквв.

Ки́лим (тюрк.) — твір художнього ткацтва, призначений для

украшения или утепления жилых и общественных помещений.

Ко́вка — способ художественной обработки металла в холодном или горячем состоянии (при помощи молота или пресса); произведения декоративно-прикладного искусства, изготовленные этим способом.

Ковче́г — в древнерусской иконе — неглубокая квадратная или прямоугольная выемка на лицевой стороне доски. В К. располагалось основное изображение.

Ковче́г заве́та — в иудаизме — алтарный шкаф для хранения священных свитков, расположенный у восточной стены синагоги.

Ко́декс (лат.) — одна из старых форм книги: тетрадь из согнутых пополам и прошитых по сгибу листов пергамента или бумаги.

Коззёин — дом для священника в японском монастыре.

Коко́шник — в архитектуре русских церквей XVI–XVII вв. — полукруглая или килевидная закомара, имеющая декоративное назначение. Располагается на стенах, сводах, а также уменьшающимися ярусами у оснований шатров и барабанов куполов.

Кокубу́ндзи (яп.) — буддийские храмы в провинциях средневековой Японии.

Колла́ж (фр.) — технический прием в искусстве: наклеивание на какую-либо основу материалов,

оздоблення або утеплювання житлових і громадських приміщень.

Кува́ння — один із способів художньої обробки металів тисненням у холодному чи гарячому стані (за допомогою молота або преса); твори декоративно-ужиткового мистецтва, виконані цим способом.

Ковче́г — у давньоруській іконі — неглибока квадратна або прямокутна виїмка на лицьовому боці дошки. У К. розміщувалося основне зображення.

Ковче́г заві́ту — в іудаїзмі — окута металом дерев'яна скриня для зберігання священних зшитків, розташована біля східної стіни синагоги.

Ко́декс (лат.) — старовинна форма книги: зошит із зігнутих навпіл і прошитих по згину листів пергаменту або паперу.

Козьо́ін — будинок для священика в японському монастирі.

Коко́шник — в архітектурі російських церков XVI–XVII ст. — напівкругла або кілеподібна закомара, що має декоративне призначення. Розміщується на стінах, склепіннях, а також зменшуваними ярусами біля основ шатра й барабанах куполів.

Кокубу́ндзі (яп.) — буддійські храми в провінціях середньовічної Японії.

Кола́ж (фр.) — технічний прийом у мистецтві: наклеювання на будь-яку основу матеріалів,

отличающихся от нее по цвету и фактуре; произведение, выполненное этим приемом.

Колле́кция (лат.) — собрание каких-либо предметов или произведений искусства, однородных или объединенных общей темой.

Колоко́льня — башня с открытым ярусом для колоколов. Ставится рядом с храмом или включается в его композицию.

Коло́нна (фр.) — архитектурно обработанная круглая в поперечном сечении вертикальная опора; стержневой элемент несущей конструкции здания и архитектурных ордеров.

Колонна́да (фр.) — ряд колонн, объединенных общим антаблементом или перекрытием.

Колори́т (ит.) — в искусстве — система соотношения цветовых тонов, образующая определенное единство.

Колосники́ — верхняя часть коробки сцены, предназначенная для установки блоков, механизмов и подвески декораций.

Коло́сс (гр.) — статуя огромной величины.

Колт — древнерусское женское украшение XI–XIII вв. — полая металлическая подвеска, прикреплявшаяся к головному убору.

Колтри́на, парсу́на — портретное изображение на холсте, коже, дереве, помещаемое в зданиях общественного назначения, а также в культовых зданиях в Украине XVII–XVIII вв.

відмінних від неї за кольором і фактурою; твір, виконаний цим прийомом.

Коле́кція (лат.) — зібрання будь-яких однорідних предметів або творів мистецтва, систематизованих за певними ознаками.

Дзвіни́ця — вежа з відкритим ярусом для дзвонів. Ставиться поруч із храмом і входить у його композицію.

Коло́на (фр.) — архітектурно оброблена кругла в поперечному перетині вертикальна опора; стрижневий елемент будинку, архітектурних ордерів.

Колона́да (фр.) — ряд колон, об'єднаних спільним антаблементом або перекриттям.

Колори́т (іт.) – у мистецтві – співвідношення фарб, кольорів за тоном, насиченості, що створює певну єдність картини, фрески.

Колосники́ — верхня частина коробки сцени, призначена для встановлення блоків, механізмів і підвішування декорацій.

Коло́с (гр.) — велетенська статуя.

Колт — давньоруська жіноча прикраса XI–XIII ст. — порожниста металева підвіска, що прикріплювалася до головного убору.

Колтри́на, парсу́на — портретне зображення на полотні, шкірі, дереві, яке містилося в будинках громадського призначення, а також у культових спорудах в Україні XVII–XVIII ст.

Колтринами также назывались узорнонабивные льняные, холстяные, шелковые полотна или бумажные шпалеры, которые использовались в XVI–XVIII вв. в Украине для обивания стен.

Колтринами ще називалися візерунковонабивні лляні, полотняні, шовкові тканини або паперові шпалери, що використовувалися у XVI–XVIII ст. в Україні для оббиття стін.

Колумба́рий (лат.) — в Древнем Риме — ниши, в которых устанавливались урны с пеплом умерших в специально выстроенных помещениях. В настоящее время — весь погребальный комплекс, в котором хранятся урны с прахом сожженных тел.

Колумба́рій (лат.) — у Стародавньому Римі — ніші у спеціально побудованих приміщеннях, в яких знаходилися урни з прахом померлих. У наш час — сховище урн із прахом при крематорії.

Колы́ба (рум.) — временное жилище пастухов, охотников в Карпатах и на Полесье. Сооружается из кольев, лозы, ветвей в виде шалаша, зачастую круглое в плане, со стенами без окон и с отверстием в крыше над очагом.

Коли́ба (рум.) — тимчасове житло чабанів, мисливців у Карпатах і на Поліссі. Споруджується з кілків, лози, гілок у вигляді куреня, кругле у плані, без вікон і з отвором на даху над вогнищем.

Кома́ра — купольный или полуциркульный свод храма, образующий на фасаде полуциркульные закомары.

Кома́ра — купольне або напівциркульне склепіння храму, що утворює на фасаді півциркульні закомари.

Ко́мель — один из типов русского северного крестьянского дома с параллельно расположенными жилой и хозяйственной частями под одной двухскатной асимметричной кровлей.

Ко́мель — тип північної російської селянської хати з паралельно розміщеними житловою і господарською частинами під однією двосхилою асиметричною покрівлею.

Комплю́вий (лат.) — прямоугольное отверстие в крыше древнеримского жилого дома для стока дождевой воды в бассейн (имплювий).

Комплю́вій (лат.) — прямокутний отвір у покрівлі давньоримського житлового будинку для стікання дощової води в басейн (імплювій).

Компози́тный архитекту́рный о́рдер — ордер, включающий элементы разных ордеров, главным образом в капители.

Компози́тний архітекту́рний о́рдер — ордер, що складається з елементів різних ордерів, зокрема у капітелі.

Компози́ция (лат.) — построение художественного произведения, обусловленное его содержанием, характером и назначением и во многом определяющее его восприятие. Важнейший организующий компонент художественного произведения, придающий ему целостность.

Ко́мын (польск.) — передняя часть дымохода украинской печи. Входил в систему декора интерьера украинского народного жилища, имел разную форму, украшался росписями.

Конвиса́рство (польск.) — выливание из олова (цинка) подсвечников, посуды и др.

Конгре́в (от фам. англ. инженера У. Конгрева (1772–1828)) — в художественном оформлении книги — рельефный (тисненый) рисунок или орнамент на переплете или обложке.

Ко́ндо (яп.) — "золотой зал", главное здание в японском буддийском монастыре.

"Коне́ц" — часть древнерусского города, где селились торговцы и ремесленники.

Конёк, конь, князёк, князь, охлу́пень — в деревянном зодчестве — скульптурное завершение венчающего крышу бревна в виде изображения коня или птицы. Верхнее ребро двухскатной или четырехскатной крыши.

Ко́ник — в древнерусском доме — короткая скамья в форме

Компози́ція (лат.) — побудова художнього твору, зумовлена його змістом, характером і призначенням, що значною мірою визначає його сприйняття. Найважливіший організуючий компонент художнього твору, що надає йому цілісності.

Ко́мин (польськ.) — передня частина димоходу української печі. Входив у систему декору інтер'єру українського народного житла, мав різну форму, прикрашався розписами.

Конвіса́рство (польськ.) — виливання з олова (цинку) свічників, різного посуду тощо.

Конгре́в (від прізв. англ. інженера У. Конгрева (1772–1828)) — у художньому оформленні книги — нанесення тисненням рельєфного зображення на палітурки та інші поліграфічні вироби (конгревне тиснення).

Ко́ндо (яп.) — "золотий зал", головна будівля в японському буддійському монастирі.

"Кіне́ць" — частина давньоруського міста, де селилися крамарі й ремісники.

Ко́ник, конько́к — верхнє горизонтальне ребро (злам даху), що утворюється перетином двох схилів. Часто декорувалося, особливо в народній дерев'яній архітектурі.

Ко́ник — у давньоруському будинку — коротка лава у формі

ящика, которая стоит у двери; раньше у одного конца коника ставили доску с вырезанной на ней конской головой.

Конкви́т (лат.) — общежитие при западноевропейском монастыре.

Ко́новка, ко́нывка — бондарское деревянное изделие из клепок для воды, распространенное в разных регионах Украины — деревянное ведро.

Консерва́ция (лат.) — в спец. значении — совокупность мер, обеспечивающих длительное сохранение облика, прочности и химической инертности памятников истории и культуры. К. тесно связана с реставрацией.

Консо́ль (фр.) — балка, ферма и т. д. — конструкция, жестко закрепленная одним концом (другой конец свободен), или часть конструкции, выступающая за опору, например, поддерживающий элемент карниза, балкона. Также подставка для статуэтки, цветов, прикрепленная к стене.

Конструктиви́зм (лат.) — направление в искусстве 20-х гг. XX в., выдвинувшее задачу "конструирования" окружающей среды, активно направляющей жизненные процессы. Конструктивисты стремились осмыслить формообразующие процессы в новой технике, металле, стекле, дереве.

Контрапо́ст (ит.) — такое изображение фигуры человека, при

скрині, яку ставили біля дверей; раніше біля одного кінця коника ставили дошку з вирізаною на ній кінською головою.

Конкві́т (лат.) — гуртожиток при західноєвропейському монастирі.

Коно́вка, коні́вка — бондарський дерев'яний виріб із клепок для води, поширений у різних регіонах України — дерев'яне відро.

Консерва́ція (лат.) — сукупність заходів, що запобігають псуванню та забезпечують максимальне збереження пам'яток історії та культури. К. тісно пов'язана з реставрацією.

Консо́ль (фр.) — 1) несуча будівельна конструкція (балка, ферма) — жорстко закріплена одним кінцем (другий кінець вільний), або частина конструкції, що виступає за опору; 2) підставка для статуетки, квітів, що кріпиться до стіни.

Конструктиві́зм (лат.) — напрям у мистецтві 20-х р. XX ст., основною настановою якого є зближення мистецтва з практикою індустріального побуту, пов'язаного із застосуванням індустріальної техніки, будівельних матеріалів і конструкцій.

Контрапо́ст (іт.) — таке зображення постаті людини, при

котором положение одной части тела противопоставлено положению другой (напр., верхняя часть туловища изображена в повороте, а нижняя – фронтально).

Контркульту́ра (лат.) — социально-культурное движение 1960–1970-х гг. Характерные черты К.: программная антиофициальность, идеалы "частной жизни" и бескомпромиссность. К. стала формой протеста против идеалов общества потребления, отказа от стандартов и стереотипов массовой культуры, образа жизни, ориентированного на респектабельность, социальный престиж и материальное благополучие. К. получила особенно широкое развитие в молодежной среде.

Контрти́тул (лат.) — в книжной графике – страница с заголовочными данными общего характера, помещенная перед основным титульным листом и составляющая с ним разворотный титул.

Контрфо́рс (фр.) — каменная, бетонная или железобетонная поперечная стенка, вертикальный выступ или ребро, усиливающее основную несущую конструкцию.

Ко́нха (гр.) — полукупол, служащий для перекрытия полуцилиндрических частей здания (ниш, аспид).

Концептуали́зм (англ.) — в современном искусствоведении — разновидность авангардистского

якому положення одної частини тіла протиставлене положенню іншої (напр., верхня частина тулуба зображена в повороті, нижня — фронтально).

Контркульту́ра (лат.) — соціально-культурний рух 1960–1970-х років. Характерні риси К.: програмна антиофіціозність, ідеали "приватного життя" і безкомпромісність. К. стала формою протесту проти ідеалів споживацького суспільства, знаменувала відверту відмову від стандартів і стереотипів масової культури, способу життя, орієнтованого на респектабельність, соціальний престиж і матеріальний добробут. К. широкого розвитку набула в молодіжному середовищі.

Контрти́тул (лат.) — в книжковій графіці — сторінка книги із заголовними даними загального характеру, що розміщується перед основним титульним аркушем.

Контрфо́рс (фр.) – кам'яна, бетонна або залізобетонна поперечна стіна, вертикальний виступ або ребро, які підсилюють основну несучу конструкцію; поширений у готичній архітектурі.

Ко́нха (гр.) — півкупол, що служить для перекриття півциліндричних частин будівлі (ніш, аспид).

Концептуалі́зм (англ.) — у сучасному мистецтвознавстві — різновид авангардистського

искусства, сложившаяся в конце 60-х гг. и поставившая целью переход от создания художественных произведений к созданию более или менее свободных от материального воплощения “художественных идей”.

мистецтва, що склався наприкінці 60-х рр., мета якого — перехід від створення художніх творів до створення більш-менш вільних від матеріального втілення “художніх ідей”.

Концептуа́льное проекти́рование — создание архитектурных фантазий и проектов, не претендующих на реализацию. В качестве синонима К. п. можно рассматривать т. н. “бумажную архитектуру”.

Концептуа́льне проектува́ння — створення архітектурних фантазій і проектів, що, здебільшого, не претендують на реалізацію. Як синонім до К. п. можна розглядати так звану “паперову архітектуру”.

Концо́вка — в книжной графике — небольшая композиция орнаментального характера (или изобразительного), заканчивающая раздел книжного текста или книгу в целом.

Кінці́вка — у книжковій графіці — невелика композиція орнаментального характеру, що закінчує розділ або книгу загалом.

Ко́пия (лат.) — художественное произведение, повторяющее другое произведение и исполненное самим автором или другим художником, скульптором. К. может отличаться от оригинала по технике и размерам, но, в отличие от реплики, должна точно воспроизводить манеру и композицию оригинала.

Ко́пія (лат.) — точне відтворення оригіналу твору образотворчого або декоративно-ужиткового мистецтва. К. може відрізнятися від оригіналу технікою й розмірами, але, на відміну від репліки, повинна точно відтворювати манеру й композицію оригіналу.

Ко́птское иску́сство — искусство египтян, исповедующих христианство.

Ко́птське мисте́цтво — мистецтво єгиптян, які сповідують християнство.

Ко́ра (гр.) — в Древней Греции — статуя стоящей девушки в длинных одеждах.

Ко́ра (гр.) — у давньогрецькому мистецтві — статуя дівчини в довгому одязі.

Коре́цкий фарфо́р — посуда, декоративные изделия фарфоровой мануфактуры в г. Корце

Коре́цький фарфо́р — посуд, декоративні вази та інші вироби, що виготовлялися на фарфоровій

(ныне Ровенской обл.). Мануфактура основана в 1784 г.

мануфактурі в м. Корці (тепер Рівненська обл.). Мануфактура заснована в 1784 р.

Кори́нфский о́рдер (от названия древнегреческого города Коринфа) — один из основных архитектурных ордеров Древней Греции. Имеет высокую колонну с базой, стволом, прорезанным каннелюрами, и капитель в виде стилизованных листьев аканфа.

Кори́нфський о́рдер (від назви давньогрецького міста Коринфа) — один із основних архітектурних ордерів Стародавньої Греції. Має високу колону з базою, стовбуром, прорізаним канелюрами, капітель у вигляді стилізованого листя аканта.

Ко́ро, се́ро (яп.) — барабанная или колокольная башня буддийского храмового комплекса в средневековой Японии.

Ко́ро, се́ро (яп.) — башта з барабаном чи дзвонами буддійського храмового комплексу в середньовічній Японії.

Корча́га (тур.) — сосуд типа амфоры с округлыми пластическими формами, распространенный в Киевской Руси в X–XII вв. С XIII в. так на Руси называли глиняные сосуды в форме горшка с очень широким раструбом.

Корча́га (тур.) — посудина типу амфори з округлими пластичними формами, поширена у Київській Русі в X–XII ст. Із XIII ст. так на Русі називали глиняний посуд у формі горщика з дуже широким розтрубом.

Ко́совская кера́мика — керамические изделия, которые изготавливаются на Ивано-Франковщине в Косове, Пистине, Кутах и окрестных селах.

Ко́сівська кера́міка — керамічні вироби, що виготовляються на Івано-Франківщині в Косові, Пістині, Кутах та навколишніх селах.

Ко́совские узо́рные тка́ни — художественные произведения ручного ткачества, которые изготавливаются на Косовщине и в горных районах Ивано-Франковской обл.

Косі́вські узо́рні ткани́ни — художні вироби ручного ткацтва, що виготовляються на Косівщині та в гірських районах Івано-Франківської обл.

Костёл (польск.) — католический храм, предназначенный для постоянных культовых обрядов.

Косте́л, кость́ол (польськ.) — католицький храм для постійних культових обрядів.

Костумбри́зм (исп.) — направление в литературе и изобразительном искусстве Испании и Латинской Америки XIX в. В основе

Костумбри́зм (ісп.) — напрям у літературі й образотворчому мистецтві Іспанії та Латинської Америки XIX ст. В основу

изобразительного искусства К. лежало стремление к документально верному изображению природы, точному воспроизведению характерных черт и красочных особенностей народной жизни и быта. К. осознал эстетическую ценность национальной природы и повседневной жизни, ввел в круг латиноамериканского искусства образы простых людей.

Костю́м (фр.) — 1) комплект одежды из двух или трех частей; 2) предметы одежды единого назначения и использования, дополненные аксессуарами, прической, гримом и др. В К. выявляются социальная, национальная и индивидуальная характеристика человека.

Культу́рное, кра́сное окно́ — окно, обрамленное мощными гладкими косяками, соединенными “в ус”.

Котте́дж (англ.) — сельский или городской одноквартирный индивидуальный жилой дом, при котором имеется небольшой участок земли. К. возник в Англии в конце XVI — нач. XVII вв. и стал традиционным типом английского жилища.

Коц (двн.) — ворсовый пристриженный односторонний ковер. В Украине известен по документам с XVI ст.

Кра́ббы (нем.) — декоративные элементы в виде стилизованных листьев, цветов на щипцах,

образотворчого мистецтва К. лягло прагнення документально достовірного зображення природи, уважного й точного відтворення характерних рис і кольорових особливостей народного життя й побуту. К. усвідомив естетичну цінність національної природи й подій повсякденного життя, ввів у латиноамериканське мистецтво образи простих людей.

Костю́м (фр.) — 1) комплект одягу з двох або трьох частин; 2) предмети одягу, пов’язані єдністю призначення й використання, доповнені аксесуарами, зачіскою, гримом тощо. В К. виразно проявляється соціальна, національна та індивідуальна характеристики людини.

Кося́щате, кра́сне вікно́ — вікно, обрамлене міцними гладенькими косяками, з’єднаними “у вус”.

Коте́дж (англ.) — сільський або міський одноквартирний індивідуальний житловий будинок із невеликою ділянкою землі. К. виник у Англії в кінці XVI — поч. XVII ст. і став традиційним типом англійського житла.

Коц (двн.) — ворсовий пострижений однобічний килим. Найдавніші згадки про українські К. зустрічаємо в документах XVI ст.

Кра́би (нім.) — декоративні елементи у вигляді стилізованого листя квітів на вімпергах та

вимпергах и др. элементах архитектурного декора готики.

Крайкова́ние — способ украшения глиняной посуды: сухим поливом покрывается венец посуды.

Кракелю́ры (фр.) — сетка трещин, появляющаяся со временем в красочном слое и грунте почти каждой картины, иконы, росписи.

Кракле́ (фр.) — сеть тонких трещинок на глазурованной керамической поверхности. К. создается для декоративного эффекта.

Кра́сная ли́ния — в градостроительстве обозначает условную границу, отделяющую территорию магистралей, улиц, проездов и площадей от территорий, предназначенных под застройку, которая может осуществляться как по К. л., так и с отступом от нее. К. л. обеспечивает градостроительную дисциплину при строительстве и реконструкции городов.

Краснофигу́рный стиль — термин истории искусства, который относится к развитию древнегреческой вазописи V–IV вв. до н. э. (периоду классики). Фон изображения покрывался черным цветом, а фигуры и предметы сохраняли красноватый цвет незакрашенной глины; детали рисунка исполнялись пером.

Красну́шка — термин русских иконописцев: икона-примитив,

іншиx елементах архітектурного декору готики.

Крайкува́ння, окра́йка — спосіб оздоблення глиняного посуду: сухим поливом покриваються лише вінця посуду.

Кракелю́ри (фр.) — тріщини, що з'являються згодом у шарі олійних фарб і ґрунті майже кожної картини, ікони, розпису.

Кракле́ (фр.) — спосіб і вид декорування скляних і керамічних виробів за допомогою утворення сітки тонких тріщинок на глазурованій поверхні.

Черво́на лі́нія — у містобудуванні означає умовну межу, що відокремлює територію магістралей, вулиць, проїздів і площ від територій, відведених під забудову, яка може здійснюватися як по Ч. л., так і з відступом від неї. Ч. л. забезпечує містобудівну дисципліну при будуванні та реконструкції населених пунктів.

Червонофігу́рний стиль — термін із історії мистецтва, що стосується розвитку давньогрецького вазопису V–IV ст. до н. е. (періоду класики). Фон зображення покривався чорним кольором, а фігури й предмети зберігали червонуватий колір непофарбованої глини; деталі малюнка виконувалися пером.

Красну́шка — термін російських іконописців: ікона-примітив,

одна из форм народного прикладного искусства. Фоны такой иконы или облачение персонажей на ней часто исполнялись красно-коричневой краской с прорисовкой изображений черными контурами. В отличие от подокладницы, изображения делались полностью, включая надписи.

Кра́сный у́гол, свято́й у́гол — угол с иконами и столом, чаще всего у входной двери.

Кра́тер (гр.) — древнегреческий керамический, реже металлический, мраморный сосуд с расширяющимся кверху туловом для смешивания вина с водой.

Кремато́рий (лат.) — здание для сжигания трупов в особых печах.

Кремль, дети́нец, го́род, град — центральная укрепленная часть древнерусского феодального города.

Крепи́да — каменные плиты, укрепляющие земляную насыпь, откос.

Кре́пость (польск.) — укрепленный город (пункт), подготовленный к круговой обороне и длительной борьбе в условиях осады.

Кресто́во-ку́польный храм — тип христианского храма, сложившийся в зодчестве Византии. Храм имеет в плане форму равноконечного (греческого) креста, купол на парусах опирается на четыре столба в центре здания, откуда расходятся четыре

одна з форм народного ужиткового мистецтва. Тло такої ікони або убрання персонажів на ній — часто червоно-коричневого кольору з чорними контурами. На відміну від підкладниці, зображення виконувалося повністю, включаючи й надписи.

Кра́сний кут, святи́й кут — кут з іконами і столом біля вхідних дверей.

Кра́тер (гр.) — давньогрецька керамічна, рідше металева, мармурова посудина з тулубом, яка розширяється догори, слугувала для змішування вина з водою.

Кремато́рій (лат.) — споруда для спалювання трупів у особливих печах.

Кремль, дити́нець, мі́сто, град — центральна укріплена частина давньоруського феодального міста.

Крепі́да — кам'яні плити, що укріплюють земляний насип або схил.

Форте́ця (польськ.) — укріплене місто (пункт), підготовлене до кругової оборони і тривалої боротьби в умовах облоги.

Хре́сто-ку́польний храм — тип християнського храму, сформований в архітектурі Візантії. Храм має у плані форму рівноконечного (грецького) хреста, баня на вітрилах спирається на чотири стовпи в центрі будівлі, звідки розходяться чотири

сводчатых рукава креста. Главную роль в композиции храма играет центральный купол, высоко поднятый на барабане. Храмы этого типа в разных вариантах получили широкое распространение в церковном зодчестве Балкан, Кавказа, Украины, России.

Кресты́ придоро́жные — памятные раннехристианские монументальные сооружения, имевшие культовый характер и нередко соединявшие в себе смысл центрального символа христианства с элементами языческих верований и знаков. Особенно характерны для Великобритании и Ирландии.

Кри́ны — орнамент в виде геральдических лилий.

Кри́пта (лат.) — 1) в Древнем Риме – сводчатое помещение подземного характера; 2) в западноевропейской архитектуре средних веков – часовня под алтарной частью для почетных погребений.

Кро́квы — два бруса, соединенные в верхней части под углом и прикрепленные нижними концами к стенам постройки, на которых держится крыша.

Кроки́ (фр.) — в изобразительном искусстве — быстрая зарисовка с натуры, беглая фиксация композиционного замысла, набросок.

Кро́млех (брет.) — один из видов мегалитических построек неолита и бронзового века. Состоит из огромных отдельно стоящих

склеписті рукави хреста. Головну роль у композиції храму відіграє центральна баня, високо піднята на барабан. Храми цього типу в різних варіантах отримали широке розповсюдження в церковній архітектурі Балкан, Кавказу, України та Росії.

Хрести́ придоро́жні — пам'ятні ранньохристиянські монументальні споруди, які мали культовий характер і нерідко об'єднували в собі сенс центрального символу християнства з елементами язичницьких вірувань і знаків. Особливо характерні для Великобританії та Ірландії.

Кри́ни — орнамент у вигляді геральдичних лілій.

Кри́пта (лат.) — 1) у Стародавньому Римі — підземна галерея; 2) у західноєвропейській архітектурі середньовіччя — каплиця під вівтарною частиною для поховання знатних осіб.

Кро́кви — два бруси, з'єднані в горішній частині під кутом і закріплені долішними кінцями до стін будівлі, на яких тримається дах.

Крокі́ (фр.) — в образотворчому мистецтві — нашвидку виконаний малюнок, що лише загально окреслює задуману композицію.

Кро́млех (брет.) — один із видів мегалітів — споруд часів неоліту й бронзового віку. Складалися з величезних окремо поставлених

камней, иногда несущих перекрытие в виде каменной балки и образующих одну или несколько концентрических окружностей.

Кро́мы — древнерусское название внешних, обычно деревянных, оборонительных ограждений.

Кро́нверк (нем.) — наружное укрепление бастиона и двух полубастионов для усиления крепостных сооружений.

Кронште́йн (нем.) — см. **консоль**.

Кро́сна — 1) ручной вертикальный ткацкий станок; 2) специальная рама, на которую натягивается ткань для вышивания, пяльцы.

Кро́ющие, ко́рпусные кра́ски — в масляной живописи — непросвечивающие краски со значительной способностью отражения.

Кру́глая скульпту́ра — полнообъемное скульптурное произведение, обозримое со всех сторон.

“Кру́глая це́рковь” — деревянная церковь, представляющая восьмиугольную или крестообразную в плане срубную постройку с шатровым покрытием основного помещения.

Круг сла́вы, мандо́рла — в иконописи — фон из кругов или эллипсов различных тонов одного цвета; в К. с. изображается Иисус Христос в некоторых сюжетах.

Кру́жево — текстильное изделие без тканной основы, в которой ажурный орнамент и изображения образуются в результате переплетения нитей.

каменів, які утворювали одне або кілька концентричних кіл.

Кро́ми — давньоруська назва зовнішніх, зазвичай дерев'яних, захисних споруд.

Кро́нверк (нім.) — у старих фортецях — зовнішнє укріплення з бастіону й двох напівбастіонів для зміцнення фортечних споруд.

Кронште́йн (нім.) — див. **консоль**.

Кро́сна — 1) ручний вертикальний ткацький верстат; 2) спеціальна рама, на яку натягується тканина для вишивання, п'яльці.

Ко́рпусні фа́рби — в олійному живописі — фарби, що не просвічуються і мають велику здатність відбиття.

Кру́гла скульпту́ра — повнооб'ємний скульптурний твір, який можна оглянути з усіх боків.

“Кру́гла це́рква” — дерев'яна церква, восьмикутна або хрестоподібна в плані, зрубна будівля з шатровим покриттям основного приміщення.

Ко́ло сла́ви, мандо́рла — в іконописі — фон із кругів або еліпсів різних тонів одного кольору; в К. с. зображається Ісус Христос у деяких сюжетах.

Мере́живо — ажурні, сітчасті декоративні вироби з шовкових, лляних, бавовняних, металевих, синтетичних ниток.

Кру́жка (польск.) — маленький глиняный, металлический сосуд цилиндрической формы с ручкой для набирания и питья жидкости.

Крупору́шка — мельница для приготовления зерен.

Кры́ша (польск.) — верхняя ограждающая конструкция здания. Состоит из несущей части (стропила, фермы, прогоны и др.) и кровли. Формы К. — односкатная, двухскатная, трехскатная, четырехскатная, с заломом и т. д.

Кры́ша на самца́х — двухскатная крыша, образованная длинными горизонтальными жердями (брусами), концы которых положены на концы бревен фронтона.

Ксилогра́фия (гр.) — гравюра на дереве.

Ксоа́н (гр.) — греческая скульптура архаической эпохи в виде грубо отесанной колоды, использовавшаяся в качестве идола.

Кти́тор (гр.) — лицо, на средства которого построен или украшен православный храм. Изображения К., в том числе портретные, были распространены в искусстве Византии, Балканских стран, Украины, России.

Кубба́ (араб.) — гробница на могиле аскета, мистика в форме киоска, открытого на четыре стороны. Характерна для мусульманских стран.

Куби́зм (фр.) — течение в изобразительном искусстве начала

Ку́холь (польськ.) — маленька посудина циліндричної форми з ручкою, що служить для набирання й пиття води, молока тощо.

Жо́рна, жо́рно — механічний пристрій для розмелювання в домашніх умовах круп.

Дах (польськ.) — верхня частина будівлі, що служить її покриттям. Складається із несучої частини (стропила, ферми, прогони та ін.) та покрівлі. Форми Д. бувають односхилі, двосхилі, трисхилі, чотирисхилі, з заломом і т. п.

Дах на козла́х — двосхилий дах, утворений довгими горизонтальними жердинами (брусами), кінці яких поставлені на кінці колод фронтону.

Ксилогра́фія (гр.) — гравюра на дереві.

Ксоа́н (гр.) — грецька скульптура архаїчної епохи у вигляді грубообтесаної колоди, що використовувалася як ідол.

Кти́тор (гр.) — назва особи, за кошти якої побудований і прикрашений православний храм. Зображення К., у тому числі портретні, були поширені в мистецтві Візантії, Балканських країн, України, Росії.

Куба́ (араб.) — гробниця на могилі аскета, містика в формі кіоску, відкритого на чотири сторони. Характерна для мусульманських країн.

Кубі́зм (фр.) — течія в образотворчому мистецтві початку

XX в. Кубисты обратились к конструированию объемных форм на плоскости, пересекающих друг друга и воспринятых с разных точек зрения; произведения строятся на сочетании элементарных, “первичных” форм.

Ку́бок — питьевой сосуд, известный с древности в Европе и Азии. Его тулов большей частью на ножке или подставке, расширяется кверху. К. украшается резьбой, орнаментом, гравировкой и т. д. Ныне используется главным образом как спортивный приз.

Кулуа́ры (фр.) — помещения, преимущественно в парламенте, расположенные вне зала заседаний.

Кулу́п-ата́с (тюрк.) — каменный резной столб-памятник.

Кумане́ц (тюрк.) — украинский керамический сосуд для воды и вина. Обычно покрывается растительным орнаментом, включающим изображения зверей и птиц.

Кумга́н (тюрк.) — металлический или керамический сосуд для воды и вина, известный с древности в странах Среднего и Ближнего Востока. Имеет форму узкогорлого кувшина с длинным носиком, ручкой и крышкой.

Ку́пол (ит.) — пространственное покрытие зданий, сооружений, перекрывающее круглые,

XX ст., представники якої намагалися звести пластичне вирішення художнього образу до комбінації геометричних фігур (куба, кулі, циліндра, конуса тощо). Першочерговим завданням К. було конструювання об'ємної форми на площині.

Ку́бок — старовинна посудина для питва, найчастіше на ніжці або підставці, розширена догори. К. прикрашається орнаментом, гравіруванням, різьбленням. Зараз використовується, головним чином як спортивний приз.

Кулуа́ри (фр.) — приміщення, переважно в парламенті, розташовані поза залом засідань.

Кулу́п-ата́с (тюрк.) — кам'яний різьблений стовп-пам'ятник.

Кумане́ць (тюрк.) — українська керамічна фігурна посудина для напоїв, покрита, як правило, рослинним орнаментом, що включає також зображення тварин і птахів.

Кумга́н (тюрк.) — металева або керамічна посудина для води і вина, відома з давніх-давен у країнах Середнього й Близького Сходу. Має форму вузькогорлого глека з довгим носиком, ручкою (вушком) і покришкою.

Ку́пол (іт.) — просторове покриття будинків і споруд, що перекриває круглі, багатокутні,

многоугольные, эллиптические в плане помещения. Формы К. образуются различными кривыми, выпуклыми наружу, близкими к полушарию.

Кура́нт (фр.) — инструмент для растирания красок ручным способом.

Кура́нты (фр.) — башенные или настенные часы с музыкой.

Курвату́ра (лат.) — нарочитая, едва заметная кривизна прямолинейных частей здания, колонн, применяемая для устранения оптических искажений и для усиления пластической выразительности архитектуры.

Курга́н (полов.) — могильный холм у древних народов; мемориальный холм.

Куре́нь (тюрк.) — 1) жилище запорожских казаков — просторная хата, вытянутая в плане; 2) сторожка, шалаш, укрытие на бахче, пасеке, в саду.

Курза́л (нем.) — помещение для концертов, развлечений на курортах.

Кури́льница-чертого́нка, кури́льница — 1) сосуд конусовидный глиняный на высокой ножке, с ушком и фигурными отверстиями на поверхности; внешне напоминает одно-, двух-, трехкупольную церковь; использовалась для обкуривания ладаном хаты на праздниках, когда был покойник, с целью изгнания

еліптичні у плані приміщення. Форми К. утворюються різними кривими, опуклими назовні, близькими до півкулі.

Кура́нт (фр.) — інструмент для розтирання фарб вручну.

Кура́нти (фр.) — баштовий або настінний годинник, що виконує невеликі музичні твори.

Курвату́ра (лат.) — нарочита, ледь помітна кривизна прямолінійних частин будівлі, колон. Застосовується для ліквідації оптичних перекручень і посилення пластичної виразності архітектури.

Курга́н (полов.) — насип над стародавньою могилою; меморіальний пагорб.

Ку́рінь (тюрк.), **бара́к** — 1) велике житло запорозьких козаків. Будувався з дерева в зруб, всередині мав вигляд зали; 2) сторожка, курінь, укриття на баштані, пасіці, в саду.

Курза́л (нім.) — приміщення на курорті, призначене для концертів, розваг.

Кури́льниця, куру́шка-чортого́нка — 1) конусоподібної форми глиняна посудина на високій ніжці, з вушком і багатьма фігурними наскрізними отворами на поверхні; зовні нагадує одно-, дво-, трибанну церкву; використовувалася для обкурювання ладаном хати на свято, коли був покійник, для

нечистой силы из помещения, а также для прокуривания кадок в погребах, хлеба, скота; 2) глиняная чашечка с ручкой на высокой ножке, которая применялась с такой же целью.

Ку́рия (лат.) — здание, в котором собирался римский сенат.

Курна́я изба́ — изба, отапливаемая печью без дымохода (курной печью).

Ку́рос (гр.) — античная статуя юноши-атлета, главным образом в обнаженном виде.

Кусто́дии — прототип украинских вытынанок. Небольшие кусочки белой бумаги с ажурно вырезанными краями, которые применялись как подкладка для канцелярских печатей с сер. XVI в.

Куфи́ческая на́дпись, куфи́ческое письмо́ — цитата из Корана, выполненная старинной арабской вязью на минарете, мечети.

Куше́тка (фр.) — широкая лежанка, софа.

Кьяроску́ро (ит.) — техническая разновидность цветной ксилографии, относится главным образом к итальянской гравюре XVI в. Печатается с нескольких деревянных досок, покрытых красками близких оттенков.

Кяри́з (тюрк.) — подземный канал для орошения в восточных странах.

вигнання нечисті із приміщення, а також для прокурювання діжок у погребах, збіжжя, худоби; 2) глиняна чашечка з ручкою на високій ніжці, що застосовувалася з тією ж метою.

Ку́рія (лат.) — будинок, у якому збирався римський сенат.

Курна́ ха́та — хата, що опалюється піччю без димаря (курною піччю).

Ку́рос (гр.) — антична статуя юнака-атлета, зокрема оголеного.

Кусто́дії — прототип українських витинанок. Невеликі шматки білого паперу з ажурно витятими краями, що правили за підкладку й оздобу для канцелярських печаток із середини XVI ст.

Куфі́чний на́пис, куфі́чне письмо́ — цитата з Корану, виконана старовинною арабською в'яззю на мінареті, мечеті.

Куше́тка (фр.) — низький широкий диван, софа.

К'яроску́ро (іт.) — технічний різновид кольорової ксилографії, належить головним чином до італійської гравюри XVI ст. Друкується з кількох дерев'яних дощок, покритих фарбами близьких відтінків.

Кяри́з (тюрк.) — підземний канал для зрошування в східних країнах.

Л

Лаба́з (рос.) — устаревшее название помещения для торговли мукой, зерном, а также для их хранения.

Лаба́з (рос.), **комо́ра** — стара назва приміщення для продажу або зберігання зерна та борошна.

Лабири́нт (гр.) — в древней архитектуре — здание со сложными, запутанными ходами, из которых трудно было найти выход.

Лабіри́нт (гр.) — у стародавній архітектурі — палац із багатьма кімнатами й складними, заплутаними ходами, з яких важко було знайти вихід.

Лави́с (фр.) — вид гравюры на металле. Изображение наносится прямо на доску кистью, смоченной кислотой; при печатании краска набивается в вытравленные углубления.

Лаві́с (фр.) — вид гравюри на металі, виготовлений способом гравірування, при якому малюнок наносять на металеву пластинку пензлем, змоченим у кислоті.

Ла́вка — неподвижная скамья для сидения, устроенная вдоль стены внутри дома.

Ла́вка — нерухома лава для сидіння, прикріплена до стіни усередині приміщення.

Ла́ки — изделия из дерева, папье-маше или металла, покрытые лаком и нередко украшенные росписью, резьбой, инкрустацией.

Ла́ки — вироби з дерева, металу, пап'є-маше, шкіри, поверхня яких вкрита лаком і нерідко прикрашена розписом, різьбленням, інкрустацією.

Ламбреке́н (фр.) — украшение из материи на дверных и оконных проемах.

Ламбреке́н (фр.) — прикраса з матерії у верхній частині дверей і вікон.

Лампадофо́р (церковносл.) — средневековый переносной металлический светильник с несколькими гнездами для лампад.

Лампадофо́р (церковносл.) — у середньовіччі — переносний металевий світильник із кількома гніздами для лампад.

Лампио́н (фр.) — бумажный или стеклянный фонарь для иллюминации, освещения.

Лампіо́н (фр.) — скляний або паперовий кольоровий ліхтар для освітлення або ілюмінації.

Ланте́рна, лате́рна (лат.) — в западноевропейской архитектуре — декоративный фонарь, служащий завершением купола или крыши.

Ланте́рна, лате́рна (лат.) — у західноєвропейській архітектурі — декоративний ліхтар, який служить завершенням купола або даху.

Ланцетови́дная го́тика — первый этап развития готического стиля в Англии (нач. XIII в.) Ранняя английская готика получила название Л. г. в связи с формой доминирующих элементов архитектурного декора и прежде всего — очертаниями окон.

Лара́рий (лат.) — в Древнем Риме — стоящий в нише особый шкаф (иногда только рисунок), считавшийся местом почитания богов, которые охраняют дом и семью. Перед Л., имевшимся в каждом доме, ежедневно совершались культовые действия.

Ларе́ц — искусно сделанный, украшенный ящичек для хранения вещей, драгоценностей; шкатулка, сундучок.

Ларь — большой деревянный ящик для хранения чего-либо.

Ле́бес (гр.) — древнегреческий сосуд в форме чаши из металла, обожженной глины и установленный на треножнике или подставке.

Лев — украинский ритуальный сосуд из глины в виде пустотелой стилизованной фигуры льва; использовался для хранения и розлива крепких напитков, вина на свадьбах.

Левка́с (гр.) — название грунта древнерусской живописи: порошкообразный мел, размешанный на животном или рыбьем

Ланцетови́дна го́тика — перший етап розвитку готичного стилю в Англії поч. XIII ст. Рання англійська готика отримала таку назву через форму домінуючих елементів архітектурного декору і перш за все — накреслення вікон.

Лара́рій (лат.) — у Стародавньому Римі — особлива шафа, яку ставили в нішу (іноді тільки малюнок). Вважалася місцем поклоніння богам, які охороняють будинок і родину. Перед Л., що був у кожному будинку, щодня здійснювалися культові дії.

Скри́нька — майстерно зроблений, прикрашений ящичок для зберігання коштовних речей; сундучок.

Лар — велика дерев'яна скриня для зберігання будь-чого.

Ле́бес (гр.) — давньогрецька посудина у формі чаші з металу або глини доброго випалу на триножі або підставці.

Лев — український ритуальний посуд у вигляді пустотілої стилізованої фігури лева; використовувався для зберігання й розливання міцних напоїв, вина під час весілля і як прикраса.

Левка́с (гр.) — назва ґрунту в давньоруському живописі; суміш крейди з клеєм. У прикладному мистецтві — ґрунт на

клею. В прикладном искусстве — грунт на деревянных изделиях под окраску, позолоту.

Левобере́жный ковёр — произведения художественного ткачества Левобережной Украины (совр. Полтавская, Черниговская, Сумская, Харьковская обл.).

Лека́на (гр.) — древнегреческий керамический сосуд для хранения косметических принадлежностей.

Леки́ф (гр.) — древнегреческий керамический сосуд для косметических масел.

Ле́мех — в древнерусской архитектуре — продолговатые, слегка изогнутые дощечки для покрытия глав, барабанов, куполов, шатров.

Ле́пка — создание скульптуры из мягких материалов путем наращивания или удаления пластической массы; один из основных первичных процессов работы скульптора. Под Л. (моделировкой) понимается также выявление объема пластической формы как в скульптуре, так и в живописи, графике.

Лепни́на — рельефные украшения на фасадах, в интерьерах зданий, отлитые или отпрессованные из гипса, штукатурки и др. материалов.

Лессиро́вка (нем.) — нанесение очень тонких слоев прозрачных, а также полупрозрачных

дерев'яних виробах під позолоту, фарби.

Лівобере́жний ки́лим — твір художнього ткацтва Лівобережної України (сучасні Полтавська, Чернігівська, Сумська, Харківська обл.).

Лека́на (гр.) — давньогрецька керамічна посудина для зберігання косметичних речей.

Лекі́ф (гр.) — давньогрецька керамічна посудина для косметичних масел.

Ле́мех — у давньоруській архітектурі — продовгуваті, злегка зігнуті дощечки, що були покрівельним матеріалом (дерев'яна подоба черепиці).

Лі́плення — створення скульптури з в'язкої, пластичної речовини, матеріалу; один із основних первісних процесів роботи скульптора. Під Л. (моделюванням) розуміють також виявлення об'єму пластичної форми як у скульптурі, так і в живописі, графіці.

Ліпни́на — рельєфні прикраси на фасадах, в інтер'єрах будівель, відлиті або відпресовані з гіпсу, штукатурки та інших матеріалів.

Лесува́ння (нім.) — один із засобів живописної техніки; тонкі прозорі або напівпрозорі шари фарб

красок поверх высохшего красочного слоя.

наносяться на попередні фарби для того, щоб змінити, посилити або послабити колорит картини.

Ле́сха (гр.) — в Древней Греции — здание для собраний, собеседований, "клуб".

Леща́дка — в древнерусской иконописи — изображение гор, холмов.

Лива́н — колонная аркада вокруг двора арабских мечетей.

Ли́жник — тканое изделие из грубой шерсти с ворсовой поверхностью, предназначенное для кровати.

Лике́й, лице́й (гр.) — 1) гимнасий в северо-восточном пригороде Афин с храмом Аполлона Ликейского; 2) сейчас — среднее учебное заведение с углубленным изучением каких-либо предметов.

Лимо́жская эма́ль — изделия из меди с росписью непрозрачной эмалью, изготовленные в г. Лиможе (Франция).

Ли́нга (санскр.) — в индийском искусстве — фаллос, символ бога Шивы.

Линогравю́ра (лат.) — выпуклая гравюра на линолеуме или сходном с ним полимерном пластическом материале.

Ли́ра (гр.) — 1) древнегреческий струнно-щипковый музыкальный инструмент; 2) украинский струнно-клавишный смычковый музыкальный инструмент.

Ли́ра коле́сная — украинский народный струнный инструмент

Ле́сха (гр.) — в Стародавній Греції — будинок для зборів, співбесід, "клуб".

Леща́дка — у давньоруському іконописі — зображення пагорбів, гір.

Ліва́н — колонадна аркада навколо подвір'я арабських мечетей.

Лі́жник — тканий виріб із грубої вовни з ворсовою поверхнею, призначений для накривання ліжка.

Ліце́й (гр.) — 1) давньогрецька філософська школа, що знаходилася поблизу храму Аполлона Лікейського; 2) нині середній навчальний заклад із поглибленим вивченням певних предметів.

Лімо́зька ема́ль — вироби з міді, розписані непрозорою емаллю, виготовлені в м. Ліможі (Франція).

Лі́нга (санскр.) — в індійському мистецтві — фалос, символ бога Шиви.

Ліногравю́ра (лат.) — опукла гравюра на лінолеумі або схожому з ним полімерному пластичному матеріалі.

Лі́ра (гр.) — 1) старогрецький струнно-щипковий музичний інструмент; 2) український струнно-клавішний смичковий музичний інструмент.

Лі́ра колі́сна́ — український народний струнний інструмент із

из дерева, по форме похожий на скрипку: в деревянный корпус вставляется колесо, которое через отверстие в деке касается струн. Колесо вращается с помощью ручки, одна струна ведет мелодию, другие создают сопровождение. Известна в Украине с XV–XVI вв. Исполнители на Л. к. назывались лирниками.

дерева, за формою подібний до скрипки: у дерев'яному корпусі встановлено колесо, яке крізь отвір у деці торкається струн. Колесо обертається за допомогою ручки, одна струна веде мелодію, інші творять супровід; відома в Україні з XV–XVI ст. Виконавці на Л. к. називалися лірниками.

Литогра́фия (гр.) — 1) разновидность графической техники, связанная с работой на специальном камне (известняке) или заменяющей его металлической пластине; 2) вид тиражной графики, при которой оттиск получается переносом краски под давлением печатной формы непосредственно на бумагу; 3) предприятие, цех, где печатают таким способом.

Літогра́фія (гр.) — 1) різновид плоского друку, за яким друкування здійснюється за допомогою літографського каменю, цинку, алюмінію; 2) вид графічного мистецтва; відбиток із літографської форми; 3) підприємство, цех, де друкують у такий спосіб.

Литофа́ния (гр.) — 1) декоративные изделия из обожженного неглазурованного фарфора с просвечивающимися рисунками, выступающими при рассматривании на просвет; 2) способ изготовления таких изделий.

Літофа́нія (гр.) — 1) у декоративно-ужитковому мистецтві — вироби з обпаленої неглазурованої порцеляни, малюнки, які видно при просвічуванні; 2) спосіб виготовлення таких виробів.

Литьё — изготовление отливок путем заполнения форм расплавленным металлом и дальнейшая их обработка — наиболее распространенный способ перевода в металл произведений скульптуры.

Лиття́ — виготовлення відливків шляхом заповнення форм розплавленим металом і подальша їх обробка — найбільш поширений спосіб переведення в метал творів скульптури.

Лицева́ние — покрытие глазурью внешней поверхности глиняных изделий.

Лицюва́ння — глазурування зовнішньої поверхні глиняних виробів.

Лицевáя рýкопись — древнерусская рукописная книга, включающая наряду с текстом изобразительный материал, преимущественно миниатюры.

Лицевóй пóдлинник — собрание бумажных листов с прорисями и переводами, используемых как подсобный материал для иконописания с краткими указаниями для иконописцев.

Личнóе письмó — в древнерусской живописи — исполнение лиц и других частей тела, не закрытых одеждой. Л. п. исполнялось после доличного — исполнения закрытых частей тела и фона.

Лóджия (ит.) — помещение, открытое с одной или нескольких сторон, в котором стену заменяет арка, галерея. Может быть отдельным сооружением или частью здания (балкон, углубленный в стену).

Лодя́к — водяная плавучая мельница (на лодках).

Лóже — разновидность мебели; дощатый настил для лежанья в виде рамы на ножках с двумя спинками.

Локáльный цвет (лат.) — термин живописной практики, обозначающий цвет, характерный для окраски самого предмета, лишенный оттенков, которые возникают в природе под влиянием освещения, рефлексов от окружающей среды.

Лицьóвий рукóпис — давньоруська рукописна книга, що містить поряд із текстом ілюстративний матеріал, переважно мініатюри.

Лицьовий оригінáл — збірка паперових аркушів із прорисами і перекладами, що використовуються як допоміжний матеріал для іконопису, з короткими вказівками для іконописців.

Лицéве письмó — у давньоруському живописі — виконання обличчя та інших частин тіла, не закритих одягом. Л. п. виконувалося після долицéвого — виконання закритих частин тіла і фону.

Лóджія (іт.) — приміщення, відкрите з одного або кількох боків, де стіну замінює арка, галерея; окрема будівля або частина будинку (балкон, ніша, заглиблена в стіну).

Лодя́к — народна назва водяного плавучого млину (на човнах).

Лóже — різновид меблів; дощатий настил для лежання у вигляді рами на ніжках із двома спинками.

Локáльний кóлір (лат.) — термін живописної практики, що означає колір, характерний для забарвлення самого предмета, позбавлений відтінків, що виникають у природі під впливом освітлення, рефлексів від навколишнього середовища.

Лопа́тка, лизе́на — плоская вертикальная полоса, выступающая на поверхности стены, здания.

Лубо́к — произведение графики, отличающееся доходчивостью образа и предназначенное для массового распространения.

Луже́ние — нанесение оловянного покрытия на поверхность металлических изделий для их защиты от коррозии.

Лузга́ — в древнерусской иконе — бортик, образованный краем полей и ковчега.

Лу́тки, варца́бы — в украинской архитектуре — деревянные бруски или каменные плиты вокруг оконного отверстия.

Лутрофо́р (гр.) — древнегреческий керамический сосуд, в котором приносили воду для омовения невесты.

Лы́штва (польск.) — 1) доска под стрехой сельской хаты, украшенная контурной резьбой и защищающая чердак от ветра в местах стыка крыши и стен; 2) наличники на окнах и дверях.

Людвиса́рство (польск.) — распространенное в Польше и западноукраинских землях название обработки и выливания изделий из бронзы, меди, латуни.

Люка́рна (фр.) — оконный проем в чердачной крыше или купольном покрытии.

Лю́лька (тур.) — 1) деревянное или глиняное трубчатое изделие для курения у казаков,

Лопа́тка, лізе́на — плоска вертикальна смуга, яка виступає на поверхні стіни, будинку.

Лубо́к — графічний твір, що відзначається простотою образів примітивного зображення.

Луді́ння — нанесення олов'яного покриття на поверхню металевих виробів для захисту їх від корозії.

Лузга́ — у давньоруській іконі — бортик, утворений краями полів і ковчега.

Лу́тки, варца́би — в українській архітектурі — дерев'яні бруски або кам'яні плити навколо віконного прорізу.

Лутрофо́р (гр.) — давньогрецька керамічна посудина, в якій приносили воду для обмивання нареченої.

Ли́штва (польськ.) — 1) дошка під стріхою сільської хати, оздоблена контурною різьбою, яка захищала горище від вітру у місцях стику покрівлі та стін; 2) наличники на вікнах і дверях.

Людвіса́рство (польськ.) — розповсюджена в Польщі і на території західноукраїнських земель назва виливання й обробки виробів із бронзи, міді, латуні.

Люка́рна (фр.) — віконний отвір на горищі або в купольному покритті.

Лю́лька (тур.) — 1) дерев'яний виріб для куріння тютюну в козаків, складається з мундштука

состоящее из мундштука и чашечки для табака; 2) колыбель.

Люне́т (фр.) — 1) арочный проем в своде или стене, ограниченный снизу горизонталью; 2) сюжетная или орнаментальная декоративная композиция в нем.

Люстр, лю́стер (фр.) — глянец, блеск: тонкая прозрачная пленка, которую наносят на глазурь для придания ей радужного блеска.

Лю́стра (лат.) — подвесной осветительный прибор на несколько источников света с декоративно оформленной арматурой для общего освещения помещений. Термин появился в конце XVII в., но подобные подвесные светильники существовали с давних времен.

Льво́вские узо́рные тка́ни — произведения художественного ткачества, которые изготавливались на Львовщине.

і чашечки для тютюну; 2) колиска.

Люне́т (фр.) — 1) отвір у стіні під розпалубкою склепіння; 2) сюжетна або орнаментально-декоративна композиція у склепінні.

Люстр, лю́стер (фр.) — глянець, блиск: тонка прозора плівка, що наноситься на глазур для надання їй райдужного блиску.

Лю́стра (лат.) — освітлювальний прилад, що має вигляд ріжок, розміщених довкола стержня, підвішеного до стелі. Термін з'явився наприкінці XVII ст., хоч подібні підвісні світильники існували з давніх часів.

Льві́вські узо́рні ткани́ни — вироби художнього ткацтва, які виготовлялися на Львівщині.

М

Мавзоле́й (от названия гробницы карийского царя Мавсола в г. Галикарнасе, сер. IV в. до н. э.) — монументальное погребальное сооружение, включающее камеру, куда помещаются останки умершего, и иногда — поминальный зал.

Мавре́ск (лат.) — растительный орнамент, который происходит от эллинистического акантового побега и стилизованный в искусстве исламского Востока. Стал одним из распространенных орнаментальных мотивов эпохи Возрождения, особенно в прикладном искусстве. Основным мотивом М. является побег, который закручивается в спираль и полупальметку и напоминает птичьи крылья.

Маврита́нское иску́сство, маврита́нский стиль (от названия исторической области Северной Африки — Мавритании) — условное название средневекового искусства, развивавшегося в XI–XV вв. в странах Северной Африки и Южной Испании. В культовых и светских постройках М. с. применялись многолопастные, стрельчатые, стрельчато-подковообразные и фестончатые арки, сталактитовые купола, фризы, карнизы, а также резьба по стуку и дереву.

Мавзоле́й (від назви гробниці карійського царя Мавсола в м. Галікарнасі, сер. IV ст. до н. е.) — монументальна поховальна споруда, а іноді — поминальний зал.

Мавре́ськ (лат.) — рослинний орнамент, що походить від елліністичного акантового пагінця, пройшов значну стилізацію в мистецтві ісламського Сходу, відтак став одним із найпоширеніших в орнаментиці епохи Відродження, особливо в ужитковому мистецтві. Основним мотивом М. є пагінець, що згортається у спіраль та специфічно східні форми півпальметок, які часто нагадують пташині крильця.

Маврита́нське мисте́цтво, маврита́нський стиль (від назви історичної області Північної Африки — Мавританії) — умовна назва середньовічного мистецтва, що розвинулося в XI–XV ст. у країнах Північної Африки й Південної Іспанії. Архітектурний стиль, який створили араби й маври. Характерні риси: підковоподібні арки, сталактитові прикраси, строкате ліплення й різьблення. Для будівель М. с. характерний також декоративний орнамент, насичений рослинними,

Для построек и предметов прикладного искусства М. с. характерен повышенно декоративный орнамент, насыщенный растительными, геометрическими и эпиграфическими элементами.

геометричними й епіграфічними елементами.

Мадо́нна (ит.) — итальянское название Богородицы, а также ее живописного или скульптурного изображения.

Мадо́нна (іт.) — італійська назва Богородиці, а також її зображення в образотворчому мистецтві.

Ма́занка — 1) украинская изба, хата из мелкого леса или камыша, обмазанная глиной, иногда с навозом и сечкой; 2) битая глиняная печь.

Ма́занка — 1) українська хата, зроблена з глини, сирцевої цегли або хмизу, обмазаного глиною; 2) глиняна піч.

Маза́р (араб.) — гробница, могила мусульманского святого.

Маза́р (араб.) — гробниця, могила; місце, яке мусульмани вшановують як святе.

Майда́н (тюрк.) — в Украине: 1) большое незастроенное место в селе или городе; рыночная площадь; 2) лесная прогалина; 3) смолокурня; 4) древняя могила, раскопанная сверху.

Майда́н (тюрк.) — в Україні: 1) велике незабудоване місце в селі або місті; ринкова площа; 2) лісова галявина; 3) смолокурня; 4) стародавня могила, розкопана зверху.

Майо́лика (ит.) — 1) итальянские керамические изделия XV–XVII вв. с цветным пористым черепком и не допускающей исправлений сюжетной росписью по сырой невзрачной оловянной глазури; 2) в широком смысле — изделия из цветной обожженной глины с крупнопористым черепком, покрытые глазурью; им свойственны массивность форм, плавная текучесть силуэта, яркий блеск полив, контрастные сочетания цветов. Украинская М. как

Майо́ліка (іт.) — 1) італійські керамічні вироби XV–XVII ст. з кольорової грубозернистої глини, вкриті непрозорою білою олов'яною глазур'ю (поливою); 2) у широкому розумінні — вироби із кольорової випаленої глини, покриті поливою та малюнками, для них властиві масивність форм, плавний перехід силуету, яскравий блиск полив, контрастні поєднання кольорів. Українська М. як архітектурного, так і декоративно-художнього

архитектурная, так и декоративно-прикладная, достигла высокого уровня в XVII– XVII вв.

Макаа́ — в египетском доме — связанная с гостиной галерея, открытая к северу.

Макбара́, такхана́ — погребальная камера в мусульманском погребении.

Маке́т, моде́ль (фр.) – 1) в технике художественного оформления книги — предварительный образец книги, точно воплощающий замысел художника-оформителя, служащий моделью для издательства и типографии; 2) в технике театрального оформления — модель, воспроизводящая в масштабе 1/20, 1/25 декорационное решение спектакля. М. бывает двух видов: рабочая и выставочная.

Маки́тра — разных размеров глиняный сосуд с широкими боковыми стенками, утолщенными и выгнутыми наружу краями. Большие макитры имели два ушка и применялись для хранения воды, зерна, квашения, соления.

Ма́ковка, лыхта́р, лыхта́рня — вершина, верхушка, самый верх здания.

Макраме́ (фр.) — объемно-пространственная композиция, созданная в технике вышивки или плетения.

Маки́тна — деревянная решетка около михраба — ниши в мечети, показывающей направление на Мекку.

призначення, досягла високого рівня в XVII–XVIII ст.

Макаа́ — в єгипетському будинку — галерея, з'єднана з вітальнею, відкрита на північ.

Макбара́, такхана́ — поховальна камера в мусульманському похованні.

Маке́т, моде́ль (фр.) — 1) у техніці художнього оформлення книги — попередній зразок книги, що відбиває точний задум художника-оформлювача, служить моделлю для видавництва й типографії; 2) у техніці театрального оформлення — модель, що відтворює у масштабі 1/20, 1/25 декорації спектаклю. М. буває двох видів: робочий і виставковий.

Макі́тра — рівновеликий глиняний посуд із дуже розхиленими бічними стінками, потовщеними й вигнутими назовні вінцями. Великі макітри могли мати два вушка й застосовувалися для тримання води, сирівцю, збіжжя, квашення та соління.

Ма́ківка, лихта́р, лихта́рня — вершина, верхівка, верхня частина будівлі.

Макраме́ (фр.) — об'ємно-просторова композиція, створена особливим способом плетіння.

Макі́тна — дерев'яні ґрати біля михраба — ніші в мечеті, що показує напрям на Мекку.

Малёвки — 1) вид декоративной петриковской росписи: нарисованные на бумаге полотенца, ковры, детали архитектурного декора. Со временем М. стали самостоятельными произведениями декоративной графики, также выполняют роль эскизов при росписи фарфора, ткани, изделий из дерева; 2) роспись яиц кистью масляными красками.

"Ма́лые голла́ндцы" — условный термин, который применяется по отношению к многочисленному кругу голландских живописцев XVII в., называемых так в связи с камерным характером их творчества в отличие от современных им выдающихся голландских художников.

Малька́ф — ветроуловитель на крыше египетского дома.

Мандала́ (санскр.) — диаграмма, символически изображающая структуру Вселенной. М. лежит в основе многих построений древнеиндийской культуры и искусства, а в период Средневековья, с распространением буддизма в других странах, находит распространение в искусстве Тибета, Монголии, Японии.

Мандо́рла — условное изображение сияния в виде эллипса, в котором в иконописи помещается изображение Христа, реже — Богоматери. Круглая М. — круг славы.

Мальо́вки — 1) вид декоративного петриківського розпису: мальовані на папері рушники, килими та деталі архітектурного декору. Згодом М. стали самостійними творами декоративної графіки, а також виконують роль ескізів при розписах фарфору, тканини, дерев'яних скриньок та декоративних тарілок; 2) розпис яйця пензлем олійними фарбами.

"Малі́ голла́ндці" — умовний термін, що використовується стосовно багаточисельного кола голландських живописців XVII ст., які називалися так у зв'язку з камерним характером їхньої творчості на відміну від сучасних їм видатних голландських художників.

Малька́ф — вітровловлювач на даху єгипетського будинку.

Мандала́ (санскр.) — діаграма, що символічно зображує структуру Всесвіту. М. лежить в основі багатьох будівель давньоіндійської культури й мистецтва, а в період Середньовіччя поширюється в мистецтві Тибету, Монголії, Японії.

Мандо́рла — умовне зображення сіяння у вигляді еліпса, в якому в іконописі розміщують зображення Христа, рідко — Богоматері. Кругла М. — круг слави.

Мане́ж (фр.) — прямоугольное или круглое здание без внутренних перегородок для тренировки лошадей, обучения верховой езде, конноспортивных соревнований.

Мане́ра, мани́р (фр.) — в узком смысле — доска с плоскорельефным изображением для ручной набойки тканей.

Мани́йн-хурдэ́ (монг.) — вертикально стоящие цилиндры, наполненные свитками с текстами буддийских молитв около ламаистских храмов Монголии. Они вращаются верующими, которые направляются в монастырь.

Манса́рда (от фам. франц. архитектора Мансара) — помещение на чердаке здания, двухскатная крыша которого состоит из верхней (пологой) и нижней (крутой) частей.

Мантапа́м (санскр.) — в индийской архитектуре средних веков — многоколонный зал с портиком для молящихся.

Маньери́зм (ит.) — течение в европейском искусстве XVI в. Для М. характерны драматическая острота образов, трагизм мировосприятия, усложненность и преувеличенная экспрессивность поз и мотивов движения, удлиненность пропорций фигур, колористические и светотеневые диссонансы.

Маргина́лии (лат.) — рисунки, выполнявшиеся миниатюристами

Мане́ж (фр.) — прямокутне або кругле приміщення без внутрішніх перегородок для тренування коней, навчання верхової їзди, кінноспортивних змагань.

Мане́ра, мані́р (фр.) — дерев'яна дошка з прорізаними в ній малюнками, яка використовується для нанесення цих малюнків на тканини, шпалери.

Мані́йн-хурде́ (монг.) — циліндри, що стоять вертикально і наповнені згортками з текстами буддійських молитов біля ламаїстських храмів Монголії. Їх обертають віруючі, які йдуть у монастир.

Манса́рда (від прізв. франц. архітектора Мансара) — житлове приміщення на горищі, двосхилий дах, який складається з верхньої (похилої) і нижньої (крутої) частин.

Мантапа́м (санскр.) — в індійській архітектурі середніх віків — багатоколонний зал із портиками для тих, хто молиться.

Маньєри́зм (іт.) — течія в образотворчому мистецтві Західної Європи XVI ст. Характерні риси: вигадливість образів, манірність, гострі колористичні та стітлотіньові дисонанси, ускладненість і перебільшена експресивність поз і композицій, деформація пропорцій фігур.

Маргіна́лії (лат.) — малюнки, виконані мініатюристами на

на полях средневековой рукописной книги. Считались менее значительным видом иллюстраций, нежели прочие. М. также называются записи на полях, сделанные после прочтения книги или вне связи с ее содержанием.

Мари́на (лат.) — картина, изображающая морской вид; тип пейзажной живописи.

Марини́ст (лат.) — художник, специализирующийся на изображении морских видов.

Мариста́н — больница в восточном городе.

Маркетри́ (фр.) — вид мозаики из фигурных пластинок фанеры, которые наклеиваются на основу.

Марти́рий (гр.) — мемориальная постройка, связанная с почитанием великого правителя или святого мученика, включающая его усыпальницу. Был распространен в архитектуре Византии и Западной Европы в течение всего Средневековья.

Масве́рк (нем.) — готический геометрический орнамент, который компоновался с помощью циркуля и линейки.

Маскаро́н, маскеро́н (фр.) — декоративный рельеф в виде маски, изображающей человеческое лицо или голову животного.

Маслобо́йка — деревянный сосуд для взбивания масла.

Ма́сляная жи́вопись — вид живописи художественными

полях середньовічної рукописної книги. Вважалися менш значним видом ілюстрацій, ніж інші. М. також називають записи на полях, зроблені після прочитання книги або поза зв'язком із її змістом.

Мари́на (лат.) — твір пейзажного живопису із зображенням морського краєвиду.

Марині́ст (лат.) — художник, який спеціалізується на зображенні морських краєвидів.

Мариста́н — лікарня в східному місті.

Маркетрі́ (фр.) — вид інкрустації фігурних тонких пластин фанери, що наклеюються на основу.

Марти́рій (гр.) — меморіальна споруда, пов'язана з ушануванням великого правителя або святого мученика, разом із усипальницею. Була поширеною у архітектурі Візантії та Західної Європи протягом всього Середньовіччя.

Масве́рк (нім.) — готичний геометричний орнамент, який компонувався за допомогою циркуля та лінійки.

Маскаро́н, маскеро́н (фр.) — скульптурна прикраса у вигляді маски людського обличчя або голови тварини.

Маслобі́йка — дерев'яна посудина для збивання масла.

Олі́йний живо́пис — вид живопису художніми фарбами, які

красками, которые готовятся растиранием неорганических пигментов в растительном масле.

Мáстаба (араб.) — современное название древнеегипетских гробниц периода первых фараонов.

Мастихи́н (ит.) — тонкая упругая стальная (реже роговая) пластинка в виде лопаточки или ножа. Применяется для удаления красок, нанесения грунта, чистки палитры, иногда используется вместо кисти для нанесения красок.

Мáтица — горизонтальная поперечная балка, служащая опорой для потолка.

Мáтрица (нем.) — в узком значении — брусок из твердого материала с углубленным изображением негатива произведения, которое нужно повторить в требуемом количестве.

Мафóрий (гр.) — древняя одежда сирийских женщин, окутывающая почти всю фигуру, с покрывалом на голове. В М. изображается Богоматерь на иконах.

Машикули́ (фр.) — навесные бойницы, расположенные в верхних частях стен и башен средневековых укреплений.

Мащéная хáта, вакóванная хáта — украинская оштукатуренная изба.

Меáндр (от старого названия реки Меандр в Малой Азии; сейчас — Великий Мендерес) — тип геометрического орнамента античного происхождения в виде ломаной под прямым углом линии.

готуються розтиранням неорганічних пігментів у олії.

Мáстаба (араб.) — сучасна назва давньоєгипетських гробниць періоду перших фараонів.

Мастихíн (іт.) — інструмент, що застосовується у живописі для розтирання та накладання на полотно фарб і чищення палітри, нанесення ґрунту, іноді використовується замість пензля для нанесення фарб.

Мáтица — горизонтальна поперечна балка, що служить опорою для стелі.

Мáтриця (нім.) — брусок із твердого матеріалу із заглибленим зображенням негатива твору, який необхідно повторити в певній кількості примірників.

Мафóрій (гр.) — давній одяг сирійських жінок, що огортав майже всю фігуру, з покривалом на голові. В М. зображується Богоматір на іконах.

Машикулí (фр.) — навісні бійниці, розташовані у верхніх частинах стін і баштах середньовічних укріплень.

Мáщена хáта, вакóвана хáта — українська обштукатурена хата.

Меáндр (від старої назви річки Меандр в Малій Азії; тепер — Великий Мендерес) — тип геометричного орнаменту античного походження у вигляді ламаної під прямим кутом лінії.

Ме́бель (фр.) — один из основных видов оборудования помещений, садов, парков, улиц. По конструктивным и технологическим особенностям делится на каркасную, корпусную, передвижную, встроенную, навесную, пристенную, сборно-разборную, неразборную. Составляет особую отрасль декоративно-прикладного искуства, а ныне — область художественного конструирования.

Мегали́ты (гр.) — древние сооружения из громадных камней, служившие большей частью могильными памятниками и святилищами.

Мегапо́лис (гр.) — группа агломераций населенных пунктов, гигантское скопление городов, как бы срастающихся в единое целое.

Мегаро́н (гр.) — тип здания, сложившийся в эгейской архитектуре в III–II тыс. до н. э. Прямоугольная постройка с портиком в торце, огражденном с боков выступами продольных стен.

Меда́ль (фр.) — памятный знак, изготовленный в честь какого-либо события, выдающейся личности.

Медалье́рное иску́сство — искусство изготовления монет и медалей, область мелкой пластики, родственная глиптике. М. и. возникло в Лидии (Малая Азия) и Древней Греции с появлением монет (рубеж XVIII–XVII вв. до н. э.).

Ме́блі (фр.) — предмети внутрішнього обладнання житлових або громадських приміщень, садів, парків, вулиць. За конструкцією й технологічними особливостями М. поділяються на каркасні, корпусні, пересувні, вмонтовані, навісні, пристінні, складально-розбірні, нерозбірні. Становлять особливу галузь декоративно-ужиткового мистецтва та художнього конструювання.

Мегалі́ти (гр.) — давні споруди з необтесаного чи грубо оббитого каміння, що служили переважно могильними пам'ятниками й святилищами.

Мегапо́ліс (гр.) — група агломерацій населених пунктів, гігантське скупчення міст, що ніби зростаються в єдине ціле.

Мегаро́н (гр.) — тип будинку, що склався в егейській архітектурі в III–II тис. до н. е. Прямокутна будівля з портиком у торці, огороджена з боків виступами поздовжніх стін.

Меда́ль (фр.) — пам'ятний знак, виготовлений на честь якоїсь події, видатної особи.

Медалье́рне мисте́цтво — мистецтво виготовлення монет та медалей, сфера малої пластики, споріднена з гліптикою. М. м. народилося разом із металевими монетами в Лідії (Мала Азія) та Стародавній Греції в XVIII–XVII ст. до н. е.

Медальо́н (фр.) — изобразительная или орнаментальная композиция в овальном или круглом обрамлении. Применяется в декорировании зданий, мебели.

Медина (араб.) — городское ядро или старый город, обнесенный стенами с укрепленными воротами, бастионами и прямоугольными в плане башнями. Термин распространен в странах Арабского Запада Магриба (Северная и Северо-Западная Африка).

Медресе́ (араб.) — мусульманская средняя и высшая школа. Включает расположенные вокруг прямоугольного двора мечеть или молитвенный зал, аудиторию, кельи, усыпальницу основателя.

Межиго́рский фая́нс — декоративно-прикладная посуда, которая производилась на Межигорской фаянсовой фабрике в 1798–1870 гг. (Украина).

Мезони́н (ит.) — надстройка над средней частью жилого (обычно небольшого) дома, часто с балконом.

Ме́йсенский (ма́йсенский) фарфо́р — изделия старейшего в Европе фарфорового завода, основанного в 1710 г. в Мейсене (Германия). См. Саксонский фарфор.

Мемориа́льные сооруже́ния — произведения изобразительного искусства или архитектуры, создаваемые в память об отдельных лицах и исторических событиях.

Медальйо́н (фр.) — зображувальна або орнаментальна композиція в овальному обрамленні, що служить для оздоблення фасадів будинків, меблів, тканини тощо.

Меди́на (араб.) — міське ядро або старе місто, обнесене стінами з укріпленими воротами, бастіонами й прямокутними в плані баштами. Термін поширений у країнах Арабського Заходу Магріба (Північна й Північно-Західна Африка).

Медресе́ (араб.) — мусульманська середня й вища школа. Включає розташовані навколо прямокутного двора мечеть або молитовний зал, аудиторію, келії, усипальницю засновника.

Межигі́рський фая́нс — декоративний та ужитковий посуд, що вироблявся на Межигірській фаянсовій фабриці у 1798–1870 рр. (Україна).

Мезоні́н (іт.) — верхній напівповерх над середньою частиною невеликого житлового будинку, часто з балконом.

Ме́йсенський фарфо́р, ме́йсенська порцеля́на — перші в Європі вироби зі справжньої твердої фарфорової маси, що виготовляються в німецькому місті Мейсен. Див. Саксонська порцеляна.

Меморіа́льні спору́ди — архітектурно-скульптурні комплекси, що увічнюють пам'ять видатних подій або людей.

Менги́р (брет.) — простейший вид мегалитических сооружений, состоящий из каменного блока, вкопанного в землю.

Мерло́н (фр.) — простенок бруствера, батареи, часть насыпи или стены между двумя амбразурами, бойницами.

Мерови́нгское иску́сство — условное название искусства ряда областей Северной и Центральной Франции в V–VIII вв., объединенных государством Меровингов. М. и. опиралось на традиции позднеантичного галло-римского искусства, а также искусства варварских народов. Архитектура меровингской эпохи подготовила почву для расцвета дороманского зодчества в период "Каролингского возрождения".

Ме́стный ряд, ме́стный чин — самый нижний ярус иконостаса с изображениями Спасителя (справа от Царских врат), Богоматери (слева от Царских врат), а также с изображением святого или праздника, в память которого освящен престол или названа церковь.

Метаболи́зм (гр.) — течение в современной архитектуре, исходящее из аналогии архитектуры с живым организмом, который может развиваться и расти. В центре теории метаболизма — идея незавершенности и постоянного изменения архитектурных

Менгі́р (брет.) — неотесаний довгастий камінь, поставлений вертикально, що є одним із видів найпростіших мегалітичних споруд часів міді-бронзи.

Мерло́н (фр.) — простінок бруствера, батареї, частина насипу або стіни між двома амбразурами, бійницями.

Мерові́нзьке мисте́цтво — умовна назва мистецтва ряду областей Північної та Центральної Франції V–VIII ст., об'єднаних державою Меровінгів. М. м. спиралося на традиції пізньоготського і галло-римського мистецтва, а також на мистецтво інших варварських народів. Архітектура меровінзької епохи підготувала ґрунт для розквіту дороманського будівництва у період "Каролінзького відродження".

Місце́вий ряд, місце́вий чин — найнижчий ярус іконостаса із зображеннями Спасителя (справа від Царських воріт), Богородиці (зліва від Царських воріт), а також із зображенням святого або свята, на честь якого освячена або названа церква.

Метаболі́зм (гр.) — напрям у сучасній архітектурі, що базується на аналогії архітектури до живого організму, який може розвиватися й рости. В центрі теорії метаболізму — ідея незавершеності та постійних змін архітектурних композицій,

композиций, создание условий, позволяющих меняться и развиваться во времени и пространстве как отдельным сооружениям, так и комплексам сооружений.

Метафизи́ческая жи́вопись — направление в итальянской живописи 1910-х — нач. 20-х гг. Сторонники М. ж. создавали впечатление тоскливой очищенности пространства, отчужденного от человека.

Метла́хские пли́тки — тонкие плитки из керамических масс, изготовленные обжигом до их спекания и применяемые в отделочных работах.

Мето́пы (гр.) — прямоугольные плиты, которые, чередуясь с триглифами, образуют фриз дорического ордера. Иногда украшались рельефами, реже — живописью.

Метрополите́н (фр.) — городская внеуличная (главным образом подземная) железная дорога для массовых скоростных перевоздок пассажиров.

Меценá́т (лат.) — частное лицо, оказывающее покровительство и материальную поддержку отдельным представителям искусства или каким-либо начинаниям в художественной жизни и науке.

Ме́ццо-ти́нто (ит.) — вид гравюры, относящейся к глубокой печати (на металле). Способ М.-т. заключается в том, что на равномерно шероховатой поверхности доски гладилкой и

створення умов, що дозволяють змінюватися й розвиватися в часі та просторі як окремим спорудам, так і їхнім комплексам.

Метафізи́чний живо́пис — напрям в італійському живописі 1910-х — поч. 20-х рр. Прихильники М. ж. у своїх творах намагалися створювати враження тужливого очищення простору, відчуженого від людини.

Метла́хські пли́тки — тонкі плитки з керамічної маси, виготовлені випалом до їх спікання, що застосовувалися при оздоблювальних роботах.

Мето́пи (гр.) — прямокутні кам'яні плити, часто прикрашені рельєфними зображеннями, що входять у фриз доричного ордера.

Метрополіте́н (фр.) — міська позавулична (переважно підземна) залізниця для масових швидкісних перевезень пасажирів.

Мецена́т (лат.) — приватна особа, яка виступає покровителем і надає матеріальну підтримку окремим представникам мистецтва чи будь-яким починанням у мистецтві та науці.

Ме́цо-ти́нто (іт.) — вид гравюри, один із ручних способів виготовлення форм високого друку на металевій пластині. На рівномірно шершавій поверхні дошки гладилкою або шабером

шабером выглаживают полутоновые и светлые места изображения, степень выглаженности при этом соответствует степени высветления тона. Самые светлые места полируют.

Мече́ть (араб.) — мусульманское культовое сооружение.

Микрорайо́н (гр.) — первичная единица современной жилой застройки города. М. состоит из комплекса жилых домов и расположенных вблизи них учреждений культурно-бытового обслуживания населения.

Миксбо́рдер (англ.) — цветочная композиция с многократным цветением при разнообразии культур (цветение с ранней весны до поздней осени).

Миллефио́ри (ит.) — 1) способ декорирования изделий из художественного стекла мелкими стеклянными кусочками, впаянными в основную форму. Известный со времен Римской империи, широко применяется в творчестве венецианских мастеров стекла и художников Украины; 2) изделия, декорированные этим способом.

Ми́льднеровское стекло́ (от фам. художника Мильднера) — разновидность западноевропейского классицистического стекла, украшенного медальонами из золотой или серебряной фольги между двойными стенками.

Минаре́т (тур.) — башня для призыва мусульман на молитву.

вигладжують напівтонові й світлі місця зображення, ступінь пригладженості при цьому відповідає ступеню висвітлення тону. Найсвітліші місця полірують.

Мече́ть (араб.) — культова споруда, храм у мусульман.

Мікрорайо́н (гр.) — первинна одиниця сучасної забудови міста. М. складається з комплексу житлових будинків і розташованих біля них установ культурно-побутового обслуговування населення.

Міксбо́рдер (англ.) — композиція з різноманітних квітів із багаторазовим цвітінням (від ранньої весни до пізньої осені).

Мілєфіо́рі (іт.) — 1) спосіб декорування виробів художнього скла дрібними скляними кусочками, вплавленими в основну форму. Відомий ще з часів Римської імперії, широко застосовується в творчості венеціанських майстрів скла, а також художників України; 2) вироби, в яких декор виконаний цим способом.

Мі́льднерівське скло (від прізв. художника Мільднера) — різновид західноєвропейського класицистичного скла, прикрашеного медальйонами із золотої або срібної фольги, розміщеними між подвійними стінками.

Мінаре́т (тур.) — баштоподібна споруда при мечеті, з якої

Ставится рядом с мечетью или включается в ее комплекс.

Минба́р, мимба́р (араб.) — кафедра с лесенкой, предназначенная для чтения Корана и проповедей; ставится внутри мечети около молитвенной ниши — михраба.

Минера́льная жи́вопись — техническая разновидность монументально-декоративной живописи, основанная на применении растворимого стекла в качестве связующего.

Мине́я (гр.) — икона с изображением святых и праведников, расположенных в порядке следования месяцев и дней рождения каждого месяца.

Миниатю́ра (фр.) — в изобразительном искусстве — 1) рисунок, выполненный на страницах рукописной книги с целью иллюстрирования или украшения; 2) мелкое по размеру и детальное по исполнению произведение живописи, обычно прикладного характера.

Минима́ль-арт, минима́льное иску́сство (фр.) — искусство оперирования самыми элементарными пластическими и живописными формами, лишенными привлекательности, не вызывающими никаких ассоциаций, бескомпромиссно противостоящими всякому внешнему украшательству. Течение широко распространилось в 1960-х гг.

мусульман скликають на молитву. Ставиться поряд із мечеттю або включається в її комплекс.

Мінба́р, мімба́р (араб.) — кафедра зі сходами, призначена для читання Корану й проповідей; ставиться у середині мечеті біля молитовної ніші — міхрабу.

Мінера́льний живо́пис — технічний різновид монументально-декоративного живопису, заснований на застосуванні розплавленого скла як сполучного елемента.

Міне́я (гр.) — ікона зі святими та мучениками, які зображені відповідно до кожного місяця і дня.

Мініатю́ра (фр.) — в образотворчому мистецтві — 1) малюнок, виконаний на сторінках рукописної книги з метою ілюстрування або прикраси; 2) дрібний за розмірами й детальний за виконанням твір живопису, найчастіше прикладного характеру.

Мініма́л-арт, мініма́льне мисте́цтво (фр.) — мистецтво, що оперує найелементарнішими пластичними й живописними формами, позбавленими привабливості, що не викликають жодних асоціацій, а також безкомпромісно протиставляються всякому зовнішньому оздобленню. Течія відома з 1960-х років.

Минима́льная архитекту́ра — разновидность минималь-арта в архитектуре, развивалась в Японии с середины 1970-х гг. Композиции М. а. строятся на объединении элементарных геометрических тел — цилиндра, куба, пирамиды.

Минтху́на (санскр.) — любовная пара в индийской скульптуре, символизирующая в космогоническом плане соединение мужского и женского начал.

“Мир иску́сства” — русское художественное объединение конца 1890-х — 1924 гг. Мировоззренческие установки деятелей “М. и.” во многом определялись острым неприятием антиэстетизма современного общества, стремлением противопоставить ему вечные духовные и художественные ценности. Общей чертой большинства “мирискусников” было признание художественного обаяния прошлого основным источником вдохновения.

Ми́сник — в украинском хатном интерьере — подвесная закрытая или открытая полка (шкаф) для посуды, первоначально для мисок, которую размещали лицевым расписанным боком на хату. Кроме своего прямого функционального назначения, М. украшал помещение, покрывался резьбой, росписью, инкрустацией.

Ми́сочний горн — гончарный горн с камерой четырехгранной формы для обжига мисок.

Міні́ма́льна архітекту́ра — різновид мінімал-арту в архітектурі, що розвинувся в Японії у середині 1970-х років. Композиції М. а. будуються поєднанням елементарних геометричних тіл — циліндра, кулі, куба, піраміди.

Мінтху́на (санскр.) — любовна пара в індійській скульптурі, що символізує в космогонічному плані поєднання чоловічих і жіночих начал.

“Світ мисте́цтва” — російське художнє об'єднання кінця 1890-х — 1924 рр. Світоглядні позиції діячів “С. м.” часто визначалися гострим неприйняттям антиестетизму сучасного суспільства, намаганням протиставити йому вічні духовні й художні цінності. Загальною рисою більшості його учасників було визнання художньої досконалості й пріоритетності минулого як основного джерела натхнення.

Ми́сник — в українському хатньому інтер'єрі — підвісна відкрита або закрита полиця (шафа) для посуду, початково для мисок, що розміщувалися похило лицьовим розписаним боком на хату. Крім свого функціонального призначення, М. також прикрашав житлове приміщення, був оздоблений різьбленням, інкрустацією.

Ми́сочний го́рн — піч з чотирикутною в плані посудною камерою для випалювання мисок.

Мифологи́ческий жанр — жанровая разновидность изобразительного искусства, берущая сюжеты из мифологии.

Миха́йлик — украинское название деревянного сосуда резной работы у казаков, вмещавшего 3-5 и более чарок.

Михра́б (араб.) — полукруглая, реже прямоугольная ниша в мечети в стене, обращенной к Мекке. Украшается орнаментальной резьбой, инкрустацией, росписью.

Многосло́йная жи́вопись — важнейшая техническая разновидность масляной живописи, требующая расчленения работы на ряд последовательных этапов (подмалевок, прописки, лессировка), разделенных перерывами для полного просыхания краски. М. ж. была основной до середины XIX в., импрессионисты исключили эту технику из своей художественной практики.

Моделиро́вка (фр.) — в изобразительном искусстве — передача объемно-пластических и пространственных свойств предметного мира посредством светотеневых градаций или соответствующей пластикой трехмерных форм.

Моде́рн (фр.) — стиль в европейском и американском искусстве конца XIX — нач. XX вв. Ведущую роль представители М. отдавали архитектуре как основе искомого ими синтеза искусств.

Міфологі́чний жанр — жанровий різновид образотворчого мистецтва, що бере сюжети з міфології.

Миха́йлик — українська народна назва різьбленої дерев'яної посудини в козаків, що вміщувала 3-5 або й більше чарок.

Міхра́б (араб.) — напівкругла, рідше прямокутна ніша в мечеті у стіні, що повернута до Мекки. Прикрашається орнаментальним різьбленням, інкрустацією, розписом.

Багатошаро́вий живо́пис — важливий технічний різновид олійного живопису, що вимагає розподілу роботи на декілька послідовних етапів (підмальовка, прописка, лесування), розділених перервами для повного просихання фарби. Б. ж. був основним до середини XIX ст., імпресіоністи виключили цю техніку зі своєї художньої практики.

Моделюва́ння (фр.) — в образотворчому мистецтві — відтворення об'ємно-пластичних і просторових властивостей предметного світу за допомогою світлотіні (в живописі) або пластики (в скульптурі).

Моде́рн (фр.) — стиль в європейському й американському мистецтві кінця XIX — поч. XX ст. Провідну роль представники М. віддавали архітектурі як основі споконвічного в

Новым в архитектуре М. был отказ от ордерной архитектуры, эклектического заимствования из других стилей системы украшения фасада, интерьера. Определяющее значение в структуре здания получило построение внутреннего пространства, которое отражалось в ритмической и пластической организации внешних форм. Фасады зданий М. в большинстве случаев отличаются динамичностью и текучестью форм, приближаясь к скульптурным или напоминающим природные явления. Для М. характерен орнамент криволинейных очертаний. Скульптура и живопись включаются в интерьер и теряют самостоятельный характер. Большое развитие получила графика.

Модерни́зм (фр.) — обобщающее название ряда художественных течений и школ XX в. (фовизм, кубизм, футуризм, экспрессионизм, сюрреализм и др.), для которых был характерен резкий разрыв с художественной традицией, особенно реалистической, интенсивные поиски новых средств художественной выразительности, которые позволили бы адекватно отразить современность и обновить искусство. Для многих течений М. присуще как неприятие современной буржуазной действительности, так и острая критика тоталитарных режимов. М. обратился к сфере

ній синтезу мистецтв. Новим в архітектурі М. була відмова від ордерної архітектури, еклектичного запозичення з інших стилів системи прикрашання фасаду, інтер'єру. Головне значення в структурі будівлі отримала побудова внутрішнього простору, що відображалося в ритмічній і пластичній організації зовнішніх форм. Проявився у використанні нових конструкцій і будівельно-декоративних матеріалів, у асиметрії криволінійних обрисів, в архітектурних планах, у створенні підкреслено незвичайних декоративних ефектів. Скульптура і живопис включаються в інтер'єр, втрачаючи при цьому самостійний характер. Великого розвитку набула графіка.

Модерні́зм (фр.) — узагальнена назва ряду мистецьких течій і шкіл XX ст. (фовізм, кубізм, футуризм, експресіонізм і т. п.), для яких характерний різкий розрив із художньою традицією, особливо реалістичною, інтенсивні пошуки нових засобів художньої виразності, що дозволили б адекватно відобразити сучасність і обновити мистецтво. Для багатьох течій М. характерне як неприйняття сучасної буржуазної дійсності, так і гостра критика тоталітарних режимів. М. звернувся до сфери підсвідомості, проявив нові грані внутрішнього світу

подсознания, выявив новые грани внутреннего мира человека и его отношений со средой, широко практиковал художественный эксперимент. В последней трети XX в. на смену М. приходит постмодернизм. В марксистско-ленинской эстетике М. воспринимался крайне негативно и не нашел объективной оценки.

Модуло́р — разработанный французским архитектором Ле Корбюзье инструмент пропорционирования, представляющий собой линейку длиной 86 дюймов (2,26 м) с нанесенными на ней красной и синей шкалой. В основу системы пропорционирования архитектор предложил средний рост мужчины (1 м 83 см) и на этой основе рассчитал ряд чисел "золотой пропорции", который назвал красной шкалой. За основу синей шкалы взята высота человека с поднятой рукой 2 м 26 см; исходя из чего также составлен ряд чисел.

Мо́дуль (лат.) — в архитектуре и строительстве — мера, принятая для выражения кратных соотношений размеров комплексов, сооружений и их частей.

Модульо́н (фр.) — архитектурная деталь типа кронштейна, которая поддерживает выносную плиту венчающего карниза, преимущественно в ордерной архитектуре.

людини та її ставлення до дійсності, дуже широко практикував художній експеримент. У останню третину XX ст. на зміну М. прийшов постмодернізм. У марксистсько-ленінській естетиці М. сприймався дуже негативно і не знайшов об'єктивної оцінки.

Модуло́р — розроблений французьким архітектором Ле Корбюзьє інструмент пропорціонування, що являє собою лінійку довжиною 86 дюймів (2,26 м) із нанесеними на ній червоною та синьою шкалами. В основу системи пропорціонування архітектор запропонував середній зріст чоловіка (1 м 83 см) і на даній основі розрахував ряд чисел "золотої пропорції", який назвав червоною шкалою. За основу синьої шкали взята висота людини з піднятою рукою 2 м 26 см, виходячи з цього також складено ряд чисел.

Мо́дуль (лат.) — в архітектурі та будівництві — одиниця виміру, встановлювана для даної архітектурної споруди, що служить мірилом для надання пропорційності всій споруді й окремим її частинам.

Модульо́н (фр.) — архітектурна деталь типу кронштейна, яка підтримує виносну плиту карниза, переважно в ордерній архітектурі.

Моза́ика (ит.) — изображение или узор, выполненные из однородных или различных по материалу частиц, один из основных видов монументального искусства.

Моза́їка (іт.) — сюжетні або орнаментальні композиції, зроблені з окремих, щільно припасованих один до одного кусочків різного матеріалу. Один із основних видів монументального мистецтва.

Моллирова́ние — изготовление художественных изделий из стекла, преимущественно рельефов и скульптуры, путем отливания их в специальных керамических формах.

Молірува́ння — виготовлення художніх виробів зі скла, переважно рельєфів і скульптури, шляхом відливання їх у спеціальних керамічних формах.

Мольбе́рт (нем.) — деревянный станок для живописи, укрепляющий подрамник с холстом, картон, доску и т. д. на различной высоте и часто с различным наклоном.

Мольбе́рт (нім.) — дерев'яна підставка для живопису, на якій встановлюють підрамник із полотном, картон, дошку тощо на різну висоту і часто з різним нахилом.

Монасты́рь (гр.) — культовое сооружение и жилые помещения религиозной общины монахов или монахинь, представляющих собой отдельную церковно-хозяйственную организацию.

Монасти́р (гр.) — культова споруда й житлові приміщення релігійної громади ченців або черниць, які являють собою окрему церковно-господарську організацію.

Моне́тка, моне́та — общее название украинских детских сосудиков, повторяющих все традиционные глиняные изделия.

Моне́тка, моне́та — загальна народна назва маленького українського дитячого посуду, що відтворює усі традиційні форми глиняних виробів.

Моногра́мма (гр.) — переплетение начальных букв имени и фамилии, образующее знак, узор.

Моногра́ма (гр.) — переплетення у вигляді візерунка початкових букв імені чи прізвища.

Монограмми́ст (гр.) — анонимный художник, произведение которого подписано монограммой.

Монограмі́ст (гр.) — анонімний художник, твори якого підписано монограмою.

Моноли́т (гр.) — скульптурное произведение значительных размеров, высеченное из цельной глыбы камня.

Монолі́т (гр.) — скульптурний твір великих розмірів, висічений із цілого каменя.

Моноти́пия (гр.) — вид печатной графики. Техника М. заключается в нанесении красок от руки на совершенно гладкую поверхность доски с последующим печатанием. Полученный отпечаток всегда является единственным и неповторимым.

Монохро́мный (гр.) — в изобразительном и декоративно-прикладном искусстве — произведение, выполненное в один цвет или с его оттенками.

Монуме́нт (лат.) — памятник значительных размеров, представляющий масштабное, ансамблевое решение художественной задачи.

Монумента́льное иску́сство — вид изобразительного искусства, произведения которого создаются, как правило, для конкретной архитектурной среды, обращены к массам и отличаются значительностью идейного содержания, обобщенностью форм, крупным масштабом. К М. и. относятся памятники и монументы, скульптурные, живописные, мозаичные композиции для зданий, витражи, городская и парковая скульптура, фонтаны и т. д.

Монумента́льность — свойство художественного образа, родственное эстетической категории "возвышенное". Произведениям, обладающим чертами М., свойственно общественно значимое содержание, воплощенное в величавой пластической форме. М. может присутствовать в

Моноти́пія (гр.) — різновид друкованої графіки. Техніка М. полягає в нанесенні фарб від руки на ідеальну гладку поверхню друкарської форми з наступним отриманням на друкарському верстаті відбитка, завжди єдиного й унікального.

Монохро́мний (гр.) — в образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві — твір, виконаний одним кольором або за допомогою його окремих відтінків.

Монуме́нт (лат.) — архітектурна або скульптурна споруда великих розмірів на честь видатної історичної події або особи.

Монумента́льне мисте́цтво — вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються, як правило, для конкретного архітектурного середовища, звернені до широкого загалу і відрізняються вагомістю ідейного змісту, узагальненістю форм, величезним масштабом. До М. м. належать пам'ятники й монументи, скульптурні, живописні, мозаїчні композиції для будівель, вітражі, міська й паркова скульптура, фонтани тощо.

Монумента́льність — властивість художнього образу, синонімічна естетичній категорії "піднесене". Творам, що мають риси М., притаманний суспільно значимий зміст, втілений у величній пластичній формі. М. може бути присутньою в різних видах і жанрах мистецтва, а

различных видах и жанрах искусства, но особенно необходима для монументального искусства, в котором она является основой художественного качества.

Моро́зное стекло́ (моро́з) — способ декорирования изделий из стекла путем нанесения на их поверхность густого раствора столярного клея. После его высыхания образуется рисунок, напоминающий покрытое изморозью окно.

Моско́вская шко́ла — одна из основных школ русского искусства XIV — нач. XVI вв. На основе переработки традиций владимиро-суздальской школы возникает московский тип белокаменного храма: компактный, 4-столпный, с ярусами кокошников, резными декоративными поясами на фасадах. Живопись М. ш. развивалась на основе синтеза местных традиций, византийских и южнославянских. Иконы М. ш. привлекают изысканностью пропорций, декоративной праздничностью колорита, гармоничной уравновешенностью композиций.

Motя́жник — гуцульское название мастера по изготовлению изделий из цветных металлов.

Моте́ль (англ.) — гостиница для автотуристов со станцией технического обслуживания, заправочной станцией и т. д.

особливо вона необхідна для монументального мистецтва, де виступає основою художньої якості.

Моро́зне скло (моро́з) — спосіб декорування виробів зі скла шляхом нанесення на їх поверхню густого розчину столярного клею, після висихання якого на поверхні скла утворюються візерунки, що нагадують вкрите памороззю вікно.

Моско́вська шко́ла — одна з основних шкіл російського мистецтва XIV — поч. XVI ст. На основі переробки традицій володимиро-суздальської школи виникає московський тип білокам'яного храму: компактний, 4-стовпний із ярусами кокошників, різними декоративними смугами на фасадах. Живопис М. ш. розвивався на основі синтезу місцевих, візантійських та південнослов'янських традицій. Ікони М. ш. відзначаються вишуканістю пропорцій, декоративною святковістю колориту, гармонійною урівноваженістю композицій.

Мося́жник — народна назва майстра з виготовлення й художнього оздоблення виробів із кольорових металів на Гуцульщині.

Моте́ль (англ.) — готель для автотуристів із різними вигодами обслуговування (станція технічного обслуговування, заправна станція і т. ін.)

Мраморова́ние (лат.) — способ декорирования керамических изделий цветными ангобами под мрамор. Известен в Киевской Руси в X–XII вв., широко применяется в современной керамике.

Мармурува́ння (лат.) — спосіб декорування художніх керамічних виробів кольоровими ангобами під мармур. Був відомий у Київській Русі в X–XII ст. У наш час застосовується для оздоблення керамічних виробів у багатьох гончарських осередках.

Мра́морщик — мастер, повторяющий в твердом материале при помощи пунктировальной машины оригинальное скульптурное произведение. Обычно М. переводит в мрамор скульптуру, выполненную во временном материале, чаще в гипсе.

Ма́рмурник — майстер, який повторює у твердому матеріалі за допомогою пунктирувальної машини оригінальний скульптурний твір. Зазвичай М. переводить у мармур скульптуру, виконану з тимчасового матеріалу, найчастіше гіпсу.

Мстёрская миниатю́ра — вид русской народной миниатюрной живописи темперными красками на лаковых изделиях, главным образом из папье-маше, сложившийся в поселке Мстёра (Владимирская обл., Россия) на базе местного иконописного промысла.

Мстьо́рська мініатю́ра — вид російського народного мініатюрного живопису темперними фарбами на лакових виробах, переважно із пап'є-маше, що виник у селищі Мстьора (Владимирської обл., Росія) на базі місцевого іконописного промислу.

Мудеха́р (исп.) — условное название художественного явления в Испании XII–XVI вв., получившего распространение в архитектуре, монументально-декоративном и декоративном искусстве. Созданный мусульманскими и христианскими мастерами, М. сложно синтезировал элементы мавританского искусства, готики и Ренессанса.

Мудеха́р (ісп.) — умовна назва художнього явища в Іспанії XII–XVI ст., що набуло поширення в архітектурі, монументально-декоративному й декоративному мистецтві. Створений мусульманськими й християнськими майстрами, мудехар синтезував елементи мавританського мистецтва, готики та Ренесансу.

Музе́й (лат.) — научно-исследовательское или научно-просветительское учреждение, которое занимается комплектованием, хранением, изучением и

Музе́й (лат.) — культурно-освітній та науково-дослідний заклад, що збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної й духовної культури,

популяризацией памятников истории, материальной и духовной культуры.

Муля́ж (фр.) — слепок с лица умершего, с руки известного музыканта, скульптора или сделанное для учебных целей серийное повторение какого-либо произведения классической скульптуры.

Муту́лы (лат.) —плоский наклонный выступ под выносной плитой карниза в дорическом ордере.

Му́фель (нем.) — 1) маленькая, сбитая из глины печь, иногда с выдвижным подом; 2) наглухо закрываемый горшок, в который накладывают фарфор для обжига; 3) огнестойкая камера для обжига изделий из керамики, фарфора.

Мушта́бель (польск.) — деревянная палочка, с помощью которой поддерживается правая рука живописца при работе над мелкими деталями картины.

Мы́за (эст.) — хутор, отдельно стоящая усадьба с сельскохозяйственными постройками.

Мю́зик-холл (англ.) — отдельное здание или помещение зального типа для театральных представлений, исполнения музыкальных, балетных и др. номеров.

природничо-наукові колекції тощо.

Муля́ж (фр.) — зліпок, який точно відтворює форму предмета (наприклад, скульптури, архітектурні деталі, частини тіла). М. використовують як наочний посібник у викладанні, в музейних експозиціях тощо.

Муту́ли (лат.) — плоскі похилі виступи під виносною плитою карниза в доричному ордері.

Му́фель (нім.) — 1) маленька, збита з глини піч, іноді з висувним подом; 2) наглухо закрита посудина, в яку накладають фарфор для випалювання; 3) вогнетривка камера, в яку вміщують вироби з кераміки, фарфору для випалювання.

Мушта́бель (польськ.) — довгий легкий дерев'яний кийок, який використовує художник під час роботи як опору для руки.

Ми́за (ест.) — хутір, окремо розташована за містом садиба з сільськогосподарськими будівлями.

Мю́зик-хол (англ.) — окрема будівля або приміщення зального типу для театральних вистав, побудованих на поєднанні музично-естрадних, балетних та інших номерів.

Н

"На́би" — самоназвание группы французских художников конца 1880-х — нач. 1890 гг. Эти художники находили вдохновение в античных мифах и средневековых легендах, стремились к одухотворению природных мотивов, к выявлению в пластической форме ее музыкального начала. Увлечение народным искусством, старофранцузскими гобеленами и витражами, японской гравюрой нашло отражение в плоскостности композиций, главенстве цветового начала, орнаментальности, декоративной обобщенности форм, мягкости музыкальных ритмов.

Набо́йка, наби́вка — вид декоративно-прикладного искусства: ручной способ получения цветного узора на ткани при помощи рельефных форм, а также сама ткань, полученная способом Н. Формами для набойки служат деревянные доски либо наборные медные пластины с гво́здиками. При Н. на ткань накладывают покрытую краской форму и ударяют по ней специальным молотком.

Набо́р, набо́рная те́хника, деревя́нная моза́ика — способ фанерования деревянных изделий узорным слоем, который набирается из кусочков разноцветного шпона. Техника возрождена (после античности)

"На́бі" — самоназва групи французьких художників кінця 1880-х — поч. 1890 рр. Ці художники знаходили натхнення в античних міфах і середньовічних легендах, прагнули до одухотворення природних мотивів. Захоплення народним мистецтвом, старофранцузькими гобеленами і вітражами, японською гравюрою знайшло відображення в площинності композицій, зверхності кольорового начала, орнаментальності, декоративній узагальненості форм, м'якості музичних ритмів.

Наби́вка, набива́нка — вид декоративно-ужиткового мистецтва: ручний спосіб вибивання на тканині кольорового узору за допомогою рельєфних форм; тканина, виготовлена даним способом. Формами для Н. служать дерев'яні дошки або набірні мідні пластини зі цвяхами. При набиванні на тканину накладають покриту фарбою форму й ударяють по ній спеціальним молотком.

Набі́р, набі́рна те́хніка, дерев'я́на моза́їка — спосіб фанерування дерев'яних виробів узорним шаром, що набирається зі шматочків шпону різних кольорів. Техніку Н. відроджено (після античності) в XV ст. в Італії як

в XV в. в Италии как имитация более трудоемкой интарсии (где узор врезается в основу).

Набро́сок — произведение графики, скульптуры, живописи небольших размеров, бегло исполненное художником для быстрой фиксации отдельных наблюдений или замыслов в процессе текущей работы.

Надглазу́рная жи́вопись, ро́спись — один из основных видов росписи керамических изделий, при котором живописный декор наносится на глазурованную (поливную) поверхность готового изделия.

Надгро́бие — произведение скульптуры или архитектурное сооружение, предназначенное для увековечения памяти умершего и установки на его могиле (в отличие от гробницы, вмещающей в себя тело умершего).

"Назаре́йцы" — прозвище группы немецких и австрийских художников, образовавших в Вене в 1809 г. "Союз св. Луки". В соответствии с религиозно-патриархальными идеалами части немецких романтиков, "Н." стремились возродить духовность, свойственную искусству средних веков и Раннего Возрождения, утерянную, по их мнению, в Новое время.

Нала́вники, пола́вники — штучные предметы ручного народного ткачества, которыми в Украине застилались лавки, скамьи.

імітацію більш трудомісткої інтарсії (де узор врізається в основу).

На́черк — малюнок, який намічає лише найважливіші, загальні риси того, що повинно бути зображене; щось незакінчене, намічене лише в загальних рисах (графіка, скульптура, живопис).

Надглазу́рний живо́пис, ро́зпис — один із основних видів розпису керамічних виробів, при якому живописний декор наносять на глазуровану (поливану) поверхню готового виробу (сирого або випаленого).

Надгро́бок — нагробний камінь у вигляді пам'ятника (твір скульптури або архітектурна споруда), плита; служить для увіковічення пам'яті померлого, ставиться на його могилі.

"Назарі́йці" — назва групи німецьких і австрійських художників, які утворили у Відні в 1809 р. "Спілку св. Луки". Відповідно до релігійно-патріархальних ідеалів частини німецьких романтиків, "Н." прагнули відродити духовність, властиву мистецтву середніх віків і Раннього Відродження, загублену, на їх думку, в Новий час.

Нала́вники, пола́вники — індивідуальні предмети ручного народного ткацтва, якими на Україні застеляли лави.

Нали́чник — декоративно обработанное обрамление оконного проема. Состоит обычно из фронтона, двух колонок или полуколонок, подоконной части. Элементы Н. нередко украшаются резьбой. В деревянной архитектуре Н. закрывает щель между стеной и оконной коробкой.

Нали́чник — декоративне обрамлення віконного отвору. Складається з фронтону, двох колонок або напівколонок, підвіконної частини. Елементи Н. нерідко прикрашають різьбленням. У дерев'яній архітектурі Н. закриває щілину між стіною й віконною коробкою.

Намазга́ — мечеть для многолюдных молебствий в годовые праздники.

Намазга́ — мечеть для багатолюдних молебнів у річні свята.

Наме́т — 1) внутреннее помещение в церкви; 2) шатер, шатровое перекрытие в виде четырехгранной или многогранной пирамиды.

Наме́т — 1) внутрішнє приміщення в церкві; 2) шатро, шатрове перекриття, що має вигляд чотиригранної або багатогранної піраміди.

Нао́бразник, божни́к — рушник, которым украшается икона, портрет.

Нао́бразник, божни́к — рушник, яким прикрашали образ (ікону) або портрет.

На́ос, це́лла — главное помещение античного храма, в котором находилось скульптурное изображение божества.

На́ос, це́ла — головне приміщення античного храму, в якому знаходилося скульптурне зображення божества.

Наро́дная архитекту́ра — понятие охватывает традиционные жилые, хозяйственные, производственные и культовые строения, целые сельские поселения, созданные, в большинстве случаев, руками и талантом неизвестных мастеров на основе народных архитектурно-строительных традиций. В отличие от профессиональной архитектуры, народное архитектурное творчество не индивидуальное, а коллективное, воплотившее многовековой опыт поколений.

Наро́дна архітекту́ра — поняття, що охоплює традиційні житлові, господарські, виробничі та культові споруди, окремі сільські поселення, створені переважно руками талановитих невідомих майстрів на основі народних архітектурно-будівельних традицій. На відміну від професіональної архітектури, народна архітектурна творчість не індивідуальна, а колективна, що уособлює багатовіковий досвід поколінь.

Наро́дная жи́вопись на стекле́ — вид народной живописи, распространенной в горных и низинных районах Западной Украины с конца XVII в. до конца XIX в.

Наро́дне малюва́ння на склі — вид народного живопису, що побутує в гірських та низинних районах заходу України з кінця XVIII ст. У XIX ст. він набув особливого поширення на Гуцульщині.

Наро́дное тво́рчество, наро́дное иску́сство — художественная творческая деятельность трудового народа, в частности, создаваемые и бытующие в народных массах архитектура, изобразительное и декоративно-прикладное искусство. К числу важнейших художественно-технологических процессов, распространенных в Н. т., относятся: гончарное производство, ткачество, вышивка, резьба, декоративная роспись, ковка, литье, гравировка и др.

Наро́дна тво́рчість, наро́дне мисте́цтво — вид творчої діяльності народу, яка виявляється, зокрема, в архітектурі, образотворчому, декоративно-ужитковому, театральному, хореографічному мистецтвах тощо. Найважливіші художньо-технологічні процеси народної творчості: гончарство, ткацтво, різьба, вишивка, декоративний розпис, литво, гравірування тощо.

Наро́дные карти́нки — вид графики, картинки с текстом (часто стихотворным). Отличаются простотой и доступностью образа.

Наро́дні карти́нки — вид графіки, картинки з підписом (часто віршованим). Відзначаються простотою та доступністю образів.

Наро́дные худо́жественные про́мыслы — одна из форм народного творчества, в частности, изготовление изделий декоративно-прикладного искусства.

Наро́дні худо́жні про́мисли — одна з форм народної творчості, зокрема, виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

На́ртекс (гр.) — входное помещение, примыкающее обычно к западной стороне христианского храма, то же, что притвор. Н. предназначается для лиц, не имеющих права входить внутрь основного помещения для молящихся ("оглашенных").

На́ртекс (гр.) — притвор, передня частина храму, що знаходиться здебільшого під хорами. Н. призначається для осіб, які не мають права входити всередину основного приміщення до тих, які моляться.

Нары́шкинский стиль, нары́шкинское баро́кко, моско́вское баро́кко — стилевое направление в русской архитектуре конца XVII — нач. XVIII вв. Для построек в этом стиле характерны симметричность композиции, логичность соотношения масс и размещения пышного белокаменного узора, в котором свободно истолкованный ордер зрительно связывает все части постройки.

Насе́чка — техника художественной обработки металла, при которой рисунок гравируется на поверхности материала, а в штрихи забивается тонкая проволока из золота, серебра и т. д. Н. позволяет создать гибкий, тонкий, эффектно мерцающий рисунок, часто в виде сплошной орнаментальной вязи.

Наска́льные изображе́ния, петро́глифы — в основном значении — изображения животных, сцен охоты, а также отдельных предметов, выполненные первобытным человеком на скалах и стенах пещер в местах его древних поселений.

Нату́ра (лат.) — в практике изобразительного искусства — любые явления, существа, предметы, которые изображает художник, наблюдая как модель — непосредственно и в ходе самой работы. Непосредственно с Н. выполняются этюды, наброски, зарисовки, часто — портрет, пейзаж, натюрморт.

Нари́шкінський стиль, нари́шкінське баро́ко, московське баро́ко — стиль у російській архітектурі кінця XVII — поч. XVIII ст. Для будівель цього стилю характерні симетричність композиції, логічність співвідношення мас і розміщення розкішного білокамінного візерунка, в якому вільно витлумачений ордер зримо пов'язує всі частини будівлі.

Насі́чка — техніка художньої обробки металу, при якій малюнок висікається на поверхні матеріалу, а в насічки забивається тонкий дріт із золота, срібла тощо. Насічка дає можливість створити тонкий, гнучкий малюнок, який ефектно мерехтить, часто має вигляд суцільної орнаментальної в'язки.

Наске́льні зобра́ження, петрогли́фи — стародавні зображення тварин, сцен полювання, а також окремих предметів, виконаних на скелях, стелях і стінах печер первісною людиною.

Нату́ра (лат.) — у практиці образотворчого мистецтва — реальні явища, істоти, предмети, які художник зображує, спостерігаючи за моделлю. З натури виконуються етюди, замальовки, портрети, пейзажі, натюрморти.

Натурали́зм (фр.) — направление в литературе и искусстве последней трети XIX в. Н. стремится к объективно точному, беспристрастному воспроизведению наблюдаемой реальности.

Нату́рщик, нату́рщица — модель, позирующая художнику за вознаграждение. Как правило, позировка является для Н. профессиональным занятием.

Натюрмо́рт (фр.) — жанр изобразительного искусства, главным образом живописи, который посвящен изображению окружающих человека вещей, размещенных, как правило, в реальной бытовой среде и композиционно организованных в единую группу.

Небоскрёб — высотное здание в несколько десятков этажей.

Некро́поль (гр.) — совокупность захоронений. Н. нередко называют комплексы захоронений древнего мира, античности. Впоследствии — место захоронений знаменитых людей.

Неого́тика, псевдого́тика (гр.) — в архитектуре XIX в. — период применения каркасной системы готических зданий к современным сооружениям.

Неоимпрессиони́зм, дивизиони́зм, пуантили́зм (фр.) — течение в живописи, возникшее во Франции в 1885 г. Развивая тенденции позднего импрессионизма, в частности, повышенный интерес к оптическим явлениям,

Натурал́ізм (фр.) — напрям у літературі та мистецтві останньої третини XIX ст. Н. прагне до об'єктивно точного відтворення окремих реалій життя.

Нату́рщик, нату́рниця — модель (людина), яка позує перед художником за винагороду. Як правило, позування є для Н. професійним заняттям.

Натюрмо́рт (фр.) — жанр образотворчого мистецтва (переважно живопису), який характеризується зображенням квітів, плодів, забитої дичини, предметів побуту тощо в реальному середовищі і композиційно поєднаних в одну групу.

Хмарочо́с — висотна будівля в декілька десятків поверхів.

Некро́поль (гр.) — кладовище. Н. називають комплекси поховань Стародавнього Сходу, античного світу. Пізніше — місце поховання видатних людей.

Неого́тика, псевдого́тика (гр.) — напрям в архітектурі XIX ст., що відроджував форми і конструктивні особливості готики.

Неоімпрес́іон́ізм, дивізіон́ізм, пуантил́ізм (фр.) — течія в живописі, що виникла у Франції в 1885 р. Представники розвивали тенденції пізнього імпресіонізму, намагалися науково обґрунтувати за допомогою досліджень

сторонники Н. стремились применить в искусстве открытия в области оптики, придавая методичный характер приемам разложения сложных тонов на чистые цвета.

Неоклассици́зм (новый классицизм)— термин, принятый для обозначения различных по социальной направленности и идеологическому содержанию художественных явлений последней трети XIX — нач. XX вв., которым присуще обращение к античности, эпохе Возрождения или классицизма. Идейному и формальному строю течений, основанных на поисках непосредственного соответствия художественных произведений действительности, сторонники Н. противопоставляли идеальность и величавость форм и образов, "очищенных" от конкретно-исторического содержания.

Неопластици́зм (новый пластицизм) — одна из разновидностей абстрактного искусства, созданная в 1917 г. нидерландским художником Мондрианом. Для Н. характерно стремление к "универсальной гармонии", выразившееся в строго уравновешенных комбинациях крупных прямоугольных фигур, четко разделенных перпендикулярными линиями черного цвета и окрашенных в локальные цвета основного спектра с добавлением белого и серого тонов.

у сфері оптики, надаючи методичного характеру прийомам розкладання складних тонів на чисті кольори.

Неокласици́зм (новий класицизм) — течія в літературі, живописі, скульптурі, архітектурі останньої третини XIX — поч. XX ст. Для Н. характерна стилізація зовнішніх форм мистецтва античності, італійського Відродження, частково класицизму. Ідейному й формальному ладу течій, заснованих на пошуках безпосередньої відповідності художніх творів дійсності, прихильники Н. протиставляли ідеальність і велич форм та образів, "очищених" від конкретно-історичного змісту.

Неопластици́зм (новий пластицизм) — одна з течій абстрактного мистецтва, заснована в 1917 р. нідерландським художником Мондріаном. В основі Н. лежить принцип створення абстрактних композицій у точно врівноважених комбінаціях великих прямокутних фігур, чітко поділених чорними перпендикулярними лініями й пофарбованими локальними кольорами основного спектра з додаванням білого й сірого тонів.

Неореали́зм (новый реализм) — направление в живописи и графике Италии 1940-х — сер. 1950-х гг. Неореалисты стремились к правдивому отражению современной действительности во всей остроте ее противоречий, главными героями произведений сделали людей труда, с их жизненной стойкостью и внутренним достоинством, утверждали демократические художественные ценности.

Нервю́ра (фр.) — арка из тесаных клинчатых камней, укрепляющая ребра свода, то же, что гурт. Система нервюр, главным образом в архитектуре готики, образует каркас, облегчающий кладку свода.

Неф (фр.) — вытянутое помещение, часть интерьера, ограниченная с одной стороны или обеих продольных сторон рядом колонн или столбов.

Ние́лло (ит.) — техника декорировки металлических изделий, то же, что чернь. Сплав серебра, свинца, серы и др. компонентов, с помощью которого украшают изделия из металла. Измельченная чернь наносится на гравированную поверхность металла, предмет подвергается обжигу, после чего на нем выявляют черный или темно-серый рисунок, прочно сплавленный с основой.

Нимб (лат.) — условное (в виде круга) изображение сияния

Неореалі́зм (новий реалізм) — напрям в італійському мистецтві 1940-х — сер. 1950-х рр. Неореалісти прагнули до правдивого відображення сучасної дійсності в усій гостроті її протиріч, головними героями їхніх творів стали люди праці, життєвою стійкістю й внутрішнім достоїнством яких утверджувалися демократичні художні цінності.

Нервю́ра (фр.) — арка з тесаного клинчастого каміння, яка укріплює ребра склепіння, те саме, що гурт. Система нервюр, головним чином у архітектурі готики, утворює каркас, що полегшує кладку склепіння.

Неф (фр.) — витягнуте приміщення, частина інтер'єру, відокремлене з одного або двох подовжніх боків рядом колон або стовпів.

Ніє́ло (іт.) — техніка декорування металевих виробів, те саме, що чернь. Малюнок, вирізаний на золоті або сріблі й заповнений черню (темним сплавом срібла, міді, сірки й бури). Дрібно потовчена чернь наноситься на гравіровану поверхню металу, предмет піддається випалу, після чого на ньому проявляється чорний або темно-сірий малюнок, міцно сплавлений з основою.

Німб (лат.) — сяйво у вигляді кола над зображенням людської

вокруг человеческой головы, символ святости в христианском и буддийском искусстве.

Нимфе́й (гр.) — в античной архитектуре — святилище, посвященное нимфам (полубессмертным девушкам, олицетворяющим различные силы природы). Сооружался Н. над источником и состоял из алтаря, открытого водоема или здания с фонтаном, бассейном. К началу I в. до н. э. распространились Н. в виде архитектурно обработанной стены с нишами и фонтаном.

Ни́ша (фр.) — углубление в стене здания или сооружения для установки статуй, ваз, размещения встроенных шкафов и т. д. Иногда Н. применяется для пластической обработки стены.

Новгоро́дская шко́ла — сложилась в древнерусском искусстве в XII–XV вв. Н. ш. свойственны особая полнокровность, конкретность, энергичный лаконизм. Монументальные росписи, иконы работы новгородских мастеров тесно связаны с народным творчеством, несут в себе народное начало. Для Н. ш. характерны одухотворенная патетика образов, свобода и смелость письма, чистые, звонкие краски.

Носа́тка — украинский небольшой широкий сосуд из глины с узким дном и носиком, с тремя ручками; использовался как

голови, символ святості в християнському й буддійському мистецтві.

Німфе́й (гр.) — в античній архітектурі — святилище, присвячене німфам (жіночі божества, які уособлювали сили природи). Споруджувався Н. над джерелом і складався з вівтаря, відкритої водойми або будівлі з фонтаном, басейном. До початку I ст. до н. е. розповсюдилися Н. у вигляді архітектурно обробленої стіни з нішами й фонтаном.

Ні́ша (фр.) — заглиблення в стіні будинку або споруди для вміщення статуй, ваз, бюстів; розміщення вбудованих шаф і т. п. Іноді Н. застосовується для пластичної обробки стіни.

Новгоро́дська шко́ла — склалася в давньоруському мистецтві в XII–XV ст. Н. ш. властива особлива повнокровність, конкретність, енергійний лаконізм. Монументальні розписи, ікони роботи новгородських майстрів тісно пов'язані з народною творчістю. Для Н. ш. характерні натхненна патетика образів, свобода й сміливість письма, чисті, прозорі фарби.

Носа́тка — українська невелика широка посудина на вузенькому денці з носиком і трьома ручками; використовувалася як

умывальник, для разливания масла на базарах и т. д.

Но́чвы — длинный долбленый сосуд с расширяющимися кверху стенками для купания, стирки, замешивания теста.

Нэ́цкэ (яп.) — произведение японской миниатюрной декоративно-прикладной пластики из дерева, слоновой кости, металла. С помощью Н., имеющего сквозные отверстия для шнура, к поясу кимоно прикрепляются трубка, кисет, кошелек и др. Фигурные Н. нередко отличаются острой эмоциональной выразительностью, сохраняют общую монолитность формы при тонкой проработке отдельных правдиво трактованных деталей.

Ню (фр.) — один из жанров изобразительного искусства, посвященный изображению обнаженного тела, гл. образом женского.

Нюа́нс (фр.) — в изобразительном искусстве — едва заметный переход одного цветового тона в другой (в живописи), одной светотеневой градации в другую (в графике, скульптуре). Совокупность оттенков (нюансировка) применяется для достижения более тонкой моделировки объекта изображения.

умивальник, для розливання олії на базарах і горілки під час родинних свят.

Но́чви — українська видовбана довгаста посудина з розширеними догори стінками для прання білизни, купання, а також для замішування тіста тощо.

Не́цке (яп.) — твори японської мініатюрної декоративно-ужиткової пластики з дерева, слонової кістки, металу. За допомогою Н., що має наскрізні отвори для шнура, до пояса кімоно прикріплюється трубка, кисет, гаманець і т. ін. Фігурні Н. досить часто відрізняються гострою, емоційною виразністю, зберігають загальну монолітність форми при тонкій обробці окремих правдиво трактованих деталей.

Ню (фр.) — один із жанрів образотворчого мистецтва, присвячений зображенню оголеного тіла, переважно жіночого.

Нюа́нс (фр.) — в образотворчому мистецтві — ледве помітний перехід одного колірного тону в інший (у живописі), однієї світлотіньової градації в іншу (в скульптурі, графіці). Сукупність відтінків застосовується для досягнення більш тонкого моделювання об'єкта зображення.

О

Обели́ск (гр.) — возникшее в Древнем Египте мемориальное сооружение в виде граненого, сужающегося кверху каменного столба с заостренной пирамидальной верхушкой.

Обе́лі́ск (гр.) — меморіальна споруда у вигляді гранчастого кам'яного стовпа, що звужується догори і має пірамідально загострену верхівку. О. виник у Стародавньому Єгипті.

Оби́тель (ст.-сл.) — устаревшее название монастыря.

Оби́тель (ст.-сл.) — застаріла назва монастиря.

Обли́вка — глазурь на глиняной, фаянсовой посуде.

Обли́вка — покриття глиняних виробів поливою.

Облицо́вка — покрытие наружных и внутренних поверхностей зданий и сооружений природными или искусственными материалами, отличающимися хорошими защитными и декоративными качествами.

Облицюва́ння — покриття зовнішньої й внутрішньої поверхні будинків і споруд природними або штучними матеріалами, що мають добрі захисні та декоративні якості.

Обло́жка — в книжной графике — художественное оформление бумажного покрытия книги, заменяющего твердый переплет.

Обкла́динка — у книжковій графіці — художнє оформлення паперового покриття книги, що замінює тверду оправу.

Обло́мы — архитектурные элементы, различные по своему поперечному сечению, расположенные по горизонтали, иногда по наклонной линии. О. широко распространены в ордерной архитектуре, служат для усиления архитектурного декора, образно-художественной выразительности тектонической основы здания. Впервые получили применение в Древней Греции, оттуда были заимствованы архитекторами Древнего Рима, Возрождения и европейской архитектурой последующих эпох.

Обло́ми — архітектурні елементи, різні за своїм поперечним перерізом, розташовані по горизонталі, іноді по похилій лінії. О. поширені в ордерній архітектурі, служать для підсилення архітектурного декору, образно-художньої виразності тектонічної основи будинку. Вперше набули поширення в Стародавній Греції, звідти були запозичені архітекторами Стародавнього Риму, Відродження і європейською архітектурою наступних епох.

Обо́и (нем.) — рулонные материалы (бумажные, полимерные, ворсовые) для внутренней отделки помещений.

Шпале́ри (нім.) — матеріал у вигляді широких смуг переважно на паперовій основі (звичайні, вологостійкі, ворсові) для внутрішнього опорядження приміщень.

О́браз — термин, часто употребляемый как синоним понятия "икона" (мн. число "образа́").

Образ — термін, що використовується як синонім до поняття "ікона" (мн. "образи́").

Обрезна́я гравю́ра — гравюра на дереве (ксилография) на досках продольного распила из мягких пород.

Обрізна́ гравю́ра — гравюра на дереві (ксилографія), на дошках поздовжнього розпилу з м'яких порід.

Обро́н — термин русских ювелиров — особый прием глубокой резьбы по металлу, исполняется штихелями. Используется для углубления фонов в сочетании с другими приемами ювелирной обработки деталей окладов икон.

Обро́н — термін російських ювелірів — особливий спосіб глибокої різьби по металу, що виконується штихелями. Використовується для заглиблення фонів у поєднанні з іншими засобами ювелірної обробки деталей окладів ікон.

Обсервато́рия — здание для астрономических, метеорологических и др. наблюдений.

Обсервато́рія — спеціально обладнаний будинок для астрономічних, метеорологічних спостережень (наукова установа).

Обюссо́н — разновидность гобеленового ткачества для изготовления тонких ковров и мебельной обивки.

Обюсо́н — різновид гобеленового ткацтва, виготовлення тонких килимів і меблевої оббивки.

Ови́н — строение для сушки снопов перед молотьбой.

О́вин, снопосуша́рка, клу́ня, стодо́ла — будівля для сушки снопів перед молотьбою.

О́вы (лат.), **ио́ник** (от названия древнегреческой области Иония) — орнаментальный мотив в виде яйцеобразных выпуклостей, обрамленных валиками, на капителях, карнизах ионического и коринфского ордеров.

О́ви (лат.), **іо́нік** (від назви давньогрецької області Іонія) — орнаментальний мотив у вигляді яйцеподібних опуклостей, обрамлених валиками, на капітелях і карнизах іонічного і коринфського ордерів.

Огла́вная ико́на — икона, на которой изображена только голова до плеч.

Одео́н (гр.) — в античности — театр для музыкальных представлений.

Одиги́трия — икона Богоматери с Младенцем (Иисусом Христом), которая изображается сидящей или стоящей; в сюжете О. Младенец не касается своей щекой щеки Богоматери.

Ожи́вки — термин русских иконописцев — завершающие процесс иконописания белые линии и кавычки, накладываемые поверх вохрений; в личном письме их называют движками.

Озна́менка — в древнерусской живописи — нанесение линейного композиционного рисунка в начальной стадии работы над иконой, настенной росписью или миниатюрой.

Ойнохо́я (гр.) — древнегреческий сосуд для разливания вина — одноручный кувшин с овальным туловом и устьем в форме трилистника.

Окла́д — декоративное покрытие иконы или книжного переплета.

Окно́-колесо́ — в готических храмах — большое круглое окно, расчлененное радиально расставленными брусьями.

Окно́-ро́за — то же самое, что и окно-колесо, но с переплетом криволинейной формы.

Огла́вна іко́на — ікона, на якій зображена тільки голова до плечей.

Одео́н (гр.) — в античності — кругле приміщення для музичних виступів.

Одигі́трія — ікона Богоматері з Немовлям (Ісусом Христом), яка зображується сидячи або стоячи; в сюжеті О. Немовля не торкається своєю щокою щоки Богоматері.

Ожи́вки — термін російських іконописців — білі лінії й лапки, що завершують процес іконописання, накладають поверх вохрення; їх називають у лицевому письмі ще движками.

Озна́менка — в давньоруському живописі — нанесення композиційно-лінійного рисунка на ікону, настінний розпис або мініатюру.

Ойнохо́я (гр.) — давньогрецький посуд для розливання вина — одновушковий глек з овальним тулубом і шийкою в формі трилисника.

Окла́д — декоративне покриття, оздоблення на образах (іконах) або оправах книг.

Вікно́-ко́лесо — в готичних храмах — велике кругле вікно, розчленоване радіально розставленими брусами.

Вікно́-троя́нда — те саме, що вікно-колесо, але тільки з переплетенням криволінійної форми.

Окóлица — изгородь вокруг всего селения или только при выезде из него.

Октогóн (лат.) — восьмигранная постройка.

Олеогрáфия (лат.) — разновидность многокрасочной литографии, применявшаяся в XIX в. для воспроизведения в технике масляной живописи.

Олúва, óливо — в украинском гончарстве — полива для гончарных изделий, приготовленная из олова; также свинцовая полива.

Омшáник (происх. от "мох") — утепленное помещение для зимовки пчел.

Опáк (лат.) – высший сорт фаянса.

Оп-áрт (англ.) — авангардистское течение изобразительного искусства, получившее распространение к 1960-м годам. Представители этого течения оперируют комбинациями многократно повторяющихся простых геометрических фигур, добиваясь иллюзорного эффекта их перемещения на плоскости и в пространстве.

Опасáнье — в древней украинской архитектуре — открытая аркада-галерея.

Опистóдом, описфóдом (гр.) — закрытое помещение в западной части древнегреческого храма, имеющее выход на западный фасад и отделенное стеной от наоса. О. нередко служил государственным казнохранилищем.

Окóлиця — огорожа навколо всього поселення або тільки при виїзді з нього.

Октогóн (лат.) — восьмикутна будівля.

Олеогрáфія (лат.) — різновид багатобарвної літографії, що застосовувався в XIX ст. Давав змогу відтворювати тон зображення й передавати на папері характер олійного живопису.

Олúва, óливо — 1) полива, приготовлена з олова; 2) свинцева полива.

Омшáник (похідне від "мох") — утеплене приміщення для зимівлі бджіл.

Опáк (лат.) — вищий сорт фаянсу.

Оп-áрт (англ.) — авангардистський напрям в образотворчому мистецтві 60-х рр. XX ст. Представники цієї течії оперують комбінаціями багаторазово повторюваних простих геометричних форм, розрахованих на оптичну ілюзію.

Опасáння — у давній українській архітектурі — спеціальна крита галерея навколо будівлі.

Опістóдом, опісфóдом (гр.) — закрите приміщення в західній частині давньогрецького храму, що має вихід на західний фасад і відділене стіною від наоса. О. нерідко служив державним сховищем казни.

О́пись — термин древнерусских иконописцев: прорисовка темно-коричневой краской черт лица, контура головы и др. деталей тела.

Опо́шня — старинное казацкое поселение в Полтавской области Украины, центр украинской народной керамики.

Оппи́дум (лат.) — временный город-крепость периода Римской империи, окруженный рвом и земляным валом.

Ора́нта (лат.) — изображение Богоматери с поднятыми в молитве руками, олицетворяющей Заступницу мира.

Органи́ческая архитекту́ра — направление в архитектуре 1920–х гг., провозгласившее своей задачей создание таких произведений, форма которых вытекала бы из их назначения и конкретных условий среды, подобно формам естественных организмов.

О́рдер архитекту́рный (лат.) — один из видов архитектурной композиции, который состоит из вертикальных несущих частей-опор в виде колонн, столбов или пилястров и горизонтальных частей — антаблемента. В классической архитектуре различают тосканский, дорический, ионический, коринфский, композитный ордеры.

Оригина́л (лат.) — подлинное художественное произведение, в отличие от подделки, копии,

О́пис — термін давньоруських іконописців: промальовування темно-коричневою фарбою рис обличчя, контуру голови та інших деталей тіла.

Опі́шня — старовинне козацьке містечко в Зіньківському районі Полтавської обл., центр української народної кераміки.

Опі́дум (лат.) — тимчасове місто-фортеця періоду Римської імперії, оточене ровом і земляним валом.

Ора́нта (лат.) — зображення Божої Матері з піднятими у молитві руками, яка уособлює Заступницю світу.

Органі́чна архітекту́ра — напрям в архітектурі 1920–х рр. Основне завдання — утвердження таких творів, форма яких витікала би з їх призначення і конкретних умов середовища, подібно до форм живих організмів.

О́рдер архітекту́рний (лат.) — один із видів архітектурної композиції, що складається з вертикальних несучих частин-підпор у вигляді колон, стовпів або пілястрів і горизотальних частин — антаблемента. У класичній архітектурі розрізняють тосканський, доричний, іонічний, коринфський, композитний ордери.

Оригіна́л (лат.) — справжній художній твір, на відміну від підробки, копії, репродукції.

репродукции. Также художественное произведение, служащее образцом для копии.

Орна́мент (лат.) — узор, состоящий из ритмически упорядоченных элементов. О. предназначается для украшения различных предметов, архитектурных сооружений, у первобытных народов также для татуировки, раскраски человеческого тела.

Орнаме́нтика — совокупность элементов орнамента в художественном стиле или произведении искусства, архитектуры.

Орнаме́нтика гонча́рных изде́лий — в украинском гончарстве применяются такие орнаменты: бисквитка, бублик, выводец, выводной цветок, виноград, венок, воловьи очи, гребешок и т. д.

Ортоста́т (гр.) — мощная рельефная каменная плита.

Орхе́стра (гр.) — в античном театре — круглая площадка перед сценой для исполнения хоровых лирических песен. В центре О. находился алтарь Диониса.

Осло́н — вид украинской народной мебели, переносная лавка для сидения.

Осно́ва — в технологии живописи — материал, на который наносится грунт и красочный слой картины.

Особня́к — благоустроенный небольшой дом городского типа,

Також художній твір, що служить зразком для копії.

Орна́мент (лат.) — візерунок, що складається з ритмічно впорядкованих елементів. О. призначається для прикраси різних предметів, архітектурних споруд, у первісних народів також служить для розфарбовування людського тіла, татуювання.

Орнаме́нтика — сукупність елементів орнаменту в художньому стилі або творові мистецтва, архітектури.

Орнаме́нтика гонча́рних ви́робів — в українському гончарстві використовуються такі орнаменти: бісквіта, бублик, вивідець, вивідна квітка, виноград, віночок, волові очі, гребінчики та ін.

Ортоста́т (гр.) — велика рельєфна кам'яна плита.

Орхе́стра (гр.) — у давньогрецькому театрі — місце перед сценою для хору. В центрі О. містився вівтар Діоніса.

Ослі́н — вид українських народних меблів, переносна́ лава для сидіння.

Осно́ва — в технології живопису — матеріал, на який накладається ґрунт і фарбовий шар картини.

Особня́к — окремий, добре спланований будинок на одну сім'ю.

предназначенный для одной семьи, учреждения и т. д.

Остро́г — 1) в Киевский Руси и в Русском государстве до XVII в. — укрепленный частоколом город, селение; 2) небольшая крепость, цитадель; 3) тюрьма; 4) стена на валу крепости из вкопанных в землю заостренных столбов.

Отбо́рка — в технике древнерусской живописи — один из приемов вохрения, состоящий в послойной оттушевке мелкими мазками в различных направлениях.

Отли́вка — в технологии скульптуры — процесс механического воспроизведения скульптурного оригинала или его гипсовой копии посредством заполнения специальных форм, предварительно снятых с этой модели, жидким затвердевающим веществом.

Отпеча́ток, о́ттиск — гравюрный или литографский лист как законченное произведение художественной графики, реже — как след той или иной стадии в процессе самого исполнения.

Оформи́тельское иску́сство — область декоративного искусства — временное художественное оформление домов, улиц, площадей, парков и т. д. в дни общественных празднеств, а также оформление витрин, демонстраций, экспозиций.

Може використовуватися як заклад і т. ін.

Остро́г — 1) у Київській Русі і в Російській державі до XVII ст. — огороджене частоколом місто, селище; 2) невелика фортеця, цитадель; 3) в'язниця, тюрма; 4) стіна на валу фортеці із закопаних впритул у землю і загострених угорі стовпів.

Відбо́рка — в техніці давньоруського живопису — один із способів вохрення, що полягає в пошаровому відтушуванні дрібними мазками в різних напрямках.

Відлива́ння — в технології скульптури — процес механічного відтворення скульптурного оригіналу або його гіпсової копії за допомогою заповнення спеціальних форм, заздалегідь знятих з цієї моделі, рідкою речовиною, що твердіє.

Відби́ток, ві́дтиск — граверний або літографський лист як закінчений твір художньої графіки, рідко — слід тієї чи іншої стадії в процесі виконання.

Офо́рмлювальне мисте́цтво — галузь декоративного мистецтва — тимчасове художнє оформлення будинків, вулиць, майданів, парків тощо у дні народних свят, а також оформлення вітрин, експозицій.

Офо́рт (фр.) — вид гравюры на металле, в котором углубленные элементы печатной формы создаются путем травления металла кислотой.

О́хлупень — бревно с желобом, венчающее крышу в деревянной архитектуре. Концы О. нередко получают скульптурное завершение.

Оче́лье — фигурная резная доска над наличником окна. Обычно украшается ажурным узором, иногда раскрашивается яркой краской.

Офо́рт (фр.) — вид гравюри на металі, в якому заглиблені елементи зображення роблять способом травлення металу кислотами.

О́хлупень — колода з жолобом, що увінчує дах у дерев'яній архітектурі. О. часто має скульптурне завершення.

Оче́льє — фігурна різьблена дошка над наличником вікна, що найчастіше прикрашається ажурним візерунком, іноді розфарбовується яскравою фарбою.

П

Павильо́н (фр.) — 1) небольшое, легкое сооружение в парке или саду; 2) часть дворцового здания, имеющая самостоятельную крышу; 3) постройка для выставочной экспозиции, киносъемок, торговли и т. д.; 4) в театрально-декоративном искусстве — декорация, изображающая интерьер здания.

Па́волока, приволо́ка, насти́лка — в технологии древнерусской живописи — кусок холстины, приклеенный к поверхности доски перед нанесением левкаса и предохраняющий красочный слой от разрыва в случае деформации деревянной основы.

Па́года — буддийское мемориальное сооружение и хранилище реликвий. Имеет форму павильона или многоярусной башни с квадратным или шести-, восьми-, двенадцатиугольным планом.

Па́ддуга — криволинейная поверхность под карнизом в комнатах и залах, служащая переходом от стены и карниза к поверхности потолка.

Па́дуга — полоса ткани, горизонтально подвешенная на штанге к верху сцены. Вместе с кулисами (вертикально подвешенными полосами ткани) составляет одежду сцены.

Пакга́уз (нем.) — склад для хранения грузов на железнодорожных станциях, в портах и т. д.

Павільйо́н (фр.) — 1) невелика, легка будівля в парку або саду; 2) частина палацу, що має самостійний дах; 3) споруда для виставочної експозиції, кінознімання, торгівлі; 4) у театрально-декоративному мистецтві — декорація, що зображує внутрішній вигляд закритого приміщення.

Па́волока, приволо́ка, на́стилка — в технології давньоруського живопису — шмат полотна, приклеєний до поверхні дошки перед нанесенням левкасу і який оберігає фарбовий шар від розриву у випадках деформації дерев'яної основи.

Па́года — тип баштоподібної багатоярусної культової (меморіальної) буддійської споруди, що має форму павільйону і є сховищем реліквій.

Па́дуга¹ — криволінійна поверхня під карнизом у кімнатах і залах, що служить переходом від стіни і карниза до поверхні стелі.

Па́дуга² — верхня допоміжна декорація, якою маскують від глядачів механізм верхньої частини сцени.

Пакга́уз (нім.) — приміщення-склад на залізничних станціях, у портах, митницях тощо.

Пала́с (перс.) — безворсовый ковер, выполняемый в технике ручного или машинного ткачества.

Пала́нка (ит.) — 1) ограждение, острог, сторожевая хата; 2) в Запорожской Сечи XVII в. — небольшое укрепление, обнесенное частоколом; 3) полковое укрепление, место пребывания полковника с другими должностными лицами полка у запорожцев.

Пала́та (лат.) — в древнерусской архитектуре — зал, обычно сводчатой конструкции.

Пала́ты — 1) в древнерусской архитектуре — богатое жилое (каменное или деревянное) здание в два и более этажей, со многими помещениями; 2) комнаты в современных лечебных учреждениях.

Палафи́ты (ит.) — свайные постройки, жилища на помостах (на болотистом берегу или над водой).

Пала́ццо (ит.) — дворец, городской особняк в Италии XV–XVIII вв. с величественным фасадом, выходящим на улицу, а также с внутренним двором.

Пале́стра (гр.) — в античности — место для спортивной борьбы и упражнений, часто обозначение спортивного сооружения; иногда значит то же самое, что гимнасий.

Па́лехская миниатю́ра — вид русской миниатюрной народной живописи темперными красками на лаковых изделиях из

Пала́с (перс.) — безворсовий килим, що виконується в техніці ручного або машинного ткацтва.

Пала́нка (іт.) — 1) огорожа, острог, сторожова хата; 2) на Запорозькій Січі в XVIII ст. — невелике укріплення, обнесене частоколом; 3) полкове укріплення, місце перебування полковника з іншими службовими особами в запорожців.

Пала́та (лат.) — у давньоруській архітектурі — зал, як правило, склепінчастої конструкції.

Пала́ти — 1) у давньоруській архітектурі — багатий житловий (кам'яний або дерев'яний) будинок, що має два і більше поверхи; 2) кімнати для хворих у сучасних лікувальних закладах.

Палафі́ти (іт.) — окремі житла або цілі селища, споруджені на палях із дерев'яним помостом над водою або болотом.

Пала́ццо (іт.) — палац, особняк в Італії XV–XVIII ст. із величним фасадом, що виходить на вулицю, а також із внутрішнім двором.

Пале́стра (гр.) — в античності — місце для спортивної боротьби і вправ, спортивна споруда; іноді те саме, що гімнасій.

Па́лехська мініатю́ра — вид російського мініатюрного народного живопису темперними фарбами на лакованих виробах

папье-маше. Возникла в 1923 г. в с. Па́лех Ивановской обл. в России. Для П. м., выполняемых яркими локальными красками по черному фону, свойственны тонкий и плавный рисунок, обилие золотой штриховки, четкость силуэта уплощенных фигур, поэтическая сказочность персонажей, декоративность форм пейзажа и архитектуры.

із пап'є-маше. Виник у 1923 р. у с. Па́лех Іванівської обл. у Росії. Для П. м., що виконується яскравими локальними фарбами на чорному фоні, властиві тонкий і плавний малюнок, золоте штрихування, чіткий силует ущільнених фігур, поетична казковість персонажів, декоративність форм пейзажу й архітектури.

Палимпсе́ст (гр.) — древняя рукопись, обычно пергаментная, с которой стерт предыдущий текст и написан новый.

Паліпмпсе́ст (гр.) — давній рукопис на пергаменті, з якого стертий попередній текст і написаний новий.

Палиса́д (фр.) — 1) ряд вбитых в землю свай для укрепления откосов и насыпей; 2) в старинных укреплениях — препятствие из ряда заостренных кверху толстых бревен в виде частокола.

Палісад (фр.), **живоплі́т** — 1) ряд вбитих у землю паль для укріплення схилів і насипів; 2) оборонне спорудження у вигляді частоколу із загострених колод.

Палиса́дник — небольшой огороженный садик перед домом.

Паліса́дник — невеликий обгороджений сад перед будинком.

Пали́тра (фр.) — 1) тонкая деревянная дощечка или металлическая, фарфоровая пластинка, на которой художник смешивает краски во время работы; 2) в переносном значении — подбор цветов, характерный для данного художника.

Палі́тра (фр.) — 1) тонка дерев'яна дощечка або металева, фарфорова пластинка, на якій художник змішує фарби під час роботи; 2) перелік колірних поєднань, що властиві живописові даного художника.

Палладиа́нство (от фам. Палладио) — направление в европейском зодчестве XVII–XVIII вв., развивавшее принципы, заложенные в творчестве итальянского архитектора А. Палладио (1508–1580). Созданные им типы городского дворца, церкви и

Палладіа́нство (від прізв. Палладіо) — напрям у європейській архітектурі XVII–XVIII ст., що розвивав принципи, закладені в творчості італійського архітектора А. Палладіо (1508–1580). Створені ним типи міського палацу, церкви і заміської вілли,

загородной виллы, строго упорядоченные и вместе с тем разнообразные по композиции и применению ордерных систем, приобрели широкую популярность среди зодчих, настроенных против принципов барокко.

Пальме́тта (фр.) — орнаментальный мотив в виде стилизованного веерообразного листа.

Па́мятник — в узком смысле — произведение искусства, созданное для увековечения памяти об определенных событиях и людях. П. рассчитаны, как правило, на обозрение их большим количеством людей и играют важную роль в организации окружающего пространства. Прототипами П. были древнейшие погребальные сооружения: мегалиты, курганы, позднее — обелиски, пирамиды.

Панаги́я (гр.) — 1) в иконописи — тип Богоматери с воздетыми для моления руками с поясным изображением отрока Христа (Христа Эммануила) на ее груди или лоне; 2) небольшая П. — знак отличия иереев в Православной церкви.

Панджара́ (тадж.) — оконные узорные решетки из ганча либо из дерева в зданиях Средней Азии и Среднего Востока.

Па́ндус (фр.) — прямоугольная или криволинейная в плане наклонная площадка, служащая для въезда к парадному входу, расположенному над цоколем

суворо впорядковані й разом із тим різноманітні за композицією та застосуванням ордерних систем, набули широкої популярності між архітекторами, які були налаштовані проти принципів бароко.

Пальме́та (фр.) — орнаментальний мотив у вигляді стилізованого віялоподібного листа.

Па́м'ятник — у вузькому значенні — твір мистецтва, створений для увічнення пам'яті про певні події та людей. П. розраховані, як правило, на великий загал і відіграють важливу роль в організації навколишнього простору. Прототипами П. були стародавні поховальні споруди: мегаліти, кургани, пізніше — обеліски, піраміди.

Панагі́я (гр.) — 1) в іконописі — тип Богоматері з піднятими для моління руками, із поясним зображенням отрока Христа (Христа Еммануїла) на її грудях або лоні; 2) невелика П. — знак відміни ієреїв у православній церкві.

Панджара́ (тадж.) — віконні візерункові ґрати з ганчу або дерева в будинках Середньої Азії та Середнього Сходу.

Па́ндус (фр.) — полога, похила площина, що служить для в'їзду автомашин та іншого транспорту до парадного входу, який розташований над цоколем

здания, в гараж, на мост и т. д.; иногда П. заменяет лестницу.

Пане́ль (нем.) — 1) элемент интерьера — стена, облицованная деревом, камнем, керамическими плитками, покрытая краской; 2) крупноразмерный плоскостной элемент строительной конструкции заводского изготовления, широко применяемый в современном сборном строительстве.

Панно́ (фр.) — 1) часть стены, выделенная обрамлением и заполненная живописными или скульптурными изображениями; 2) картина, предназначенная для определенного участка стены, потолка.

Паникади́ло (гр.) — люстра или канделябр в церкви.

Панора́ма (гр.) — лентообразная картина на круглом в плане подрамнике, с иллюзорным изображением и предметным передним планом. П. рассчитана на искусственное освещение и обычно расположена в специальном помещении, в круглом зале с обзорной площадкой в центре. П. получили распространение в XIX в., особенно популярны батальные П.

Пансио́н (фр.) — устаревшее название небольшой гостиницы с полным содержанием проживающих.

Пансиона́т (фр.) — комплекс зданий и сооружений типа дома

будинку, у гараж, на міст тощо; іноді П. замінює сходи.

Пане́ль (нім.) — 1) елемент інтер'єру — нижня частина стіни, облицьована керамічними плитками, деревом, каменем, пофарбована тощо; 2) елементи будівельної конструкції у вигляді плити, яка широко застосовується в сучасному будівництві.

Панно́ (фр.) — 1) частина стіни або стелі, обрамлена ліпниною чи орнаментом і заповнена живописним або скульптурними зображеннями; 2) живописний твір декоративного призначення.

Панікади́ло (гр.) — велика люстра або свічник, що висить посеред церкви.

Панора́ма (гр.) — стрічкоподібна картина на круглому в плані підрамнику, з ілюзорним зображенням і предметним об'ємним переднім планом. П. розрахована на штучне освітлення і, як правило, розташована в спеціальному приміщенні, в круглій залі з оглядовим майданчиком у центрі. П. набули поширення в XIX ст., особливо популярні батальні П.

Пансіо́н (фр.) — застаріла назва невеликого готелю з повним обслуговуванням і харчуванням.

Пансіона́т (фр.) — комплекс споруд типу будинку відпочинку

отдыха для отдыхающих в курортной местности.

Пантео́н (гр.) — усыпальница выдающихся людей; обычно располагается в зданиях, имеющих или имевших культовое назначение.

Панто́граф (гр.) — несложный прибор для копирования рисунков, основанный на принципе геометрического подобия.

Па́перть — помещение, крыльцо или крытая галерея перед входом в православную церковь.

Папье́-маше́ (фр.) — твердое плотное вещество из бумажной массы, смешанной с гипсом, клеем; применяется для изготовления различных предметов путем прессования.

Парадакшинапа́тха (санскр.) — традиционная тропа процессий, по которой верующие обходят вокруг ступы.

Парапе́т (ит.) — ограда, перила, невысокая сплошная стенка, проходящая по краю крыши, террасы, балкона, вдоль моста и т. д.

Параске́ний (гр.) — в древнегреческом театре — боковые флигели, пристроенные к сцене (палатке для переодевания актеров) и имевшие выходы на площадку (орхестру) для выступления хора античной трагедии и комедии.

Парк (англ.) — большой сад или насаженная роща с аллеями, цветниками и т. д.

для відпочивальників у курортній місцевості.

Пантео́н (гр.) — усипальниця видатних людей; монументальна споруда культового призначення.

Панто́граф (гр.) — прилад для копіювання малюнків, карт, креслень за принципом геометричної подібності.

Па́перть — приміщення, ґанок або відкрита галерея перед входом до православної церкви.

Пап'є́-маше́ (фр.) — пластична маса з паперу, картону й клейких речовин, з яких роблять іграшки, маски тощо шляхом пресування.

Парадакшинапа́тха (санскр.) — традиційна стежка процесій, якою віруючі обходять навколо ступи.

Парапе́т (іт.) — невисока огорожа балкона, ґанку, моста, набережної, даху тощо; балюстрада, перила і т. ін.

Параске́ній (гр.) — у давньогрецькому театрі — бокові флігелі, прибудовані до сцени (намету для переодягання акторів), що мали виходи на майданчик (орхестру) для виступів хору античної трагедії й комедії.

Парк (англ.) – упорядкована ділянка з природними або штучними зеленими насадженнями, алеями, водоймами, квітниками тощо.

Парка́н (польск.) — деревянная ограда около хаты из досок или тонких колод.

Парке́т (фр.) — 1) материал в виде небольших строганых планок, дощечек для покрытия пола; 2) в садово-парковом искусстве XVIII в. — прямоугольный в плане цветник в парадной части регулярного парка.

Паркетри́ (фр.) — техника мозаичного набора пола, один из основных видов деревянной мозаики.

Па́род (гр.) — в древнегреческих театрах — проход на орхестру между сценой и амфитеатром.

Парсу́на (лат.) — условное наименование произведений украинской и русской портретной живописи XVII в., сохранявшей иконные черты и испытавшей влияния западноевропейской живописи.

Парте́р (фр.) — нижний этаж зрительного зала театра с местами для публики.

Партиципа́ция (лат.) — один из принципов демократизации проектного процесса в постмодернистской архитектуре — соучастие заказчика в проектном процессе, отказ от профессионального диктата.

Паруса́, пандати́вы (лат.) — элементы купольной конструкции,

Парка́н (польськ.) — дерев'яна огорожа з дощок біля хати, частіше з тонких колод.

Парке́т (фр.) — 1) невеликі стругані дерев'яні планки, що настеляють на підлогу; 2) у садово-парковому мистецтві XVIII ст. — прямокутний у плані квітник у парадній частині парку.

Паркетрі́ (фр.) — техніка мозаїчного набору підлоги, один із основних різновидів дерев'яної мозаїки.

Па́род (гр.) — у давньогрецькому театрі — відкритий прохід на орхестру між амфітеатром і сценою.

Парсу́на (лат.) — умовна назва творів портретного жанру в Україні й Росії XVII–XVIII ст. Спочатку форма і техніка П. були тісно пов'язані з іконописом, потім зазнали впливу західноєвропейського живопису.

Парте́р (фр.) — основна частина залу в театрі, розташована нижче рівня сцени.

Партиципа́ція (лат.) — один із основних принципів демократизації проектного процесу в постмодерністській архітектурі. Партиципаціонізм, або “рух співучасті,” означає відмову від професійного диктату й безпосередню участь майбутнього споживача.

Вітри́ла, пандати́ви (лат.) — елементи купольної конструкції,

обеспечивающие переход от квадратного в плане подкупольного пространства к окружности купола или его барабана.

Паспарту́ (фр.) — рамка из картона, плотной бумаги, служащая фоном для рисунка, гравюры, иллюстрации и т. д.

Пасса́ж (фр.) — тип торгового здания, в котором магазины и конторские помещения расположены ярусами по сторонам широкого прохода с застекленным покрытием.

Па́сека (исл.) — место, где расставлены ульи с пчелами и расположены специальные постройки.

Пасте́ль (фр.) — 1) живопись сухими мягкими цветными карандашами без оправы, спрессованными из стертых в порошок пигментов с добавлением камеди, молока, иногда мела, гипса; 2) произведение, выполненное в этой технике.

Пасти́лиа (фр.) — техника декорирования мебели расписным рельефом.

Пасто́зность (ит.) — качество красочного слоя в технике живописи, которое возникает благодаря неровному нанесению на грунт густой пасты — краски. П. придает поверхности рельефность, иногда значительную, часто сохраняющую форму, приданную ей кистью или мастихином. П. усиливает

що забезпечують перехід від квадратного у плані підкупольного простору до окружності купола або його барабана.

Паспарту́ (фр.) — картонна рамка для малюнка, гравюри або спеціальний шматок картону для їх наклеювання.

Паса́ж (фр.) — тип торгового будинку, де магазини й конторські приміщення розташовані ярусами по обидва боки широкого проходу зі заскленим покриттям.

Па́сіка (ісл.) — місце, де розставлені вулики з бджолами й розташовані спеціальні будівлі.

Пасте́ль (фр.) — 1) тип живопису сухими м'якими кольоровими олівцями, що виготовляються зі спресованих стертих у порошок фарб, крейди, гіпсу тощо; 2) твори, виконані цією технікою живопису.

Пасти́ліа (фр.) — техніка декорування меблів розписним рельєфом.

Пасто́зність (іт.) — у техніці олійного живопису — значна товщина, “рельєфність” фарбового шару; властивість нерозрідженої фарби зберігати форму, надану пензлем або мастихіном. П. посилює емоційну виразність твору, переконливо передає матеріальну насиченість предметного світу,

эмоциональную выразительность произведения, передает материальность предметного мира, раскрывает пластические возможности красочной массы.

Пастора́ль (фр.) — жанровая разновидность изобразительного искусства, посвященная пастушеской жизни. П. получила особенно широкое развитие в искусстве Франции XVIII в.

Пате́ра (гр.) — древнегреческий глубокий или плоский сосуд для питья, в основном чаша, используемая для жертвенного вина.

Па́ти́на (ит.) — налет окислов различных цветовых оттенков на произведениях скульптуры, декоративно-прикладного искусства, выполненных из бронзы или меди. Термин иногда применяют и к мрамору.

Патиниро́вка — искусственное нанесение патины, преимущественно на металлические изделия.

Па́тио (исп.) — открытый внутренний двор, часто окруженный галереей. Широко распространен в средиземноморских странах и Латинской Америке.

Пахса́ (тюрк.) — строительный материал (битая глина), в древности и в средние века широко применявшийся в Средней и Центральной Азии.

Пейза́ж — жанр изобразительного искусства или отдельное произведение этого жанра, в

розкриває пластичні можливості фарбової маси.

Пастора́ль (фр.) — жанровий різновид образотворчого мистецтва, що зображує сцени з життя пастухів і пастушок. П. отримала особливо широкий розвиток у мистецтві Франції XVIII ст.

Пате́ра (гр.) — давньогрецький глибокий або плоский посуд для пиття; чаша, що використовується для жертовного вина.

Па́ти́на (іт.) — дуже тонка плівка різноманітних відтінків (від зеленого до темно-коричневого) на поверхні виробів із міді, бронзи, латуні, що виникає через корозію металів або створюється штучно. Термін іноді застосовують і до мармуру.

Патинува́ння — штучне нанесення на поверхню виробів із металу тонкої плівки-патини.

Па́тіо (ісп.) — відкритий внутрішній дворик, часто оточений галереями. Широко розповсюджений у середземноморських країнах і Латинській Америці.

Пахса́ — будівельний матеріал (бита глина), який у давнину й середні віки широко застосовувався в Середній і Центральній Азії.

Пейза́ж — жанр образотворчого мистецтва або окремий твір цього жанру, в якому основним

котором основным объектом изображения является дикая или в той или иной степени преобразованная человеком природа. В П. воспроизводятся реальные или воображаемые виды местности, архитектурных построек, городов, морских видов и т. д. Часто П. служит фоном в живописных, графических произведениях.

об'єктом зображення є дика або перетворена людиною (в тій чи іншій мірі) природа. У П. відтворюються реальні або уявні краєвиди місцевості, архітектурних комплексів, міст, морських видів тощо. Часто П. служить фоном у живописних, графічних творах.

Пейза́жный сад — разновидность японского традиционного сада, включающая водоем с островками и мостиком, группы деревьев разнообразной формы, каменные пагоды и фонари.

Пейза́жний сад — різновид японського традиційного саду з водоймищами, групами дерев різноманітної форми, кам'яними пагодами, ліхтарями.

Пе́лика (гр.) — древнегреческий расширяющийся книзу сосуд из обожженной глины с двумя вертикальными ручками.

Пе́ліка (гр.) — давньогрецька розширена донизу посудина з глини доброго випалу, що має дві вертикальні ручки.

Пе́ргола (ит.) — увитая зеленью беседка с трельяжем (легкими решетками) на арках или столбах. Служит для укрытия от зноя.

Пе́ргола (іт.) — обсаджена в'юнкими рослинами легка паркова споруда з трельяжів на арках і стовпах. Служить для укриття від спеки.

Перево́д — в практике изобразительного искусства — механический способ переноса основных контуров изображения с подготовительного рисунка на холст, гравюрную доску, штукатурку.

Перене́сення — у практиці образотворчого мистецтва — механічний спосіб перенесення основних контурів зображення малюнка на полотно, граверну дошку, штукатурку.

Передви́жники — участники "Товарищества передвижных художественных выставок", объединения художников-реалистов демократического направления в России последней трети XIX в.

Передви́жники — учасники "Товариства пересувних художніх виставок", об'єднання художників-реалістів демократичного напряму в Росії останньої третини XIX ст.

Перипа́тос (гр.) — галерея для прогулок в афинском лицее, где располагалась школа Аристотеля.

Пери́птер (гр.) — в древнегреческой архитектуре — основной тип храмов периода архаики и классики, представляющий собой прямоугольное в плане здание, окруженное колоннадой с четырех сторон.

Перисти́ль (гр.) — в античности — сад, двор, площадь, зал, окруженные с четырех сторон крытой колоннадой.

Перо́ (исл.) — 1) инструмент для рисования жидким красящим веществом, изготовленный из птичьих крыльев, тростника, металла; 2) обозначение техники рисунка, выполненного пером.

Перпендикуля́рная го́тика — завершающий этап развития готического стиля в Англии, отличающийся прямоугольным рисунком оконных переплетов, заполненных многоцветными витражами. Дематериализация стен и опор, превращение их в сплошные окна привели к изменению облика сводов, придали им бо́льшую легкость.

Перро́н (фр.) — пассажирская платформа на вокзале.

Перспекти́ва (фр.) — система изображения объемных тел на плоскости, передающая их собственную пространственную структуру и расположение в пространстве, в том числе

Перипа́тос (гр.) — галерея для прогулянок у афінському ліцеї, де містилася школа Арістотеля.

Пери́птер (гр.) — у давньогрецькій архітектурі — прямокутна в плані будівля (здебільшого античний храм), з усіх боків оточена колонадою.

Перисти́ль (гр.) — в античній архітектурі — крита колонада навколо площі, саду, двору тощо.

Перо́ (ісл.) — 1) інструмент для малювання рідким фарбником, який виготовлений із пташиного пір'я з крила, металу, очерету; 2) техніка малюнка, виконаного пером.

Перпендикуля́рна го́тика — завершальний етап розвитку готичного стилю в Англії, що відрізнявся прямокутними малюнками віконних переплетінь, заповнених різнокольоровими вітражами. Дематеріалізація стін і підпор, перетворення їх у суцільні вікна призвели до зміни вигляду склепінь, надали їм своєрідної легкості.

Перо́н (фр.) — пасажирська платформа на вокзалі.

Перспекти́ва (фр.) — спосіб зображення об'ємних фігур на площині, що передає їх власну просторову структуру й розміщення в просторі, в тому числі віддаленість від спостерігача. У

удаленность от наблюдателя. В классическом виде П. сложилась в эпоху Возрождения.

Перспекти́вная жи́вопись — 1) род живописи, художественная выразительность которой основана на использовании эффектов линейной перспективы; 2) декоративная живопись, иллюзионистически расширяющая реальное архитектурное пространство.

Петрико́вская ро́спись — украинский народный промысел (Петриковка — пгт. Царичанского р-на Днепропетровской обл.). Развивалась в виде настенной росписи и декора на вещах домашнего обихода, хозяйственном инвентаре. В настоящее время широко распространена декоративная роспись изделий из прессованных опилок, сформировалась станковая декоративная графика как новый вид народного искусства. П. р. — это растительный орнамент, продолжающий традиции украинского барокко; ей присущи ажурность, четкая графичность декора, яркость цвета.

Петро́глифы (гр.) — наскальные изображения животных, сцен охоты, отдельных предметов, выполненные первобытным человеком на скалах и стенах пещер в местах его древних поселений.

Петý́х — украинский ритуальный зооморфный сосуд из глины

класичному вигляді П. склалася в епоху Відродження.

Перспекти́вний живо́пис — 1) різновид живопису, художня виразність якого базується на використанні ефектів лінійної перспективи; 2) декоративний живопис, що ілюзіоністично розширює реальний архітектурний простір.

Петрикі́вський ро́зпис — український народний промисел (Петриківка — смт. Царичанського р-ну Дніпропетровської обл.). Розвивався у вигляді настінного розпису й декору на речах домашнього побуту, господарському інвентарі. В наш час поширений декоративний розпис виробів із пресованої тирси, сформувалася станкова декоративна графіка як новий вид народного мистецтва. П. р. — це рослинний орнамент, що продовжує традиції українського бароко; йому властива ажурність, чітка графічність декору, яскравість кольорів.

Петроглі́фи (гр.) — зображення тварин, сцени полювання, окремих предметів, виконаних первісною людиною на скелях і стінах печер у місцях її давніх поселень.

Пі́вень — українська ритуальна зооморфна глиняна посудина

для крепких напитков в виде стилизованной, богато украшенной фигуры петуха; применялся в свадебных обрядах.

Пешта́к (тюрк.) — портал в средневековых общественных и культовых зданиях Ближнего и Среднего Востока. Имеет вид вертикально вытянутого прямоугольника, часто превышающего высоту здания. П. прорезается арочно-сводчатой нишей (входным айваном), обычно богато декорируется резной терракотой, майоликой.

Пиа́ла́ (перс.) — сосуд для питья в виде небольшой расширяющейся кверху или усеченной конической формы чашки без ручки. Распространен в Средней Азии и сопредельных с ней областях.

Пигме́нт (лат.) — в технологии изобразительного искусства — цветной порошок, входящий важнейшей составной частью во все разновидности краски как художественного материала. П. определяет цветовые качества краски.

Пидму́рок — фундамент, цоколь.

Пикси́да (гр.) — коробочка, применявшаяся в античности для хранения косметики.

Пило́н (гр.) — массивный столб, служащий опорой арок, перекрытий, мостов, либо стоящий по сторонам входов, въездов.

для міцних напоїв у вигляді стилізованої, пишно оздобленої фігури півня; використовувався на весільних обрядах, а у наш час — як прикраса.

Пешта́к (тюрк.) — портал у середньовічних громадських і культових будівлях Близького й Середнього Сходу у вигляді вертикально витягнутого прямокутника, що часто перевищує висоту будинку. П. прорізується арково-склепінчастою нішею, (вхідним айваном), пишно декорується різьбленою теракотою, майолікою.

Піа́ла́ (перс.) — невелика чашка для питва без вушка, розширена доверху. Поширена в Середній Азії й суміжних із нею територіях.

Пігме́нт (лат.) — у технології образотворчого мистецтва — забарвлений порошок, що є найважливішою складовою частиною всіх фарб як художнього матеріалу. П. визначає колірні якості фарби.

Підму́рок (похідне від “мур”) — фундамент, цоколь.

Пікси́да (гр.) — коробочка, що застосовувалася в античності для зберігання косметики.

Піло́н (гр.) — масивний стовп, що підтримує склепінчастий чи плоский перекрив будівлі або є елементом оформлення порталу

Также башнеобразное сооружение с трапециевидным фасадом, воздвигавшееся по сторонам входов в древнеегипетских храмах эпохи Нового царства.

Пиля́стра, пиля́стр (ит.) — плоский вертикальный выступ прямоугольного сечения на поверхности стены или столба. Имеет те же части, что и колонна, широко применяется в ордерной архитектуре.

Пина́кль (фр.) — декоративная башенка, столбик на контрфорсах позднероманских и готических церквей. П. обычно украшается крабами и завершается фиалом.

Пинакоте́ка (гр.) — первоначально — северное крыло Пропилеев на афинском Акрополе, в котором хранились картины. Начиная с периода Возрождения, используется для обозначения собрания живописи.

Пирами́да (гр.) – монументальное сооружение, имеющее геометрическую форму пирамиды. П. назвали гробницы древнеегипетских фараонов. Постройки типа П., нередко служившие постаментами для храмов или связанные с космологическими культами, возводились также в Центральной и Южной Америке в первом тысячелетии до нашей эры.

Пире́й (перс.) — жертвенник в древнем Иране.

Пиро́н (гр.) — короткий металлический стержень, скрепляющий

будинку. Також баштоподібна споруда з трапецієподібним фасадом, яка будувалася перед давньоєгипетськими храмами Нового царства.

Пiля́стра, пiля́стр (іт.) — плоский вертикальний виступ на поверхні стіни у вигляді частини вбудованого в неї прямокутного стовпа. Має ті ж частини, що й колона. Широко застосовується в ордерній архітектурі.

Піна́кль (фр.) — декоративна башточка, стовпчик на контрфорсах пізньороманських і готичних храмів. П. зазвичай прикрашається крабами й завершується фіалом.

Пінакоте́ка (гр.) — первісно — північне крило Пропілеїв на афінському Акрополі, в якому зберігалися картини. Починаючи з періоду Відродження, використовується для позначення зібрань творів живопису.

Піра́міда (гр.) — монументальна споруда, що має геометричну форму піраміди. П. назвали гробниці давньоєгипетських фараонів. Споруди типу П., що нерідко служили постаментами для храмів або пов'язані з космологічними культами, зводилися також у Центральній і Південній Америці в першому тисячолітті до нашої ери.

Піре́й (перс.) — жертовник у давньому Ірані.

Піро́н (гр.) — короткий металевий стержень, що скріплює

блоки камней кладки по вертикали. П. укладывались в специальные пазы в камне и заливались свинцом.

Пирс (англ.) — гидротехническое сооружение в виде мощной стенки, выступающей в море перпендикулярно или под углом к береговой линии и служащей для причаливания или стоянки судов в порту.

Пи́сальце — инструмент восковой техники росписи писанок.

Пи́санка (образ. от "писать") — расписное яйцо. Обычай расписывать яйца восходит к языческим временам, позднее перешел в обряд празднования христианской Пасхи.

Писанка́рство — один из видов украинского народного искусства; орнаментация птичьих (чаще куриных) яиц.

Пи́фос (гр.) — большой древнегреческий сосуд из глины высотой до двух метров для хранения воды, вина, зерна и т. д. Имеет яйцевидную форму, обычно вкапывался в землю.

Плавь — в древнерусской живописи — один из приемов исполнения лиц и других открытых частей тела. П. заключалась в плавном, постепенном переходе от темных частей к светлым.

Плака́т (нем.) — 1) вид графики; 2) единичное произведение искусства, выполненное в агитационных, рекламных и др.

блоки кам'яної кладки по вертикалі. П. укладалися в спеціальні пази в камені й заливалися свинцем.

Пірс (англ.) — причальна споруда, що виступає в море перпендикулярно або під кутом до берегової лінії та служить для швартування або стоянки суден у порту.

Пи́сальце — інструмент воскової техніки розпису писанок.

Пи́санка (похідне від "писати") — розмальоване яйце. Звичай розмальовувати яйця бере початок від язичницьких часів, пізніше перейшов у обряд святкування християнської Пасхи (Великодня).

Писанка́рство — один із видів українського народного мистецтва; орнаментовування пташиних (найчастіше курячих) яєць.

Пі́фос (гр.) — велика давньогрецька глиняна посудина (висотою до двох метрів) для зберігання води, вина, зерна тощо. Має яйцеподібну форму, як правило, вкопувалася в землю.

Плав — у давньоруському живописі — один із прийомів виконання обличчя та інших відкритих частин тіла. Плавний, поступовий перехід від темних частин до світлих.

Плака́т (нім.) — 1) вид графіки; 2) одиничний твір мистецтва, виконаний з агітаційною, рекламною та іншою метою.

целях. Современный П. обычно является полиграфическим воспроизведением созданного художником оригинала.

Плаке́ (фр.) — изделие из простого металла или дерева, покрытое тонкими листочками ценного металла или пластинками из ценных пород дерева, слоновой кости.

Плакирова́ние (фр.) — техника покрытия металлической (деревянной) основы тонкими листками ценного металла, слоновой кости или ценных пород дерева.

Плаке́тка (фр.) — 1) произведение медальерного искусства, отличающееся от обычной медали прямоугольной или близкой к прямоугольной формой; 2) пластинка из металла, керамики и др. материалов с рельефным изображением.

Пламене́ющая го́тика — завершающий период развития готического стиля во Франции, проявившийся преимущественно в декоре; он становится сложным и замысловатым, интерьер соборов перегружается узорами и резьбой. Для большинства памятников П. г. характерны сетчатые, звездчатые или сотовые декоративные своды, по которым простирается сложный, иногда криволинейный рисунок нервюр.

План в архитекту́ре — выполненное в определенном масштабе графическое изображение

Сучасний П. є поліграфічним відтворенням створеного художником оригіналу.

Плаке́ (фр.) — виріб із металу або деревини, покритий тонкими листочками цінного металу, слонової кістки, іншою деревиною для оздоблення чи захисту від псування.

Плакува́ння (фр.) — техніка покриття металевої (дерев'яної) основи тонкими листочками цінного металу, слонової кістки або з цінних порід дерева.

Плаке́тка (фр.) — 1) твір медальєрного мистецтва, що відрізняється від звичайної медалі прямокутною або близькою до неї формою; 2) пластинка з металу, кераміки та інших матеріалів із рельєфним зображенням.

Пломені́юча го́тика — завершальний період розвитку готичного стилю у Франції, що проявився в основному в декорі; він стає складним і вигадливим, інтер'єр соборів перевантажується узорами й різьбою. Для переважної більшості пам'ятників П. г. характерні сітчасті, зіркові або сотові декоративні зводи, на яких простягається складний, інколи криволінійний малюнок нервюр.

План у архітекту́рі — виконане в певному масштабі графічне зображення горизонтальної

горизонтальной проекции здания или комплекса зданий, населенного пункта или отдельных его частей.

Планета́рий (лат.) — специально оборудованное здание зального типа с купольным перекрытием, имитирующим звездное небо и движение планет Солнечной системы. В здании П. проводится научно-просветительская работа.

Пла́стика — 1) то же, что скульптура; 2) техника скульптуры из мягких материалов; 3) то же, что **пластичность**.

Пласти́чность — качество, присущее скульптуре: художественная выразительность объемной формы, гармоничное соотношение выразительности моделировки с весомостью, внутренней наполненностью, динамичностью формы. В широком смысле — скульптурность, выпуклость, отчетливость объемной формы во всех пластических искусствах (архитектуре, графике, живописи, декоративно-прикладном искусстве).

Платере́ско (исп.) — архитектурный стиль испанского Возрождения, в основе которого лежит сочетание форм поздней готики и форм итальянского Ренессанса.

Плафо́н (фр.) — в широком смысле — любое произведение монументально-декоративной живописи и скульптуры, украшающее перекрытие какого-либо помещения. Живописные П. могут

проекції будинку або комплексу будинків, населеного пункту або окремих його частин.

Планета́рій (лат.) — спеціально обладнана будівля зального типу з купольним перекриттям, що імітує зоряне небо й рух планет Сонячної системи. У П. проводиться науково-освітня робота.

Пла́стика — 1) те саме, що скульптура; 2) техніка скульптури з м'яких матеріалів; 3) те саме, що **пластичність**.

Пласти́чність — художня виразність об'ємних форм у скульптурі чи зображенні на площині, гармонійна співвіднесеність моделювання з вагомістю, внутрішньою наповненістю, динамічністю форми. В широкому розумінні — скульптурність, опуклість, виразність об'ємної форми у всіх пластичних мистецтвах (архітектура, графіка, живопис, декоративно-ужиткове мистецтво).

Платере́ско (ісп.) — архітектурний стиль іспанського Відродження, в основі якого лежить поєднання форм пізньої готики і форм італійського Ренесансу.

Плафо́н (фр.) — у широкому розумінні — твір монументально-декоративного мистецтва, що прикрашає перекриття якого-небудь приміщення. Живописні П. можуть виконуватися

исполняться непосредственно на штукатурке, на прикрепленном к потолку холсте и т. д. Как часть декоративного убранства церковных и парадных помещений П. получили широкое распространение в европейском, украинском, русском, белорусском искусстве XVII — нач. XIX вв.

Плац (нем.) — площадь для воинских строевых занятий, смотров и парадов.

Плащани́ца — сокращенное название Святой плащаницы, на которой красками или разноцветными нитками (лицевое шитье) воспроизведено оплакивание Богоматерью, учениками, Силами небесными тела Христа перед его погребением.

Пленэ́р, плене́р (фр.) — термин, обозначающий передачу в картине богатства изменений цвета, обусловленных воздействием солнечного света и окружающей атмосферы. Пленэрная живопись сложилась в результате работы художников на открытом воздухе, на основе непосредственного изучения натуры в условиях естественного освещения, с целью возможно более полного воспроизведения ее реального облика. Принципы П. получили распространение во второй половине XIX в.

Плетёнка (от "плести") — разновидность орнаментального мотива: переплетение стилизованных стеблей растений.

безпосередньо на штукатурці, на прикріпленому до стелі полотні. Як частина декоративного оздоблення церковних і парадних приміщень П. набули широкого розповсюдження в європейському, українському, російському, білоруському мистецтві XVII — поч. XIX ст.

Плац (нім.) — площа для військових стройових занять, оглядів і парадів.

Плащани́ця — скорочена назва Святої плащаниці, на якій фарбами або різнокольоровими нитками (лицьове шиття) відтворено оплакування Богоматір'ю, учнями, Силами небесними тіла Христа перед його похованням.

Плене́р (фр.) — живопис на відкритому повітрі, який відтворює колористичне багатство природи з його відтінками, що зумовлені впливом сонячного світла й навколишньої атмосфери. Пленерний живопис склався в результаті роботи на свіжому повітрі, на основі безпосереднього вивчення натури в умовах природного освітлення, з метою якомога повного відтворення її реального вигляду. Принципи П. набули поширення в другій половині XIX ст.

Плеті́нка (від "плести") — різновид орнаментального мотиву: переплетення стилізованих стеблин рослин.

Пли́нтус — 1) узкая рейка для закрытия щелей между полом и стеной; 2) небольшой декоративный или защитный выступ нижней кромки стены.

Плинт — плита, на которую поставлена колонна, столб.

Пли́нфа — широкий плоский обожженный кирпич, являвшийся основным строительным материалом в Византии и древнерусском храмовом зодчестве X–XIII вв.

Пло́ский сад (хирани́ва) — разновидность японского сада, обычно небольшой по площади, с комбинацией из камней, песка или гальки, иногда окруженный стеной, иногда смыкающийся с другим садом.

Пло́щадь (исл.) — открытое, архитектурно организованное, обрамленное зданиями, сооружениями, зелеными насаждениями пространство, входящее в систему других городских пространств.

Пова́л — 1) в русской деревянной архитектуре — верхняя часть сруба, служащая основанием шатровых и скатных крыш и защищающая стены от дождя; 2) в народной архитектуре Украины — потолок, деревянное перекрытие (стеля, стелина).

Повалу́ша — в русской деревянной архитектуре — башня в комплексе жилых хоромов, в которой находилось помещение для пиров.

Плі́нтус — 1) вузька рейка для закриття щілин між підлогою й стіною; 2) невеликий декоративний або захисний виступ нижньої кромки стіни.

Плінт — плита, на якій стоїть колона, стовп.

Плі́нфа — широка плоска випалена цегла, що була основним будівельним матеріалом у Візантії й давньоруській храмовій архітектурі X–XIII ст.

Пло́ский сад (хірані́ва) — різновид японського саду, зазвичай невеликий за площею, з комбінацією каміння, піску або гальки, оточений стіною, іноді смикається з іншим садом.

Пло́ща (ісл.) — відкритий архітектурно організований, обрамований будівлями, спорудами, зеленими насадженнями простір, безпосередньо зв'язаний із вулицями.

Пова́л — 1) у російській дерев'яній архітектурі — розширена верхня частина зрубу, що служить основою шатрових і похилих дахів і захищає стіни від дощу; 2) у народній архітектурі України — стеля, дерев'яне перекриття.

Повалу́ша — у російській дерев'яній архітектурі — вежа в комплексі житлових хоромів, в якій знаходилося приміщення для бенкетів.

Пове́ть — хозяйственное помещение под навесом на крестьянском дворе.

Пого́ст — сельское кладбище (в старину — церковь с прилегающим участком и кладбищем в стороне от села).

По́греб — помещение ниже уровня земли для хранения припасов.

Погребе́ц — дорожный сундучок для продуктов и посуды.

Подби́вка — термин русских иконописцев — наложение полутонов плавью на открытые части тела.

Подва́л (исл.) — помещение в доме под первым этажом, ниже уровня земли.

Подва́лина, подва́лины — толстые горизонтальные колоды (балки) для основы хаты.

Подво́рье — в старину — заезжий постоялый двор. Также городская церковь, принадлежащая монастырю, который находится в другой местности.

Подглазу́рная ро́спись — украшение керамических изделий живописным декором, который наносится на неглазурованную поверхность изделий, после чего его глазуруют и обжигают.

Подда́шек, подда́шье — глубокий вынос крыши, который поддерживается, как правило, кронштейнами или столбиками.

Пові́ть — господарське приміщення під навісом у селянському дворі.

Пого́ст, цви́нтар (польськ.) — сільське кладовище (у давнину — церква з прилеглою ділянкою і кладовище осторонь від села).

По́гріб, льох (польськ.) — нижня частина будинку, підвал, де зберігаються продукти.

Погрібе́ць — дорожня скринька з напоями та харчами.

Підби́вка — термін російських іконописців — накладення напівтонів плав'ю на відкриті частини тіла.

Підва́л (ісл.) — приміщення в будинку під першим поверхом, нижче рівня землі.

Підва́лина, підва́лини — товсті горизонтальні колоди (балки) для основи хати; фундамент зрубного житла.

Подві́р'я — у давнину — заїжджий двір. Також міська церква, що належить до монастиря, який знаходиться в іншій місцевості.

Підглазу́рний ро́зпис — оздоблення керамічних виробів живописним декором, який наноситься на неглазуровану поверхню виробу, після чого його глазурують і випалюють.

Підда́шок, підда́шшя — глибокий винос даху, зокрема над ґанком, зовнішніми дверима, який підтримується, як правило, кронштейнами або стовпчиками.

Подзо́р — в русской архитектуре — декоративные деревянные доски с глухой или сквозной резьбой или металлические полосы с прорезным узором, которые окаймляют свесы кровли.

По́дий, по́диум (лат.) — 1) высокая, обычно прямоугольная платформа с лестницей с одной стороны и отвесными другими сторонами; на П. возводились античные храмы; 2) в древнеримской архитектуре — возвышение, площадка в цирке или амфитеатре для привилегированных зрителей; 3) в современном значении — возвышение в помещении для демонстрации мод, выступлений и т. д.

Подкле́т — нижний этаж деревянного или каменного дома, храма, имеющий служебно-хозяйственное назначение.

Подко́сы — конструктивный элемент галерей построек, который фигурно врубается наискось между столбом и балкой.

По́длинники лицевы́е — собрание бумажных листов с прорисями и переводами, используемых как подсобный материал для иконописания. П. л. включают изображения святых, сюжетных композиций с указанием их имен или названий, а также дней прославления в календаре года, описания одежд и их цвета и т.д. Самый ранний П. л. из сохранившихся относится к XVI в.

Подзо́р, облямі́вка — у російській архітектурі — декоративні дерев'яні дошки з глухим або наскрізним різьбленням чи металеві смуги з прорізним візерунком, що облямовують звіс покрівлі.

По́дій, по́діум (лат.) — 1) висока, зазвичай прямокутна платформа зі сходами з одного боку й похилими іншими боками; на П. зводилися античні храми; 2) у давньоримській архітектурі — стіна навколо церковної арени і підвищення з місцями для високопоставлених осіб. 3) у сучасному значенні — підвищення в приміщенні для демонстрації мод, виступів і т. ін.

Подкле́т — нижній поверх дерев'яного або кам'яного будинку, храму, що має службово-господарське призначення.

Підко́си — конструктивний елемент галерей будинків, що фігурно врубується навкіс між стовпом і балкою.

Оригіна́ли лицьові́ — зібрання паперових листів із прорисами й переказами, що використовуються як допоміжний матеріал для іконопису. О. л. містять зображення святих, сюжетні композиції з вказівкою їхніх імен або назв, а також днів прославляння в календарі року, опису одягу та його кольору тощо. Ранні О. л. із тих, що збереглися, належать до XVI ст.

Подмалёвок — в живописи — подготовительный этап в работе над картиной. На стадии П. обычно в одном тоне прорабатывается светотенью объем изображаемых предметов и фигур, (темными тонами — тени, светлыми — освещенные части картины).

Підмальо́вок — у живописі: підготовча стадія роботи над картиною. Об'єм предметів і фігур проробляється світлотінню (темними тонами — тіні, світлими — освітлені частини картини).

Подно́жка — широкая табуретка, сундучок, ящичек, объединенные с креслом, на которые ставились ноги. Известна с древних времен.

Підні́жка — широка табуретка чи скринька, часом з'єднана з кріслом, на яку ставили ноги. Відома з давнини.

Подокла́дница — термин русских иконописцев — русский народный примитив XIX–XX вв., на котором изображения прорисованы контуром по грунту или с плоскостно прокрашенными частями одежд, причем полностью изображены только головы, руки и ноги, т. е. те части иконы, которые не закрываются окладом.

Підокла́дниця — термін російських іконописців — російський народний примітив XIX–XX ст., на якому зображення промальовані контуром по ґрунту або з площинно профарбованими частинами одягу, причому повністю зображені тільки голова, руки, ноги, тобто ті частини ікони, які не закриваються окладом.

Подо́льская вы́шивка, кера́мика — виды народного искусства историко-этнографичного региона между Южным Бугом и Днестром.

Поді́льська ви́шивка, кера́міка — види народного мистецтва історико-етнографічного регіону України, що займає територію між Південним Бугом і Дністром.

Подра́мник — остов в виде рамы, на который натягивается полотно для работы над картиной. Законченная картина вставляется в раму.

Підра́мник — остов у вигляді рами, на який натягується полотно для роботи над картиною. Закінчена картина вставляється в раму.

Позе́м, по́зем — в нижней части иконы — условное изображение земли в один или два тона, обычно зеленых, редко — коричневых.

По́зем — у нижній частині ікони — умовне зображення землі в один або два тони, зазвичай зелених, рідко — коричневих.

7 4-33

Покóи, покóй (исл.) — в старину — внутренние помещения, комнаты.

Покрóвы — изделия из дорогих тканей (шелка, бархата, парчи), украшенные лицевым и золотым шитьем (иконами, выполненными цветными или золотыми нитями); П. употребляются в церковном обиходе.

Пóле икóны — обрамление иконной доски, возвышающееся над ковчегом или выделяемое цветовой обводкой на поверхности плоско обработанной доски однотонной каймой.

Полúва (образ. от “лить”) — в технологии керамики — слой глазури, полученный посредством поливки керамического изделия жидкой глазурной массой. Термин чаще всего применяется по отношению к изразцам.

Полимéнт (фр.) — красно-коричневый состав для листового золочения сусальным золотом, состоящий из красной глины, мела, пчелиного воска, китового жира и специально приготовленного белка куриного яйца. На П. накладываются тончайшие листки золота или серебра.

Полúптих (гр.) — 1) живописный многостворчатый или рельефный складень; 2) несколько картин, связанных единым замыслом.

Полихромúя (гр.) — многоцветность (не меньше двух цветов)

Покíй (ісл.) — у давнину — внутрішні приміщення, кімнати.

Покрóви — вироби з дорогих тканин (шовку, бархату, парчі), прикрашені лицьовим і золотим шиттям (іконами, виконаними кольоровими й золотими нитками); П. використовуються в церковному побуті.

Пóле ікóни — обрамлення іконної дошки, що височіє над ковчегом або виділяється кольоровою відводкою на поверхні плоско обробленої дошки однотонною облямівкою.

Полúва (похідне від “лити”) — в технології кераміки — особливий склоподібний сплав, яким покривають керамічні вироби. Термін також застосовується по відношенню до кахлів.

Полімéнт (фр.) — червоно-коричневий склад для листового позолочення сусальним золотом, що складається з червоної глини, крейди, бджолиного воску, китового жиру й спеціально приготовленого білка курячого яйця. На П. накладаються тоненькі листки золота чи срібла.

Поліптúх (гр.) — 1) живописний багатостулковий або рельєфний складень; 2) кілька картин, підпорядкованих одному тематичному замислові.

Поліхромíя (гр.) — багатобарвність (не менше двох кольорів)

произведений декоративно-прикладного искусства, скульптуры, архитектуры.

По́лица (исл.) — в русской деревянной архитектуре — нижняя пологая часть двухскатной или шатровой крыши, отводящая дождевые воды от стен.

Полотно́, холст — в живописи — основа из какой-либо достаточно прочной ткани, преимущественно в загрунтованном виде, для картин. В переносном значении указывает на произведение живописи в целом.

Полта́вская вы́шивка — распространенный вид народного искусства Полтавщины.

Полу́да (образ. от "лудить") — слой олова или оловянного сплава, который наносят на изделия при лужении.

Поновле́ние, за́пись — музейно-реставрационный термин, обозначающий неавторские прописки, закрывающие подлинную живопись в отдельных местах ее поверхности.

Поп-арт (англ.) — популярное, общедоступное искусство. Неоавангардистское направление в американском и европейском искусстве конца 1950–60-х гг. П.-а. возник как реакция на засилье абстрактного искусства с его полным отрывом от реальности и как продолжение в условиях тотальной индустриализации традиций дадаизма и сюрреализма. Своими целями представители

творів декоративно-ужиткового мистецтва, скульптури, архітектури.

По́лиця (ісл.) — в російській дерев'яній архітектурі — нижня полога частина двосхилої або шатрової покрівлі, що відводить дощові води від стін.

Полотно́ — в живописі — основа з будь-якої досить міцної тканини, переважно в заґрунтованому вигляді, для картин. У переносному значенні — твір живопису загалом.

Полта́вська ви́шивка — один із найбільш поширених видів народного мистецтва Полтавщини.

Полу́да (похідне від "лудити") — шар олова або олов'яного сплаву, що наносять на вироби при лудінні.

Поно́влення, за́пис — музейно-реставраційний термін, що позначає неавторські прописки, які закривають справжній живопис в окремих місцях його поверхні.

Поп-арт (англ.) — популярне, загальнодоступне мистецтво. Неоавангардистський напрям в американському і європейському мистецтві кінця 1950–60-х рр. П.-а. виник як реакція на засилля абстрактного мистецтва з його повним відривом від реальності, як продовження в умовах тотальної індустріалізації традицій дадаїзму й сюрреалізму. Митці цього напряму

П.-а. провозгласили "возвращение" к реальности, раскрытие эстетической ценности образцов массовой продукции. Они буквально воспроизводят типичные предметы современного урбанизированного быта, широко пользуются привычным языком средств информации.

проголосили "повернення" до реальності, розкриття естетичної цінності зразків масової продукції; використовують у своїх композиціях побутові предмети, промислові відходи, наслідують стиль реклами.

Поре́брик — вид орнаментальной кирпичной кладки, при которой один ряд кирпичей укладывается под углом к наружной поверхности стены.

Поре́брик — вид орнаментального цегляного будування, при якому один ряд цегли укладається під кутом до зовнішньої поверхні стіни.

Поро́ки (исл.) – в старину – осадная машина, деревянное приспособление для метания камней.

Поро́ки (ісл.) — у давнину — осадна машина: дерев'яний пристрій для метання каміння.

Пороховни́ца — в старину — сумка, деревянный или роговой сосуд для хранения пороха.

Порохівни́ця — у давнину — сумка, дерев'яна чи рогова посудина для зберігання пороху.

Порта́л (лат.) — архитектурно обработанный вход в здание.

Порта́л (лат.) — архітектурно виділений вхід у будинок.

Порта́л перспекти́вный — характерные для романской, готической и древнерусской архитектуры порталы в виде углубленных в толщу стены арок, уступов, уменьшающихся в размерах.

Порта́л перспекти́вний — характерні для романської, готичної та давньоруської архітектури портали у вигляді заглиблених у товщу стін арок, уступів, що зменшуються в розмірах.

По́ртик (лат.) — часть здания, открытая на одну или три стороны и образуемая колоннами или арками, несущими перекрытие. П. завершается фронтоном или аттиком.

По́ртик (лат.) — частина будівлі, відкрита галерея, утворена з колон або арок, що підтримують перекрив перед входом будинку. П. завершується фронтоном або атиком.

Портре́т (фр.) — один из жанров изобразительного искусства, представляющий изображение какого-либо человека, группы людей, существующих или существовавших в действительности.

Портре́т (фр.) — один із жанрів образотворчого мистецтва, що представляє зображення будь-якої людини чи групи людей, які живуть або жили насправді.

Поса́д — в средневековой Руси — торгово-промышленная часть города, обычно вне крепостной стены.

Посвяти́тельный релье́ф — посвященный божеству или группе богов рельеф на камне, металле, дереве и др. материале с изображением божества или принесенной ему жертвы.

По́сох, жезл (ст.-сл.) — знак власти у духовных пастырей-архиереев. Состоит из стержня, “яблока” и навершия — рукояти. Его прообраз — пастушеский П. в виде длинной палки с закругленным верхним концом, придававший Моисею чудодейственную силу.

Поставе́ц — 1) в России в старину — невысокий шкаф для посуды; 2) украинский сосуд цилиндрической формы для выпекания паски.

Поставни́к, ставни́к — большой церковный подсвечник.

Постаме́нт (нем.) — архитектурное основание произведения скульптуры либо подставка, на которой устанавливается произведение станковой скульптуры в музее, на выставке.

Постимпрессиони́зм (фр.) — условное собирательное обозначение основных направлений французской живописи конца XIX — нач. XX вв. Мастера П. искали новые выразительные средства, которые позволили бы преодолеть эмпиризм

Поса́д — у середньовічній Русі — торговельно-промислова частина міста, зазвичай поза кріпосною стіною.

Посвяти́тельний рельє́ф — присвячений божеству або групі богів рельєф на камені, металі, дереві та інших матеріалах із зображенням божества або принесеної йому жертви.

По́сох, жезл (ст.-сл.) — символ влади духовних пастирів-архієреїв. Складається зі стержня, “яблука” й рукоятки. Його праобраз — пастуший П. у вигляді довгої палиці з закругленим верхнім кінцем, що надав Мойсею чудодійної сили.

Поставе́ць — 1) у Росії в давнину — невисока шафа для посуду; 2) український посуд циліндричної форми для випікання паски.

Поставни́к, ставни́к — великий церковний свічник.

Постаме́нт (нім.) — архітектурна основа скульптурного твору або підставка, на якій встановлюється твір станкової скульптури в музеї, на виставці.

Постімпресіоні́зм (фр.) — умовна загальна назва основних напрямів французького живопису кінця XIX — поч. XX ст. Майстри П. шукали нові виражальні засоби, на відміну від імпресіоністів, намагалися створити більш узагальнений і цілісний

художественного мышления и перейти от импрессионистической фиксации отдельных мгновений жизни к воплощению ее длительных состояний, духовных и материальных.

Постметаболи́зм (лат.) — направление в японской архитектуре 1970-х гг., во многом аналогичное западному постмодернизму. В 1960-х гг. в японской архитектуре господствовал метаболизм: поэтизация архитектуры и города как развивающихся организмов; проектирование капсульных систем и мегаструктур. П. — реакция на метаболизм: отход от функциональной и технологической трактовки архитектурной формы, особый интерес к духовной сущности, образу, социально-культурным значениям и традиционным символам архитектуры.

Постмодерни́зм (лат.) — направление в искусстве и культуре конца XX в., противопоставившее себя модернизму и претендующее на его замену. П. практикует принципиальный ретроспективизм, создает своеобразную театрализованную эстетическую среду, в которую нередко вводятся элементы иронии и гротеска.

Постурбани́зм (лат.) — комплекс градостроительных идей постмодернизма: полное неприятие индустриальных методов техницистского планирования больших городов, возвращение

образ світу, подолати емпіризм художнього мислення й перейти від імпресіоністичної фіксації окремих миттєвостей життя до втілення його тривалих станів, духовних і матеріальних.

Постметаболі́зм (лат.) — напрям у японській архітектурі 1970-х рр., багато в чому аналогічний західному постмодернізмові. В 1960-х роках в японській архітектурі панував так званий метаболізм: поетизація архітектури й міста як природних організмів, що розвиваються, проектування капсульних систем і мегаструктур. П. притаманні відхід від функціонального й технологічного трактування архітектурної форми, особливий інтерес до духовної сутності, до образу, соціально-культурних значень і традиційних символів архітектури.

Постмодерні́зм (лат.) — напрям у мистецтві й культурі кінця XX ст., що протиставив себе модернізмові й претендував на його заміну. П. практикує відкритий ретроспективізм, створює своєрідне театралізоване естетичне середовище, в котре часто вводяться елементи іронії й гротеску.

Постурбані́зм (лат.) — умовна назва комплексу містобудівних ідей і концепцій постмодернізму. П. має яскраво виражений антиурбаністичний характер. Його основа — повне неприйняття

к доиндустриальному городу с его привычными масштабами и элементами — улица, квартал, площадь.

індустріальних методів техніцистського планування великих міст, повернення в доіндустріальне традиційне місто з його звичними масштабом і елементами — вулиця, квартал, площа.

Посу́да — 1) общее название металлических, деревянных, глиняных изделий для приготовления блюд, хранения продуктов, выполнения некоторых хозяйственных работ; 2) общее название поливных гончарных изделий.

По́суд — 1) загальна назва металевих, дерев'яних, глиняних виробів, що використовуються для приготування страв, прийому їжі та зберігання продуктів, виконання деяких господарських робіт; 2) загальна назва полив'яних гончарських виробів.

Поте́рна (фр.) — галерея-туннель под землей или всередине массивного сооружения.

Поте́рна (фр.) — галерея-тунель під землею або всередині масивної споруди.

Поти́р (гр.) — литургический сосуд для освящения вина и принятия причастия. Представляет собой чашу на высокой ножке, часто из драгоценных металлов или поделочных камней.

Поти́р (гр.) — чаша або келих на високій ніжці, часто з коштовних металів, використовується під час виконання християнських релігійних обрядів — освячення вина й прийняття причастя.

Похо́дная це́рковь, похо́дный иконоста́с — иконостас для богослужений вне церкви, напр. в военном походе. Обычно представляет собой полиптих, состоящий из центральной части и пристроенных к ней на петлях створок, в два раза у́же центральной. По горизонтали все доски разделены на три-четыре ряда, что соответствует рядам иконостаса, кроме местного, устраиваемого только в церкви.

Похі́дна це́рква, похі́дний іконоста́с — іконостас для богослужіння поза церквою, наприклад у військовому поході. Зазвичай являє собою поліптих, що складається з центральної частини й прибудованих до неї на завісах стулок, у два рази вужчих центральної. По горизонталі всі дошки розділені на три-чотири ряди, що відповідає рядам іконостасу, крім місцевого, що влаштовують тільки в церкві.

Пра́здничный ряд иконоста́са, "праздники" — один из рядов иконостаса, состоящий из икон

Святко́вий ряд іконостаса́, "свята́" – один із рядів іконостаса, що складається з ікон

двенадцати праздников. П. р. находится обычно между местным рядом иконостаса и деисусным рядом.

Праоте́ческий ряд иконоста́са — совокупность икон верхнего ряда многоярусного иконостаса, включающий иконы праотцов человечества — Адама, Евы, Авраама, Исаака и т. д.

Праса́т, пранг, прапра́нг — наземное буддийское святилище в Индокитае.

Праче́ди — 1) тайское сооружение, разновидность ступы, где хранятся реликвии Будды и святых; 2) позднее — гробницы или памятники.

Предгра́дье, око́льный град — часть древнерусского города около детинца, имеющая укрепление.

Прерафаэли́ты (лат.) — английские художники и писатели второй половины XIX в., стремившиеся к возрождению "наивной религиозности" средневековья и раннеренессансного искусства.

Пресбите́рий (лат.) — в европейской и восточнохристианской церковной архитектуре — пространство между солеей и престолом (столом для совершения таинства).

При́город — 1) поселок, примыкающий к территории большого города; 2) в Древней Руси — город, подчиненный политически и хозяйственно главному городу региона.

дванадцяти свят. С. р. може знаходитися як між місцевим рядом іконостаса і деісусним, так і між деісусним і пророчими рядами.

Праоте́цький ряд іконоста́са — сукупність ікон верхнього ряду багатоярусного іконостаса, який включає ікони праотців людства — Адама, Єви, Авраама, Ісака та інших.

Праса́т, пранг, прапра́нг — наземне буддійське святилище в Індокитаї.

Праче́ди — 1) тайська споруда, різновид ступи, де зберігаються реліквії Будди та святих; 2) пізніше — пам'ятники або гробниці.

Передгра́ддя, обхідни́й град — частина давньоруського міста біля дитинця, що мала укріплення.

Прерафаелі́ти (лат.) — англійські художники і письменники другої половини XIX ст., які намагалися відродити мистецтво "наївної релігійності" середньовіччя та раннього Ренесансу.

Пресбіте́рій (лат.) — у європейській і східнохристиянській церковній архітектурі — простір між солеєю та престолом (стіл для виконання таїнства).

Передмі́стя — 1) селище, що прилягає до території великого міста; 2) у Київській Русі — місто, політично й економічно підпорядковане головному місту регіону.

Пригре́бица — 1) яма гончарного горна, где находится топка; 2) деревянная наземная пристройка, где находится топка.

Приде́л — в православном храме — небольшая бесстолпная пристройка с южной или северной стороны фасада либо специально выделенная часть основного здания, имеющая дополнительный алтарь для богослужений.

Примитиви́зм (лат.) — в изобразительном искусстве конца XIX — начала XX вв. — сознательное, программное опрощение художественных средств и обращение к формам первобытного, средневекового, народного искусства, детского творчества. Распространение П. часто обусловлено стихийным неприятием современной культуры, обращением к первозданным пластам жизни. Термин часто применяется и по отношению к творчеству мастеров, не получивших профессиональной подготовки, однако вовлеченных в общий художественный процесс конца XIX в.

Примити́вы (лат.) — в распространенном специальном значении — условное наименование итальянских художников и художественных произведений Раннего Возрождения, которое в прошлом, по сравнению с искусством Высокого Возрождения, принималось за несовершенную

Пригре́биця — 1) яма горна, де знаходиться топка; 2) дерев'яна наземна прибудова, де знаходиться топка.

Приді́л — у православному храмі — невелика прибудова з південного чи північного боку фасаду або спеціально виділена частина основної будівлі, що має додатковий вівтар для богослужіння.

Примітиві́зм (лат.) — в образотворчому мистецтві кінця XIX — початку XX ст. — напрям, що характеризується навмисним спрощенням зображальних засобів і зверненням художників до форм так званого примітивного мистецтва. Поширення П. часто зумовлене стихійним неприйняттям сучасної культури, зверненням до первісних пластів життя. Термін часто застосовується й до творчості майстрів, які не отримали професійної підготовки, однак були залучені до загального художнього процесу кінця XIX ст.

Примітúви (лат.) — у поширеному спеціальному значенні — умовна назва італійських художників і творів Раннього Відродження, які в минулому, якщо порівнювати з мистецтвом Високого Відродження, приймалися за недосконалу первісну стадію розвитку. Термін

первоначальную стадию развития. В сходном общем значении может применяться также и к искусству других периодов и стран.

Приплéск — 1) термин русских иконописцев — одна из завершающих стадий процесса иконописания в технике темперной и масляной живописи. Выполняется темными красками, положенными полупрозрачным слоем, соответствует термину "лессировка"; 2) также название одного из слоев в структуре произведения иконописи.

Припорóх — в практике изобразительного искусства — издавна применяемый способ перевода контурных рисунков, при котором оригинал накалывают иглой по контурам и, переводя на поверхность "копии", набивают тампоном с порошкообразной краской. П. широко применялся в древнерусской живописи.

Припýстницы (образ. от "припустить") — в украинских Карпатах — хозяйственное помещение, примыкающее к хате.

Приспэ́, салэ́, тырнáц — галерея с крышей на столбах перед главным фасадом трансильванского дома во всю его длину.

Пританéй (гр.) — в Афинах — 1) место пребывания особых должностных лиц — пританов;

можна застосовувати й до мистецтва інших періодів і країн.

Приплéск — 1) термін російських іконописців — одна із завершальних стадій процесу іконопису в техніці темперного та олійного живопису. Виконується темними фарбами; тонкі прозорі або напівпрозорі шари фарб наносяться на попередні фарби для того, щоб змінити, посилити або послабити колорит ікони; 2) також назва одного з шарів у структурі твору іконопису.

Припорóх — у практиці образотворчого мистецтва — спосіб перебивання контурних малюнків, при якому оригінал наколюють голкою по контурах і, переводячи на поверхню "копії", набивають тампоном із порошкоподібною фарбою. П. широко застосовувався в давньоруському живописі.

Припýстниці (похідне від "припустити") — в українських Карпатах — народна назва господарського приміщення.

Приспé, салé, тирнáц — галерея з дахом на стовпах перед головним фасадом трансильванського будинку в усю його довжину.

Пританéй (гр.) — в Афінах — 1) місце перебування особливих посадових осіб — пританів;

2) место для хранения афинской государственной казны, ключа от казны и архива.

Притво́р — см. нартекс.

Приту́л, приту́лы — 1) узкое помещение с односкатой крышей, пристроенное около хаты, для скота и других хозяйственных нужд; 2) способ деревянного соединения.

Приче́лина — в русской деревянной архитектуре — доска на фасаде избы (обычно резная), защищающая от влаги торцы бревен повала.

Пробе́лка — один из основных приемов древнерусской живописи, процесс исполнения светлых частей изображения в доличном письме. При П. какой-либо детали краску наносили в несколько приемов, постепенно увеличивая количество белил и сокращая покрываемую площадь.

Прого́н — главная балка, на которую укладываются второстепенные.

Про́духи — деревянные вентиляционные трубы в погребе, хлеве.

Промы́шленная гра́фика — вид прикладной художественной графики, обслуживающий сферу производства и сбыта промышленных изделий и сферу управления производством.

Прона́ос (гр.) — в античном храме — полуоткрытая часть между входным портиком и наосом (целлой).

2) місце для зберігання афінської державної казни, ключа від неї та архіву.

Притво́р — див. нартекс.

Приту́л, приту́ли — 1)вузьке приміщення з односхилим дахом, прибудоване біля хати, для худоби, інших господарських потреб; 2) спосіб дерев'яного з'єднання.

Приче́лина — у російській дерев'яній архітектурі — дошка на фасаді хати (зазвичай різьблена), яка захищає від вологи торці колод повалу.

Пробі́лка, пробі́лювання — один із основних прийомів давньоруського живопису, процес виконання світлих частин зображення в долицевому письмі. При П. якої-небудь деталі фарбу наносили в кілька прийомів, поступово збільшуючи кількість білил і скорочуючи площу, що покривається.

Прогі́н — основна балка, на яку кладуть інші.

Про́духи — дерев'яні вентиляційні труби на стелі в хліві, погребі.

Промисло́ва гра́фіка — вид прикладної художньої графіки, що обслуговує сферу виробництва й збуту промислових виробів, сферу управління виробництвом.

Прона́ос (гр.) — в античному храмі — напіввідкрита частина між вхідним портиком і наосом (целою).

Пропиле́и (гр.) — парадный проход, проезд, образованный симметричными портиками и колоннадами, расположенными по оси движения. Особенно характерны для древнегреческой архитектуры.

Пропи́ски — в технике масляной живописи — основной этап исполнения крупного полотна, который следует за подмалевками, предшествуя лессировке.

Пропо́рции (лат.) — соотношение величин элементов художественного произведения, а также отдельных элементов и всего произведения в целом.

Проске́ний (гр.) — 1) в древнегреческом театре — декоративная стена перед сценой, позволявшая скрыть актеров от зрителей; 2) в эпоху эллинизма (III–I вв. до н. э.) — каменная пристройка к стене, плоская крыша которой служила зачастую сценической площадкой.

Проро́ческий ряд, проро́ческий чин — ряд икон иконостаса с изображениями пророков; в классическом пятиярусном иконостасе помещается над праздничным рядом.

Проспе́кт (лат.) — большая широкая прямая улица.

Прости́ль (гр.) — тип античного храма — прямоугольное в плане здание небольшого размера с рядом колонн на главном фасаде.

Простра́нственные иску́сства — условное наименование

Пропіле́ї (гр.) — парадний прохід, проїзд, утворений симетричними портиками й колонадами, розташованими по осі руху. Характерний для давньогрецької архітектури.

Пропи́ски — в техніці олійного живопису — основний етап виконання великого полотна, який іде за підмальовкою, але передує лесуванню.

Пропо́рції (лат.) — співвідношення розмірів елементів художнього твору, а також окремих елементів і всього твору.

Проске́ній (гр.) — 1) у давньогрецькому театрі — декоративна стіна перед сценою, що дозволяла сховати акторів від глядачів; 2) в епоху еллінізму (III–I ст. до н. е.) — кам'яна прибудова до стіни, плоский дах якої був сценічним майданчиком.

Проро́чий ряд, проро́чий чин — ряд ікон із іконостаса із зображеннями пророків; у класичному п'ятиярусному іконостасі розміщений над святковим рядом.

Проспе́кт (лат.) — велика широка пряма вулиця.

Прости́ль (гр.) — тип античного храму — прямокутна в плані будівля невеликого розміру з рядом колон на головному фасаді.

Простор́ові мисте́цтва — умовні назви пластичних мистецтв,

пластических искусств, т.е. таких, художественные образы которых существуют в пространстве, но не развиваются во времени.

Просце́ниум (лат.) — в античном театре — площадка для игры актеров, находившаяся перед сценой.

Проторенесса́нс (гр.) — этап в истории итальянской культуры XIII — нач. XIV вв., подготовивший почву для искусства Возрождения.

Прото́ма (гр.) — скульптура, изображающая переднюю часть животного или человека. Две протомы быков или коней составляют верхнюю часть древнеиранской капители.

Процве́тший крест — во всех видах изобразительного искусства представляет собой К., из-под основания которого произрастают побеги, символизирующие возрождение жизни — Воскрешение Христа из мертвых, или виноградная лоза (символ живого Христа).

Псевдоѓотика (гр.) — направление в европейской архитектуре XVIII–XIX вв., стремившееся к возрождению форм, декора и иногда конструктивных особенностей готики.

Пси́ктер (гр.) — древнегреческий сосуд для охлаждения жидкостей на высокой цилиндрической ножке, при помощи которой П. можно было вставить в другой сосуд с холодной водой.

зокрема тих, художні образи яких існують у просторі, але не розвиваються в часі.

Просце́ніум (лат.) — в античному театрі — майданчик для гри акторів перед сценою.

Проторенеса́нс (гр.) — період в історії італійської культури XIII — поч. XIV ст., що був підґрунтям для розвитку мистецтва Відродження.

Прото́ма (гр.) — скульптура, що зображує передню частину тварини чи людини. Дві протоми биків або коней складають верхню частину давньоіранської капітелі.

Процві́таючий хрест — у всіх видах образотворчого мистецтва являє собою Х., з-під основи якого проростають пагони, що символізують відродження життя — Воскресіння Христа з мертвих, або виноградна лоза (символ живого Христа).

Псевдого́тика (гр.) — напрям у європейській архітектурі XVIII–XIX ст., що відроджував форми, декор і конструктивні особливості готики.

Пси́ктер (гр.) — давньогрецька посудина для охолоджування рідин на високій циліндричній ніжці, за допомогою якої П. можна було вставити в іншу посудину з холодною водою.

Псковская школа — одна из местных школ древнерусского искусства, сложившаяся в Пскове и его окрестностях в период феодальной раздробленности. Основной тип храма П. ш. — одноглавый, кубический, с пониженными угловыми частями и многоскатным покрытием. К храмам обычно пристраивались многопролетные звонницы, паперти, приделы и притворы, придающие памятникам псковской архитектуры характер живописных асимметричных ансамблей. Для псковской живописи характерны повышенная экспрессия образов, резкость световых бликов, пастозность мазка, насыщенная лилово-зеленоватая гамма.

Псковська школа — одна з місцевих шкіл давньоруського мистецтва, що утворилася у Пскові та його околицях у період феодальної роздрібненості. Основний тип храму П. ш. — одноглавий, кубічний, із пониженими кутовими частинами і багатосхилим дахом. До храмів зазвичай прибудовували багатопрогінні дзвіниці, паперті, бокові вівтарі, що надають пам'ятникам псковської архітектури характер живописних асиметричних ансамблів. Для псковського живопису характерні підвищена експресія образів, різкість світлових відблисків, пастозність мазка, насичена лілово-зеленувата гама.

Пуансон, пунсон (фр.) — 1) стальной инструмент для техники углубленной гравюры; напоминает гвоздь, которым с помощью молотка наносят на доску углубления в виде точек; 2) стальной штамп с заглубленным изображением, надписью для работы над монетами, медалями.

Пуансон, пунсон (фр.) — 1) сталевий інструмент, що застосовується в техніці заглибленої гравюри, найчастіше при роботі пунктирною та олівцевою манерами. П. нагадує цвях, яким за допомогою молотка наносять на дошку заглибини у вигляді крапок; 2) сталевий штамп із заглибленими зображеннями та написами для карбування монет і медалей.

Пуантилизм (фр.) — одно из названий живописной системы неоимпрессионизма — письма мелкими мазками правильной, иногда точечной формы. То же, что дивизионизм.

Пуантилізм (фр.) — одна із назв прийнятої неоімпресіонізмом системи письма дрібними мазками правильної форми. Те саме, що дивізіонізм.

Пункти́рная мане́ра (лат.) — вид гравюры на металле. Изображение создается при помощи мелких углублений в виде различной глубины и величины точек, наносимых особым инструментом на поверхность металлической пластины, покрытой кислотоупорным лаком.

Пунктирова́льная маши́на (лат.) – в технологии скульптуры — несложный прибор, используемый в основном для проверки объемов и пропорций при точном повторении скульптурного оригинала. Действие П. м. основывается на принципе определения по трем данным (фиксированным) точкам любой четвертой.

Пу́ра — распространенный на Бали (Индонезия) террасный храм. На третьей террасе находятся кельи и жертвенники. Весь комплекс обнесен стенами с богато украшенными воротами.

Пури́зм (фр.) — течение во французской живописи конца 1910–20-х гг. Отвергая декоративистские тенденции авангардистских течений 1910-х гг., принятую ими деформацию натуры, пуристы призывали к рационалистически упорядоченной передаче устойчивых и лаконичных предметных форм, как бы "очищенных" от деталей, к изображению "первичных" элементов. Для работ пуристов характерны плоскостность, плавная ритмика

Пункти́рна мане́ра (лат.) — вид гравюри на металі. Зображення створюється за допомогою близько розташованих крапок різної глибини й розміру, що наносяться спеціальним інструментом на поверхню металевої пластини, що покрита кислототривким лаком.

Пунктирува́льна маши́на (лат.) – прилад, що використовується в технології скульптури для перевірки об'ємів і пропорцій точного повторення скульптурного оригіналу. Дія П. м. заснована на принципі визначення за трьома поданими (фіксованими) точками будь-якої четвертої.

Пу́ра — поширений на Балі (Індонезія) терасний храм. На третій терасі знаходяться келії й жертовники. Весь комплекс обнесений стінами з пишно оздобленими брамами.

Пури́зм (фр.) — течія у французькому живописі кінця 1910–20-х рр. Відкидала декоративістські тенденції авангардистських течій 1910-х рр., прийняте ними деформування натури. Пуристи закликали до раціоналістично впорядкованої передачі стійких і лаконічних предметних форм, ніби "очищених" від деталей, до зображення "первинних" елементів. Для робіт пуристів характерні абстрактність, силуетність і

легких силуэтов и контуров однотипных предметов. Не получив развития в станковых формах, переосмысленные принципы П. нашли частичное отражение в архитектуре, главным образом в постройках Ле Корбюзье.

Пу́стынь — 1) первоначально — небольшой монастырь, основанный в глухой местности; 2) название уединенной кельи отшельника в больших монастырях.

Пу́тти (ит.) — изображения маленьких мальчиков (иногда крылатых), излюбленный декоративный мотив в искусстве Возрождения. Совмещая в себе черты античных эротов и христианских ангелов, путти утверждали в искусстве чувственное, светское начало.

Пуф (фр.) — табурет с круглым мягким сиденьем, входит в состав спального гарнитура. Появился в Париже в середине XIX в. под влиянием восточной моды.

Пуэ́бло (исп.) — испанское название поселений индейцев юго-запада Северной Америки, в том числе многокомнатных домов из кирпича-сырца, имевших п-образный, дугообразный или кольцевой план.

Пфа́льц (нем.) — средневековый королевский дворец в Западной Европе.

контурність зображень, примітивізм. Не набув розвитку в станкових формах, переосмислені принципи П. знайшли часткове відображення в архітектурі, переважно у спорудах Ле Корбюзьє.

Пу́стинь — 1) невеликий монастир, віддалений від населених пунктів; 2) назва келії для самітника у великих монастирях.

Пу́тти (іт.) — зображення маленьких хлопчиків (часто з крилами), популярне у декоративних мотивах мистецтва Відродження. Поєднуючи риси античних еротів і християнських ангелів, путти утверджували в мистецтві чуттєве, світське начало.

Пуф (фр.) — табуретка з м'яким, переважно круглим сидінням, входить до складу спального гарнітура. Пуфи з'явилися в середині XIX ст. у Парижі під впливом східної моди.

Пує́бло (ісп.) — іспанська назва індіанських поселень у Північній Америці (південно-західні райони), в тому числі багатокімнатних будинків із цегли-сирцю, що мали п-подібний, дугоподібний або кільцевий план.

Пфа́льц (нім.) — середньовічний королівський палац у Західній Європі.

Пшент — головной убор египетского фараона — двойная корона, символизирующая власть над Нижним и Верхним Египтом. В Нижнем Египте П. был красного цвета, в Верхнем — белого.

Пьедеста́л (фр.) — постамент, основание, на котором устанавливается произведение скульптуры, ваза, обелиск и т. д.

Пюпи́тр (фр.) — столик-подставка для книг, нот с косо поставленной, иногда съемной крышкой.

Пшент — головний убір єгипетського фараона — подвійна корона, яка символізувала владу над Нижнім і Верхнім Єгиптом. У Нижньому Єгипті П. був червоного кольору, у Верхньому — білого.

П'єдеста́л (фр.) — постамент, підніжжя; художньо оформлене підвищення, де виставляється статуя, колона, скульптура, ваза тощо.

Пюпі́тр (фр.) — столик-підставка для книг, нот із навкіс поставленою кришкою, яка інколи знімається.

Р

Раба́д (араб.) — пригород, ремесленная слобода, расположенная за пределами шахристана (основного городского ядра), в феодальных городах Средней Азии, Ирана, Афганистана. С IX–X вв. — центр экономической и политической жизни средневекового мусульманского города.

Раба́д (араб.) — передмістя, ремісничa слобода, розташована за межами шахристану (основного міського ядра), у феодальних містах Середньої Азії, Ірану, Афганістану. З IX–X ст. — центр економічного й політичного життя середньовічного мусульманського міста.

Раба́т (араб.) — средневековый арабский укрепленный лагерь, имевший прямоугольный план и стены с башнями.

Раба́т (араб.) — середньовічний арабський укріплений табір, що мав прямокутний план і стіни з вежами.

Раба́тка (нем.) — 1) узкая цветущая полоса, размещаемая вдоль аллей и дорожек в парках, скверах; 2) клумба прямоугольной в плане формы.

Раба́тка (нім.) — 1) довга вузька грядка з декоративними квітами вздовж стін, доріжок у парках, скверах; 2) клумба прямокутної в плані форми.

Равели́н — (фр.) вспомогательная фортификационная постройка треугольной формы позади крепостной ограды в старинной крепости.

Равелі́н (фр.) — допоміжна фортифікаційна споруда трикутної форми, розташована перед огорожею фортеці між двома бастіонами і призначена для додаткового її захисту.

Раджпу́тская шко́ла — одна из основных школ индийской миниатюры XVI–XIX вв. В тематике миниатюр Р. ш. важное место заняли религиозно-мифологические сюжеты, связанные с культом Кришны; также культивировался жанр иллюстраций к мелодиям, соответствующий определенному эмоциональному состоянию и связанный с конкретным временем года и даже суток.

Раджпу́тська шко́ла — одна з основних шкіл індійської мініатюри XVI–XIX ст. У тематиці мініатюр Р. ш. важливе місце посіли релігійно-міфологічні сюжети, пов'язані з культом Кришни; також культивувався жанр ілюстрацій до мелодій, які відповідали певному емоційному станові й були пов'язані з конкретною порою року і навіть добою.

Радика́льный эклекти́зм (гр.) — эстетическое кредо постмодернистской архитектуры: смешение стилей и идеологий, целей и задач, фрагментарность и "разумный выбор", возвращение к эклектичному мировоззрению, выбор сиюминутного, ситуативного.

Разворо́т — в книжной графике — две смежные страницы раскрытой книги, оформленные как единое целое.

Разре́з архитекту́рный — фронтальная проекция здания или архитектурной детали, условно рассеченная плоскостью. Служит для условного изображения на чертеже конфигурации архитектурных деталей, объемов, внутренних пространств.

Ра́ка (лат.) — большой ларец в форме саркофага, иногда архитектурного сооружения, нередко украшенный различными изображениями, драгоценными камнями и предназначенный для хранения мощей святых. Р. устанавливается в церкви, обычно на возвышении, под балдахином.

Ра́ква, ра́хва — круглая деревянная посуда с крышкой для хранения масла или брынзы, распространенная в быту населения Прикарпатья.

Ра́ку́рс (фр.) — перспективное сокращение изображенных предметов. Р. называют обычно резко выраженные сокращения, возникающие при наблюдении

Радика́льний еклекти́зм (гр.) — естетичне кредо й творча засада архітектури постмодернізму. Р. е. передбачає змішування настанов і завдань, стилів й ідеологій, фрагментарність і "розумний вибір", повернення до еклектичного світорозуміння, вибір миттєвого, ситуативного.

Розворо́т — у книжковій графіці — дві суміжні сторінки розгорнутої книги, оформлені як одне ціле.

Розрі́з архітекту́рний — фронтальна проекція будівлі або архітектурної деталі, умовно розітнена площиною. Служить для умовного зображення на кресленні конфігурації архітектурних деталей, об'ємів, внутрішнього простору.

Ра́ка (лат.) — велика скриня у формі саркофага для зберігання мощей тих, кого християнська церква визнавала святими. Нерідко прикрашена коштовним камінням, різними зображеннями. Р. ставиться в церкві, зазвичай на підвищенні, під балдахіном.

Ра́ква, ра́хва — кругла дерев'яна посудина з кришкою для зберігання масла або бринзи, розповсюджена в побуті населення Прикарпаття.

Ра́ку́рс (фр.) — перспективне зменшення зображуваних предметів. Р. називають, зазвичай, різке зменшення, що виникає при спостереженні предмета

предмета сверху или снизу, особенно вблизи.

Ра́мпа — низкий барьер вдоль авансцены, закрывающий от зрителей осветительные приборы, направленные на сцену.

Ра́нчо (исп.) — 1) в Латинской Америке — хутор со специально развитым скотоводческим хозяйством; 2) крупная скотоводческая ферма.

Раппо́рт (фр.) — повторяющаяся часть рисунка, узора на ткани, вышивке, керамике и т. д. Наибольшее значение Р. имеет в ткачестве.

Раскрепо́вка — небольшой выступ плоскости фасада, антаблемента, карниза; применяется для членения или пластического обогащения фасада.

Распа́лубка — небольшой свод, образуемый двумя криволинейными ребрами.

Расписна́я ме́бель — поверхность мебели, сделанной из массива древесины, главным образом крестьянской, не облицованная фанерой, а покрытая масляной краской и украшенная орнаментальной живописью.

Распя́тие — крест, икона с изображением распятого Иисуса Христа.

Расту́шка — основной инструмент для рисования соусом, применяется также в технике угля, карандаша, пастели и др. Р. имеет вид короткой палочки с конусообразными концами,

зверху або знизу, особливо близько.

Ра́мпа — низький бар'єр уздовж авансцени, що закриває від глядачів апаратуру для освітлення сцени.

Ра́нчо (ісп.) — 1) в країнах Латинської Америки — хутір із розвиненим скотарським господарством; 2) велика скотарська ферма.

Рапо́рт (фр.) — повторюваний елемент малюнка, узору на тканині, вишивці, кераміці тощо. Найбільше значення Р. має в ткацтві.

Розкрі́плення — невеликий виступ площини фасаду, антаблемента, карниза; застосовується для розчленування або пластичного збагачення фасаду.

Розпа́лубка — невелике склепіння, що утворюється двома криволінійними ребрами.

Розписні́ ме́блі — меблі, зроблені з деревини, поверхня яких не облицьована фанерою, а покрита олійною фарбою й прикрашена орнаментальним живописом.

Розп'я́ття — хрест, ікона із зображенням розп'ятого Ісуса Христа.

Розту́шка — основний інструмент для малювання соусом, застосовується також у техніці вугілля, олівця, пастелі тощо. Р. має вигляд короткої палички з конусоподібними кінцями,

изготавливается из бумаги или замши и служит для растирки в пятно порошкообразного материала или штриха, нанесенного на бумагу, холст.

Ра́туша (польск.) — здание городского самоуправления в средневековой Европе, Украине, России, Белоруссии XVIII — нач. XIX вв. Представляет обычно двухэтажное здание с залом для совещаний на втором этаже, балконом и часовой башней в несколько ярусов.

Рационали́зм (лат.) — совокупность направлений в архитектуре XX в., программно осваивавших достижения современной науки и техники, подчеркивавших тесную связь формы и функции. В широком смысле термин Р. иногда отождествляется с понятием “современная архитектура”.

Реали́зм (лат.) — идейно-художественное направление, которое основывается на правдивом, объективном изображении действительности.

Ре́верс (англ.) — обратная сторона медали.

Регенера́ция (лат.) — реставрационный термин, обозначающий возобновление потускневшего, потерявшего прозрачность лакового слоя в живописи посредством воздействия на него парами спирта.

Ре́гентства стиль — стиль французского искусства, главным

виготовляється з паперу або замші й служить для розтирання в пляму порошкоподібного матеріалу або штриха, нанесеного на папір, полотно.

Ра́туша (польськ.) — будинок міського самоврядування в середньовічній Європі, Україні, Росії, Білорусі XVIII — поч. XIX ст. Являє собою двоповерхову будівлю із залом для нарад на другому поверсі, балконом і годинниковою вежею в декілька ярусів.

Раціоналі́зм (лат.) — сукупність напрямів в архітектурі XX ст., які програмно засвоювали досягнення сучасної науки й техніки, що підкреслювала тісний зв’язок форми й функції. В широкому значенні термін Р. іноді ототожнюється з поняттям “сучасна архітектура”.

Реалі́зм (лат.) — ідейно-художній напрям у мистецтві, що полягає у правдивому, об’єктивному зображенні дійсності.

Ре́верс (англ.) — зворотний бік медалі.

Регенера́ція (лат.) — реставраційний термін, що означає відновлення лакового шару, що втратив прозорість, потьмянів у живописі під дією парів спирту.

Ре́гентства стиль — стиль французького мистецтва, зокрема,

образом мебели, первой трети XVIII в., периода правления регента Филиппа Орлеанского (1715–1723 гг.). Для Р. с. характерны облегченные пропорции и декоративность оформления. Мебель фанеруется и украшается позолоченными бронзовыми накладками. Орнаментальные мотивы: раковина, цветы, пасторальные и любовные сцены, китайские мотивы.

меблярства та інтер'єру першої третини XVIII ст., періоду правління регента Філіпа Орлеанського (1715–1723 рр.). У Р. с. переважають полегшені пропорції й декоративність в оздобленні. Меблі, як правило, фанерувалися й прикрашалися золоченими бронзовими накладками. Характерні мотиви орнаменту: раковини, квіти, стрічковий орнамент, пасторальні та любовні сцени, китайські мотиви.

Регионали́зм, риджионали́зм (лат.) – течение в американской живописи 1930–40-х гг. Представители Р. обратились к специфической американской тематике и соединили в своем творчестве черты американского примитивизма и немецкой "новой вещественности". Изображая типичные сцены из истории и быта США, характерные американские ландшафты, они придавали формам острую экспрессию или холодно-отвлеченную застылость.

Регіоналі́зм, риджіоналі́зм (лат.)– напрям в американському живописі 1930–40-х рр. Представники Р. звернулися до специфічної американської тематики й поєднали в своїй творчості риси американського примітивізму й німецької "нової матеріальності". Зображаючи типові сцени з історії й побуту США, характерні американські ландшафти, митці надавали формам гострої експресії або холодно-абстрагованої застиглості.

Регс региста́н (иран.) – название парадных площадей в городах Среднего Востока.

Регс регіста́н (іран.) – назва парадних площ у містах Середнього Сходу.

Резерва́ж (фр.) – вид гравюры на металле; рисунок, нанесенный специальными чернилами на "доску", покрывают кислотоупорным грунтом. При обработке водой чернила разбухают и приподнимают лежащий над ним грунт, обнажая металл для последующего травления кислотой.

Резерва́ж (фр.) – вид гравюри на металі; малюнок, нанесений спеціальним чорнилом на "дошку", покривають кислототривким ґрунтом. При обробці водою чорнило розбухає й трохи піднімає ґрунт, що над ним лежить, оголюючи метал для подальшого травлення кислотою.

Резцóвая гравю́ра — старейшая разновидность гравюры на металле, в которой углубленные элементы печатной формы прорезают штихелем.

Резьбá (образ. от "резать") — один из древнейших и наиболее распространенных видов декоративного искусства, способ художественной обработки дерева, камня, кости и т. д. Р. бывает объемная, высокорельефная, плоскорельефная, выемчатая, контурная, сквозная, накладная; употребляется для украшения предметов быта, создания произведений миниатюрной пластики, отделки здания.

Реконстру́кция (лат.) — 1) перестройка здания для улучшения его функционирования или для использования его по новому назначению; 2) воссоздание нарушенного или утраченного первоначального облика отдельной постройки, ансамбля, населенного пункта; 3) обновление, коренное преобразование исторически сложившегося населенного пункта; 4) в скульптуре — воссоздание произведения, сохранившегося во фрагментарном или видоизмененном состоянии путем восстановления утраченных частей или удаления привнесенных. Термин относится преимущественно к материалу античных памятников.

Рекреáция (лат.) — помещение для отдыха, зал ожидания.

Рі́зьблена гравю́ра — найстаріший різновид гравюри на металі, в якому заглиблені елементи друкарської форми прорізують штихелем.

Рі́зьблення (похідне від "різати") — один із найстаріших і найпоширеніших видів декоративного мистецтва, спосіб художньої обробки дерева, камінія, кістки тощо. Р. буває об'ємне (кругле), високорельєфне, плоскорельєфне, виїмчасте, контурне, крізне, накладне; використовується для прикрашання предметів побуту, створення творів мініатюрної пластики, для оздоблення будинків.

Реконстру́кція (лат.) — 1) перебудова будинку з метою поліпшення його функціонування або для використання за новим призначенням; 2) відтворення порушеного або втраченого первісного вигляду окремої будівлі, ансамблю, населеного пункту; 3) оновлення, докорінне перетворення історично сформованого населеного пункту; 4) у скульптурі — відтворення, відновлення твору за рештками, описами, що збереглися. Термін стосується переважно матеріалу античних пам'ятників і може означати не тільки відновлення скульптурними засобами, але і його проект.

Рекреáція (лат.) – приміщення для відпочинку, зал для очікування.

Реликва́рий (лат.) — вместилище для хранения реликвий, характерное для христианского культа. Р. были распространены в Западной Европе, в меньшей степени — в Византии и Древней Руси. Р. имели различный вид от маленьких сосудов до крупных ларей; создавались из благородных металлов, слоновой кости, дерева, украшались драгоценными камнями, орнаментом.

Рельéф (фр.) — скульптурное изображение на плоскости. Важнейшие выразительные средства, присущие Р., — развертывание композиции на плоскости, возможность перспективного построения пространственных планов и создания пространственных иллюзий.

Рельéфное лакирова́ние — 1) в производстве мебели, предметов быта — вырезанное в толстом слое лака украшение; 2) китайская техника.

Ренесса́нс (фр.) — французское название эпохи Возрождения.

Рéплика (фр.) — авторская копия художественного произведения или копия, выполненная под наблюдением автора и отличающаяся от оригинала размерами или отдельными деталями.

Репрезентати́вный портрéт — разновидность портретного жанра — портрет знатного лица в парадном одеянии, со знаками отличия, наградами.

Реліква́рій (лат.) — ємкість для зберігання реліквій, характерна для християнського культу. Р. були поширені в Західній Європі, менше — у Візантії й Київській Русі. Р. мали різний вигляд — від маленької посудини до великих скринь. Були зроблені з благородних металів, слонової кістки, дерева, прикрашалися коштовним камінням, орнаментом.

Рельєф (фр.) — скульптурне зображення на площині. Найважливіші виражальні засоби Р. — розгортання композиції на площині, можливість перспективної побудови просторових планів і створення просторових ілюзій.

Рельєфне лакува́ння — 1) у виробництві меблів, предметів побуту — вирізана прикраса у товстому шарі лаку; 2) китайська техніка.

Ренеса́нс (фр.) — французька назва епохи Відродження.

Рéпліка (фр.) — авторська копія художнього твору або копія, виконана під наглядом автора, що відрізняється від оригіналу розмірами або окремими деталями.

Репрезентати́вний портрéт — різновид портретного жанру — портрет визначної особи в парадному убранні, з нагородами, відзнаками.

Репроду́кция (лат.) — в применении к изобразительному искусству — массовое воспроизведение художественного оригинала полиграфическими средствами, преимущественно в уменьшенном масштабе.

Репроду́кція (лат.) — в образотворчому мистецтві — масове поліграфічне відтворення художнього оригіналу переважно в зменшеному масштабі.

Реставра́ция (лат.) — широкое понятие, охватывающее все виды и способы укрепления и восстановления искаженных, поврежденных или разрушенных памятников истории и культуры. В отличие от ремонта, работы по Р. основаны на результатах всестороннего научного исследования и проводятся специфическими методами.

Реставра́ція (лат.) — широке поняття, що охоплює всі види й способи відновлення пошкоджених або зруйнованих пам'яток історії та культури. На відміну від ремонту, роботи з Р. засновані на результатах всебічного наукового дослідження й проводяться специфічними методами.

Рета́бло (исп.) — 1) деревянный, алебастровый или мраморный алтарный образ больших размеров в испанских и латиноамериканских храмах XV–XVIII вв.; украшался фигурной и орнаментальной скульптурой, иногда с включением живописных изображений; 2) в ряде латиноамериканских стран — вотивное (посвятительное) изображение, приносившееся в дар церкви по случаю избавления от болезни и т. д.

Рета́бло (ісп.) — 1) дерев'яний, алебастровий або мармуровий вівтарний образ великих розмірів у іспанських і латиноамериканських храмах XV–XVIII ст.; прикрашався фігурною й орнаментальною скульптурою, іноді з включенням живописних зображень; 2) у ряді латиноамериканських країн — вотивне (посвятне) зображення, що приносилося в дар церкві (при врятуванні від хвороби).

Ре́тушь (фр.) — 1) в монументальной живописи — частичные исправления темперой, которые вносятся в роспись, в фреску после высыхания штукатурки; 2) в гравюре — частичные исправления гравировальной

Ре́туш (фр.) — 1) у монументальному живописі — часткові виправлення темперою, що вносять у розпис, у фреску після висихання штукатурки; 2) у гравюрі — часткові виправлення гравірувальної дошки після

доски после выявления по пробному оттиску неудачных мест; 3) в живописи масляными красками — протирка жухлых частей красочного слоя специальным лаком или маслом.

Рефле́кс (лат.) — в живописи, реже в графике — отсвет цвета и света на каком-либо предмете, возникающий в тех случаях, когда на этот предмет падает отсвет от окружающих объектов. Точное и тонкое воспроизведение Р. способствует передаче объема, богатства цветов и оттенков изображаемой натуры в их сложной взаимосвязи.

Решети́ловские узо́рные тка́ни — художественные произведения народного ткачества, изготовленные в пгт. Решетиловке Полтавской обл.

Рёбра — в архитектуре — пластически подчеркнутые края конструкции сводов.

Ри́га (балт.) — сарай для сушки снопов и молотьбы.

Ризали́т (ит.) — выступающая часть здания, идущая во всю его высоту. Р. обычно расположены симметрично по отношению к центральной оси здания и, составляя единое целое с основной массой постройки, вносят разнообразие в пространственную организацию фасада.

Ри́за (гр.) — одежда любого персонажа в иконописных лицевых подлинниках. В убранстве икон Р. называют ту часть оклада,

виявлення на пробному відтиску невдалих місць; 3) у живописі олійними фарбами — протирання тьмяних частин фарбового шару спеціальним лаком чи маслом.

Рефле́кс (лат.) — у живописі, рідше в графіці, зміна тону або збільшення сили забарвлення предмета, яке виникає при відбитті світла, що падає від сусідніх освітлених предметів. Точне й тонке відтворення Р. допомагає передавати об'єм, багатство кольорів і відтінків зображуваної натури в їх складному взаємозв'язку.

Решети́лівські узо́рні ткани́ни — художні вироби народного ткацтва, виготовлені в смт. Решетилівці Полтавської обл.

Ре́бра — в архітектурі — пластично підкреслені краї конструкції склепіння.

Клу́ня, стодо́ла — сарай для сушки снопів і молотьби.

Ризалі́т (іт.) — частина будинку, що виступає за основну лінію фасаду. Р. розташовані симетрично по відношенню до центральної осі будівлі і, складаючи єдине ціле з основною масою споруди, вносять різноманітність у просторову організацію фасаду.

Ри́за (гр.) — одяг будь-якого персонажу в іконописних лицевих оригіналах. В убранні ікон Р. називають ту частину

которая прикрывает изображения одежд.

Ри́зница (гр.)— в христианских храмах — помещение для хранения облачений священника при богослужении (риз) и церковной утвари. Обычно находится внутри храма, иногда представляет отдельную пристройку.

Рипи́да (гр.) — применяемый в процессе богослужения в христианстве тип опахала в виде металлического или деревянного круга, редко ромбической формы или звезды, на длинной рукояти. На Р. изображается шестикрылый херувим. В руках диаконов Р. символизируют крылья ангелов.

Риста́лище — устаревшее название площади для гимнастических, конных и других состязаний.

Рису́нок — какое-либо изображение, выполняемое от руки с помощью графического средства — контурной линии, штриха, пятна.

Ритм, ритми́чность — в области изобразительного искусства — термин, определяющий некоторые структурные особенности художественного произведения по общей и приблизительной аналогии с музыкальным ритмом. Понятию Р. соответствует, прежде всего, повторяемость, чередование тех или иных композиционных элементов произведения. В

окладу, що прикриває зображення одягу.

Ри́зниця (гр.) — у християнських храмах — приміщення для зберігання убрання священика при богослужінні (риз) і церковного начиння. Зазвичай знаходиться всередині храму, іноді може бути окремою прибудовою.

Рипі́да (гр.) — тип опахала, що застосовується в процесі християнського богослужіння, у вигляді металевого або дерев'яного кола, рідко ромбічної форми чи зірки, на довгій руків'ятці. На Р. зображується шестикрилий херувім. У руках диякона Р. символізує крила янголів.

Риста́лище — застаріла російська назва площі для гімнастичних, кінних та інших змагань.

Малю́нок, рису́нок — будь-яке зображення, що виконується від руки за допомогою графічного засобу — контурної лінії, штриха, плями.

Ритм, ритмі́чність — у галузі образотворчого мистецтва — термін, що означає деякі структурні особливості художнього твору за аналогією з музичним ритмом. Р. — це передусім рівномірне чергування впорядкованих композиційних елементів твору. В широкому значенні — це особлива пропорційність частин, що веде до стрункої

более широком значении оно указывает на особую соразмерность частей, ведущую к стройной, закономерной слаженности целого. Приблизительно в таком же смысле понятие Р. применимо к архитектуре.

закономірної злагодженості цілого. (Це саме можна віднести до архітектури).

Ритóн (гр.) — древний питьевой (обычно для вина) сосуд в виде рога с небольшим отверстием в нижнем узком конце. Изготавливались из металла, кости, глины, рога, украшались рельефами и гравировкой.

Ритóн (гр.) — стародавня посудина для питва (переважно для вина) у вигляді рогу з невеликим отвором у нижньому вузькому кінці. Виготовлялися з металу, кістки, глини, рогу, прикрашалися рельєфами й гравіруванням.

Рифлéние (англ.) — технический способ обработки разных материалов гравированием, насеканием, резанием, который заключается в нанесении ряда параллельных углубленных линий, канавок.

Ри́флення (англ.) — технічний спосіб обробки різних матеріалів гравіруванням, карбуванням, різанням, що полягає в нанесенні ряду паралельних заглиблених ліній, рівців.

Рог изоби́лия — изображение рога, наполненного плодами; излюбленный декоративный мотив во всех европейских стилях, начиная с римлян.

Ріг достáтку — зображення рога, наповненого плодами; найулюбленіший декоративний мотив у всіх європейських стилях, починаючи з римлян.

Рождествó Богомáтери — один из главнейших иконописных сюжетов: изображается полулежащая фигура Анны (матери Марии), группа женщин с дарами и опахалами, купель, женщины с сосудом с водой и запеленатым Младенцем. Икона "Р. Б." входит в праздничный ярус иконостаса.

Різдвó Богомáтері — один із найголовніших іконописних сюжетів: зображується напівлежача постать Анни (матері Марії), група жінок із дарами й опахалами, купіль, жінки з посудиною з водою і сповитим Немовлям. Ікона "Р. Б." входить до святкового ярусу іконостаса.

Рождествó Христóво — важнейший иконописный сюжет, связанный с одним из главных

Різдвó Христóве — найважливіший іконописний сюжет, пов'язаний з одним із головних

(двунадесятых) праздников православной церкви. Обязательными элементами православной иконографии являются: пещера, спеленатый Младенец, лежащий в яслях, над Ним — головы домашних животных. Изображается также полулежащая Богоматерь, ангелы, пастух, волхвы. Икона входит в состав праздничного ряда иконостаса.

(дванадцяти) свят православної церкви. Обов'язковими елементами православної іконографії є: печера, сповите Немовля, яке лежить у яслах, над Ним — голови свійських тварин. Зображується також напівлежача Богоматір, ангели, пастух, волхви. Ікона входить до складу святкового ряду іконостаса.

Рожкова́ние — техника росписи керамических изделий, распространенная в украинской народной керамике: цветные ангобы наносят на поверхность изделия с помощью рожка с маленьким отверстием, в которое вставляется гусиное перо или стеклянная трубочка.

Ріжкува́ння — техніка розпису керамічних виробів, поширена в українській народній кераміці. При цьому способі декорування кольорові ангоби наносять на поверхню виробу за допомогою ріжка з маленьким отвором, у який вставляється гусяче перо або скляна трубочка.

Ро́за (лат.) — круглое окно в романских и особенно готических постройках XII в. с каменным переплетом в виде радиальных лучей, исходящих от центра круга. Также аналогичный декоративный мотив, венчающий стрельчатые окна готических зданий.

Ро́за (лат.) — кругле вікно в романських і особливо готичних будівлях XII ст. із кам'яним переплетенням у вигляді радіальних променів, що виходять із центра кола. Також аналогічний декоративний мотив, що увінчує стрільчасті вікна готичних будинків.

Роза́рий — цветник из роз, также питомник, в котором выращиваются розы.

Роза́рій — квітник із троянд, також розсадник, в якому вирощуються троянди.

Розе́тка — орнамент в виде круга, составленный из цветочных лепестков. Как плоскостной орнамент использовался с античных времен, в готике принял форму оконной круглой розы.

Розе́тка — орнаментальний мотив у вигляді круглої квітки з однаковими пелюстками. Як площинний орнамент використовувався з античних часів, у готиці прийняв форму віконної круглої рози.

Рока́йль (фр.) — 1) искусственный грот, раковина; хрупкая, тонко расчлененная асимметричная форма раковины, характерный орнамент рококо; 2) термин, иногда применяемый для обозначения стиля рококо.

Рококо́ (фр.) — стиль, получивший развитие в европейских пластических искусствах первой половины XVIII в. Возник во Франции. В архитектуре повлиял главным образом на характер декора, приобретшего манерно-утонченный, подчеркнуто изящный и усложненный вид. Для живописи, скульптуры и графики Р. характерны камерные по духу, галантные, эротико-мифологические и пасторальные сцены, асимметричные композиции. В скульптуре Р. преобладали рельефы и статуи, предназначенные для убранства интерьера, небольшие статуэтки, бюсты. Прихотливое изящество отделки, нередко сочетающееся с заимствованием экзотических мотивов китайского искусства, свойственно произведениям декоративно-прикладного искусства Р., мастера которого умели тонко выявить выразительные возможности материала. Р. дал высокие образцы ансамблевого решения интерьера.

Романи́зм (лат.) — направление в нидерландском искусстве XVI в. Его представители разрабатывали новые для нидерландского

Рока́йль — (фр.) 1) штучний грот, раковина; крихка, тонко розчленована асиметрична форма раковини, характерний орнамент рококо; 2) термін, що іноді застосовується для позначення стилю рококо.

Рококо́ (фр.) — стиль у західноєвропейському мистецтві першої половини XVIII ст. Виник у Франції. В архітектурі вплинув на характер декору, що дістав манірно-витончений, підкреслено вишуканий і ускладнений вигляд. Для живопису, скульптури й графіки Р. характерні камерні за духом, галантні, еротико-міфологічні й пасторальні сцени, асиметричні композиції. У скульптурі Р. переважали рельєфи, бюсти, невеликі статуетки, що прикрашали інтер'єр. Примхлива витонченість обробки, що нерідко поєднується із запозиченнями екзотичних мотивів китайського мистецтва, властива творам декоративно-ужиткового мистецтва Р. Майстри Р. уміли тонко виявити виражальні можливості матеріалу. Р. дав високі зразки ансамблевого вирішення інтер'єру.

Романі́зм (лат.) — напрям у нідерландському мистецтві XVI ст. Його представники розробляли нові для нідерландського

искусства проблемы пластического воплощения обнаженного человеческого тела и перспективы, обращались к темам античной мифологии.

Рома́нский стиль (лат.) — художественный стиль, господствовавший в Западной Европе и некоторых странах Восточной Европы в X–XII вв. Отдельные романские здания и комплексы возводились обычно среди сельского ландшафта и господствовали над округой как земное подобие "града божьего" или как наглядное выражение могущества феодала. Облик здания исполнен спокойной и торжественной силы. Характерными особенностями построек этого стиля были массивные стены, узкие оконные проемы, башни. Романское здание представляло систему простых стереометрических объемов, поверхность которых расчленялась лопатками, аркатурными фризами и галереями. В романской живописи и скульптуре центральное место занимали темы, связанные с представлением о безграничном и грозном божьем могуществе.

Романти́зм (фр.) — идейное и художественное движение в европейской и американской культуре конца XVI — первой половины XIX в. Разочарование в идеалах Просвещения и Великой Французской революции, отрицание принципов

мистецтва проблеми пластичного втілення оголеного людського тіла та перспективи, зверталися до тем античної міфології.

Рома́нський стиль (лат.) — художній стиль, що панував у Західній Європі і деяких країнах Східної Європи у X–XII ст. Окремі романські будівлі і комплекси зводилися зазвичай серед сільського ландшафту і панували над округою як земна подібність "граду божого" або як наочне вираження могутності феодала. Характерними особливостями споруд цього стилю були масивні стіни, вузькі віконні прорізи, вежі. Романська будівля являла систему простих стереометричних об'ємів, поверхня яких розчленовувалася лопатками, аркатурними фризами й галереями. В романському живописі та скульптурі центральне місце займали теми, пов'язані з уявленням про безмежну й грізну божу могутність.

Романти́зм (фр.) — ідейний і художній напрям у європейській та американській культурах кінця XVI — першої половини XIX ст. Розчарування в ідеалах Просвітництва й Великої Французької революції, заперечення принципів буржуазного практицизму,

буржуазного практицизма, пессимистический взгляд на перспективы общественного развития сочетались в Р. со стремлением к мировой гармонии, духовной целостности личности. Романтики провозгласили торжество индивидуального вкуса, полную свободу творчества. Р. не обладал универсальностью классицизма, почти не затронув архитектуру. Для живописи романтиков характерна динамичная композиция, яркий насыщенный колорит, основанный на контрастах света и тени, холодных и теплых тонов. В портрете главным для романтиков стало выявление ярких характеров, в пейзаже — восхищение мощью природы. В скульптуре романтиков привлекало бурное движение. Романтики обращаются к крупным историческим событиям, народно-национальным движениям. Романтизм в украинском изобразительном искусстве связан гл. образом с вниманием к народному быту.

Ро́спись декорати́вная — орнаментальные и сюжетные композиции, создаваемые средствами живописи на различных частях архитектурных сооружений, а также на изделиях декоративно-прикладного искусства.

Росто́вская фини́фть — русский народный художественный промысел, существующий в г. Ростове Ярославской обл. с

песимістичний погляд на перспективи суспільного розвитку поєднувалися в Р. із прагненням до світової гармонії, духовної цілісності особистості. Романтики проголосили торжество індивідуального смаку, повну свободу творчості. Р. не володів універсальністю класицизму, майже не торкнувся архітектури. Для живопису романтиків характерні динамічна композиція, яскравий насичений колорит, заснований на контрастах світла й тіні, холодних і теплих тонів. У портреті головне для романтиків стало виявлення яскравих характерів, у пейзажі — захоплення могутністю природи. В скульптурі романтиків притягував бурхливий рух. Романтики звертаються до визначних історичних подій, народно-національних рухів. Романтизм в українському образотворчому мистецтві пов'язаний із народним побутом.

Ро́зпис декорати́вний — орнаментальні й сюжетні композиції, що створюються засобами живопису на різних частинах архітектурних будівель, а також на виробах декоративно-ужиткового мистецтва.

Росто́вська фіні́фть — російський народний художній промисел, що існує з XVIII ст. у м. Ростові Ярославської обл.

XVIII в. Миниатюрные изображения выполняются прозрачными огнеупорными красками на медных изделиях, покрытых эмалями.

Ростра́льная коло́нна (лат.) — отдельно стоящая колонна, ствол которой украшен скульптурным изображением носовой части корабля. Были распространены в Древнем Риме (первоначально римляне украшали ораторские трибуны носовыми частями отбитых у противника кораблей), в период ампира.

Рото́нда (ит.) — центрическое сооружение, круглая в плане постройка, обычно увенчанная куполом.

Руа́нский фая́нс — бытовые и декоративные изделия из фаянса, изготавливавшиеся в г. Руане (Франция) в XVI–XVIII вв.

Руи́на (лат.) — развалины какого-либо сооружения или населенного пункта, являющиеся археологическими или историческими памятниками. В пейзажных парках XVIII — конца XIX вв. нередко возводились искусственные, античные или готические руины.

Руле́тка (фр.) — в специальном значении — инструмент для гравирования на металле (стальное зубчатое колесико, вращающееся на изогнутом конце стержня).

Рунду́к — крытая площадка наружного крыльца.

Мініатюрні зображення виконуються прозорими вогнетривкими фарбами на мідних виробах, які покриваються емалями.

Ростра́льна коло́на (лат.) — колона, що стоїть окремо, стовбур якої прикрашений скульптурним зображенням носової частини корабля. Були поширені в Стародавньому Римі (спочатку римляни прикрашали ораторські трибуни носовими частинами відбитих у противника кораблів), у період ампіру.

Рото́нда (іт.) — центрична, кругла в плані споруда, зазвичай увінчана куполом.

Руа́нський фая́нс — ужиткові та декоративні вироби, що виготовлялися у м. Руані (Франція) XVI–XVIII ст.

Руї́на (лат.) — залишки зруйнованої споруди або населеного пункту, що є археологічними або історичними пам'ятниками. В пейзажних парках XVII — кінця XIX ст. нерідко зводилися штучні, античні або готичні руїни.

Руле́тка (фр.) — у спеціальному значенні — інструмент для гравірування на металі (сталеве зубчасте коліщатко, що обертається на зігнутому кінці стержня).

Рунду́к — критий майданчик зовнішнього (надвірного) ґанку.

Руст (лат.) — камень с грубо отесанной выпуклой лицевой поверхностью.

Ру́стика (лат.) — 1) рельефная кладка или облицовка сооружения рустом; 2) обработка каменной лицевой поверхности стены методом оббивки поверхности для выявления фактуры. Использовалась в основном в строениях эпохи Возрождения и барокко. При отделке фасада штукатуркой Р. имитируется разбивкой стены на прямоугольники или полосы. Оживляя плоскость стены богатой игрой светотени, Р. создает впечатление мощи, массивности здания.

"Ры́бий пузы́рь" — сложная криволинейная форма оконных переплетов, парапетов, напоминающая рыбий пузырь, применявшаяся в поздней готике.

Ры́нка (польск.) — один из старых видов украинской гончарной посуды. Р. имели разную форму: были цилиндрическими или подобными макитре, горшку. Часто Р. делали с тремя ножками, чтобы было удобнее ставить на огонь. Р. могли иметь одно или два уха сбоку или ручку.

Ряд, чин — в иконостасе — несколько икон, одной тематической группы.

Ряж — опора мостов, плотин, набережных в виде сруба из бревен, заполненного камнем.

Руст (лат.) — камінь із грубо обтесаною опуклою лицьовою поверхнею.

Ру́стика (лат.) — 1) рельєфне мурування або облицювання будівлі рустом; 2) обробка кам'яної лицьової поверхні стіни методом оббивання поверхні для виявлення фактури. Використовувалася переважно в будівлях епохи Відродження та бароко. При обробці фасаду штукатуркою Р. імітується розбиття стіни на прямокутники або смуги. Пожвавлюючи площину стіни багатою грою світлотіні, Р. створює враження могутності, масивності будівлі.

"Ри́б'ячий пузи́р" — складна криволінійна форма віконних рам, парапетів, що нагадує риб'ячий міхур, яка застосовувалася в пізній готиці.

Ри́нка (польськ.) — один із старовинних видів українського гончарного посуду. Р. мали різну форму: були циліндричними або подібними до макітри чи горщика. Часто Р. робили з трьома ніжками, щоб їх було зручніше ставити на вогонь. Р. могли мати одне або два вуха збоку або трубчасту ручку.

Ряд, чин — в іконостасі — декілька ікон однієї тематичної групи.

Ряж — опора мостів, дамб, набережних у вигляді зрубу з колод, заповненого камінням.

С

Сад воды́ — разновидность японского философского сада, в котором основным смысловым элементом является вода, натуральная или символизированная песком, галькой.

Сад во́ди — різновид японського філософського саду, в якому основним змістовим елементом є вода, природна або символізована піском, галькою.

Сад камне́й — разновидность японского философского сада, в котором главным смысловым элементом являются камни различной формы, величины.

Сад камі́ння — різновид японського філософського саду, в якому головним змістовим елементом є каміння різної форми, розмірів.

Сад мхов — тип японского философского сада, в котором главным "героем" являются мхи различного цвета.

Сад мохі́в — тип японського філософського саду, в якому головним "героєм" є мохи різного кольору.

Садо́во-па́рковое иску́сство — искусство создания садов, парков, скверов, бульваров и др. озеленяемых участков. Его специфика — в использовании для организации пространства живого растительного материала, непрерывно меняющего свой облик, и в объединении в единое целое элементов природы и художественного творчества. Этот вид искусства возник в условиях рабовладельческого строя. Включает планировку территории, подбор растений, их группировку и размещение, строительство парковых зданий и сооружений, дорог, водоемов, малых архитектурных форм и декоративных элементов.

Садо́во-па́ркове мисте́цтво — мистецтво створення садів, парків, скверів, бульварів і ділянок, що озеленюються. Його специфіка: поєднання природного рельєфу й рослинності з архітектурними та інженерними спорудами, скульптурами. Цей вид мистецтва виник в умовах рабовласницького ладу. Включає планування території, підбір рослин, їх групування й розміщення, будівництво паркових будинків і споруд, доріг, водоймищ, малих архітектурних форм і декоративних елементів.

Са́кля (груз.) — жилище кавказских горцев.

Са́кля (груз.) — житло кавказьких горців.

Сакри́стия (лат.) — название особого помещения в католическом храме, где хранятся принадлежности культа.

Саксо́нский фарфо́р — изделия Мейсенского фарфорового завода (Германия, Саксония), основанного в 1710 г. в г. Мейсен. Расцвет С. ф. относится к периоду рококо, получившему название "скульптурного" (1735–1763), когда изготавливались сервизы, вазы, туалетные и письменные приборы, табакерки, скульптурные группы, фигурки животных, отмеченные тонким пониманием специфики фарфоровой пластики, изысканностью росписи.

Сало́н (фр.) — 1) гостиная, приемная для гостей; 2) название периодических, первоначально официальных выставок современного искусства во Франции с XVII в. до конца XIX в. В 1737–1848 гг. выставки проводились в т. н. квадратном салоне, от которого происходит название Салон.

Сало́нное иску́сство — нарицательное обозначение внешней красивости и банальности, бессодержательности или ложной многозначительности произведений изобразительного искусства, спекулятивной имитации подлинных художественных ценностей. Термин получил распространение во второй половине XIX в. и сначала относился к искусству, которое пользовалось поддержкой Салона.

Сакри́стія (лат.) — назва окремого приміщення в католицькому храмі, де зберігаються предмети культу.

Саксо́нська порцеля́на — вироби Мейсенського фарфорового заводу (Німеччина, Саксонія), заснованого в 1710 р. у м. Мейсен. Розквіт С. п. відноситься до періоду рококо, що отримав назву "скульптурного" (1735–1763). Сервізи, вази, туалетні і письмові прилади, табакерки, скульптурні групи, фігурки тварин відзначалися тонким розумінням специфіки фарфорової пластики, вишуканістю розпису.

Сало́н (фр.) — 1) вітальня, кімната для прийому гостей; 2) назва періодичних виставок сучасного мистецтва у Франції з XVII ст. до XIX ст. В 1737–1848 рр. виставки проводилися у т. з. квадратному салоні, від якого походить назва Салон.

Сало́нне мисте́цтво — загальна назва зовнішньої краси й банальності, беззмістовності або хибної багатозначності творів образотворчого мистецтва, спекулятивної імітації справжніх художніх цінностей. Термін набув поширення в другій половині XIX ст. і спочатку стосувався мистецтва, яке користувалося підтримкою Салону.

Сама́н, адо́ба (тюрк.) — необожженный кирпич-сырец, приготовленный из глины с добавлением резаной соломы или др. волокнистых материалов.

Самоцве́ты — в монументально-декоративном и прикладном искусстве — драгоценные и полудрагоценные цветные камни (яшма, малахит, родонит или орлец), применяемые для украшения зданий и для производства декоративных и ювелирных предметов.

Санато́рий (лат.) — комплекс зданий и сооружений лечебно-профилактического учреждения, использующего для лечения природные и физиотерапевтические средства, а также диетическое питание и определенный режим.

Санги́на (лат.) — натуральные и искусственные карандаши различных красно-коричневых тонов. Техника С. известна с эпохи Возрождения, особенно широко была распространена в XVII–XVIII вв. в рисунках с натуры.

Са́ндрик — декоративная архитектурная деталь в виде небольшого карниза, расположенного над проемом двери или окна на фасадах зданий (реже — в интерьерах). С. иногда опирается на консоли и завершается фронтоном.

Санки́р, санки́рь — в древнерусской живописи — более или менее темный основной тон, с

Сама́н, адо́ба (тюрк.) — невипалена цегла-сирець, виготовлена із суміші глини, різаної соломи, піску або інших матеріалів.

Самоцві́ти — в монументально-декоративному й прикладному мистецтві — коштовні й напівкоштовні кольорові камені (яшма, малахіт, родоніт або орлець), що застосовуються для оздоблення будівель і для виробництва декоративних і ювелірних предметів.

Санато́рій (лат.) — лікувально-профілактичний заклад, де застосовують природні фактори в поєднанні з фізіотерапією, лікувальною фізкультурою, дієтичним харчуванням й іншими методами.

Сангі́на (лат.) — натуральні та штучні олівці червоних або червоно-брунатних тонів. Техніка С. відома з епохи Відродження, особливо широко була поширена в XVII–XVIII ст. у малюнках із натури.

Са́ндрик — декоративна архітектурна деталь у вигляді невеликого карниза над вікнами на фасаді будинку (рідше — в інтер'єрах). С. іноді спирається на консолі й завершується фронтоном.

Санки́р — у давньоруському живописі — більш-менш темний основний тон, з якого починалося

которого начиналось исполнение лиц и других открытых частей человеческого тела.

Са́ночка — термин русских иконописцев: трубочка от утиного или гусиного пера, в которую вставляются собранные в кисточку волоски (напр. беличьи). Используется для закрепления в ней кисти.

Сара́й (тат.) — хозяйственная постройка, обычно не отапливаемая, предназначенная для хранения сельскохозяйственного инвентаря и т. д.

Сардо́ба (иран.) — в Средней Азии и странах Востока — вентилируемые цилиндрически-купольные или прямоугольные в плане подземные цистерны для воды; иногда внутри комплекса цистерн создавались помещения для укрытия от летнего зноя.

Саркофа́г (гр.) — гроб, небольшая гробница у народов древности; в более широком смысле — любой архитектурно и художественно оформленный гроб.

Са́уна (фин.) — финская баня с чередованием сухого и горячего воздуха, парной и холодной воды в бассейне или естественном водоеме.

Светли́ца, го́рница — в старину — светлая, парадная комната.

Светоси́ла — в специальном значении — степень относительной светлоты единичного тона, соответствующего какой-либо детали художественного произведения

виконання обличчя й інших відкритих частин людського тіла.

Са́ночка — термін російських іконописців: трубочка від качиного або гусячого пера, в яку вставляють зібрані в пензлик волосинки (наприклад білячі). Використовується для закріплення в ній пензля.

Сара́й (тат.) — господарське приміщення для зберігання різного майна, здебільшого функціонує без опалення.

Сардо́ба (іран.) — в Середній Азії та країнах Сходу — циліндрично-купольні, що вентилюються, або прямокутні в плані підземні цистерни для води; іноді всередині комплексу цистерн створювалися приміщення для укриття від літньої спеки.

Саркофа́г (гр.) — труна, невелика гробниця стародавніх народів; у більш широкому значенні — архітектурно й художньо оформлена труна.

Са́уна (фін.) — фінська лазня (баня) з чергуванням сухого та гарячого повітря, парної та холодної води в басейні або природному водоймищі.

Світли́ця, го́рниця — чиста, світла, парадна кімната в будинку.

Світлоси́ла — у спеціальному значенні — ступінь відносної світлоти одиничного тону, відповідного якій-небудь деталі художнього твору або мотиву.

или мотива. С. тона воспринимается через соотношение с другими, преимущественно соседними тонами как элемент светотени.

Светоте́нь – градации светлого и темного, распределение различных по яркости цветов или оттенков одного цвета, позволяющие воспринимать изображаемый предмет объемным, окруженным световоздушной средой. Роль С. в искусстве не ограничивается изобразительностью в узком смысле слова; через эффекты светотеневого контраста, общей трактовкой С. художник нередко содействует слаженности композиционного строя или эмоциональной выразительности произведения (например живопись Рембрандта).

Свобо́дные иску́сства – средневековый термин, обозначающий совокупность видов творческой деятельности, наиболее важных для совершенного человека и составляющих во взаимодействии с философским богословием высшую область духовной жизни. Концепция С. и. была заимствована средневековьем из трудов позднеантичных авторов и была переосмыслена как путь к достижению добродетели и Божественной истины. С. и. включали в себя т. н. тривиум (грамматика, диалектика, риторика) и квадривиум (геометрия, арифметика, астрономия, музыка). Изобразительные искусства относились

С. тону сприймається через співвідношення з іншими, переважно сусідніми тонами як елемент світлотіні.

Світлоті́нь – градації світлого й темного, розподіл освітлених і темних зон на поверхні об'єкта, що зумовлений його формою, фактурою, освітленням. Завдяки розподілу різних за яскравістю кольорів зображений предмет може сприйматися об'ємним, оточеним світлоповітряним середовищем. За допомогою ефектів світлотіньового контрасту, загальним трактуванням С. художник сприяє злагодженості композиційної будови або емоційній виразності твору (наприклад живопис Рембрандта).

Ві́льні мисте́цтва – середньовічний термін, що означає сукупність видів творчої діяльності, найбільш важливих для людини, які складають у взаємодії з філософським богослов'ям вищу сферу духовного життя. Концепція В. м. запозичена середньовіччям із праць пізньоантичних авторів, переосмислена як шлях досягнення благодаті й Божої істини. В. м. включали в себе тривіум (граматика, діалектика, риторика) і квадривіум (геометрія, арифметика, астрономія, музика). Образотворчі мистецтва належали до механічних, що поряд із ремеслами знаходилися нижче за

к механическим искусствам, стоявшим вместе с ремеслами ниже С. и. между сферами теоретического умозрения и практического труда. Позднее механические искусства были объединены со С. и. и вошли в квадривиум как родственные геометрии — основы всякого творчества, включая божественное. Архитектура стала пониматься как деятельность самого высокого ранга.

Свод (польск.) — пространственная конструкция, перекрытие или покрытие сооружений, имеющее геометрическую форму, образованную выпуклой криволинейной поверхностью.

Сво́лок — главная потолочная балка.

Связу́ющее вещество́ — в технологии изобразительного искусства — вещество, входящее в состав краски и определяющее все ее специфические свойства, за исключением тех, которые обусловлены пигментом. Главное назначение С. в. — скрепление по высыхании частиц пигмента между собой и грунтом, создание связного и устойчивого красочного слоя.

Граффи́то (ит.) — разновидность монументально-декоративной живописи, основанная на процарапывании специальным инструментом верхнего тонкого слоя штукатурки до обнажения нижнего слоя, по цвету контрастного верхнему.

В. м., між сферами теоретичного способу мислення і практичної діяльності. Пізніше механічні мистецтва об'єдналися з В. м. й увійшли до квадривіума як близькі до геометрії — основи будь-якої творчості, навіть божественної. Архітектура почала розумітися як діяльність найвищого рангу.

Склепі́ння (польськ.) — просторова конструкція, перекриття або покриття споруд, що мають геометричну форму, яка утворюється опуклою криволінійною поверхнею.

Сво́лок — головна балка, що підтримує стелю в будівлях.

Пов'язі́вна речовина́, пов'я́зник — у технології образотворчого мистецтва — речовина, що входить до складу фарби й визначає усі її специфічні властивості, за винятком тих, які зумовлені пігментом. Головне призначення П. р. — скріплення після висихання частин пігменту між собою і ґрунтом, створення зв'язного й стійкого фарбового шару.

Сграфі́то (іт.) — різновид монументально-декоративного живопису, спосіб декоративного оздоблення стін продряпуванням верхнього тонкого шару штукатурки спеціальним інструментом до оголення нижнього, контрастного за кольором верхньому.

Сеа́нс (фр.) — период работы художника в пределах одного дня, без длительного перерыва и без перемены задания и модели.

Се́верные пи́сьма — условный термин, принятый в истории древнерусского искусства для обозначения стилистически близких произведений иконописи, созданных живописцами русского Севера в XV-XVIII вв. Для С. п. в целом характерны несколько наивная наглядность образов, декоративность и некоторая упрощенность живописных приемов.

Севи́льская шко́ла — одна из основных художественных школ Испании XV–XVII вв. Характерные черты этой школы — глубокий демократизм образов, конкретность художественного языка, стремление к чувственно-достоверной передаче действительности.

Се́врский фарфо́р — художественные изделия фарфорового завода в Севре (около Парижа). Посуда и различные предметы завода украшались изысканной дробной орнаментацией, часто с изобразительными мотивами в медальонах на цветном фоне. В XX в. завод сохранил значение главного центра производства художественного фарфора во Франции.

Сейче́нто (ит.) — условный термин для обозначения художественной культуры Италии XVII в.

Сеа́нс (фр.) — період роботи художника в межах одного дня, без тривалої перерви та зміни завдання і моделі.

Півні́чні письмена́ — умовний термін, прийнятий в історії давньоруського мистецтва для позначення стилістично близьких творів іконопису, виконаних живописцями російської Півночі в XV–XVIII ст. Для П. п. загалом характерні наївна наочність образів, декоративність і деяка спрощеність живописних засобів.

Севі́льська шко́ла — одна з основних художніх шкіл Іспанії XV–XVII ст. Характерні риси цієї школи — глибокий демократизм образів, конкретність художньої мови, прагнення до чуттєво-достовірної передачі дійсності.

Се́врська порцеля́на, фарфо́р — художні вироби фарфорового заводу в Севрі (біля Парижа). Посуд і різні предмети заводу прикрашалися вишуканою дрібною орнаментацією, часто з зображувальними мотивами в медальйонах на кольоровому фоні. В XX ст. завод зберіг значення головного центру виробництва художньої порцеляни у Франції.

Сейче́нто (іт.) — умовний термін для позначення художньої культури Італії XVII ст.

Се́кко, а се́кко (ит.) — живопись по сухой штукатурке.

Село́ — населенный пункт, трудовая деятельность жителей которого связана преимущественно с сельским хозяйством.

Секрете́р (фр.) — узкий высокий (до 170 см) шкафчик с открытой в верхней части доской, которая служит для письма.

Секцио́нная ме́бель (лат.) — конструктивный тип мебели, который состоит из нескольких мебельних секций, ставящихся одна на другую или одна возле другой.

Селадо́н (фр.) — термин, принятый для обозначения типа китайских и корейских керамических изделий (фарфор, фаянс, каменная масса), покрытых серо-зелеными поливами. С. считались керамическими изделиями высшего сорта.

Семь чуде́с све́та — традиция выделения семи произведений архитектуры и искусства, не имеющих себе равных, ведет начало с эпохи эллинизма. В разное время в этот перечень включались различные произведения искусства, окончательный вариант выглядит следующим образом: древнеегипетские пирамиды в Гизе (пирамиды Хеопса, Хефрена, Микерина); вавилонские "висячие сады" (ошибочно приписываемые Семирамиде, на самом деле построенные нововавилонским царем Навуходоносором, жившим несколько веков

Се́ко, а се́ко (іт.) — живопис по сухій штукатурці.

Село́ — населений пункт, трудова діяльність жителів якого пов'язана переважно з сільським господарством.

Секрете́р (фр.) — вузька висока (до 170 см) шафка з відкритою у верхній частині дошкою, що служить для писання.

Секці́йні ме́блі (лат.) — конструктивний тип меблів, який складається з декількох меблевих секцій, що встановлюються одна на одну або одна біля одної.

Селадо́н (фр.) — термін, прийнятий для визначення типу китайських та корейських керамічних виробів (фарфор, фаянс, кам'яна маса), вкритих сіро-зеленими поливами. С. вважалися керамічними виробами найдорожчого ґатунку.

Сім див (чуде́с) сві́ту — традиція виділення семи творів архітектури і мистецтва, що не мають собі рівних, веде початок із епохи еллінізму. В різні часи до цього переліку входили різні твори мистецтва, остаточний варіант має такий вигляд: давньоєгипетські піраміди в Гізі (піраміди Хеопса, Хефрена, Мікерина); вавилонські "висячі сади" (помилково їх приписують Семираміді, але насправді вони побудовані нововавилонським царем Навуходоносором, який жив кілька століть після Семіраміди); Колос

спустя после Семирамиды); Колосс Родосский (гигантская статуя бога солнца Гелиоса на острове Родос); мавзолей в Галикарнасе (погребальное сооружение, начатое малоазиатским царем Мавсолом и законченное его женой Артемисией); статуя Зевса работы Фидия в Олимпии; храм Артемиды в Эфесе; Александрийский маяк.

Родоський (гігантська статуя бога сонця Геліоса на острові Родос); мавзолей у Галікарнасі (поховальна споруда, почата малоазіатським царем Мавсолом і завершена його дружиною Артемісією); статуя Зевса роботи Фідія в Олімпії; храм Артеміди в Ефесі; Олександрійський маяк.

Се́ни — в деревенских избах и в старину в городских домах — помещение между жилой частью дома и крыльцом.

Сі́ни — у сільських хатах і в невеликих міських будинках (у давнину) — приміщення між жилою частиною будинку й ґанком.

Сень — в архитектуре — шатер, навес на столбах, колоннах, возводящийся над алтарем, колодцем, троном или завершающий башню.

Сінь — в архітектурі — шатро, навіс на стовпах, колонах, що зводять над вівтарем, колодязем, троном, іноді завершує вежу.

Се́пия (гр.) — рисовальный материал в виде прозрачной коричневой краски, позднее — краски акварельного типа. Также обозначение рисунка, выполненного этим материалом.

Се́пія (гр.) — матеріал для малювання у вигляді прозорої коричневої фарби, пізніше — фарби акварельного типу. Також малюнок, виконаний цим матеріалом.

Серва́нт (фр.) — низкий буфет для сберегания посуды и столового белья.

Серва́нт (фр.) — низький буфет для зберігання посуду й столової білизни.

Серви́з (фр.) — полный набор столовой или чайной посуды.

Серві́з (фр.) — комплектний набір столового або чайного посуду.

Серпанти́н (фр.) — извилистая, часто зигзагообразная дорога в горной местности, позволяющая осуществлять пологий подъем (или спуск) на крутых горных склонах.

Серпанти́н (фр.) — звивистий шлях у горах, що дозволяє здійснювати пологий підйом (або спуск) на крутих гірських схилах.

Сеттече́нто (ит.) — термин, обозначающий искусство Италии XVIII в.

Сетече́нто (іт.) — термін, що означає мистецтво Італії XVIII ст.

Сецессио́н (нем.) — название ряда австрийских и немецких художественных обществ конца XIX — начала XX вв., возникших как оппозиция академизму. Отличительной особенностью "сецессионстиля" в целом было тяготение к изысканной декоративности, прихотливой и вместе с тем рационалистически упорядоченной орнаментике (в архитектуре — в сочетании с простыми геометрическими формами построек).

Сецесіо́н (нім.) — назва ряду австрійських і німецьких художніх товариств кінця XIX — початку XX ст., що виникли як опозиція академізму. Визначальною особливістю "сецесіонстилю" є тяжіння до вишуканої декоративності, примхливої й разом із тим раціоналістично впорядкованої орнаментики (в архітектурі — в поєднанні з простими геометричними формами будівель).

Сёдзи (яп.) — в японском традиционном доме — скользящие деревянные панели из легкой деревянной решетки, оклеенной снаружи пропускающей свет рисовой бумагой.

Сьо́дзі (яп.) — в японському традиційному будинку — ковзаючі дерев'яні панелі з легкої дерев'яної решітки, обклеєної зовні рисовим папером, що пропускає світло.

Сёин (яп.) — кабинет для занятий в традиционном японском доме.

Сьо́ін (яп.) — кабінет для занять у традиційному японському будинку.

Сёин-дзуку́ри (яп.) — тип жилого дома в традиционной японской архитектуре: здание строится невысоко над землей, с входной комнатой.

Сьо́ін-дзуку́рі (яп.) — тип житлового будинку в традиційній японській архітектурі: будинок зводиться невисоко над землею, з вхідною кімнатою.

Сигнату́рка (лат.) — 1) в католических храмах — малый колокол, находящийся в башенке, расположенной над пресбитерием на пересечении нефов; 2) название самой башенки.

Сигнату́рка (лат.) — 1) у католицьких храмах — малий дзвін, що знаходиться в башточці, яка розташована над пресбітерієм на перетині нефів; 2) назва самої башточки.

Сие́нская школа — одна из главных школ итальянской живописи XIII–XVI вв. Произведения художников этой школы эпохи расцвета отличались одухотворенным лиризмом образов,

Сіе́нська школа — одна з головних шкіл італійського живопису XIII–XVI ст. Твори художників цієї школи епохи розквіту відрізнялися натхненним ліризмом образів, емоційною

эмоциональной насыщенностью мягкого локального колорита, непосредственностью наблюдений, смелым введением реального ландшафта, портретных образов.

Сиккати́вы (лат.) — в технологии живописи — специальные жидкие или пастообразные вещества, ускоряющие высыхание масляных красок; злоупотребление С. вредит сохранности живописи.

Силуэ́т (фр.) — разновидность графической техники, основанная на изображении фигур и предметов сплошным, преимущественно черным пятном, с остро выразительными внешними очертаниями.

Си́ма (гр.) — желоб над карнизом античного храма для стока воды.

Симбо́рио (исп.) — декорированная башня над средокрестьем испанских культовых построек периода средневековья.

Символи́зм (фр.) — направление в европейской художественной культуре конца XIX — начала XX вв. Живой реальности С. противопоставлял мир видений и грез. Универсальным инструментом постижения тайн бытия и индивидуального сознания считался символ, порожденный поэтическим прозрением и выражающий потусторонний, скрытый от обыденного сознания смысл явлений.

насиченістю м'якого локального колориту, безпосередністю спостережень, сміливим введенням реального ландшафту, портретних образів.

Сикати́ви (лат.) — у технології живопису — спеціальні рідкі або пастоподібні речовини, що прискорюють висихання олійних фарб; зловживання С. шкодить збереженню живопису.

Силуе́т (фр.) — різновид графічної техніки, заснований на зображенні фігур і предметів суцільною, переважно чорною плямою, з гостро виразними зовнішніми контурами.

Си́ма (гр.) — жолоб для стікання води над карнизом античного храму.

Симбо́ріо (ісп.) — декорована башта над середохрестям іспанських культових споруд періоду середньовіччя.

Символі́зм (фр.) — напрям у європейській художній культурі кінця XIX — поч. XX ст. Живій реальності С. протиставляв світ видінь і мрій. Універсальним інструментом пізнання таємниць буття й індивідуальної свідомості вважався символ як вираження незбагненної суті предметів і явищ. Художник-творець розглядався як посередник між реальним і надчуттєвим, що всюди знаходить

Художник-творец рассматривался как посредник между реальным и сверхчувственным, везде находящий "знаки" мировой гармонии, пророчески угадывающий признаки будущего как в современных явлениях, так и в событиях прошлого. Не обладая собственной ярко выраженной стилистикой, С. являлся скорее "идейным" движением, привлекавшим самых разных по манере мастеров.

"знаки" світової гармонії, розпізнає ознаки майбутнього як в сучасних явищах, так і в подіях минулого. С. не мав власної яскраво вираженої стилістики, а скоріше був "ідейним" рухом, що залучав зовсім різних за манерою майстрів.

Си́мволы евангели́стов — образы живых существ, усвоенные иконографической традицией и часто изображаемые с евангелистами. Матфею соответствует ангел как символ мессианского посланничества в мир Иисуса Христа. Марк символизируется львом в ознаменование могущества и царского достоинства Христа; символ Луки — телец, подчеркивающий жертвенное, искупительное служение Спасителя; символ Иоанна — орел, обозначающий высоту евангельского учения и сообщаемых в нем божественных тайн.

Си́мволи євангелі́стів — образи живих істот, засвоєні іконографічною традицією, що часто зображуються з євангелістами. Матвію відповідає ангел як символ месіанського посередництва у світ Ісуса Христа. Марк символізується левом в ознаменування могутності й царської гідності Христа, символ Луки — тілець, що підкреслює жертовне, визволене служіння Спасителя; символ Івана — орел, який означає висоту євангелічного вчення й таємниць, що відкриваються в ньому.

Синаго́га (гр.) — иудаистский молитвенный дом и дом собраний. С. стали возникать в качестве замены храма Соломона, разрушенного в 586 г. до н. э. Служили для молитвы, чтения священных текстов, для учебных целей и др. общественных нужд. Изученные археологами С. имеют два этажа (верхний

Синаго́га (гр.) — в іудаїзмі — будинок, а також громада віруючих. С. стали виникати як заміна храму Соломона, зруйнованого в 586 р. до н. е. Призначена для молитов, читання священних текстів, для навчальних цілей та інших суспільних потреб. Вивчені археологами С. мають два поверхи,

этаж предназначался для женщин) и в плане напоминают базилики. В центре помещался шкаф святости со свитками Пятикнижия, символизирующий вездесущность Бога. Первоначально входной фасад был сориентирован на Иерусалим, затем так была ориентирована апсида со шкафом святости. Архитектурные типы С. разнообразны, но общими их чертами являются прямоугольный план, 3 или 5 нефов, "ковчег завета" (у восточной стены) со свитками Торы и впереди него — возвышение для чтения священных текстов.

Си́нтез иску́сств — органичное соединение разных искусств в художественное целое, которое эстетически организует материальную и духовную среду человеческого бытия. Их идейно-мировоззренческое, образное и композиционное единство, общее участие в художественной организации пространства и времени, согласованность масштабов, пропорций, ритма порождают в искусстве качества, способные активизировать его восприятие, сообщать многоплановость, многообразие развития художественной идеи, оказывать на человека многостороннее эмоциональное воздействие.

Синтро́н (лат.) — 1) вид православной церковной утвари для хранения просфор. С. обычно изготовлялись из серебра и

(верхній поверх призначався для жінок), що в плані нагадують базиліки. В центрі розміщувалася шафа святості зі згортками П'ятикнижжя, що символізує всюдисущість Бога. Спочатку вхідний фасад був зорієнтований на Ієрусалим, потім так була зорієнтована апсида з шафою святості. Архітектурні типи С. різноманітні, але їхніми загальними рисами є: прямокутний план, 3 або 5 нефів, "ковчег заповіту" (біля східної стіни) зі згортками Тори й попереду нього — підвищення для читання священних текстів.

Си́нтез мисте́цтв — органічне поєднання різних мистецтв у художнє ціле, яке естетично організує матеріальне і духовне середовище людського буття. Їх ідейна, образна та композиційна єдність, загальна участь у художній організації простору й часу, узгодженість масштабів, пропорцій, ритму породжують у мистецтві якості, здатні активізувати його сприйняття, повідомляти багатоплановість, різноманітність розвитку художньої ідеї, емоційно, всебічно впливати на людину. В різних культурно-історичних епохах С. м. проявляється неоднаково — більшою або меншою мірою.

Синтро́н (лат.) — 1) вид православного церковного начиння для зберігання проскур. Виготовляються зі срібла й повторюють

повторяли в миниатюре архитектурные формы христианского храма; 2) в христианских храмах дороманского периода — элемент интерьера: ступенеобразное сооружение в алтарном полукружии базилики, предназначенное для священнослужителей. В центре помещался трон епископа.

у мініатюрі архітектурні форми християнського храму; 2) у християнських храмах дороманського періоду — елемент інтер'єру.

Сире́на (лат.) — древнегреческое мифологическое существо с телом птицы и женской головой. В стилизованном виде фигурирует во всех стилях, особенно популярен этот мотив в романском стиле.

Сире́на (лат.) — у давньогрецькій міфології — істота з тілом птаха й головою жінки. У стилізованому вигляді фігурує в усіх стилях, особливо популярний цей мотив у романському.

Ска́рпель (лат.) — стальной круглый или граненый стержень, расширенный к одному концу в виде остро отточенной лопатки. Используется скульпторами при обработке камня.

Ска́рпель (лат.) — каменярський різець, долото. Використовується скульпторами при обробці каменю.

Скань — вид ювелирной техники, то же, что филигрань. Из тонкой золотой серебряной или медной проволоки выполняются узоры — ажурные или напаянные на металлический фон. С. часто сочетается с зернью и эмалями.

Скань — вид ювелірної техніки, те саме, що філігрань. Тонкий скручений золотий, срібний або мідний дріт, з якого робляться візерунки — ажурні або напаяні на металевий фон.

Скат (свес) кры́ши зда́ния — наклонная поверхность покрытия, крыши, способствующая стеканию дождевой воды, сползанию тающего снега.

Схил (звис) да́ху буді́влі — похила поверхня покриття, даху, що сприяє стіканню дощової води, сповзанню снігу, що тане.

Сквер (англ.) — небольшой общественный парк или сад, расположенный на площади или на перекрестке улиц в городе.

Сквер (англ.) — невеликий громадський парк або сад, розташований на майдані або на перехресті вулиць у місті.

Скéна (гр.) — в древнегреческом театре — помещение для хранения реквизита, переодевания актеров и т. д. Позднее преобразовалась в сцену.

Скит (гр.) — небольшой поселок из нескольких келий в отдалении от монастыря для монахов-отшельников, а также небольшой отдельный монастырь.

Скúфос, котúла (гр.) — древнегреческий сосуд для питья в форме чаши с двумя горизонтальными ручками, чаще всего из обожженной глины.

Склáдень — икона, предназначенная для путешествующих, в виде складывающихся двух, трех или большего количества створок, соединенных шарнирами. На створках помещаются изображения, тематически и сюжетно связанные со средней иконой, или изображения святых (в том числе покровителей владельца).

Склеп (польск.) — внутреннее, обычно заглубленное в землю помещение гробницы, предназначенное для захоронения умершего.

Скóпинская керáмика — гончарные изделия, вырабатываемые в городе Скопин Рязанской обл. (Россия). Существует с 1860-х гг. Детали изделий формировались на ручном станке, затем соединялись жидкой глиной и украшались рельефным или вдавленным орнаментом, коричневой, зеленой и желтой

Скéна (гр.) — у давньогрецькому театрі — приміщення для зберігання реквізиту, переодягання акторів тощо. Пізніше перетворилася в сцену.

Скит (гр.) — невелике поселення ченців-самітників, розташоване віддалік від основних монастирських будівель, а також невеликий окремий монастир.

Скíфос, котúла (гр.) — давньогрецька посудина для пиття у формі келиха з двома горизонтальними вушками, частіше з випаленої глини.

Склáдень — ікона для мандрівників, що складається з двох, трьох, або більше стулок, що згортаються, з'єднаних шарнірами. На стулках вміщуються зображення, тематично й сюжетно пов'язані з середньою іконою, або зображення святих (у тому числі заступників власника).

Склеп (польськ.) — закрите підземне приміщення гробниці, де зберігаються труни померлих.

Скóпінська керáміка — гончарні вироби, що виробляються в м. Скопін Рязанської обл. (Росія). Існує з 1860-х р. Деталі виробів формувалися на ручному кругові, потім з'єднувалися рідкою глиною й прикрашалися рельєфним або витисненим орнаментом; коричневою, зеленою та жовтою глазур'ю. Для

глазурями. Для этой керамики характерны сложные силуэты, обусловленные соединением форм посуды с фигурами реальных или сказочных существ.

Скопка́рь — деревянный ковш в форме ладьи с двумя рукоятями в виде головы и хвоста птицы. Был распространен на Руси с древности до середины XIX в.

Скрипто́рий (лат.) — в средневековых монастырях — комната, в которой под надзором библиотекаря переписывались рукописи.

Скры́ня (укр.) — украинский сундук.

Скульпту́ра (лат.) — вид изобразительного искусства, основанный на принципе объемного, физически трехмерного изображения. Как правило, объект изображения в скульптуре — человек, реже — животные, еще реже — природа, вещи. Различают две основных разновидности скульптуры: круглую, которая свободно размещается в пространстве и обычно требует кругового обхода, и рельеф, где изображение располагается на плоскости, образующей его фон. По содержанию и функциям С. делится на монументальную, монументально-декоративную, станковую и так называемую скульптуру малых форм.

Скульпту́ра ма́лых форм — мелкая пластика, изготовляемая преимущественно художественной промышленностью,

цієї кераміки характерні складні силуети, зумовлені поєднанням форм посуду з фігурами реальних або казкових істот.

Скопка́р — дерев'яний ківш у формі човна з двома держаками у вигляді голови і хвоста птаха. Був поширений на Русі з давніх-давен (до середини XIX ст.)

Скрипто́рій (лат.) — у середньовічних монастирях — кімната, де під наглядом бібліотекаря переписувалися рукописи.

Скри́ня — український сундук.

Скульпту́ра (лат.) — вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну або рельєфну форму і виконуються з твердих або пластичних матеріалів. Як правило, об'єкт зображення в скульптурі — людина, рідше — тварини, природа. Розрізняють два основних види скульптури: кругла, яка вільно розміщується в просторі й звичайно вимагає кругового обходу, і рельєф, де зображення розміщується на площині, що утворює його фон. За змістом і функціями С. поділяється на монументальну, монументально-декоративну, станкову й так звану скульптуру малих форм.

Скульпту́ра мали́х форм — дрібна пластика, виготовлена переважно художньою промисловістю, народно-художніми

народно-художественными промыслами из фарфора, фаянса, металла, кости, камня, стекла, пластмассы и рассчитанная на личное, бытовое потребление.

Сле́пок — точная копия произведения скульптуры, прикладных и др. видов искусства, имеющего объемный характер; используется в музейных экспозициях, в качестве учебного пособия, в реставрации.

Слик-тек, слик-тэк (англ.) — "стиль глянцевого блеска", условное название направлений в архитектуре 1960–1980-х гг., обыгрывающих стеклянные мембраны различных поверхностей, зачастую имеющих сложную, непрямоугольную конфигурацию. Для С.-т. характерны высокий технологизм, многозначность и метафоричность, подчеркнутый конфликт внешнего и внутреннего пространства.

Слобода́ — 1) поселение (монастырское, стрелецкое, ремесленное и т.д.) в Русском государстве XI–XVII вв., жители которого освобождались от княжеских повинностей; 2) название пригорода, поселка возле города.

Слоно́вая кость — зубное вещество бивней слонов и мамонта. Ценный поделочный материал, обладает прочностью, однородностью; характерный цвет — белый, с желтоватым оттенком. Хорошо поддается обработке резанием, полированием,

промислами з порцеляни, фаянсу, металу, каміння, скла, пластмаси й розрахована на особисте, побутове споживання.

Злі́пок — точна копія твору скульптури, прикладних та інших видів мистецтва, що має об'ємний характер, використовується в музейних експозиціях як навчальний посібник, у реставрації.

Слік-тек (англ.) — "стиль глянцевого блиску", умовна назва напряму в архітектурі 1960–1980-х років, що обіграє скляні мембрани різних поверхонь. Ці поверхні часто мають складні, непрямокутні конфігурації. Для С.-т. характерний високий технологізм, багатозначність і метафоричність, підкреслений конфлікт внутрішнього й зовнішнього простору.

Слобода́ — 1) поселення (монастирське, стрілецьке, ремісниче тощо) у Російській державі в XI–XVII ст., жителі якого звільнялися від князівських повинностей; 2) назва передмістя, селища біля міста.

Слоно́ва кі́стка — зубна речовина бивнів слонів і мамонтів. Цінний виробний матеріал, що характеризується міцністю та однорідністю. Характерний колір — білий, із жовтуватим відтінком. Легко піддається обробці: різьбленню, поліруванню,

шлифованием, а после пластификации и гнутьем. Как заменители С. к. используются зубы кашалота, нарвала, моржа.

Слу́цкие пояса́ — изделия ручного белорусского ткачества XVIII–XIX вв. Ткались из тонких шелковых, золотых и серебряных нитей, имели в длину 3–4 метра и ширину 30–50 сантиметров; по сторонам украшались узорной каймой, а по концам — пышным, главным образом растительным орнаментом, в котором народные узоры сочетались с восточными мотивами.

Сма́льта (ит.) — небольшие куски непрозрачного цветного стекла, употребляемые (наряду с цветным мрамором) в качестве основного художественного материала в мозаике. С. также называется распространенная с XVI в. синяя краска, приготовленная из стекла, окрашенного окисью кобальта.

Собо́р — в иконописи так принято называть композиционно оформленное изображение нескольких или множества святых или Сил небесных, объединенных по принципу взаимосвязи.

Собо́р кафедра́льный — главный храм города или монастыря, где совершает богослужение высшее духовное лицо.

Соле́я (гр.) — небольшое возвышение пола перед алтарной преградой или иконостасом в православном храме.

шліфуванню тощо. Як замінники С. к. використовуються зуби кашалота, нарвала, моржа.

Слу́цькі пояси́ — вироби білоруського ручного ткацтва XVIII–XIX ст. Ткали з тонких шовкових, золотих і срібних ниток, мали довжину 3–4 м і ширину 30–50 см. По боках прикрашалися облямівкою та візерунками, а на кінцях — пишним, переважно рослинним орнаментом, в якому народні узори поєднувалися зі східними мотивами.

Сма́льта (іт.) — кольорове непрозоре скло у вигляді невеликих кубиків, що застосовується (нарівні з кольоровим мармуром) для виготовлення мозаїк. С. також називається поширена з XVI ст. синя фарба, виготовлена зі скла, забарвленого окисом кобальту.

Собо́р — в іконописі прийнято так називати композиційно оформлене зображення декількох або безлічі святих чи Сил небесних, об’єднаних за принципом взаємозв’язку.

Собо́р кафедра́льний — головний храм міста чи монастиря, де здійснює богослужіння вища духовна особа.

Соле́я (гр.) — невелике підвищення підлоги перед вівтарем або іконостасом у православному храмі.

Соля́рий (лат.) — терраса на крыше здания или площадка на земле, оборудованная для приема солнечных ванн.

Сопи́лка — украинский народный духовой инструмент, род флейты, изготовляющийся из дерева. Популярность С. в Украине способствовала возникновению отдельного вида народного творчества — сопилкарства.

Со́ус (фр.) — в технологии рисунка — рисовальный материал, состоящий из очень мелкого и мягкого черного порошка с незначительной примесью клеящих веществ. С. приготовляется в виде палочек в обертке. Также обозначение техники рисунка, выполненного С.

Софа́ (фр.) — 1) в странах Ближнего и Среднего Востока — низкое ложе, покрытое коврами; 2) в европейских странах — распространенный с конца XVII в. мягкий диван с боковыми круглыми валиками, подушками и низкой спинкой.

Софи́т (ит.) — обращенная книзу поверхность потолочной балки, арки и др. деталей, нередко декоративно обработанная.

Социалисти́ческий реали́зм — исторически обусловленный художественный метод искусства социалистических стран, прежде всего Советского Союза. В основе С.р. лежит подчинение искусства государству, преоблада-

Соля́рій (лат.) — тераса на даху будівлі або майданчик на землі для прийняття сонячних ванн.

Сопі́лка — український народний духовий інструмент, рід флейти, що виготовляється з дерева. Популярність С. в Україні, їх виготовлення в усіх регіонах сприяли виникненню окремого виду народної творчості — сопілкарства.

Со́ус (фр.) — у технології малюнка — рисувальний матеріал, що складається з дуже дрібного і м'якого чорного порошку з незначними домішками клейких речовин. С. виготовляється у вигляді паличок у обгортці. Також термін використовується для позначення техніки малюнка, виконаного С.

Софа́ (фр.) — 1) у країнах Близького і Середнього Сходу — низьке ложе, вкрите килимами; 2) в європейських країнах — поширений із кінця XVII ст. м'який широкий диван із бічними круглими валиками, подушками та низькою спинкою.

Софі́т (іт.) — обернена донизу поверхня стельової балки, арки та інших архітектурних, часто декоративно оброблених деталей.

Соціалісти́чний реалі́зм — історично обумовлений художній метод у мистецтві соціалістичних країн, насамперед Радянського Союзу. В основі С. р. лежить підпорядкування мистецтва державі, перевага

ние идеологических задач над эстетическими, жесткий контроль над художниками со стороны государства. Ушел с исторической арены после распада Советского Союза.

Спи́сок — в иконописи — копия, выполненная с другой иконы.

Сре́дник — сюжетная основная часть иконы с клеймами. В ней размещается изображение главного сюжета иконы, в расположенных по сторонам клеймах дается развитие темы.

Средокре́стие — в романских и готических храмах — пространство, образованное пересечением продольных нефов с поперечным трансептом, нередко выделяемое башней.

Сруб — см. **клеть**.

Ста́вни — навесные щиты из досок для закрывания окон снаружи.

Стадио́н (гр.) — спортивное сооружение, включающее основное поле и расположенные амфитеатром трибуны для зрителей, нередко также площадки для спортивных игр и другие вспомогательные сооружения и помещения.

Сталакти́ты (гр.), **мука́рны** (араб.)— в архитектуре Ближнего и Среднего Востока — декоративные выступы призматической формы, расположенные нависающими друг над другом рядами на сводах ниш, куполов и т.д.

ідеологічних завдань над естетичними, жорсткий контроль над митцями з боку держави. Зійшов із історичної арени після розпаду Радянського Союзу.

Спи́сок — в іконописі — копія, виконана з іншої ікони.

Сере́дник — основна сюжетна частина ікони з клеймами. В ній розміщується зображення головного сюжету ікони, в розміщених по боках клеймах дається розвиток теми.

Середохре́стя — в романських і готичних храмах — простір, утворений пересіканням поздовжніх нефів із поперечним трансептом, що нерідко виділяється баштою.

Зруб — див. **кліть**.

Віко́нниці, ставні — дерев'яні затвори у вигляді глухого щита, що кріпляться із зовнішнього боку будівлі для прикриття вікна.

Стадіо́н (гр.) — спортивна споруда, що призначена для тренувань і змагань із різних видів спорту, з основним полем, трибунами для глядачів і допоміжними приміщеннями.

Сталакти́ти (гр.), **мука́рни** (араб.) — в архітектурі Близького й Середнього Сходу — декоративні виступи призматичної форми, що нависали один над одним рядами на склепіннях ніш, куполів тощо.

Ста́ллы — в католических храмах — деревянные или каменные скамьи, предназначенные для духовенства. Устанавливались под стенами пресбитериев в кафедральных монастырях и коллегиальных костелах. Имели высокие спинки, часто с балдахином, насыщены декоративной резьбой или живописью.

Ста́мбха (санск.) — в буддийском искусстве Индии — монолитная мемориальная каменная колонна, обычно увенчанная лотосовидной капителью с символическими изображениями животных.

Ста́мнос (гр.) — древнегреческий сосуд, первоначально выпуклый, позднее — продолговатый, из обожженной глины, металла. Имел короткую горловину, широкое отверстие. Служил для хранения вина.

Станко́вое иску́сство — произведения живописи, скульптуры, графики, имеющие самостоятельный характер и значение (в отличие, например, от произведений монументального искусства, прикладной и книжной графики и др., специально предназначенных для каких-либо сооружений, зданий, изделий, образующих с ними нерасторжимое целое).

Стано́к скульпту́рный — деревянный треножник с вращающейся круглой или квадратной доской-подставкой, на которую помещают скульптуру в процессе обработки.

Ста́ли — в католицьких храмах — дерев'яні або кам'яні лави для духовенства. Розставлялися під стінами пресбітеріїв у кафедральних монастирях і колегіальних костелах. Мали високі бильця, іноді з балдахіном, насичені декоративним різьбленням або живописом.

Ста́мбха (санск.) — у буддійському мистецтві Індії — монолітна меморіальна кам'яна колона, увінчана лотосоподібною капітеллю із символічним зображенням тварин.

Ста́мнос (гр.) — давньогрецька посудина, на початку опукла, трохи далі довгаста, з випаленої глини, металу. Мала коротку горловину, широкий отвір. Служила для зберігання вина.

Станкове́ мисте́цтво — твори живопису, скульптури, графіки, що мають самостійний характер і значення (на противагу, наприклад, творам монументального мистецтва, прикладної та книжкової графіки тощо, спеціально призначених для яких-небудь споруд, будинків, виробів, що утворюють з ними нерозривне ціле).

Стано́к скульпту́рний — дерев'яна тринога з круглою або квадратною дошкою-підставкою, що обертається, на яку ставлять скульптуру в процесі обробки.

"Ста́рые мастера́" — термин для обозначения европейских художников XV–XVIII в., включая крупнейших русских и украинских художников XVIII в.

Ста́туя (лат.) — один из основных видов скульптуры, свободно стоящее объемное изображение. Обычно помещается на постаменте.

Статуэ́тка (лат.) — небольшая статуя, служащая для украшения интерьера.

Стаффа́ж (нем.) — фигуры людей и животных, изображаемые в пейзажной живописи для оживления вида и имеющие второстепенное значение. Иногда С. выполняется не автором, а другим художником.

Сте́ка (ит.) — инструмент скульптора, применяемый при лепке из глины и др. мягких материалов: деревянная, костяная или металлическая палочка с расширенными в виде лопатки концами.

Стекло́ — в специальном значении — термин, объединяющий художественные бытовые изделия из стекла (гл. образом сосуды). Изделия из стекла высокого сорта называются хрусталем. С. как отрасль прикладного искусства появилось еще в Древнем Египте. В древнем Киеве стеклоделие появилось в XI–XIII вв.

Стекля́нная фигу́рная посу́да — самобытный вид украинского гутного стекла, распространенный

"Старі́ майстри́" — термін для позначення європейських художників XV–XVIII ст., включає найвидатніших російських і українських художників XVIII ст.

Ста́туя (лат.) — один із основних видів скульптури, скульптурне зображення людини або тварини, зазвичай на весь зріст.

Статуе́тка (лат.) — невелика статуя, що служить для прикрашання інтер'єру.

Стафа́ж (нем.)— сюжетно незначні, другорядні зображення людей або тварин у живописних творах, переважно пейзажного жанру, для їх пожвавлення. Іноді С. виконується не автором, а іншим художником.

Сте́ка (іт.) — дерев'яний або кістяний інструмент-паличка, яким скульптор користується при ліпленні з глини та інших м'яких матеріалів.

Скло — у спеціальному значенні — термін, що об'єднує художні побутові вироби зі скла (зазвичай посуд). Вироби зі скла високої якості називаються кришталем. С. як галузь прикладного мистецтва з'явилося ще в Стародавньому Єгипті. У древньому Києві скло почали виготовляти в XI–XIII ст.

Скляни́й фігу́рний по́суд — самобутній вид українського гутного скла, поширений у

в XVIII–XIX вв., предназначенный для хранения жидкостей. Сосуды имели форму лошадки, баранчика, утки, наиболее распространена была форма медведя.

XVIII–XIX ст., призначений для зберігання рідини. С. ф. п. — посудини у вигляді коника, баранця, качки, півника, але найпопулярнішою була пляшка-ведмідь.

Сте́ла (гр.) — вертикально стоящая каменная плита с надписью или рельефным изображением.

Сте́ла (гр.) — вертикальна кам'яна плита чи стовп із рельєфним зображенням або написом.

Стенны́е ро́списи — изобразительные композиции и орнаменты, исполненные красками непосредственно на оштукатуренных стенах, потолках, холсте, бумаге и других материалах, закрепленных на различных поверхностях архитектурных сооружений. С. р. являются областью монументального искусства; органически связанные с архитектурой, они представляют собой существенный компонент синтеза искусств. С. р. выполняются преимущественно средствами фрески, клеевой живописи, темперы, восковой живописи, масляной живописи, мозаики и сграффито.

Насті́нний ро́зпис — живописні композиції й орнаменти, виконані фарбами безпосередньо на поштукатурених стінах, стелях, полотні, папері та інших матеріалах, закріплених на різних поверхнях архітектурних споруд. Н. р. — вид монументального мистецтва, який органічно пов'язаний із архітектурою і являє собою істотний компонент синтезу мистецтв. Н. р. виконуються переважно технікою фрески, темпери, клейового, воскового, олійного живопису, мозаїки та сграфіто.

Стереоба́т (гр.) — в античной архитектуре — цоколь храма или колоннады. Обычно состоит из трех ступеней, верхняя из которых называется стилобатом.

Стереоба́т (гр.) — в античній архітектурі — цоколь храму або колонади. Переважно складається з трьох сходин, верхня сходина називається стилобатом.

Стилиза́ция (лат.) — 1) намеренная имитация формальных признаков и образной системы того или иного стиля в новом, необычном для него художественном контексте; 2) обобщенное, упрощенно-схематическое изображение в орнаментах предметных

Стиліза́ція (лат.) — 1) свідоме підкреслене наслідування зовнішніх, формальних рис якого-небудь стилю в новому, незвичайному для нього художньому контексті; 2) узагальнене, спрощено-схематичне зображення в орнаментах предметних

форм, сведение к определенному стилевому единству.

Стилоба́т (гр.) — в античной архитектуре — верхняя ступень стереобата, каменные плиты под колоннами. В более позднем словоупотреблении — трехступенчатый цоколь древнегреческого храма.

Стиль (лат.) — устойчивое единство образной системы, выразительных средств, характеризующее художественное своеобразие тех или иных совокупностей явлений искусства, будь то крупная художественная эпоха, отдельное художественное произведение, направление или манера отдельного художника.

Стира́тор (фр.) — приспособление, состоящее из двух входящих одна в другую рамок, для натягивания увлажненной бумаги при работе акварелью.

Стодо́ла (укр.) — постройка для обмолота зерна, также для хранения снопов до обмолота.

Сто́па, сто́пка — питьевой сосуд в форме расширяющегося кверху стакана с гранеными прямыми стенками.

Столп — 1) в древнерусском оборонном строительстве — отдельно стоящая башня, выполняющая как оборонные, так и жилые функции; 2) колонна, башня, мощный столб, выполняющий несущую функцию.

Столя́рные рабо́ты — работы, связанные с изготовлением и

форм, зведення до певної стильової єдності.

Стилоба́т (гр.) — в античній архітектурі — верхня сходинка стереобата, кам'яні плити під колонами. Пізніше — триступінчастий цоколь давньогрецького храму.

Стиль (лат.) — єдність змісту, образної системи й художньої форми, що характеризують художню своєрідність тих або інших явищ мистецтва. Індивідуальна манера, своєрідні, неповторні художні особливості творчості митця.

Стира́тор (фр.) — пристрій із двох рамок, що входять одна в одну, для натягнення зволоженого паперу при роботі аквареллю.

Стодо́ла, клу́ня — будівля для обмолоту збіжжя, а також для зберігання снопів до обмолоту.

Сто́почка, ча́рка — посудина для пиття у формі склянки з гранованими прямими стінками, що розширюються догори.

Стовп — 1) у давньоруському оборонному будівництві — установлена окремо башта, що виконувала як оборонні, так і житлові функції; 2) колона, вежа, міцний стовп, що виконує несучу функцію.

Столя́рні робо́ти — роботи, пов'язані з виготовленням і

установкой столярных, т.е. деревянных изделий с более точной и тщательной обработкой, чем при плотничных работах. Различают белодеревные С. р. (из древесины хвойных и мягколиственных пород) и краснодеревные (из твердых декоративных пород или облицовка деталей шпоном). Работы, связанные с изготовлением и обработкой столярных изделий интерьерного назначения, относятся к С. р. как разновидности декоративно-прикладного искусства.

Сто́я (гр.) — в античной архитектуре — длинная галерея-портик для прогулок и отдыха жителей города, обычно с одним-двумя рядами колонн и со стеной по одной из длинных сторон; С. нередко украшались статуями и живописью.

Стра́за (фр.) — сплав стекла. В XIX в. так называли только искусственные бриллианты, в настоящее время — все поддельные камни. С. могут быть составными, когда драгоценные камни склеиваются с хрусталем, стеклом и драгоценными камнями, более дешевыми, чем основной камень.

Страстны́е ико́ны — иконы, написанные на сюжеты событий страстной недели — второй половины последней недели перед Пасхой.

Стро́гановская шко́ла — условное, введенное в XIX в. наименование

встановленням столярних виробів, вирізняються особливою точністю й ретельністю з'єднання та обробки. Розрізняють С. р. білодеревні (з деревини хвойних і м'яких листяних порід) і червоподеревні (із застосуванням деревини твердих декоративних порід або облицюванням деталей шпоном). Роботи, що пов'язані з виготовленням та оздобленням столярних виробів інтер'єрного призначення, належать до художніх С. р. як різновиду декоративно-ужиткового мистецтва.

Сто́я (гр.) — в античній архітектурі — довга галерея-портик для прогулянок і відпочинку жителів міста, переважно з одним-двома рядами колон і зі стіною з одного боку; С. нерідко прикрашалася статуями та живописом.

Стра́за (фр.) — сплав скла. В XIX ст. так називали тільки штучні діаманти, в наш час — усі штучні камені. С. можуть бути зібраними, коли коштовне каміння склеюється з кришталем, склом і більш дешевим коштовним камінням, ніж основний камінь.

Страсні́ іко́ни — ікони, написані на сюжети подій страсного тижня — другої половини останнього тижня перед Великоднем.

Стро́ганівська шко́ла — умовне, введене в XIX ст. найменування

одного из основных направлений в русской иконописи конца XVI — начала XVII вв. Для икон этой школы характерны небольшие размеры, миниатюрность письма, сочная, построенная на полутонах цветовая гамма, обогащенная широким применением золота и серебра, хрупкая изнеженность поз и жестов персонажей, сложная фантастика пейзажных фонов.

одного з основних напрямів у російському іконописі кінця XVI — початку XVII ст. Для ікон цієї школи характерні невеликі розміри, мініатюрність, соковита, побудована на півтонах кольорова гама, широке застосування золота і срібла, складна фантастика пейзажних фонів.

Стропи́ла — конструкция, поддерживающая скаты кровли.

Кро́ква — конструкція, що підтримує схил даху.

Сту́дия (лат.) — 1) специальная художественная школа простейшего типа, рассчитанная на широкий круг обучающихся без отрыва от основной профессии; 2) мастерская живописца, скульптора, графика.

Сту́дія (лат.) — 1) спеціальна художня школа найпростішого типу, розрахована на широке коло тих, хто навчається без відриву від основної професії; 2) майстерня живописця, скульптора, графіка.

Стук, сту́кко (фр.) — искусственный материал из обожженного и измельченного гипса с квасцами и клеем, иногда с добавлением мраморной пудры. Применяется для декоративной отделки стен и архитектурных деталей.

Стук, сту́ко (фр.) — штучний матеріал із випаленого й подрібненого гіпсу з галуном і клеєм, іноді з додаванням мармурової пудри. Застосовується для декоративного оздоблення стін й архітектурних деталей.

Сту́па (санскр.) — в буддийской архитектуре — монументальное сооружение символического и мемориального характера, хранилище буддийских реликвий. Сначала С. имели полусферическую форму (Индия), затем получили разнообразную форму: башнеобразную (Вьетнам, Китай), колоколообразную (Бирма, Кампучия, Индонезия), бутылеобразную (Монголия, Китай).

Сту́па (санскр.) — у буддійській архітектурі — монументальна споруда символічного й меморіального характеру для зберігання буддійських реліквій. Спочатку С. мали напівсферичну форму (Індія), потім баштоподібну (В'єтнам, Китай), дзвоноподібну (Бірма, Кампучія, Індонезія), бутлеподібну (Монголія, Китай).

Субурга́н (монг.) — в монгольской архитектуре — мемориальное сооружение, гробница лам (монахов), хранилище реликвий; состоит из пьедестала, бутылеобразного дарохранилища и шпиля.

Судо́к — 1) небольшая чашка, миска с ручками, употребляемая для подливок, соусов; 2) столовый прибор с небольшими сосудами для уксуса, перца, горчицы и т. д.; 3) приспособления для переноски кушаний в виде нескольких кастрюлек, поставленных одна на другую и скрепленных ручкой.

Сулия́ — большая плоская или круглая бутылка с длинной шейкой, один из наиболее распространенных видов украинского стекла XVIII — первой пол. XIX вв.

Сумэ́ (монг.) — ламаистский храм в Монголии, выполненный в традициях китайского зодчества.

Сунду́к (тюрк.) — средневековое изделие мебели, выполненное из досок плотницким способом, первоначально с резным геометрическим орнаментом. Позднее, до замены его шкафом, использовался во всех стилях, причем не только по своему прямому назначению (хранение вещей), но и для сидения, как скамья.

Сунду́к украи́нский, "скрыня" — вид мебели, который

Субурга́н (монг.) — у монгольській архітектурі — меморіальна споруда, гробниця лам (монахів), сховище реліквій; складається з п'єдесталу, бутлеподібного даросховища і шпиля.

Судо́к — 1) невелика чашка, миска з ручками, що використовується для підлив, соусів; 2) столовий прилад із невеликими посудинами для оцту, перцю, гірчиці та ін.; 3) пристосування для перенесення їжі у вигляді невеликих каструль, поставлених одна на одну й скріплених ручкою.

Сулі́я — велика плеската або кругла пляшка з довгою шийкою, один із найбільш розповсюджених видів в асортименті українських гут XVIII — першої пол. XIX ст.

Суме́ (монг.) — ламаїстський храм у Монголії, виконаний у традиціях китайської архітектури.

Скри́ня, сунду́к (тюрк.) — великий ящик із кришкою і замком для зберігання одягу й інших предметів, спочатку з різьбленим геометричним орнаментом. Пізніше, до заміни його шафою, використовувався в усіх стилях, причому не тільки за своїм прямим призначенням (зберігання речей), але і для сидіння, як лава.

Скри́ня украї́нська — вид меблів, що були неодмінною

был обязательной частью интерьера сельской хаты. Самой старой формой был “саркофаговый сундук”, имевший двускатную крышку, но наиболее распространенными стали сундуки с плоским верхом, на котором можно было сидеть и спать.

Суперматизм (лат.) — одно из направлений искусства авангарда, возникшее в середине 1910-х гг. С. воплощался в лишенных изобразительного начала сочетаниях простейших разноцветных и разновеликих геометрических фигур, образующих пронизанные внутренним движением уравновешенные асимметричные композиции.

Сусальное золото, серебро — тончайшие листки золота или серебра, выкованные вручную для позолотных работ — золочения.

Сутэнси (яп.) – искусство расстановки камней в японском саду.

“Сухая игла” — разновидность углубленной гравюры на металле, основанная на процарапывании штрихов иглой.

Сухая резьба — гуцульское название наиболее распространенного и старого способа украшения деревянных изделий плоской резьбой без инкрустации.

Сухой сад, сухой пейзаж — разновидность японского сада, в котором каскады, потоки и озера обозначаются особой композицией камней, песка, кустарников и деревьев.

частиною інтер’єру сільської хати. Найдавнішою формою, напевно, була “саркофагова скриня” з характерним двосхилим віком. Найбільш поширеними були скрині з плоским віком, на яких можна було сидіти й спати.

Суперматизм (лат.) — один із напрямів мистецтва авангарду, що виник на початку XX ст. С. втілювався на позбавлених образотворчих засад поєднаннях найпростіших кольорових і об’ємних геометричних фігур, що утворювали пронизані внутрішнім рухом урівноважені асиметричні композиції.

Сусальне золото, срібло — найтонші листи золота або срібла, викувані вручну для позолотних робіт — золочення.

Сутенсі (яп.)– мистецтво розставляння каміння в японському саду.

“Суха голка” — різновид поглибленої гравюри на металі, заснований на продряпуванні штрихів голкою.

Сухе різьблення — гуцульська назва найбільш поширеного й найдавнішого способу прикрашання дерев’яних виробів плоским різьбленням без інкрустації.

Сухий сад, сухий пейзаж — різновид японського саду, де каскади, потоки й озера визначаються особливою композицією каміння, піску, кущів і дерев.

Сфи́нкс (гр.) — в Древнем Египте — статуя, изображающая фантастическое существо (дух-хранитель, воплощение царской власти) с телом льва и головой человека или священного животного. У египтян С. были заимствованы греками.

Сфума́то (ит.) — прием в живописи, заключающийся в смягчении очертаний предметов, фигур, светотеневой моделировки в целом, позволяющий передать окутывающий предметы и фигуры воздух. Прием С. теоретически обоснован и применен Леонардо да Винчи.

Сы, фосы́ (кит.) — китайский буддийский храм.

Сырма́к (казах.) — узорчатый казахский ковер, сшитый из кусков войлока разных цветов.

Сюзанэ́ — в Таджикистане и Узбекистане — настенный ковер, вышитый шелком или мулине.

Сюрреали́зм (фр.) — авангардистское направление в художественной культуре XX в. Его сторонники призывали к раскрепощению подсознательных процессов человеческой психики, проповедовали иррационализм художественного творчества. Сюрреалисты нашли новые способы художественной передачи сложной действительности XX в. через сочетание реальных и фантастических образов.

Сфі́нкс (гр.) — у Стародавньому Єгипті — статуя, що зображує фантастичну істоту (дух-охоронець, втілення царської влади) з тулубом лева й головою людини або священної тварини. У єгиптян С. були запозичені греками.

Сфума́то (іт.) — прийом у живописі, пом'якшення обрисів постатей і предметів, що дає можливість передати навколишнє повітря. Прийом С. теоретично обґрунтував і застосував Леонардо да Вінчі.

Си, фоси́ (кит.)— китайський буддійський храм.

Сирма́к (казах.) — казахський килим із візерунками, зшитий зі шматків повсті різних кольорів.

Сюзане́ — у Таджикистані й Узбекистані — настінний килим, вишитий шовком або муліне.

Сюрреалі́зм (фр.) — напрям авангардизму у художній культурі XX ст., що заперечує роль розуму і досвіду в творчості. Його прихильники закликали до розкріпачення підсвідомих процесів людської психіки, проповідували ірраціоналізм художньої творчості. Сюрреалісти знайшли нові способи художньої передачі складної дійсності XX ст. через поєднання реальних і фантастичних образів.

Т

Таберна́кль (нем.) — 1) в католических храмах — сооружение для хранения предметов религиозного поклонения, богато украшенное резьбой, скульптурными изображениями; 2) в готических храмах — башнеобразная открытая пристройка или архитектурно оформленная ниша для размещения статуй.

Табле́тка (фр.) — распространенное с начала XX в. название иконы, написанной с двух сторон холста, покрытого слоями левкаса. В обиходе русской иконописи их было принято называть иконами на "холстяных цках" ("цка" — сокращение от "доска") или "праздниками и святыми на полотенцах" — в зависимости от типа изображения.

Табли́ний (лат.) — в римских домах — примыкавшая к атрию средняя комната, служившая вначале спальней, а позднее — столовой.

Табуре́т (нем.), **табуре́тка** — род скамейки с квадратным или круглым жестким сиденьем без спинки.

Таве́рна (ит.) — кабачок, трактир в Италии.

Тай (кит.) — многоэтажные башни около дворцов, служившие наблюдательными вышками в Древнем Китае. Впоследствии — деревянная башня на высоком цоколе.

Таберна́кль (нім.) — 1) у католицьких храмах — споруда для зберігання предметів релігійного поклоніння, пишно прикрашена різьбленням, скульптурними зображеннями; 2) у готичних храмах — баштоподібна відкрита прибудова або архітектурно оформлена ніша для розміщення статуй.

Табле́тка (фр.) — поширена з початку XX ст. назва ікони, написаної з двох боків полотна, покритого шарами левкасу. В побуті російського іконопису їх було прийнято називати іконами на "полотняних шках" ("шка" — скорочення від "дошка") або "святами й святими на рушниках" — у залежності від типу зображення.

Таблі́ній (лат.) — у римських будинках середня кімната, що примикала до атрію і служила спочатку покоєм, а пізніше — їдальнею.

Табуре́т (нім.), **табуре́тка** — стілець без спинки з квадратним або круглим твердим сидінням.

Таве́рна (іт.) — шинок, корчма в Італії.

Тай (кит.) — багатоповерхові башти біля палаців, що служили спостережними вежами в Стародавньому Китаї. Згодом — дерев'яна башта на високому цоколі.

Такаю́ка (яп.) — древнеяпонское жилище с высоко поднятым над землей помещением.

Та́лус (лат.) — утолщение крепостной стены, башни книзу.

Та́мбур (фр.) — 1) барабан купола; 2) пристройка у двери в виде сеней для защиты от холода, ветра.

Та́нка (тибет.) – ламаистская икона, представляющая собой свиток.

Тара́сы — система деревянных крепостных стен (две параллельные стены соединялись врубленными в них поперек стенами, а образовавшиеся клети заполнялись землей и камнями).

Татэа́на (яп.) — древнеяпонское жилище из жердей, тростника, ветвей.

Тауши́рная рабо́та — вкладывание золота или серебра в железо или сталь.

Тахта́ (перс.) — широкий диван без спинки, зачастую накрытый ковром, декоративной тканью.

Таши́зм (фр.) — разновидность абстрактного экспрессионизма, живопись пятнами, мазками, которые выражают бессознательную активность художника.

Тверска́я шко́ла — одна из местных школ в древнерусской живописи, сложившаяся в Твери в XIII в. Для икон и миниатюр Т. ш. характерны суровая выразительность образов, напряженность и экспрессия цветовых отношений, подчеркнутая линеарность письма.

Такаю́ка (яп.) — старояпонське житло з високо піднятим над землею приміщенням.

Та́лус (лат.) — потовщення фортечної стіни, башти донизу.

Та́мбур (фр.) — 1) барабан купола; 2) прибудова біля дверей у вигляді сіней для захисту від холоду, вітру.

Та́нка (тібет.) — ламаїстська ікона, що являє собою сувій.

Тара́си — система дерев'яних фортечних стін (дві паралельні стіни з'єднувалися врубленими в них поперек стінами, а утворені кліті заповнювалися землею та камінням).

Татеа́на (яп.) — старояпонське житло з жердин, гілок, очерету.

Тауши́рна робо́та — вкладання золота або срібла в залізо або сталь.

Тахта́ (перс.) – широкий диван без спинки, часто вкритий килимом, декоративною тканиною тощо.

Таши́зм (фр.) — різновид абстрактного експресіонізму, живопис плямами, мазками, що передають підсвідому активність художника.

Тверська́ шко́ла — одна із місцевих шкіл у давньоруському живописі, що склалася у Твері в XIII ст. Для ікон і мініатюр Т. ш. характерні сувора виразність образів, напруженість і експресія кольорових відношень, підкреслена лінеарність письма.

Творёное зо́лото, серебро́ — перетертые в тонкий порошок листовое золото, серебро с камедью, используемое в качестве связующего при исполнении золотопробельного письма в иконописи.

Твóрене зóлото, срíбло — перетерте в тонкий порошок листове золото, срібло з камеддю, що використовується в якості сполучного при виконанні золотопробільного письма в іконописі.

Теа́тр (гр.) — тип архитектурной постройки, предназначенный для театральных представлений. Современный тип театра сложился в основных чертах в Италии в XVII в.

Теа́тр (гр.) — тип архітектурної споруди, де відбувається вистава. Сучасний тип театру склався в загальних рисах у Італії в XVII ст.

Театра́льно-декорацио́нное иску́сство — искусство создания зрительного образа спектакля посредством декораций, костюмов, освещения, постановочной техники.

Театра́льно-декораці́йне мисте́цтво — мистецтво оформлення сцени, спектаклю за допомогою декорацій, костюмів, освітлення.

Тебри́зская шко́ла — одна из средневосточных школ миниатюрной живописи, развивавшаяся в Тебризе (Иран). Для миниатюр Т. ш., характерны крупные фигуры с жестко очерченным контуром, монголовидный тип персонажей, введение китайских мотивов, гармоническое единство изобразительного и декоративного начал, мажорное звучание и изысканный ритм цветового строя.

Тебри́зька шко́ла — одна з середньосхідних шкіл мініатюрного живопису, що розвивалася в Тебризі (Іран). Для мініатюр Т. ш. характерні великі фігури з жорстко окресленим контуром, монголоподібний тип персонажів, введення китайських мотивів, гармонійна єдність образотворчого й декоративного начал, мажорне звучання і вишуканий ритм кольорової гами.

Текеме́т — войлочный ковер с вваленным расплывчатым узором голубого, золотисто-желтого, красного и натуральных цветов шерсти. Т. особенно характерен для убранства казахского жилища.

Текеме́т — повстяний килим із вваленим розпливчастим візерунком блакитного, золотаво-жовтого, червоного й природних кольорів вовни. Т. особливо характерний для убрання казахського житла.

Тексти́ль (лат.) — общее название изделий из натуральных и

Тексти́ль (лат.) — загальна назва виробів із натуральних і

искусственных волокон, также пряжи и волокон.

Текстýра древеси́ны — рисунок поверхности строганой древесины, который зависит от породы дерева и направления разреза древесины. Наличие красивой текстуры имеет большое значение для изготовления мебели, художественных изделий.

Тектóника, архитектóника (гр.) — художественное выражение структурных закономерностей, присущих конструкции здания, а также композиции круглой скульптуры и объемных произведений декоративного искусства. Т. выявляется во взаимосвязи и взаиморасположении несущих и несомых частей, в ритмическим строе форм, делающем наглядными статические усилия конструкции.

Тéмпера (ит.) — живопись красками, связующим веществом в которых являются эмульсии из воды и яичного желтка, а также из разведенного на воде растительного или животного клея, смешанного с маслом, лаком. Цвет и тон произведений, написанных Т., проявляют несравненно большую стойкость к внешним воздействиям и дольше сохраняют первоначальную свежесть по сравнению с масляной живописью.

хімічних волокон, також пряжі й волокна.

Текстýра деревини́ — природний малюнок на поверхні (в перерізі) деревини, утворюваний її річними шарами, серцевинними променями тощо, який залежить від породи дерева й напрямку розрізу деревини. Гарна текстура має велике значення для виготовлення меблів, художніх виробів.

Тектóніка, архітектóніка (гр.) — художнє вираження конструктивної структури споруди, композиції круглої скульптури й об'ємних творів декоративного мистецтва. Т. виявляється у взаємозв'язку й взаємозумовленості елементів цілого в ритмічному ладі форм, що робить наочними статичні зусилля конструкції.

Тéмпера (іт.) — фарби для живопису, виготовлені на яєчному жовтку або на суміші клейового розчину з олією. Колір і тон творів, написаних темперою, виявляють незрівнянно велику стійкість до зовнішніх впливів і довше зберігають первинну свіжість, ніж олійний живопис.

Тепида́рий (лат.) — теплая баня в римских термах, наряду с которой существовали холодная и горячая бани.

Те́рем — жилые помещения в богатых строениях Древней Руси, располагавшиеся верхним ярусом в хоромах, палатах или в виде башни.

Те́рмы (лат.) — общественные бани в Древнем Риме, являвшиеся также общественными и спортивными сооружениями. Т. включали бассейны с холодной водой (фригидарий), теплой водой (тепидарий), горячей водой (кальдарий), а также вестибюль, раздевальни, парильни, залы для занятий спортом, собраний, располагавшиеся симметрично по сторонам главного зала.

Те́рница, те́рлица — инструмент для ручной обработки текстильного волокна из конопли и льна путем трепания и трения; применяется в украинском народном прядении.

Террако́та (ит.) — керамические неглазурованные изделия, имеющие художественное и утилитарное значение. В современной скульптуре Т. часто используется для пластики малых форм.

Терра́риум (лат.) — помещение для содержания пресмыкающихся и земноводных.

Терра́са (фр.) — архитектурно оформленная открытая или полуоткрытая площадка, примыкающая к зданию.

Тепіда́рій (лат.) — тепла лазня в римських термах, поряд із якою існували холодна і гаряча лазні.

Те́рем — у Київській Русі — високий боярський або князівський будинок у вигляді вежі.

Те́рми (лат.) — давньоримські громадські лазні, до складу яких входили спортивний зал, зал для зборів, приміщення для відпочинку тощо. Т. містили басейни з холодною водою (фригідарій), теплою водою (тепідарій), гарячою водою (кальдарій), а також вестибюль, роздягальні, спортивні зали, що розміщувалися симетрично до головного залу.

Те́рниця, те́рлиця — знаряддя для ручної обробки текстильного волокна з конопель і льону шляхом тіпання й тертя. Використовувалася в українському народному прядінні.

Терако́та (іт.) — випалені неполив'яні гончарні вироби, що мають художнє й утилітарне значення. В сучасній скульптурі Т. часто використовується для пластики малих форм.

Тера́ріум (лат.) — приміщення для утримання різних наземних хребетних тварин.

Тера́са (фр.) — архітектурно оформлений відкритий або напіввідкритий майданчик, що межує з будівлею.

Тетрако́нх (гр.) — в раннехристианском и средневековом зодчестве — тип центрического храма с 4-лепестковым планом, особенно распространенный на территории Армении и Грузии.

Те́хника наро́дного тка́чества — процесс изготовления художественных тканей ручным способом.

Технопо́лис (гр.) — в современных условиях — город, который специализируется на научно-технической или проектно-конструкторской деятельности при поддержке всей необходимой городской системы.

Ти́ги (яп.) — в древнеяпонской архитектуре — выступающие над коньком по торцам здания концы стропил, образующих двухскатную кровлю.

Тим — крытый рынок в Средней Азии эпохи средневековья.

Тимпа́н (гр.) — треугольное поле фронтона; углубленная часть стены полуциркульного, треугольного или стрельчатого очертания над окном или дверью. В Т. часто помещается скульптура, живописные изображения, гербы.

Тиндэ́ (рум.) — передняя в трансильванском жилище.

Тир (фр.) — специально оборудованное закрытое или полузакрытое помещение для стрельбы в цель.

Тисне́ние — техника художественной обработки кожи, листового металла, бархата, картона для получения на их поверхности

Тетрако́нх (гр.) — в ранньохристиянській і середньовічній архітектурі — тип центричного храму з 4-пелюстковим планом, особливо поширений на території Вірменії та Грузії.

Те́хніка наро́дного тка́цтва — процес виготовлення художніх тканин ручним способом.

Технопо́ліс (гр.) — у сучасних умовах — місто, що спеціалізується на науково-технічній або проектно-конструкторській діяльності при підтримці всієї необхідної міської системи.

Ти́гі (яп.) — у давньояпонській архітектурі — кінці кроків, що виступають над коньком по торцях будівлі й утворюють двосхилу покрівлю.

Тим — критий ринок у Середній Азії епохи середньовіччя.

Тимпа́н (гр.) — трикутне поле фронтону; поглиблена частина стіни напівциркульного, трикутного або стрільчастого контуру над вікном або дверми. В Т. часто вміщується скульптура, живописні зображення, герби.

Тинде́ (рум.) — передпокій у трансильванському помешканні.

Тир (фр.) — спеціально обладнане закрите або напівзакрите приміщення для стрільби в ціль.

Ти́снення — техніка художньої обробки шкіри, листового металу, оксамиту, картону для отримання на їх поверхні рельєфних

рельефных изображений путем выдавливания.

Ти́тул (лат.) — в книжной графике и полиграфии – страница книги, которая содержит подробные заголовочные данные в целом.

Тка́ни худо́жественные — ткацкие изделия, выполненные на ручном или механическом станках, отличающиеся художественностью орнаментации, красотой расцветки, высоким мастерством выработки.

Тобо́льская резна́я кость — русский народный художественный промысел, возникший в Тобольске во второй половине XIX в. Традиционные изделия — миниатюрная скульптура, преимущественно из мамонтовой кости; тема — жизнь народов Севера.

Ток, чорсу́ (тюрк.) — торговый пассаж в Средней Азии средних веков.

Токоно́ма (яп.) — ниша в японском доме для чайной церемонии, расположенная напротив входа. Украшается свитком живописи, композициями из цветов.

Тон (гр.) — 1) исходный простейший элемент светотени в самой натуре и в художественном произведении; 2) элемент, свойства цветового оттенка детали изображения, натуры; 3) общий светотеневой строй произведения или мотива, определяемый регистром светотени; 4) общий цветовой строй произведения.

зображень шляхом видавлювання.

Ти́тул (лат.) — у книжковій графіці й поліграфії — сторінка книги, що містить основні вихідні дані книги.

Ткани́ни худо́жні — ткацькі вироби, виготовлені на ручному або механічному верстатах, що відрізняються художньою орнаментацією, гарним забарвленням, високою майстерністю виготовлення.

Тобо́льська рі́зьблена кі́стка — російський народний художній промисел, що виник у Тобольську в другій половині XIX ст. Традиційні вироби — мініатюрна скульптура, переважно з мамонтової кістки; тема — життя народів Півночі.

Ток, чорсу́ (тюрк.) — торговий пасаж у Середній Азії середньовіччя.

Токоно́ма (яп.) — ніша в японському будинку для чайної церемонії, що розташована напроти входу. Прикрашається згортками живопису, композиціями із квітів.

Тон (гр.) — 1) вихідний найпростіший елемент світлотіні в самій натурі і в художньому творі; 2) інтенсивність кольору світлотіні певної деталі малюнка або картини; 3) загальний світлотіньовий лад твору або мотиву, що визначається регістром світлотіні; 4) загальний кольоровий лад художнього твору.

То́ндо (ит.) — станковое живописное произведение круглой формы, а также скульптурный рельеф круглой формы. Чаще всего Т. называют изображения мадонны с младенцем, круглые по композиции и характерные для итальянского искусства флорентийской школы XV–XVI вв.

Тониро́вка — обработка скульптуры из металла с помощью различных химических веществ, способствующая более полному и четкому выявлению пластических форм.

Тора́на (санскр.) — ворота, ведущие через ограду к ступе (буддийскому реликварию).

Торго́вые ряды́ — протяженная постройка с аркадами или колонными галереями для торговли.

Торе́втика (гр.) — искусство рельефной обработки художественных изделий из металла.

Торжо́кское золото́е шитье́ — вид русской вышивки, народный художественный промысел, получивший развитие в Торжке с XVIII в. Вышивка осуществляется золотыми и серебряными нитями по сафьяну, бархату, сукну; наиболее характерен растительный орнамент с мотивами ветки розы.

То́рии (яп.) — священные ворота в Японии, символ синтоистского святилища, указывающий на вход к священным местам.

То́роки, то́роцы, слу́хи — в иконописи — лента, как античная

То́ндо (іт.) — в епоху Відродження станковий живописний твір круглої форми, а також скульптурний рельєф у вигляді кола. Частіше Т. називають зображення мадонни з немовлям, круглі за композицією й характерні для італійського мистецтва флорентійської школи XV–XVI ст.

Тонува́ння — обробка скульптури з металу за допомогою різних хімічних речовин, що сприяють більш повному й чіткому виявленню пластичних форм.

Тора́на (санскр.) — ворота, що ведуть через огорожу до ступи (буддійського релікварію).

Торго́ві ряди́ — довга споруда з аркадами або колонними галереями для торгівлі.

Торе́втика (гр.) — мистецтво рельєфної обробки художніх виробів із металу.

Торжо́цьке золоте́ шитво́ — вид російського гаптування, народний художній промисел, що отримав розвиток у Торжку з XVIII ст. Гаптування виконується золотими або срібними нитками по сап'яну, оксамиту, сукну. Найбільш характерний рослинний орнамент із мотивами гілки троянди.

То́рії (яп.) — священні ворота в Японії, символ синтоїстського святилища, що вказує на вхід до священних місць.

То́роки, то́роци, слу́хи — в іконописі — стрічка, як антична

диадема, проходящая над челом и развевающаяся у висков. По религиозным понятиям, через Т. ангелы получают повеления от Бога.

Торс (ит.) — скульптурное изображение туловища человека.

Торше́р (фр.) — светильник типа канделябра, устанавливаемый на полу или на высокой подставке.

Toска́нский о́рдер — упрощенный вариант дорического ордера, имеющий колонну с базой, но без желобков-каннелюр, и гладкий фриз.

"Тота́льный диза́йн" — концепция "всеохватывающего проектирования", разработанная в 1927 г. инженером Р. Б. Фуллером: инженерный подход к созданию целостной среды, приоритет технико-функциональных ценностей при формообразовании сооружения.

Траве́я (фр.) — в романской и готической архитектуре — прямоугольная в плане пространственная ячейка нефа, ограниченная по углам 4 устоями, несущими сомкнутый или крестовый свод.

Травле́ние — в углубленной гравюре и художественной литографии — обработка металлической пластины и литографского камня химическими средствами с целью получения на отпечатке задуманного произведения графики.

Тра́вщик — термин русских иконописцев. Мастер по писанию орнаментов (трав).

діадема, що проходить над чолом і розвівається біля скронь. За релігійними поняттями, через Т. ангели отримують накази від Бога.

Торс (іт.) — скульптурне зображення тулуба людини.

Торше́р (фр.) — світильник на високій підставці, що стоїть на підлозі.

Toска́нський о́рдер — спрощений варіант доричного ордера. Від доричного ордера відрізняється гладеньким стовбуром колони (без канелюрів) і наявністю бази.

"Тота́льний диза́йн" — концепція "всеосяжного проектування", розроблена 1927 року інженером Р. Б. Фуллером: інженерний підхід до творення цілісного середовища, пріоритет техніко-функціональних цінностей при формуванні споруди.

Траве́я (фр.) — у романській і готичній архітектурі — прямокутна в плані просторова комірка нефа, обмежена по кутах 4 устоями, що несуть зімкнене або хрестове склепіння.

Тра́влення — у поглибленій гравюрі й художній літографії — обробка металевої пластини та літографського каменя хімічними речовинами з метою одержання на відбитку задуманого твору графіки.

Тра́вщик — термін російських іконописців. Майстер написання орнаментів (трав).

Тракт (лат.) — улучшенная грунтовая дорога в России XVII–XIX вв., оборудованная верстовыми столбами, с постоялыми дворами, почтовыми станциями; дорога обеспечивала перевозку пассажиров, грузов и почты.

Тракт (лат.) — велика проїзна дорога, шлях у Росії XVII–XIX ст., обладнана верстовими стовпами, із заїжджими дворами, поштовими станціями.

Тракти́р — небольшой постоялый двор с гостиницей и харчевней. В XIX в. в России — ресторан низшего разряда, закусочная с продажей спиртных напитков. В Украине и Белоруссии такое заведение называлось корчмой.

Тракти́р (рос.) — невеликий заїжджий двір із готелем і харчевнею. В XIX ст. у Росії — ресторан нижчого розряду, закусочна, де продавалися спиртні напої. В Україні й Білорусі такий заклад називався корчмою.

Трансаванга́рд (лат.) — одно из влиятельных направлений изобразительного искусства постмодернизма 1980-х гг., ориентировавшееся на ценности "нового консерватизма". Основные принципы Т.: возрождение фигуративности и фактографического жизнеподобия, натурализм, увлечение ретромотивами. Все это причудливо сочеталось с авангардистскими приемами 1960-х гг.: минималь- и ленд-артом, коллажами и ассамбляжами, концептуализмом, видеоартом и гиперреализмом.

Трансаванга́рд (лат.) — один із найвпливовіших напрямів в образотворчому мистецтві постмодернізму 1980-х рр., що орієнтувався на цінності "нового консерватизму". Основні принципи Т.: відродження фігуративності та фактографічної життєподібності, натуралізм, захоплення ретромотивами. Все це вигадливо поєднувалося з авангардистськими прийомами 1960-х років: мінімаль- і ленд-арту, колажів і асамбляжів, концептуалізму, відеоарту й гіперреалізму.

Трансе́пт (лат.) — в европейской церковной архитектуре — поперечный неф или несколько нефов в базиликальных и крестообразных в плане зданиях.

Трансе́пт (лат.) — у європейській церковній архітектурі — поперечний неф або декілька нефів, що перетинають під прямим кутом головні нефи у хрестоподібних будівлях.

Тра́пезная (гр.) — 1) в христианских монастырях — специальное здание с залом для

Тра́пезна (гр.) — 1) у християнських монастирях — спеціальна будівля із залом для

совместных трапез, церковью и подсобными помещениями; 2) просторная невысокая пристройка с западной стороны христианского храма для богослужения в зимнее время и для общественных нужд прихожан.

спільних трапез, церквою й підсобними приміщеннями; 2) простора невисока прибудова із західного боку християнського храму для богослужіння взимку і для громадських потреб парафіян.

Трек (англ.) — спортивное сооружение, состоящее из основной дорожки с деревянным, бетонным, асфальтовым покрытием, для тренировок и соревнований по вело- и мотоспорту и мест для зрителей. То же, что велодром, мотодром.

Трек (англ.) — спортивна споруда з доріжкою спеціальної будови (з дерев'яним, бетонним, асфальтовим покриттям) для велосипедних, іноді мотоциклетних перегонів. Те ж саме, що велодром, мотодром.

Трелья́ж (фр.) — 1) легкая деревянная решетка, применяемая в качестве каркаса для вьющейся зелени; 2) трехстворчатое зеркало.

Трелья́ж (фр.) — 1) легкі дерев'яні ґрати, що застосовуються як каркас для рослин, що в'ються; 2) дзеркало, що складається з трьох стулок.

Трено́жник — бронзовая подставка на трех ножках, чаще всего складная, на которую в античные времена ставилась жертвенная утварь.

Трині́жок — бронзова підставка на трьох ніжках, на яку в античні часи ставилося жертовне начиння.

Тречéнто (ит.) — термин, обозначающий итальянскую культуру XIV в.

Тречéнто (іт.) — термін, що вказує на італійську культуру XIV ст.

Тригли́ф (гр.) — в древнегреческой архитектуре — прямоугольная, несколько вытянутая по вертикали плита с небольшими желобками. Чередуясь с плитами-метопами, Т. образуют фриз в дорическом ордере.

Тригли́ф (гр.) — у давньогрецькій архітектурі — прямокутна вертикальна кам'яна плита з трьома поздовжніми врізами, яка, чергуючись із метопами, створює фриз доричного ордера.

Трики́рий (лат.) — три свечи в одном подсвечнике, применяемые в церковном богослужении.

Трики́рій (лат.) — три свічки в одному свічнику, що застосовуються в церковному богослужінні.

Трикли́ний (лат.) — в древнеримской архитектуре — помещение

Трикліні́й (лат.) — у давньоримській архітектурі — приміщення

для трапез. Т. называется также ложи, которые в Древнем Риме устанавливались вокруг обеденного стола, образуя форму подковы.

Три́птих (гр.) — произведение изобразительного искусства, состоящее из трех частей, объединенных общей художественной идеей, темой или сюжетом, и образующее единое целое.

Триумфа́льная а́рка (лат.) — римское архитектурное сооружение, устанавливалось на дорогах, площадях. Т. а. имела один или три проезда, аттик, на котором в колеснице изображался тот, в честь которого была установлена Т. а. По образцу античных Т. а. возводились и в позднее время.

Триумфа́льная коло́нна (лат.) — памятник в виде колонны архитектурного ордера, установленный в честь какого-либо выдающегося события.

Трифо́рий (лат.) — 1) трехчастный арочный проем с трехлопастным завершением; 2) аркада во втором ярусе центрального нефа романских и готических базиликальных храмов, состоящая из ряда Т.; 3) узкая галерея, расположенная за аркадой или парапетом над сводами и под скатом крыши боковых нефов, а иногда — в обходе хора готического храма.

Тро́мпы (фр.) – треугольная нишеобразная сводчатая конструкция

для трапез. Т. називаються також ложі, що встановлювалися в Стародавньому Римі навколо обіднього стола, утворюючи форму підкови.

Три́птих (гр.) — твір образотворчого мистецтва, що складається з трьох самостійних, але ідейно або сюжетно пов'язаних частин, об'єднаних спільною темою.

Тріумфа́льна а́рка (лат.) — римська архітектурна споруда, що ставилася на дорогах, майданах тощо. Т. а. — монумент з одним або трьома арковими проїздами з атиком, на якому в колісниці зображався той, на честь кого була встановлена Т. а. За античним зразком вони зводилися й пізніше.

Тріумфа́льна коло́на (лат.) — пам'ятник у вигляді колони архітектурного ордера, встановлений на честь якої-небудь визначної події.

Трифо́рій (лат.) — 1) трьохчастинний арковий отвір із трьохлопатовим завершенням; 2) аркада в другому ярусі центрального нефа романських і готичних базилікальних храмів, що складається з ряду Т.; 3) вузька галерея, розташована за аркадою або парапетом над склепіннями й під схилом даху бокових нефів, а іноді — в обході хору готичного храму.

Тро́мпи (фр.) — трикутна нішеподібна склепінчаста конструкція у

в форме части конуса, половины или четверти сферического купола. Т. служат для перехода от нижней, квадратной в плане части здания к верхней, круглой или многоугольной в плане.

Тротуа́р (фр.) — специальная дорожка для пешеходов по краям улицы.

Трофе́й (фр.) — декоративно сгруппированное оружие как символ победы; используется для декоративного оформления триумфальных арок и других архитектурных сооружений, а также в мебели.

Троя́нка — стальное зубило с разделенным на три части острием. Употребляется скульпторами для обработки мрамора и мягких пород камня.

Трущо́ба — 1) грязное и тесное, ветхое жилье; 2) тесно застроенная, неблагоустроенная часть города, обычно на окраинах.

Трюмо́ (фр.) — 1) в архитектуре — простенок между окнами с орнаментальным украшением; 2) высокое зеркало на специальной подставке, помещаемое в простенке между окнами.

Ту́мулус — древняя каменная гробница в странах Ближнего Востока.

Тунне́ль, тонне́ль (англ.) — проезд, проход, проложенный под землей или прорубленный в горе.

Тус кии́з — узорчатый войлочный ковер, украшенный аппликацией из красного и черного

формі частини конуса, половини або чверті сферичного купола. Т. служать для переходу від нижньої, квадратної в плані частини будівлі, до верхньої, круглої або багатокутної в плані.

Тротуа́р (фр.) — пішохідна доріжка по боках вулиці вздовж будинків.

Трофе́й (фр.) — орнаментальна прикраса у вигляді зброї як символ перемоги; використовується для декоративного оформлення тріумфальних арок та інших архітектурних споруд, а також меблів.

Троя́нка — сталеве зубило з розділеним на три частини вістрям. Використовується скульпторами для обробки мармуру й м'яких порід каміння.

Не́трі, не́трища — 1) брудне і тісне, старе житло; 2) тісно забудована, невпорядкована частина міста, найчастіше на околицях.

Трюмо́ (фр.) — 1) в архітектурі — простінок між вікнами з орнаментальною прикрасою; 2) високе дзеркало на спеціальній підставці, що вміщували в простінок.

Ту́мулус — стародавня кам'яна гробниця в країнах Близького Сходу.

Туне́ль (англ.) — споруда у формі наскрізного проїзду, проходу під землею або в горах.

Тус кі́їз — повстяний килим із візерунками, прикрашений аплікацією з червоного й чорного

сукна, часто сочетающейся с вышивкой; настенное убранство казахского жилища.

Тхат — название ступы в Лаосе и Таиланде.

Тюмóн (яп.) — средние ворота японского буддийского храмового комплекса, представляющие собой часть окружной галереи, снабженную опорными столбами и балюстрадой в виде буддийского знака.

Тюрбэ́, дюрбэ́ (араб.) — мусульманская усыпальница в странах Ближнего и Среднего Востока.

Тя́бла — древнерусское название горизонтальных брусьев, на которых располагаются иконы в иконостасе.

Тя́бловый иконоста́с — простейшее устройство иконостаса: ряды икон установлены на брусья, тесаные бревна с продолговатыми пазами-желобами, в которых стоят иконы.

Тя́га — горизонтальный или вертикальный профилированный поясок, выступ, членящий стены здания или обрамляющий панно и потолки. Как правило, состоит из нескольких обломов.

Тяси́цу (яп.) — павильон для японской чайной церемонии.

сукна, що часто поєднується з вишивкою; настінне оздоблення казахського житла.

Тхат — назва ступи в Лаосі й Таїланді.

Тюмóн (яп.) — середні ворота японського буддійського храмового комплексу, що становлять собою частину окружної галереї, що обладнана опорними стовпами й балюстрадою у вигляді буддійського знака.

Тюрбé, дюрбé (араб.) — мусульманська усипальниця в країнах Близького й Середнього Сходу.

Тя́бла — давньоруська назва горизонтальних брусів, на яких розташовуються ікони в іконостасі.

Тя́бловий іконоста́с — найпростіший іконостас: ряди ікон розміщують на брусах, тесаних колодах із довгастими пазами-жолобами, в яких стоять ікони.

Тя́га — горизонтальний або вертикальний профільований поясок, виступ, який розділяє стіни будівлі або обрамовує стелю й панно. Як правило, складається з декількох обломів.

Тяси́цу (яп.) — павільйон для японської чайної церемонії.

У

Увра́ж (фр.) — роскошное издание большого формата, обычно состоящее из гравюр.

Углублённая гравю́ра — один из основных видов гравюрной техники. В отличие от выпуклой гравюры, печатающим элементом здесь является не поверхность доски, а нанесенные на нее углубления и шероховатости. Краску набивают в эти углубления тампоном, удаляя затем с поверхности; печатают под сильным давлением, прокатывая по бумаге, наложенной на гравировальную доску, валики специального станка.

Углублённый релье́ф — редкая разновидность рельефа, сохраняющая плоскостность изображения.

У́голь — широко распространенный материал для рисования в виде тонких палочек, приготовленных обжиганием дерева определенных сортов, или же сформированных из специальной угольной массы. Рисунки древесным углем обладают бархатистым тоном и требуют обязательного закрепления.

Узо́р — рисунок, являющийся сочетанием линий, красок, теней.

Укиё (яп.) — направление в японской живописи и графике т. н. периода Эдо (1614–1868 гг.), отразившее демократические

Увра́ж (фр.) — розкішне видання великого формату з гравюрами.

Погли́блена гравю́ра — один із основних видів граверної техніки. На відміну від опуклої гравюри, друкуючим елементом тут є не поверхня дошки, а нанесені на неї заглибини й шершавості. Фарбу набивають у заглибини тампоном, після чого зчищають із поверхні. Друкують під сильним тиском, прокочуючи по паперу, накладеному на гравірувальну дошку, валики спеціального станка.

Погли́блений релье́ф — рідкісний різновид рельєфу, що зберігає площинність зображення.

Вугли́на — поширений матеріал для малювання у вигляді тонких паличок, виготовлених із випаленої деревини певного сорту, або ж сформованих із спеціальної вугільної маси. Малюнки деревним вугіллям мають оксамитний тон і вимагають обов'язкового закріплення.

Узо́р — малюнок, що становить певне поєднання ліній, фігур, кольорів та їх відтінків.

Укі́йо́ (яп.) — напрям у японському живописі та графіці періоду Едо (1614–1868 рр.), що відобразив демократичні тенденції в

тенденции в японском обществе. В живописи популярным становится изображение красавиц из "веселых кварталов"; точность внешней характеристики персонажей сочетается с чертами условной декоративности. Наиболее яркое выражение это направление получило в графике. Важнейшим жанром становится изображение актеров, создаются утонченные и в то же время конкретные образы красавиц.

Улу́с (тюрк.) — становище кочевников, а также название селения, аула.

Умбри́йская шко́ла — живописная школа Италии XIII — нач. XIV вв. с центром в Перудже. Для произведений этой школы характерны тонкий лиризм, плавность и музыкальность линейных ритмов, ощущение поэтической гармонии человека и природы, мягкость колористических решений.

Умиле́ние — русское название иконы с поясным изображением Богоматери с ласкающимся к ней Младенцем Христом, когда голова Богоматери обращена к Младенцу.

Ура́льский резной ка́мень — художественные изделия из уральских цветных камней, старинная отрасль русского декоративно-прикладного искусства.

Урбани́зм (лат.) — направление в градостроительстве XX в., представители которого утверждали

японському суспільстві. В живописі популярним стає зображення красунь із "веселих кварталів". Точність зовнішньої характеристики персонажів поєднується з рисами умовної декоративності. Найбільш яскраве відбиття цей напрям набув у графіці. Найважливішим жанром стає зображення акторів, створюються витончені й натомість конкретні образи красунь.

Улу́с (тюрк.) — стан кочівників, а також назва поселення, аулу.

Умбрі́йська шко́ла — живописна школа в Італії XIII — поч. XIV ст. із центром у Перуджі. Для творів цієї школи характерні тонкий ліризм, плавність і музичність лінійних ритмів, відчуття поетичної гармонії людини й природи, м'якість колористичних рішень.

Розчу́лення — російська назва ікони із зображенням до пояса Богоматері з Немовлям Христом, який горнеться до неї. Голова Богоматері повернута до Немовляти.

Ура́льське рі́зьблене камі́ння — художні вироби з уральського кольорового каміння, дуже давня галузь російського декоративно-ужиткового мистецтва.

Урбані́зм (лат.) — напрям у градобудуванні XX ст., представники якого утверджували

главенство городов в современной цивилизации и в связи с этим уделяли основное внимание проектированию максимально укрупненных градостроительных структур, рассчитанных на значительную концентрацию населения.

У́рна (лат.) — сосуд, обычно в виде вазы, для захоронения, хранения в колумбарии праха умерших, подвергнутых кремации (сожжению).

Уса́дьба — отдельный дом со всеми примыкающими строениями, угодьями.

Успе́ние Богома́тери — иконописный сюжет, посвященный завершению земной жизни Богоматери.

Ушни́ша (санскр.) — полукруглый выступ на голове изображений Будды, обозначающий чрезвычайную степень его знания и мудрости.

верховенство міст у сучасній цивілізації. У зв'язку з цим приділяли основну увагу проектуванню величезних містобудівних структур, розрахованих на значну концентрацію населення.

У́рна (лат.) — посудина, зазвичай у формі вази, для зберігання праху померлих після кремації (спалення).

Сади́ба — житловий будинок з усіма прилеглими будівлями та угіддями.

Успі́ння Богома́тері — іконописний сюжет, присвячений завершенню земного життя Божої Матері.

Ушні́ша (санскр.) — напівкруглий виступ на голові зображень Будди, що означає надзвичайну ступінь його знань і мудрості.

Ф

Файю́мские (фаю́мские) портре́ты — заупокойные живописные портреты в Древнем Египте I–III вв., найденные в оазисе Фаюм. Писались в технике восковой живописи на доске (реже — на холсте) и вставлялись в бинты мумии на месте лица.

Факси́миле (лат.) — в изобразительном искусстве — точное воспроизведение рисунка.

Факту́ра (лат.) — характер поверхности художественного произведения, ее обработки. В живописи — характер красочного слоя, в скульптуре и декоративно-прикладном искусстве — полированная, шероховатая поверхность и т. д. Эффекты Ф. являются одним из признаков, наиболее непосредственно выявляющих личный творческий почерк мастера. В архитектуре, строительстве Ф. — характер, особенности строения или обработки поверхности материала.

Фан (кит.) — тип квартала в китайском средневековом городе, огороженного стенами с воротами и расположенного между осевыми магистралями.

Фа́нза (кит.) — крестьянский дом в Китае, Корее.

Фарфо́р (тур.) — 1) минеральная масса, спекшаяся, непроницаемая для воды и газа, обычно белая, звонкая, просвечивающая

Файю́мські (фаю́мські) портре́ти — заупокійні живописні портрети в Стародавньому Єгипті I–III ст., знайдені в оазисі Фаюм. Писалися технікою воскового живопису на дошці (рідше — на полотні) і вставлялися в бинти мумії на місці обличчя.

Факси́міле (лат.) — в образотворчому мистецтві — точне відтворення малюнка.

Факту́ра (лат.) — характер поверхні мистецького твору, її обробки. В живописі — характер барвистого шару, в скульптурі і декоративно-ужитковому мистецтві — полірована, шорстка поверхня і т. п. Ефекти Ф. є однією з ознак, що найбільш безпосередньо виявляють особистий творчий почерк майстра. В архітектурі, будівництві Ф. — декоративні особливості поверхні будівельних матеріалів, що використовуються як засіб художньої виразності в композиції будівель і споруд.

Фан (кит.) — тип кварталу в китайському середньовічному місті, обгороджений стінами з воротами й розташований між осьовими магістралями.

Фа́нза (кит.) — селянський будинок у Китаї, Кореї.

Фа́рфо́р (тур.), **порцеля́на** — 1) мінеральна маса (переважно білого кольору), що після відповідної обробки просвічується,

в тонком слое, без пор, используется для изготовления тонкой посуды, изделий декоративного характера и т. п.; 2) изделия тонкой керамики.

Фас (фр.) — в изображении человека — фронтальное положение головы (или фигуры в целом), при котором модель видна спереди без перспективных сокращений.

Фаса́д (фр.) — наружная сторона здания, сооружения, что обычно выходит на улицу.

Фахве́рк (нем.) — тип конструкции, преимущественно малоэтажного здания. Представляет собой каркас, образованный системой горизонтальных и вертикальных элементов и раскосов из деревянного бруса с заполнением промежутков камнем, кирпичом и др. материалами. Ф. играет роль не только конструктивного, но и декоративного элемента. Широко распространен в Западной Европе.

Фая́нс (фр.) — плотные мелкопористые изделия тонкой керамики, покрытые глазурью.

Федо́скинская миниатю́ра — вид русской народной миниатюрной живописи на лаковых изделиях, главным образом из папье-маше. Отличается тонкостью рисунка, красочной декоративностью. Излюбленные сюжеты — катание на тройках, чаепитие, пляски, копии картин и портретов.

не пропускає воду й газ; використовується для виготовлення тонкого посуду, виробів декоративного характеру тощо; 2) вироби тонкої кераміки.

Фас (фр.) — лицьовий бік, вигляд спереду; в зображенні людини — фронтальне положення голови (або фігури в цілому), при якому модель видно спереду без перспективних скорочень.

Фаса́д (фр.) — зовнішній, лицьовий бік будівлі, споруди, що переважно виходить на вулицю.

Фахве́рк (нім.) — тип конструкції, переважно малоповерхового будинку — каркас, що утворений системою горизонтальних і вертикальних елементів і розкосин, з дерев'яного бруса із заповненням проміжків камінням, цеглою та іншими матеріалами. Ф. грає роль не тільки конструктивного, але й декоративного елемента. Широко поширений у Західній Європі.

Фая́нс (фр.) — вироби тонкої кераміки, покриті глазур'ю.

Федо́скінська мініатю́ра — вид російського народного мініатюрного живопису на лакових виробах, переважно з пап'є-маше. Відрізняється витонченістю малюнка, барвистою декоративністю. Улюблені сюжети — катання на тройках, чаювання, танці, копії картин і портретів.

Феретро́н (лат.) — переносной религиозный образ в украшенной раме на подставке, своего рода переносной алтарчик, используемый для религиозных процессий в католических храмах.

Фесто́н (фр.) — гирлянда из листьев, цветов и фруктов. На зданиях выполняется из камня, гипса, на мебели — из дерева.

Фиа́л (гр.) — в готической архитектуре — декоративное венчание пинаклей, контрфорсов, щипцов в виде пирамиды, крестоцвета и т. д.

Фиа́ла (гр.) — древнегреческий металлический, реже глиняный, сосуд для пиров и возлияний богам. Имел форму широкой плоской чаши с тонкими стенками, слегка загнутыми внутрь краями и полусферическим выступом на дне.

Фи́була (лат.) — металлическая застежка для одежды, одновременно — украшение.

Фигу́рный орна́мент — орнамент, элементы которого представляют собой декоративно трактованные формы живых существ — людей, животных, птиц, рыб.

Физ, кала́, ка́сба (араб.) — цитадель в арабском городе.

Филёнка (нем.) — 1) тонкая доска или фанера, вставленная в какую-либо рамку; 2) узкая цветная полоска между разными цветами окраски, обычно на стене.

Феретро́н (лат.) — переносний релігійний образ у прикрашеній рамі на підставці, своєрідний переносний вівтарик, що використовується для релігійних процесій у католицьких храмах.

Фесто́н (фр.) — гірлянда з листя, квітів і фруктів. На будівлях виконується з каміння, гіпсу, на меблях — із дерева.

Фіа́л (гр.) — у готичній архітектурі — декоративне увінчання пінаклів, контрфорсів, щипців у вигляді піраміди, хрестоцвіту тощо.

Фіа́ла (гр.) — давньогрецька металева, рідше глиняна посудина для бенкетів і культових потреб. Має форму широкої плоскої чаші з тонкими стінками, злегка заломленими всередину краями й напівсферичним виступом на дні.

Фі́була (лат.) — металева застібка для одягу, одночасно — прикраса.

Фігу́рний орна́мент — орнамент, елементи якого являють собою декоративно трактовані форми живих істот: людей, тварин, птахів, риб тощо.

Фіз, кала́, ка́сба (араб.) — цитадель у арабському місті.

Фільо́нка (нім.) — 1) тонка дошка або фанера, вставлена в будьяку рамку; 2) вузька кольорова смужка між різнокольоровим забарвленням, зазвичай на стіні.

Филигра́нь (ит.) — ювелирная техника, которая заключается в декорировании или изготовлении самих предметов из завитков тонкой золотой или серебряной проволоки, соединяемых паянием.

Фини́фть (гр.) — название эмали, употреблявшееся на Руси.

Фли́гель (нем.) — вспомогательная пристройка к жилому дому или отдельно стоящая второстепенная постройка, входящая в комплекс усадьбы и композиционно подчиненная ее главному сооружению.

Флоренти́йская моза́ика — мозаика из тонких мраморных пластин.

Флоренти́йская шко́ла — одна из ведущих художественных школ Италии эпохи Возрождения, реализовавшая свои принципы в архитектуре, живописи, скульптуре. Смелые поиски методов реалистического воссоздания окружающего мира тесно переплетались в творчестве представителей **Ф.** ш. с пристальным изучением естественных и точных наук. Архитекторы **Ф.** ш. создавали новые типы зданий, творчески перерабатывали античную ордерную систему. Живописцы и скульпторы стремились к математически точному построению пространства, к пластически ясному, анатомически правильному построению человеческой фигуры, тяготели к отточенности рисунка.

Філігра́нь (іт.) — ювелірна техніка, що полягає в декоруванні або виготовленні самих предметів із завитків тоненьких срібних чи золотих дротиків, з'єднаних паянням.

Фіні́фть (гр.) — назва емалі на Русі.

Флі́гель (нім.) — бокова прибудова до житлового будинку або невеликий окремий будинок, що входить у обійстя і підпорядкований композиційно головній будівлі.

Флоренті́йська моза́їка — мозаїка з тонких мармурових пластин.

Флоренті́йська шко́ла — одна з провідних художніх шкіл Італії епохи Відродження, що реалізувала свої принципи в архітектурі, живописі, скульптурі. Сміливі пошуки методів реалістичного відтворення оточуючого світу тісно переплiталися у творчості представників **Ф.** ш. із пильним вивченням природничих і точних наук. Архітектори **Ф.** ш. створювали нові будівлі, по-творчому переробляли античну ордерну систему. Живописці та архітектори прагнули до математично точної побудови простору, до пластично ясної, анатомічно правильної побудови людської фігури, тяжіли до відшліфованості малюнка.

Фля́га (нем.) — походная плоская бутыль из металла, керамики для ношения на поясе или через плечо.

Фляндрова́ние — в украинской народной керамике — способ декорирования посуды, при котором на тело посуды рожком наносят густую краску и, растягивая ее затупленным концом проволочной шпильки, создают неповторимый фляндрованный орнамент.

Фови́зм (фр.) — течение во французской живописи нач. XX в. Заключая в себе протест против художественных традиций XIX в., тяготеет к лапидарным образным формулам, колористическим контрастам и острым композиционным ритмам, поискам свежих импульсов в примитиве, средневековом и восточном искусстве.

Фойе́ (фр.) — помещение для отдыха зрителей в театре, кинотеатре, клубном здании.

Фолиа́нт (нем.) — 1) книга, обычно старинная, форматом в половину бумажного листа; 2) толстая книга большого формата.

Фо́лос, то́лос (гр.) — в древнегреческой архитектуре — круглое в плане сооружение.

Фона́рь (гр.) – 1) круглое или многогранное в плане сооружение с

Фля́га (нім.) — похідна плоска переважно металева посудина, яку носять на поясі, через плече тощо.

Фляндрува́ння — в українській народній кераміці — спосіб декорування посуду, при якому на тіло посудини ріжком або спринцівкою наносять різнокольорову фарбу, розтягаючи її інструментом у вигляді дерев'яної палички зі вставленою в один кінець дротинкою, зігнутою у вигляді гачка, створюють неповторний фляндрований орнамент.

Фові́зм (фр.) — течія французького живопису поч. XX ст. Містячи в собі протест проти художніх традицій XIX ст., тяжіє до лапідарних образних формул, колористичних контрастів і гострих композиційних ритмів, до пошуку свіжих імпульсів у примітиві, середньовічному й східному мистецтві.

Фойє́ (фр.) — приміщення для відпочинку глядачів у театрі, кінотеатрі, клубній будівлі.

Фолíа́нт (нім.) — 1) книга, звичайно старовинна, розміром у половину паперового аркуша; 2) товста книга великого формату.

Фо́лос, то́лос (гр.) — у давньогрецькій архітектурі — кругла в плані споруда.

Ліхта́р (гр.) — 1) кругла або багатогранна в плані споруда з

большими оконными проемами, венчающее купол или какое-либо другое перекрытие и служащее для их естественного освещения; 2) остекленный или имеющий ряд окон выступ в стене здания на высоту 1–2 или более этажей; то же, что эркер; 3) остекленная часть кровельного покрытия, предназначенная для верхнего освещения.

"Фонари́ мёртвых" — в средневековой Франции — кладбищенские башенки, в которых посто́янно поддерживали огонь. Служили символом неугасимой жизни умерших.

Фонта́н (ит.) — сооружение, служащее основанием или обрамлением для бьющих вверх или стекающих вниз струй воды.

Фоншо́р (рум.) — галерея с крышей на столбах, занимающая часть фасада трансильванского дома.

Форт (фр.) — отдельное долговременное укрепление в системе крепостных сооружений.

Фо́рум (лат.) — в Древнем Риме — площадь, рынок, ставшие местом для общенародных собраний, центром политической жизни.

Фотокера́мика (гр.) — способ декорирования керамических изделий нанесением изображений керамическими красками на изделие с помощью фотографических процессов.

великими віконними отворами, що увінчує купол або яке-небудь інше перекриття й служить для їх природного освітлення; 2) напівкруглий засклений виступ у зовнішній стіні будинку на висоті 1–2 або більше поверхів; те саме, що еркер; 3) засклена частина покрівлі, призначена для верхнього освітлення.

"Ліхтарі́ ме́ртвих" — у середньовічній Франції — башточки на кладовищі, в яких постійно підтримували вогонь. Були символом незгасного життя померлих.

Фонта́н (іт.) — споруда, що обрамлює струмінь води, який б'є вгору або стікає під тиском униз.

Фоншо́р (рум.) — галерея з дахом на стовпах, що займає частину фасаду трансильванського будинку.

Форт (фр.) — велике замкнуте тривале військове укріплення, що входить до складу фортеці.

Фо́рум (лат.) — у містах Стародавнього Риму — площа, де відбувалися народні збори, що стала центром політичного життя.

Фотокера́міка (гр.) — спосіб декорування керамічних виробів, нанесення зображення керамічними фарбами на виріб за допомогою фотографічних процесів.

Фре́ска (ит.) — 1) техника живописи красками по свежей, сырой, специально подготовленной штукатурке, которая при высыхании образует тончайшую прозрачную пленку, закрепляющую краски и делающую фреску долговечной; 2) произведение, выполненное в этой технике.

Фриволите́ (фр.) — техника украшения различных изделий и материалов плетеным орнаментом, в узком смысле — ручное плетение, плетение на коклюшках (палочках для плетения кружев) свободного рисунка, часто с использованием бисера или других материалов.

Фригида́рий (лат.) — бассейн для холодной воды в римских термах.

Фриз (фр.) — 1) в архитектурных ордерах — средняя горизонтальная часть антаблемента, между архитравом и карнизом. В дорическом ордере расчленяется на триглифы и метопы, в ионическом и коринфском ордерах заполняется сплошной лентой рельефа или оставляется пустым; 2) сплошная полоса декоративных, живописных, скульптурных и др. изображений, окаймляющая верх стен, поверхность пола помещения и т. д.

Триста́йл-классици́зм (англ.) — "классицизм свободного стиля" — одно из влиятельных направлений в постмодернистской

Фре́ска (іт.) — 1) техніка живопису фарбами (водяними або на вапняному молоці) по свіжій, вогкій штукатурці, що при висиханні утворює тонку прозору плівку, що закріплює фарби й робить фреску довговічною; 2) твір, виконаний цією технікою.

Фриволіте́ (фр.) — техніка оздоблення різних виробів і матеріалів мереживним орнаментом, у вузькому значенні — ручне мереживо, плетене на коклюшках (човниках) вільного рисунка, часто з використанням бісеру або інших матеріалів.

Фригіда́рій (лат.) — басейн для холодної води в римських термах.

Фриз (фр.) — 1) в архітектурних ордерах — середня горизонтальна частина антаблемента, що міститься між архітравом і карнизом. У доричному ордері розчленовується на тригліфи й метопи, в іонічному й коринфському ордерах заповнюється суцільною стрічкою рельєфу або залишається порожньою; 2) суцільна смуга декоративних, скульптурних та інших зображень, що обрамовують верхню частину стіни, підлогу приміщення тощо.

Триста́йл-класици́зм (англ.) — "класицизм вільного стилю" — один із найбільш впливових напрямів у постмодерністській

архитектуре 1970–80-х гг., свободно варьирующее классические мотивы. Прототипы архитектурной классики ломаются, выворачиваются, деформируются, доводятся до гротеска. Термин также употребляется в широком смысле: любое произведение использующее в планах, фасадах, фрагментах классические формы, относят к Ф.-к. Этот стиль стремится не столько возродить язык классики, как напомнить его в сочетании с модернизмом XX в.

Фронта́льность (лат.) — изображение объекта прямо обращенным к зрителю.

Фронтиспи́с (лат.) — в книжной графике и полиграфии — рисунок, портрет в начале книги, рядом с титульной страницей или на верхней части страницы перед текстом.

Фронто́н (фр.) — завершение фасада здания, портика, колоннады, ограниченное двумя скатами по бокам и карнизом у основания.

Фря́жское письмо́ (фряжским на Руси XV–XVII вв. называли все западноевропейское, особенно итальянское) — тип иконописи, отличающийся от традиционного большей внешней правдивостью в передаче материального мира средствами живописи. В России утверждается со второй половины XVII в.

архітектурі 1970–1980-х років, що довільно варіює класичні мотиви. Прототипи архітектурної класики ламаються і вивертаються, деформуються і колажуються, доводяться до гротеску. Термін "фристайл-класицизм" використовується в широкому розумінні: будь-який твір, що використовує в планах, фасадах, фрагментах або деталях класичні форми. Цей стиль намагається не так відродити класицизм, як нагадати про нього у зв'язку з модернізмом XX ст.

Фронта́льність (лат.) — зображення об'єкта лицьовим боком, прямо зверненим до глядача.

Фронтиспі́с (лат.) — у книжковій графіці та поліграфії малюнок або портрет на початку книги, поруч із титульною сторінкою або на верхній частині сторінки перед текстом.

Фронто́н (фр.) — завершення фасаду будинку, портика, колонади, обмежене двома схилами даху по боках і карнизом біля основи.

Фря́жське пи́сьмо (фряжським на Русі XV–XVII ст. називали все західноєвропейське, особливо італійське) — тип іконопису, що відрізняється від традиційного більшою зовнішньою правдивістю в зображенні матеріального світу засобами живопису. В Росії утверджується в другій половині XVII ст. під

под влиянием живописцев, обратившихся к художественному опыту западноевропейских художников.

Фуникулёр (фр.) — канатная железная дорога, которую сооружают на крутых склонах рельефа, на перепадах высот.

Функционали́зм (лат.) — направление в архитектуре XX в., утверждающее примат утилитарно-практической функции произведения архитектуры над его формой. В декоративно-прикладном искусстве Ф. придерживается принципа формообразования предметов потребления, основанного на их практическом использовании.

Фурниту́ра (фр.) — применяемые в деревянной мебели металлические элементы, используемые в качестве украшения или с практическими целями в форме ручек, застежек и т. д.

Фуст (ит.) — ствол, стержень колонны.

Футури́зм (лат.) — общее название авангардистских художественных течений начала XX в. Ф. абсолютизировал внешние признаки технической цивилизации в качестве новых эстетических ценностей, знаменующих модель грядущего мироустройства. Апология техники и урбанизма, упоение социальными катаклизмами, отрицание нравственных и культурных традиций соединялись в футуризме с

впливом живописців, що звернулися до художнього досвіду західноєвропейських художників.

Фунікуле́р (фр.) — канатна залізниця, споруджена на крутих підйомах і спусках.

Функціоналі́зм (лат.) — напрям в архітектурі XX ст., що утверджує примат утилітарно-практичної функції твору архітектури над його формою. В декоративно-ужитковому мистецтві Ф. дотримується принципу формотворення предметів споживання, що заснований на їх практичному використанні.

Фурніту́ра (фр.) — металеві елементи в дерев'яних меблях, що використовують як прикраси або в практичних цілях у формі ручок, застібок тощо.

Фуст (іт.) — стовбур, стрижень колони.

Футури́зм (лат.) — загальна назва авангардистської художньої течії початку XX ст. Ф. абсолютизував зовнішні ознаки технічної цивілізації в якості нових естетичних цінностей, що мали відповідати новій епосі з її технічним прогресом. Відкидаючи класичну спадщину, традиції реалізму, футуристи відстоювали засади крайнього суб'єктивізму і формалізму. Вони намагалися

попытками выразить динамику современной жизни с помощью комплекса психических и физиологических вибраций, разнообразных оптических эффектов. Для живописи Ф. характерно совмещение точек зрения и умножение контуров, как бы вызванное стремительным движением, деформация фигур, резкие цветовые контрасты.

передати динаміку сучасного життя за допомогою комплексу психологічних і фізіологічних вібрацій, різноманітних світлових ефектів. Для живопису Ф. характерне змішення точок зору й збільшення контурів, що ніби викликані стрімким рухом, деформування фігур, різкі кольорові контрасти.

Х

Халя́вный спо́соб — прием выдувания листового стекла в Украине XVIII–XIX вв. Мастер выдувал посудину цилиндрической формы — халяву, затем полукруглые края остывшего стекла отрезались, а получившийся цилиндр разрезали вдоль, подогревали в печи на плоской плите и разворачивали в лист.

Хама́м (тюрк.) — баня в восточном городе.

Хана́ка, хане́го, хона́ко (перс.) — на Ближнем и Среднем Востоке — странноприимный дом с мечетью и кельями, обитель дервишей (странствующих монахов). На караванных путях ставились укрепленные Х.

Ханапа́р (арм.) — гостиница для купцов в средневековой Армении.

Хани́ва (яп.) — художественно выразительные глиняные фигурки воинов, жрецов, женщин, лошадей, птиц и т. д. периода Поздних Курганов (последняя четверть IV — первая половина VII вв.) в Японии. В древности, когда умирал вождь племени или рода, с ним хоронили его близких и слуг, потом вместо людей стали класть фигурки из глины или камня.

"Хаоти́зм", или концепция "Хаос как архитекту́ра" (гр.) — постмодернистское направление 1970-х гг., видевшее в хаосе не

Халя́вний спо́сіб — прийом видування листового скла, поширений в українських гутах у XVIII–XIX ст. Майстер видував посудину циліндричної форми — халяву. Півкруглі кінці остиглої халяви відрізались, а утворений циліндр розрізали повздовж, підігрівали в печі на плоскій плиті й розгортали в лист.

Хама́м (тюрк.) — лазня в східному місті.

Хана́ка, хане́го, хона́ко (перс.) — на Близькому і Середньому Сході — притулок, будинок із мечетями та келіями, помешкання дервішів (мандрівних ченців). На караванних шляхах ставилися укріплені Х.

Ханапа́р (вірм.) — готель для купців у середньовічній Вірменії.

Хани́ва (яп.) — художньо зроблені глиняні фігурки воїнів, жінок, коней, птахів і т. ін. періоду Пізніх Курганів (остання чверть IV — перша половина VII ст.) у Японії. У давнину, коли помирав вождь племені чи роду, з ним хоронили його рідних і слуг, потім замість людей стали класти фігурки з глини чи каменю.

"Хаоти́зм", або концепція "Хаос як архітекту́ра" (гр.) — напрям постмодернізму 1970-х рр., який у хаосі вбачає не руйнівну,

разрушительную, а созидательную силу архитектурного формотворчества. Сторонники этой концепции романтизируют стихийную застройку и анонимное строительство, поэтизируют “неосознанную” архитектуру, которая зарождается произвольно, вопреки вмешательству специалистов.

Харче́вня — устаревшее название трактира, закусочная с дешевыми и простыми кушаньями.

Ха́та — жилое здание с сенями и хозяйственными помещениями, занимающими его половину; иногда Х. называют жилое помещение с печью. Распространены в Украине, Белоруссии, в южнорусских областях.

Ха́та на две полови́ны, две ха́ты че́рез се́ни — один из типов украинского народного жилища, в котором жилые помещения (хаты) располагаются симметрично по обе стороны от сеней.

Ха́та с приту́лами, приче́пами, заха́тником — хозяйственные помещения под большим выносом кровли в украинском народном жилище.

Ха́та до́лгая — тип украинского народного жилища, объединяющего жилые помещения с хозяйственными постройками.

Ха́та кру́глая, домо́к — украинское народное жилище из трехчетырех комнат.

Ха́та больша́я, чи́стая ха́та — основное и жилое помещение в круглой хате.

а творчу силу архітектурного формотворення. Прибічники цієї концепції романтизують стихійну забудову та анонімне будівництво, поетизують “неусвідомлену” архітектуру, що створюється довільно, без втручання спеціалістів.

Харче́вня — застаріла назва корчми, закусочна з дешевими й простими стравами.

Ха́та — житловий будинок із сіньми та господарськими приміщеннями, що займають його половину; іноді Х. називають житлове приміщення з піччю. Поширені в Україні, Білорусі, в південноросійських областях.

Ха́та на дві полови́ни, дві ха́ти че́рез сі́ни — один із типів українського народного житла, в якому житлові приміщення (хати) розміщуються симетрично по обидві сторони від сіней.

Ха́та з прибудо́вами, заха́тником — господарські приміщення під великим виносом покрівлі в українському народному помешканні.

Ха́та до́вга — тип української народної оселі, що об’єднує житлові приміщення з господарськими будівлями.

Ха́та кру́гла, домо́к — українське народне житло з трьох-чотирьох кімнат.

Ха́та вели́ка, чи́ста ха́та — основне й житлове помешкання в круглій хаті.

Ха́уз (араб.) — в Средней Азии и некоторых странах Востока — искусственный прямоугольный в плане водоем для питьевой воды, укрепленный каменной облицовкой или деревьями.

Хачка́ры (арм.) — армянские средневековые памятники в виде вертикально поставленного с резным изображением большого креста в сложной орнаментальной композиции. Ставились отдельно и группами, распространены с IX в.

Хе́ппенинг (англ.) — направление в искусстве 1960–70-х гг., приверженцы которого считали важнейшим видом творчества "художественные события" или "процессы", чаще всего рассчитанные не только на участие самого автора и его помощников, но и зрителей. Х. алогично сочетает элементы театра, музыки, живописи, может быть своеобразным микроспектаклем со сложным реквизитом или абстрагированными пространственно-ритмическими "живыми композициями".

Хиа́зм (гр.) — изображение стоящей человеческой фигуры, в которой тяжесть тела перенесена на одну ногу; поднявшемуся из-за этого бедру соответствует опущенное плечо, а другому, опущенному бедру — поднятое плечо.

Хито́н (гр.) — греческое название нижней одежды — рубашки,

Ха́уз (араб.) — у Середній Азії і деяких країнах Сходу — невелика штучна прямокутна в плані водойма для питної води, укріплена кам'яним облицюванням або деревами.

Хачка́ри (вірм.) — вірменські середньовічні пам'ятники (вертикально поставлені) з різьбленим зображенням великого хреста в складній орнаментальній композиції. Ставилися окремо і групами, поширені з IX ст.

Хе́ппенінг (англ.) — напрям у мистецтві 1960–70-х рр., прихильники якого вважали найважливішим видом творчості "художні події" або "процеси", частіше за все розраховані не тільки на участь самого автора та його помічників, але й глядачів. Х. алогічно поєднує елементи театру, музики, живопису, може бути своєрідною мікровиставою зі складним реквізитом або абстрагованими просторово-ритмічними "живими композиціями".

Хіа́зм (гр.) — зображення людської фігури, що стоїть, у якій тягар тіла перенесено на одну ногу, через що піднятому стегну відповідає опущене плече і навпаки.

Хіто́н (гр.) — грецька назва нижнього одягу — сорочка, пошита

сшитой из одного куска ткани прямоугольной формы с вырезом для головы. В иконописи Х. является обязательным атрибутом одежды почти всех библейских и евангельских персонажей.

Хи́жина — небольшой домик в лесу, в сельской местности, обычно неотапливаемый.

Химе́ра (гр.) — скульптурное изображение фантастического чудовища, олицетворяющего пороки, силы зла. Х. входили в скульптурное убранство готических соборов.

Холл (англ.) — 1) в период раннего средневековья — большое помещение под высокой двухскатной кровлей, в котором собирались члены англосаксонского рода; 2) позднее, в традиционном английском жилище — общая комната, приемный зал с лестницей на второй этаж; 3) в современных общественных зданиях и гостиницах — небольшой зал для отдыха, ожиданий, встреч и т. д.

Холмого́рская резна́я кость — русский художественный народный промысел, сосредоточенный ныне в с.Ломоносово Архангельской обл. Основные приемы резьбы: сочетание ажурного орнамента с сюжетными рельефными изображениями, цветная гравировка, подкладка под ажурную резьбу цветной фольги. Достигла расцвета в XVIII в., когда изготавливались гребни,

з одного шматка тканини прямокутної форми з вирізом для голови. В іконописі Х. — обов'язковий атрибут одягу майже всіх біблійних і євангельських персонажів.

Хати́на — невеликий будиночок у лісі, в сільській місцевості, звичайно неопалюваний.

Химе́ра (гр.) — скульптурне зображення міфологічного страховиська, що уособлює порок, сили зла. Х. входили в скульптурне оздоблення готичних храмів.

Хол (англ.) — 1) у період раннього середньовіччя — велике помешкання під високою двосхилою покрівлею, де збиралися члени англосаксонського роду; 2) пізніше — головне приміщення в традиційному плануванні англійського будинку, де збирається сім'я та приймаються гості; 3) у сучасних громадських будинках і готелях — зал для відпочинку, очікування, зустрічей тощо.

Холмого́рська рі́зьблена кі́стка — російський художній народний промисел, зосереджений нині в с. Ломоносове Архангельської обл. Основні способи різьблення: поєднання ажурного орнаменту з сюжетними рельєфними зображеннями, кольорове гравірування, підкладання під ажурне різьблення кольорової фольги. Досягла розквіту в XVIII ст., коли виготовлялися гребені,

табакерки, ларцы, мебель, облицованные пластинами кости.

Хо́луйская миниатю́ра — вид русской народной миниатюрной живописи темперными красками на лаковых изделиях из папье-маше, художественный промысел. Возник в 1932 г. в пос. Холуй Ивановской обл. Для Х. м. характерны конкретная материальность образов, декоративная живописная манера с колоритом, построенным на контрастном сочетании холодных и теплых тонов.

Хон-ма́ру (яп.) — главный двор японской средневековой крепости, на территории которой находился замок.

Хор (гр.) — 1) в раннехристианских церквях место перед алтарем, предназначенное для певчих и отделенное оградой от остальной части церкви; 2) позднее в западноевропейских странах Х. стала называться вся восточная (алтарная) часть церковного здания.

Хоро́мы — жилой деревянный комплекс феодального жилища в Древней Руси. В XVII в. так называлось жилье, состоявшее из нескольких построек одинаковой или разной этажности.

Хору́гвь — священное церковное знамя, на котором изображаются крест, Иисус Христос, Богоматерь, святые и праздники. Х. используется во время торжественных крестных ходов.

табакерки, скриньки, меблі, облицьовані пластинками кістки.

Хо́луйська мініатю́ра — вид російського народного мініатюрного живопису темперними фарбами на лакових виробах із пап'є-маше. Художній промисел виник у 1932 р. у селі Холуй Іванівської обл. Для Х. м. характерні конкретна матеріальність образів, декоративна живописна манера з колоритом, побудованим на контрастному поєднанні холодних і теплих тонів.

Хон-ма́ру (яп.) — головне подвір'я японської середньовічної фортеці, на території якої знаходився замок.

Хор (гр.) — 1) у ранньохристиянських культових спорудах — місце перед головним вівтарем, де розміщувався хор півчих; 2) пізніше в західноєвропейських країнах Х. почали називати всю східну частину церковної споруди.

Хоро́ми — житловий дерев'яний комплекс феодального житла в Київській Русі. В XVII ст. — житло, що складалося з кількох будівель з однаковою або різною кількістю поверхів.

Хору́гва, коро́гва — священне церковне знамено, на якому зображено хрест, Ісуса Христа, Божу Матір, святих і свята. Х. використовується під час урочистих хресних ходів.

Хо́ры, эмпо́ры (гр.) — верхняя галерея в христианской церкви или парадном здании, зале. Расположены обычно с западной стороны храма или опоясывают неф с южной, западной или северной стороны. В период средневековья предназначались для знати, позднее на Х. размещались музыканты, певчие, орган.

Хохломска́я ро́спись — русский народный художественный промысел, возникший во второй половине XVII в. на территории современного Ковернинского р-на Нижегородской обл. с. Хохлома — центр сбыта изделий. Для Х. р. характерна оригинальная техника окраски дерева в золотистый цвет без применения золота. Выточенные из дерева предметы (в основном посуда) грунтуются раствором глины, сырым льняным маслом и порошком олова (в современных изделиях — алюминия), по слою которого выполняется растительный узор в свободной кистевой манере письма; затем изделия покрываются лаком из льняного масла (ныне синтетическим) и закаляются при высокой температуре в печи. Колорит росписи строится на сочетании красного и черного цветов с золотистым.

Храм — культовое здание, предназначенное для богослужения и выполнения религиозных обрядов.

Хо́ри, емпо́ри (гр.) — верхня галерея в християнській церкві або парадній будівлі, залі. Розташовані із західного боку храму або оперізують неф із південного, західного або північного боків. У період середньовіччя призначалося для знаті, пізніше — для розміщення хору, музикантів.

Хохломськи́й ро́зпис — російський народний художній промисел, що виник у другій половині XVII ст. на території сучасного Ковернінського р-ну Нижегородської обл. Назва від с. Хохлома, яке було центром збуту виробів. Для Х. р. характерна оригінальна техніка фарбування деревини в золотистий колір без застосування золота. Виточені з дерева предмети (в основному посуд) ґрунтуються розчином глини, сирою лляною олією й порошком олова, по шару якого виконується рослинний візерунок. Після цього вироби покриваються лаком із лляної олії (нині синтетичним) і загартовуються при високій температурі в печі. Основний колорит розпису, що ґрунтується на поєднанні червоного й чорного кольорів із золотистим.

Храм — культова будівля для богослужіння та виконання релігійних обрядів.

Хрисоэлефанти́нная те́хника (гр.) — выполнение скульптуры из золота и слоновой кости, характерное для античности. Скульптура состояла из деревянного каркаса, на который наклеивались пластины из слоновой кости, передававшие обнаженное тело; из золота выполнялись одежда и волосы.

Хромолитогра́фия (гр.) — цветная литография, исполненная на нескольких камнях, число которих соответствует числу красок.

Хруста́ль (гр.) — особый вид стекла с высоким содержанием свинца или бария. Способы украшения изделий из Х. — гравировка, огранка, резьба, шлифовка. Благодаря содержанию свинца и подбору углов, образуемых гранями, тщательной полировке, Х. отражает и преломляет свет, придавая сверкание и многоцветную игру поверхности изделий, обладает красивым звоном.

Худо́жественная культу́ра — совокупность процессов и явлений, духовной практической деятельности человека, которая создает, распространяет произведения искусства, а также материальные предметы, которые представляют эстетическую ценность. Х. к. включает в себя подсистемы: собственно художественного творчества; его организационной инфраструктуры; художественного образования и

Хрисоелефанти́нна те́хніка (гр.) — виконання скульптури із золота та слонової кістки, характерне для античності. Скульптура складалася з дерев'яного каркаса, на який наклеювалися пластини зі слонової кістки, що передавали оголене тіло; із золота виконувалися одяг і волосся.

Хромолітогра́фія (гр.) — кольорова літографія, виконана на декількох каменях, кількість яких відповідає кількості фарб.

Кришта́ль (гр.) — скло з високим вмістом оксиду свинцю або барію. Завдяки вмісту свинцю та певному підбору кутів, що утворюються гранями, ретельній поліровці, Х. відзначається міцністю, великою прозорістю, особливим блиском і дзвоном. Вироби з такого скла оздоблюються різьбою, гранкою, шліфуванням.

Худо́жня культу́ра — сукупність процесів і явищ, духовної практичної діяльності людини, яка створює, розповсюджує твори мистецтва, що становлять естетичну цінність. Х. к. містить підсистеми: власне художню творчість; її організаційні інфраструктури; художню освіту й підвищення кваліфікації; організаційні рефлексії процесів і результатів художньої творчості; реставрації і збереження

повышения квалификации; организованной рефлексии процессов и результатов художественного творчества; реставрации и сохранения художественного наследия; технической эстетики и дизайна; художественно-творческой самодеятельности населения; государственной политики в области художественной культуры. Х. к. — одна из специализированных сфер культуры, функционально решающая задачи интеллектуально-чувственного отображения бытия в художественных образах, а также различных аспектов обеспечения этой деятельности.

художньої спадщини; технічної естетики й дизайну; художньотворчої самодіяльності населення; державної політики у галузі художньої культури. Х. к. — одна з спеціалізованих сфер культури, яка функціонально вирішує інтелектуально-чуттєве відображення буття в художніх образах, а також різноманітні аспекти забезпечення цієї діяльності.

Хуре́ (монг.) — кочевой ламаистский монастырь в Монголии.

Ху́тор — небольшое сельское поселение, зачастую расположенное вне села, поселка, станицы. Хуторские поселения распространены в Украине, Прибалтике, на Кубани, Дону.

Хуре́ (монг.) — кочовий ламаїстський монастир у Монголії.

Ху́тір — невелике селище, що виникло за селом. Хутірські поселення поширені в Україні, Прибалтиці, на Кубані та Дону.

Ц

Ца́рские врата́ — средние двери в иконостасе.

Ца́та — украшение в форме полумесяца, прикрепленное на иконе к нижнему внутреннему краю венца.

Цвет — в специальном значении – 1) одно из основных средств изобразительного искусства, отражающее (в единстве со светотенью) материальные свойства предметного мира; 2) качество отдельного цветового тона в ансамбле художественного произведения или мотива. В широком смысле термин Ц. нередко соприкасается с понятием колорита.

Цветова́я га́мма — в изобразительном искусстве — наименование внешних цветовых особенностей колорита, характеристика оптической закономерности, которая объединяет основные цветовые оттенки произведения. Ц. г. определяют как теплую, холодную, горячую, яркую, блеклую, светлую и т. д.

Цейхга́уз (нем.) — военная кладовая, сооружение для хранения оружия.

Це́лла (гр.) — см. **наос**.

Цемя́нка (нем.) — мелко измельченная керамика или толченый кирпич, добавлявшиеся древнерусскими строителями в известковый раствор для улучшения гидравлических свойств кладки.

Ца́рські врата́ — середні двері в іконостасі.

Ца́та — прикраса у формі півмісяця, прикріплена на іконі до нижнього внутрішнього краю вінця.

Ко́лір — у спеціальному значенні — 1) один із основних засобів образотворчого мистецтва, що відображає (в єдності зі світлотінню) матеріальні властивості предметного світу; 2) якість окремого кольорового тону в ансамблі художнього твору або мотиву. В широкому значенні термін К. часто означає те саме, що й колорит.

Кольоро́ва га́ма — в образотворчому мистецтві — назва зовнішніх кольорових особливостей колориту, характеристика оптичної закономірності, що об'єднує основні кольорові відтінки твору. К. г. визначають як теплу, холодну, гарячу, яскраву, бляклу, світлу тощо.

Цейхга́уз (нім.) — військове складське приміщення для зберігання зброї, обмундирування, продовольства тощо.

Це́ла (гр.) — див. **наос**.

Цем'я́нка (нім.) — дрібно розкришена кераміка або товчена цегла, яку давньоруські будівельники додавали до вапнякового розчину для поліпшення гідравлічних властивостей кладки.

Це́рковь (гр.) — храм православного, греко-католического культового обряда. Имеет центральную часть, притвор, алтарную часть, иногда приделы, хоры (клиросы), аркасолии, увенчана одним или несколькими куполами на барабанах с завершением главкой и крестом. В интерьере Ц. разделена на три части: алтарную, собственно храм, притвор. В алтаре размещены: престол, горнее место (синтрон), жертвенник, диаконник (ризница). Алтарь и иконостас расположены на возвышении — солее, из нее полукругом выдается возвышение, расположенное против царских врат иконостаса, — амвон. У северной и южной стены расположены два возвышения — хоры (клиросы). Около клиросов обычно стоят хоругви. В некоторых Ц. устроены кафедры для проповеди. Ц. различают по рангу: собор главный, обычно старейший и более обширный; собор кафедральный — принадлежит архиерею, имеющему в нем кафедру; монастырский храм, принадлежащий монастырю, обители; приходская Ц. — принадлежит прихожанам; домашняя или домовая Ц. устраивается внутри жилого дома или здания общественного назначения.

Це́рква (гр.) — храм православного, греко-католицького культового обряду. Має центральну частину, притвор, вівтарну частину, іноді боковий вівтар, хори (кліросу), аркасолії, увінчана одним абоількома куполами, що завершуються главкою і хрестом. В інтер'єрі церква розділена на три частини: вівтарну, власне храм, притвор. У вівтарі розміщується престол, горнеє місце (синтрон), жертовник, дияконник (ризниця). Вівтар та іконостас розташовані на підвищенні — солеї, з неї півколом виступає підвищення, що розміщене проти царських врат іконостаса, — амвон. Біля північної і південної стіни розташовані два підвищення — хори (кліроси). Біля кліросів стоять хоругви. У деяких Ц. влаштовані кафедри для проповіді. Ц. розрізнюють за рангом: собор головний; собор кафедральний — належить архієреєві, який має в ньому кафедру; монастирський храм (належить монастирю); парафіяльна церква — (належить парафіянам); домашня Ц. розміщується всередині житлового будинку або приміщенні громадського призначення.

Цехова́я ци́ха — знаки старых городских ремесленных объединений XIV–XVIII вв. в Украине,

Цехова́ ці́ха — знаки давніх міських ремісничих об'єднань XIV–XVIII ст. в Україні, що

которые имели вид небольшого предмета, форма или декор которого были символами данного ремесла. Например, Ц. ц. львовского цеха резчиков имела вид декоративного топорика на палице. Ц. ц. были интересными образцами художественного литья из меди, бронзы, серебра.

мали вигляд невеликого предмета, форма або декор якого були символами даного ремесла. Ц. ц. львівського цеху різників, наприклад, мала вигляд декоративної сокирки на палиці. Ц. ц. є цікавими зразками художнього лиття з міді, бронзи, навіть срібла.

Циклопи́ческая постро́йка — сооружение из огромных, грубо околотых снаружи камней.

Циклопі́чна буді́вля — споруда з величезних брил.

Цино́вка — плотная плетенка из лыка, соломы, тростника, камыша и др. материалов. Широко распространена в быту у населения Океании, Южной Азии, Африки и др. Употребляется в качестве подстилки для сидения, постели на пол, служит скатертями и салфетками, украшением стен дома. Нередко Ц. имеет красочный узор и украшаются кистями.

Цино́вка, ма́та — плетінка з лику, соломи, тростини, очерету та інших матеріалів. Широко поширена в побуті населення Океанії, Південної Азії, Африки та інших країн. Використовується як підстілка для сидіння, постелі на підлозі, служить скатертинами й серветками, прикрасами стін будинку. Досить часто Ц. мають барвистий візерунок і прикрашаються китицями.

Цитаде́ль (фр.) — мощная крепость, главное укрепленное ядро феодального города, часто служившее его культурно-административным центром.

Цитаде́ль (фр.) — укріплена фортеця, споруда фортечного типу в середині давніх міст, що служили його культурно-адміністративним центром.

Цо́коль (ит.) — нижняя, обычно несколько выступающая часть наружной стены здания, сооружения, памятника, колонны, лежащая на фундаменте.

Цо́коль (іт.) — нижня частина постаменту, скульптури, зовнішньої стіни будинку, розміщена безпосередньо на фундаменті й трохи виступає.

Цокчи́н (монг.) — ламаистский соборный (главный) храм в Монголии.

Цокчи́н (монг.) — ламаїстський соборний (головний) храм у Монголії.

Цу́ба (яп.) — железная кованая пластина, круглый или овальный щиток (гарда) для защиты

Цу́ба (яп.) — залізна кована гарда, круглий чи овальний щиток для захисту руки на японських

руки на японских мечах. Первые Ц. (XIV в.) имели форму простых щитков с простым узором, позднее — зачастую ажурные, инкрустированные золотом, серебром, бронзой, с высокохудожественной обработкой.

Цукина́ми-э (яп.) — один из жанров японской живописи периода средневековья — картины о месяцах года.

мечах. Перші Ц. (XIV ст.) — це прості щитки з нескладними узорами, пізніші — часто ажурні, інкрустовані золотом, сріблом або бронзою, з високохудожніми візерунками.

Цукіна́мі-е (яп.) — один із жанрів японського живопису періоду середньовіччя — картини про місяці року.

Ч

Ча́йтья (санскр.) — буддийское культовое сооружение базиликообразного вида, иногда представляло собой пещеру, вырубленную в скале, иногда — отдельно стоящее здание. В глубине Ч. находилась ступа как объект поклонения.

Чайхана́ (перс.) — здание в странах Средней Азии, Иране, в котором торгуют чайными напитками и сопутствующими кондитерскими изделиями.

Ча́кра (санскр.) — в брахманистско-индуистской иконографии — атрибут бога Вишну, в буддийской иконографии — "колесо учения".

Ча́нди — основной тип яванской культовой архитектуры VII–XV вв., небольшое храмовое сооружение, первоначально связанное с погребением. Простейшая форма представляет собой целлу, воздвигнутую на цоколе; к ней ведет лестница, над ней поднимается башня.

Ча́ра — древнерусский металлический сосуд для питья крепких напитков, низкий, круглой формы, без поддона, с плоской ручкой, горизонтально припаянной к тулову.

Ча́рка — сосуд для питья крепких напитков, маленькая чара, иногда имеющая поддон или шаровидную ножку.

Ча́йтья (санскр.) — буддійська культова споруда базиліканського типу, іноді являла собою печеру, вирубану в скелі, іноді будівлю, що стоїть окремо. В глибині Ч. знаходилася ступа як об'єкт поклоніння.

Чайхана́ (перс.) — чайна в країнах Середньої Азії, Ірані. Приміщення, де торгують чайними напоями, кондитерськими виробами тощо.

Ча́кра (санскр.) — у брахманістсько-індуїстській іконографії — атрибут бога Вішну, в буддійській іконографії — "колесо учення".

Ча́нди — основний тип яванської культової архітектури VII–XV ст., невелика храмова споруда, спочатку пов'язана з похованням. Найпростіша форма являє собою целу, споруджену на цоколі; до неї ведуть сходи, над нею підіймається вежа.

Ча́ра — давньоруська металева посудина для пиття вина, міцних напоїв (низька, круглої форми, з плоскою ручкою, що горизонтально припаяна до тулуба).

Ча́рка — посудина для пиття міцних напоїв, маленька чара, інколи має піддон чи кулькоподібну ніжку.

Часо́вня (польск.) — небольшая христианская культовая постройка без помещения для алтаря (в часовне читаются молитвы, “часы”, но не производится литургия). Служили памятниками, ставились в городах, деревнях, при дорогах, на кладбищах, также устраивались в богатых домах.

Капли́ця (польськ.) — невелика християнська культова будівля без приміщення для вівтаря (в каплиці читаються молитви, але не проводиться літургія). Служили пам’ятниками, ставилися в містах, селах, біля шляхів, на кладовищах, також при багатих будинках.

Частоко́л — забор из тесно вбитых кольев (в укреплении — из бревен с заостренными концами).

Частокі́л — огорожа, паркан із кілків, жердин тощо, густо вбитих у землю одна біля одної.

Ча́ша — сосуд круглой формы для питья, с широким верхом и узким низом. Ч. нередко называет сосуды, лишенные ножки, с туловом, которое непосредственно соединяется с подставкой.

Ча́ша — старовинна посудина округлої форми для пиття, з широким верхом і звуженим низом. Ч. нерідко називають посудину без ніжки, з тулубом, що безпосередньо поєднується з підставкою.

Че́ди — название буддийского святилища в Таиланде.

Че́ді — назва буддійського святилища в Таїланді.

Чека́н (тюрк.) — инструмент для чеканки, имеющий форму зубила, рабочая кромка которого закруглена и заострена. Также стальной инструмент для выполнения углубленной гравюры, имеющий вид пестика с мелкими шипами на конце.

Чека́н (тюрк.) — інструмент для чеканення, нагадує тупе зубило; також стальний інструмент для виконання поглибленої гравюри, що має вигляд товкачика з дрібними шпичками на кінці.

Чека́нка — 1) получение рельефных изображений на листовом металле, выполняемое ударом особым молотком по чеканам; 2) получение рельефных изображений на поверхности медалей, монет; 3) обработка поверхности литых художественных изделий, скульптуры по выходе из формы:

Чека́нення — 1) отримання рельєфних зображень на листовому металі, що виконується ударянням особливим молотком по чеканках; 2) вибивання рельєфних зображень на поверхні монет, медалі; 3) обробка поверхні литих художніх виробів, скульптури при виході з форми: загладжування

заглаживание неровностей, швов, отделка деталей.

Чело́ — наружное отверстие русской печи.

Че́люсти – отвор украинской печи.

Черда́к (тюрк.) — помещение между потолком и крышей дома.

Черепи́ца — кровельный материал в виде глиняных или цементных пластинок с желобами.

Чернофигу́рный стиль — термин истории искусства, относящийся к развитию древнегреческой вазописи конца VII — VI вв. до н. э. Изображение исполнялось глубоким черным силуэтом (с процарапанными иглой внутренними контурами) по красному фону глины.

Чернь — в прикладном искусстве – техника декорирования металлических, преимущественно серебряных изделий, состоящая в заполнении гравированного рисунка особым сплавом черного цвета. После нанесения Ч. на металл он подвергается плавлению, а затем шлифуется. Изделия, декорированные соответствующей техникой, также называются Ч.

Чертозиа́нская моза́ика (ит.) — стиль декорирования деревянных изделий, основанный (созданный) монахами картезианских монастырей (Ломбардия, область Италии): украшения мебели интарсией из мелких, геометрической формы кусочков дерева цветных пород, слоновой кости, перламутра.

нерівностей, швів, оздоблення деталей.

Чоло́ — зовнішній отвір російської печі.

Че́люсті — отвір української печі.

Гори́ще — приміщення між стелею і дахом будинку.

Черепи́ця — покрівельний матеріал у вигляді глиняних або цементних пластинок із жолобами.

Чорнофігу́рний стиль — термін історії мистецтва, що стосується розвитку давньогрецького вазопису кінця VII — VI ст. до н. е. Силуети рельєфних фігур покривали темною фарбою, і вони різко виділялися на світлому тлі.

Чернь — у прикладному мистецтві — техніка оздоблення металевих, переважно срібних виробів, коли гравійований малюнок заповнюється особливим сплавом чорного кольору. Після нанесення Ч. на метал він зазнає плавлення, а потім шліфується. Вироби, декоровані такою технікою, також мають назву Ч.

Чертозіа́нська моза́їка (іт.) — стиль декорування дерев'яних виробів, започаткований ченцями-картезіанцями; в їхньому монастирі виготовлялися меблі, оздоблені інтарсією з дрібних, геометричної форми шматочків деревини кольорових порід, слонової кістки, перламутру.

Четвери́к — в русской и украинской архитектуре XVII–XVIII вв. — четырехугольное в плане сооружение, зачастую использовавшееся как начало шатрового или ярусного храма, на котором покоился восьмигранный барабан (“восьмерик на четверике”).

Че́тия-гха́ра (санскр.) — цейлонский дом-ступа.

Чин — горизонтальный ряд икон; расположенные в несколько ярусов Ч. образуют иконостас.

Чинквече́нто (ит.) — термин, применяемый для обозначения художественной культуры Италии между 1500 и 1600 гг., а также культуры Высокого (1490–1520) и Позднего (с сер. XVI в.) Возрождения.

Чиппенде́йль — стиль английской мебели второй пол. XVIII в., созданный мастером Томасом Чиппендейлем (1718–1779). В мебели этого стиля соединяются мотивы барокко и рококо, готики и китайские узоры. Для мебели Ч. характерны солидность, элегантность, продуманная функциональность.

Чорта́к — в Средней Азии — четырехгранный павильон с порталом.

Чо́ртен — название тибетской ступы.

Чуко́тская резна́я кость — народный художественный

Четвери́к — у російській та українській архітектурі XVII–XVII ст. — чотирикутна в плані споруда, що часто використовувалася як початок шатрового або ярусного храму, де стояв восьмигранний барабан (“восьмерик на четверику”).

Че́тія-гха́ра (санскр.) — цейлонський будинок-ступа.

Чин — горизонтальний ряд ікон; розташовані в кілька ярусів Ч. утворюють іконостас.

Чинквече́нто (іт.) — термін на позначення художньої культури Італії між 1500 і 1600 рр., а також культури Високого (1490–1520) й Пізнього (з серед. XVI ст.) Відродження.

Чіппенде́йль — стиль англійських меблів другої пол. XVIII ст., заснований майстром Томасом Чіппендейлом (1718–1779). У меблях цього типу поєднуються мотиви бароко й рококо, а також використовуються мотиви готики й китайські узори. Для меблів Ч. характерна елегантність, солідність, продумана функціональність.

Чорта́к — у Середній Азії — чотиригранний павільйон із порталом.

Чо́ртен — назва тибетської ступи.

Чуко́тська рі́зьблена кі́стка — народний художній промисел,

промысел, распространенный у чукчей и эскимосов северо-восточного побережья Чукотского полуострова. По археологическим находкам, произведения Ч. р. к. известны с первых веков н. э. В 1931 г. создана косторезная мастерская. Мастера вырезают из моржового клыка пластически выразительные, обобщенные по форме фигурки северных животных, полные жизни и движения скульптурные группы, украшают целые моржовые клыки и художественные изделия цветной гравировкой на темы фольклора из жизни народов Севера.

поширений у чукчів і ескімосів північно-східного узбережжя Чукотського півострова. За археологічними знахідками, твори Ч. р. к. відомі з перших віків н. е. У 1931р. створена косторізна майстерня. Майстри вирізають із ікла моржа пластично виразні, узагальнені за формою фігурки північних тварин, повні життя й руху скульптурні групи, прикрашають повністю моржеві ікла й художні вироби кольоровим гравіюванням на теми із життя народів Півночі.

Чула́н (тюрк.) — помещение в доме, служащее кладовой.

Комі́рка, комірчи́на — приміщення в будинку, що служить коморою.

Чум (из языка коми) — в Сибири и на северо-востоке европейской части России — русское название переносного жилища северных народов — конической формы шатра, крытого шкурами, корой, войлоком.

Чум (з мови комі) — на Півночі й північно-східній європейській частині Росії — російська назва переносного житла північних народів — шатро конічної форми, що покрите шкірами, корою, повстю.

Чха́тра (санскр.) — зонтик, царский символ, венчающий ось — яшти — буддийской ступы.

Чха́тра (санскр.) — парасолька, царський символ, що увінчує вісь — яшти — буддійської ступи.

Ш

Ша́бер (нем.) — металлорежущий инструмент в виде металлического стержня с режущими кромками на конце, употребляемый главным образом при гравировании.

Шала́ш (тюрк.) — постройка из жердей, покрытых ветками, травой, соломой и т. д.

Шамо́т (фр.) — глина или каолин, обожженные до потери пластичности, химически связанной воды и определенной степени спекания. С середины XX в. широко используется в декоративном искусстве.

Шанда́л (араб., перс.) — большой подсвечник.

Ша́нец (нем.) — земляной окоп; название временных полевых укреплений в России XVII–XIX вв.

Шань-шу́й (кит.) — один из основных видов традиционной китайской живописи, посвященный изображению гор и вод.

Шапито́ (фр.) — 1) временное передвижное сооружение из облегченных конструкций для цирковых представлений; 2) передвижной цирк, который дает представление в подобных сооружениях.

Шаплы́к (польск.) — украинский невысокий широкий сосуд бондарской работы для стирки, купания.

Ша́бер (нім.) — слюсарний інструмент: загострений із одного кінця сталевий стержень із держаком, що використовується, як правило, при гравіруванні.

Курі́нь, халабу́да (тюрк.) — будівля, що має основу з жердя, покритого гілками, корою, травою, соломою, шкірами тощо.

Шамо́т (фр.) — випалена до спікання вогнетривка глина, що із середини XX ст. широко використовується в декоративному мистецтві.

Шанда́л (араб., перс.) — великий свічник.

Ша́нець (нім.) — земляний окоп, назва тимчасових польових укріплень у Росії XVII–XIX ст.

Шань-шу́й (кит.) — один із основних видів традиційного китайського живопису, присвячений зображенню гір і води.

Шапіто́ (фр.) — 1) легка театральна або циркова споруда у вигляді розбірної конструкції з брезентовою покрівлею для пересувних вистав; 2) пересувний цирк, що дає вистави у такій споруді.

Шапли́к (польськ.) — невисока широка посудина бондарської роботи для прання білизни й купання.

Шарж (фр.) — сатирическое или добродушно-юмористическое изображение, в котором при соблюдении внешнего сходства подчеркнуты и выделены наиболее характерные черты модели; разновидность карикатуры, в которой сохраняется портретное сходство.

Шатёр (тюрк.) — завершение центрических в плане построек (колоколен, храмов, башен, крылец) в виде высокой четырехгранной или многогранной пирамиды. Применялся в русском деревянном, а в XVI–XVII вв. — и в каменном зодчестве. В культовом сооружении обычно увенчивался главой, а в гражданском и военном — дозорной вышкой, флюгером.

Шахриста́н (иран.) — основное ядро феодального города в Средней Азии. В Иране, Афганистане — обнесенное стеной; иногда Ш. включал цитадель.

Шебе́ке (араб.) — 1) оконные переплеты и решетки, собранные из стандартных деревянных элементов, зачастую с разноцветными стеклами в азербайджанской архитектуре XVIII–XIX вв. Ажурные деревянные решетки распространены также в арабских странах (мушарабия) и Средней Азии (панджара); 2) название прорезных или имитирующих их узоров в декоративно-прикладном искусстве Азербайджана.

Шарж (фр.) — різновид карикатури; загострене сатиричне або гумористичне зображення, де зберігається портретна подібність. У так званому дружньому шаржі сатиричний елемент поступається перед гумором.

Шатро́ (тюрк.) — завершення центричних у плані будівель (дзвіниць, храмів, веж тощо) у вигляді високої чотирикутної або багатокутної піраміди, на верхівці якої закріплено хрест (у церковних спорудах) чи флюгер (у цивільних). Застосовувався в дерев'яній, а з XVI–XVII ст. і в кам'яній архітектурі.

Шахриста́н (іран.) — основне ядро феодального міста в Середній Азії. В Ірані, Афганістані — обнесене стіною; іноді Ш. містив цитадель.

Шебе́ке (араб.) — 1) віконні рами і ґрати, зібрані зі стандартних дерев'яних елементів, часто з різнокольоровим склом в азербайджанській архітектурі XVIII–XIX ст. Ажурні дерев'яні решітки, поширені також в арабських країнах (мушарабія) і Середній Азії (панджара); 2) назва прорізаних візерунків або тих, що їх імітують, у декоративно-ужитковому мистецтві Азербайджану.

Шедéвр (фр.) — 1) в средневековых цехах — изделие, которое необходимо было представить для получения звания мастера; 2) верх искусства, образцовое произведение.

Шéду — фигуры быков (львов) с человеческими головами, добрые духи-хранители в ассирийских храмах и дворцах.

Шéйка — 1) часть дорической колонны, образующая переход от ствола к капители; 2) переходная часть от купола, главы к луковице.

Шелы́га — линия, соединяющая верхние точки свода; наиболее высокая точка арки.

Шерато́на мéбель — мебель в стиле английского классицизма, созданная по образцам Т. Шератона (конец XVIII в.). Мебель для сидения имела простую форму, была легкой, совершенных пропорций. Мебель делалась из красного дерева, украшалась резьбой, интарсией, позолотой, росписью. В нач. XIX в. распространилась по всей Европе.

Шесто́к — площадка перед устьем русской печи.

Шéя — глухой барабан церковной главы, не имеющий световых проемов.

Шедéвр (фр.) — 1) у середні віки в Західній Європі — взірець виробів, який необхідно було представляти ремісникам, щоб здобути звання майстра; 2) визначний твір літератури, мистецтва тощо.

Шéду — фігури биків (левів) із людськими головами, добрі духи-хранителі в ассирійських храмах і палацах.

Ши́йка — 1) частина доричної колони, що утворює перехід від ствола до капітелі; 2) перехідна частина від купола, глави до луковиці.

Шели́га — лінія, що поєднує верхні точки зводу; найбільш висока точка арки.

Шерато́на мéблі — меблі в стилі англійського класицизму, виконані за проектами Т. Шератона (кінець XVIII ст.). Ш. м. для сидіння прості за формою, легкі, досконалих пропорцій. Виготовляли Ш. м. із різних цінних порід, переважно тропічних дерев із червонуватою або коричневою деревиною. Вироби стримано оздоблювали різьбою, інтарсією, позолотою, розписом. На початку XIX ст. за зразками Шератона виготовлялися меблі майже у всій Європі.

Шесто́к — місце перед челюстями російської печі.

Ши́я — глухий барабан церковної глави, що не має світлових отворів.

Шикхáра (санскр.) — башня индийского (буддийского и индуистского) храма.

Ши́нка, ши́ночка, нóжик — специальный деревянный или металлический инструмент для формирования посуды, применяемый в гончарном деле.

Ширáзская шкóла миниатю́ры — школа миниатюры, возникшая в Ширазе в XIV в. На первых порах ширазская миниатюра характеризовалась близкими к стенным росписям орнаментальными композициями, крупными приземистыми фигурами, обобщенным пейзажем. В начале XV в. миниатюры органично связываются с текстом и декоративным оформлением рукописи, отличаются сложной многофигурной композицией, изысканным рисунком, богатством цвета. В XVI в. достигают мягкости изысканной цветовой гаммы, детальной продуманности композиции.

Шири́нка — 1) плоская квадратная ниша, один из элементов декоративного оформления фасадов в древнерусской архитектуре; 2) орнаментальный мотив украинской народной резьбы по дереву в виде перемежающихся квадратов и треугольников.

Шитьё — вид декоративно-прикладного искусства. До XVIII в. термин применялся на Руси для всех видов вышивки. С XX в.

Шикхáра (санскр.) — вежа індійського (буддійського й індуїстського) храму.

Ши́нка, ши́ночка, нóжик — спеціальний дерев'яний чи металевий інструмент, що використовується гончарями для формування посуду.

Ширáзька шкóла мініатю́ри — школа мініатюри, що виникла в Ширазі в XIV ст. Спочатку ширазька мініатюра була близька до стінних розписів; на початку XV ст. мініатюри органічно поєднуються з текстом і декоративним оформленням рукопису, відрізняються складною багатофігурною композицією, вишуканим малюнком, багатством кольору. В XVI ст. досягають м'якості вишуканої кольорової гами, детально продуманої композиції.

Шири́нка — 1) плоска квадратна ніша, один із елементів декоративного оформлення фасадів у давньоруській архітектурі; 2) орнаментальний мотив українського народного різьблення по дереву у вигляді сполучених квадратів і трикутників, укладених поперемінно.

Шиття́ — вид декоративно-ужиткового мистецтва. Термін до XVIII ст. на Русі застосовувався для всіх видів вишивки. З

обозначает древнерусскую и средневековую западноевропейскую вышивку золотыми, серебряными и цветными шелковыми нитями (часто с включением жемчуга и драгоценных камней) на церковном облачении, пеленах, праздничной одежде; также полосы белой хлопчатобумажной ткани с машинной узорной вышивкой в виде узора из круглых отверстий, обшитых "валиком" для отделки.

XX ст. означає давньоруське й середньовічне західноєвропейське гаптування (золотими, срібними і кольоровими шовковими нитками) з перлинами й коштовним камінням на церковному й святковому одязі; також смуги білої бавовняної тканини з машинною вишивкою у вигляді візерунка з круглих отворів, обшитих "валиком" для оздоби.

Шитьё лицево́е — один из видов иконописания, исполняемый цветными нитками по ткани (шелковом атласе, камке) и воспроизводящий образ святого, двунадесятые праздники и события страстной недели.

Шитво́ лицьове́ — один із видів іконопису, що його виконують кольоровими нитками по тканині (шовковому атласу, камке); відтворює образ святого, дванадесяті свята й події страсного тижня.

Шифонье́рка (фр.) — узкий высокий комод для белья и предметов женского туалета.

Шифонье́рка (фр.) — вузький, високий комод для зберігання білизни та предметів жіночого туалету.

Шкаф (польск.) — разновидность большой деревянной мебели в виде вертикального ящика с дверцами для хранения одежды, белья, посуды, книг и т. д.

Ша́фа (польськ.) — різновид великих дерев'яних меблів, що мають форму вертикального ящика з дверцятами, для зберігання одягу, білизни, книжок, посуду тощо.

Шко́ла в иску́сстве — художественное направление, течение, представленное группой учеников и последователей какого-либо художника (скульптора, архитектора) либо группой художников, близких по творческим принципам и художественной манере.

Шко́ла в мисте́цтві — художній напрям, течія, представлена групою учнів і послідовників якогось художника (скульптора, архітектора) чи групою художників близьких за творчими принципами й художньою манерою.

Шле́нский круг — украинский старинный ножной передвижной гончарный круг с подвижной

Шльо́нський круг — український старовинний ножний пересувний гончарний круг із рухомою

осью; применялся в Украине до начала XX в.

Шли́кер (нем.) — жидкая масса для отливки в гипсовых формах изделий из фаянса и фарфора. В состав Ш. входят глинистые и песочные материалы (глина, каолин, кварцевый песок и др.).

Шлифо́вка (польск.) — 1) в технике скульптуры — гладкая обработка поверхности из твердого материала, завершающая процесс высекания; 2) распространенный способ декорирования изделий из стекла и хрусталя на специальном шлифовальном станке.

Шлю́зы (нем.) — гидротехническое сооружение для задержки и спуска воды.

Шмуцти́тул (нем.) — в книжной графике — отдельная страница с кратким заглавием книги, помещаемая перед титулом, а также аналогичный заголовок перед какой-либо частью книги. Ш. помещается на правой, нечетной странице разворота; его обратная сторона остается пустой.

Шпале́ра (нем.) — 1) стенные безворсовые ковры с сюжетными и орнаментальными композициями, вытканные ручным способом. Моделью для Ш. служит картон — живописный эскиз в размере ковра; 2) ряды подстриженных кустарников или деревьев по краям дорожки.

Шпа́тель, шпа́хтель (нем.) — инструмент в виде металлической

віссю; зберігався в побуті гончарів до початку XX ст.

Шлі́кер (нім.) — рідка маса для відливання у гіпсових формах виробів з фаянсу й фарфору та виготовлення теракоти, майоліки. До складу Ш. входять глина, каолін, кварцовий пісок та ін.

Шліфува́ння (польськ.) — у техніці скульптури — гладка обробка поверхні з твердого матеріалу, що завершує процес висічення; 2) розповсюджений спосіб декорування скла і кришталю на спеціальному шліфувальному верстаті.

Шлю́зи (нім.) — гідротехнічна споруда для затримки й спуску води.

Шмуцти́тул (нім.) — у книжковій графіці — окрема сторінка з коротким заголовком, що розміщується перед титулом, а також аналогічний заголовок перед будь-якою частиною книги. Ш. розташовується на правій, непарній сторінці розвороту; його зворотна сторона залишається порожньою.

Шпале́ри (нім.) — 1) настінні безворсові килими з сюжетними й пейзажними зображеннями, виконані вручну. Моделлю для Ш. служить картон — живописний ескіз у розмірі килима; 2) ряди підстрижених кущів або дерев обабіч шляху.

Шпа́тель, шпа́хтель (нім.) — інструмент у вигляді металевої

лопаточки для грунтовки, перемешивания и нанесения краски, очистки палитры.

лопаточки для ґрунтовки, змішування й розтирання фарб, очищення палітри.

Шпиль (нем.) — вертикальное остроконечное завершение зданий в виде сильно вытянутых вверх конуса или пирамиды, увенчанных флагом, скульптурным или резным изображением.

Шпиль (нім.) — вертикальне гострокінцеве завершення будівель у вигляді витягнутого конуса або піраміди, часто увінчаних прапором, скульптурним або різьбленим зображенням.

Шпинова́ние — способ декорирования художественного стекла, заключающийся в накладывании на горячее изделие горизонтальной полосы стеклянных ниток с помощью похожего на гребень инструмента. Полоски накладываются с равными промежутками по всей поверхности изделия, в результате чего возникает волнистый рисунок, похожий на фляндровку в украинском гончарстве.

Шпинува́ння — спосіб декорування художнього скла, який полягає в тому, що на гарячий виріб накладають горизонтальні смуги скляних ниток і за допомогою інструмента, подібного до гребеня, з'єднують їх через рівні проміжки по всій поверхні. В результаті виникає хвилястий візерунок, подібний до фляндрівки в українському гончарстві.

Шпон (нем.) — тонкий срез древесины, используемый для изготовления фанеры, облицовки изделий.

Шпон (нім.) — тонкий зріз деревини, що використовується для виготовлення фанери, облицювання виробів.

Шпунт (нем.) — инструмент (стальной заточенный стержень), применяемый скульптором для первоначальной обработки камня.

Шпунт (нім.) — інструмент (сталевий загострений стрижень), що застосовується скульпторами для первинної обробки каменю.

Шрифт (нем.) — определенный характер, внутренне обусловленное единство композиционного рисунка букв и знаков, которые применяются художником для решения текстовых элементов произведения. Ш. типографский — стандартный набор букв и знаков для печатания

Шрифт (нем.) — певний визначений характер, внутрішньо обумовлена єдність композиційного малюнку літер і знаків, що застосовуються художником для розв'язання текстових елементів твору. Ш. типографський — стандартний набір літер і знаків для друкування тексту

текста (выполняемый обычно по эскизу художника), изготовленный из специального металлического сплава.

Шти́бель (укр.) — элемент церковного сооружения — завершение покрытия, сфера, на которой укрепляется крест.

Шти́хель (нем.) — инструмент для гравирования в виде тонкого стального стержня со срезанным концом.

Штоф (нем.) – сосуд для крепких напитков емкостью в один штоф (старинная единица измерения жидкости, равная 1,2299 л.). Обычно Ш. изготавливался из стекла и имел приземистую, кубовидную форму; сосуды из бесцветного стекла украшались декором в технике гравировки, из цветного — росписью.

Штрих (нем.) — черта, линия, выполняемая одним движением руки, одно из важнейших изобразительных средств в большинстве видов графики.

Щ

Щипе́ц — верхняя, в основе треугольная часть стены, заканчивающаяся двухскатным покрытием и не отделяемая карнизом (в отличие от фронтона). Характерен для средневековых и более поздних зданий.

(виконаний, як правило, за ескізом художника), виготовлений зі спеціального металічного сплаву.

Шти́бель — елемент церковної споруди — завершення покрівлі, сфера, де прикріплюється хрест.

Шти́хель (нім.) — сталевий інструмент (різець) для гравірування.

Штоф (нім.) — посудина для міцних напоїв ємністю в один штоф (давня одиниця виміру об'єму рідини, що дорівнює 1,2299 л). Зазвичай Ш. виготовляли зі скла, мав він кубоподібну форму; посудину з безбарвного скла прикрашали декором у техніці гравіювання, з кольорового — розписом.

Штрих (нім.) — лінія, риска, що виконується одним рухом руки; основний найпростіший елемент техніки малюнка.

Щ

Щипе́ць — верхня, в основі трикутна частина стіни, що закінчується двосхилою покрівлею і не відокремлюється карнизом (на відміну від фронтону). Характерний для середньовічних і більш пізніх будівель.

Э

Эгейское искусство, крито-микенское искусство — художественная культура Греции X–XII вв. до н. э., основными центрами которой были остров Крит, материковая Греция и архипелаг Киклады Эгейского моря.

Эдикула (лат.) — в античной архитектуре — ниша, обрамленная колоннами или пилястрами, опирающимися на подножие, и увенчанная фронтоном. В Э. ставились статуи богов в храмах, общественных зданиях и жилых домах. Э. также назывались небольшие эллинистические и римские культовые здания.

Экистика (гр.) — наука о человеческих поселениях, возникшая в конце 1960-х гг. в рамках экуменичной (объединительной) и экологической идеологии. Пять основных элементов Э. — природа, общество, человек, здания, сети.

Эйван, айван — в среднеазиатской архитектуре — глубокая стрельчатая ниша.

Экклезиастерий (гр.), **экклесиастерий** — здание для народных собраний в Древней Греции.

Эклектизм (гр.) — 1) формальное, механическое соединение различных стилей, разнородных художественных элементов; 2) отсутствие единства,

Е

Егейське мистецтво, крито-мікенське мистецтво — художня культура Греції X–XII ст. до н.е., основними центрами якої були острів Крит, материкова Греція й архіпелаг Кіклади Егейського моря.

Едикула (лат.) — в античній архітектурі — ніша, обрамлена колонами або пілястрами, що спираються на підніжжя; увінчана фронтоном. В Е. ставилися статуї богів у храмах, громадських і житлових будинках. Е. також називалися невеликі еллінські та римські культові споруди.

Екістика (гр.) — наука про людські поселення, що виникла у кінці 1960-х рр. у рамках екуменічної (об'єднувальної) й екологічної ідеологій. П'ять основних елементів Е. — природа, суспільство, людина, будинки, мережі.

Ейван, айван — у середньоазіатській архітектурі — глибока стрілчаста ніша.

Еклезіастерій (гр.), **еклесіастерій** — будинок для народних зборів у Стародавній Греції.

Еклектизм (гр.) — 1) формальне, механічне поєднання різних стилів, різнорідних художніх елементів; 2) відсутність єдності, цілісності, послідовності; 3) в

целостности, последовательности; 3) в архитектуре и изобразительном искусстве — сочетание разнородных стилевых элементов или произвольный выбор стилистического оформления для зданий или художественных изделий, имеющих качественно иной смысл и назначение.

архітектурі й образотворчому мистецтві — поєднання різнорідних стильових елементів або довільний вибір стилістичного оформлення будинків або художніх виробів, що мають якісно інший зміст і призначення.

Экcéдра (гр.) — в античной архитектуре — полукруглая глубокая ниша в здании или отдельное полукруглое полуоткрытое сооружение с расположенными вдоль стены сиденьями; служила для собраний и бесед. Э. также называлось парадное помещение жилого дома.

Екcéдра (гр.) — в античній архітектурі — напівкругла глибока ніша в будинку або окрема напівкругла напіввідкрита споруда з лавами вздовж стіни; служила для зборів і бесід. Е. також називалося парадне приміщення в житловому будинку.

Экcли́брис (лат.) — книжный знак, ярлык, указывающий на принадлежность книги тому или иному человеку.

Екслі́брис (лат.) — книжковий знак, ярлик, де зазначено, кому належить книга.

Экспликáция (лат.) — в музейном деле — тексты, помещаемые у входа в музейный или выставочный залы и содержащие сжатую информацию о произведениях, принципах экспозиции и т.д.

Експлікáція (лат.) — короткий письмовий супровід експозиції музею, що вміщує стислу інформацію про твори, принципи експозиції тощо.

Экспози́ция (лат.) — размещение в выставочных и музейных помещениях или на открытом воздухе по определенной системе различных художественных произведений, памятников материальной культуры и т. д.

Експози́ція (лат.) — систематизоване розміщення експонатів у музеї або на виставці, що знаходиться на відкритому повітрі, яке дає глядачеві уявлення про певне коло предметів чи проблем.

Экспонáт (лат.) — в изобразительном искусстве — произведение, выставленное для обозрения в музее или на выставке.

Експонáт (лат.) — в образотворчому мистецтві — твір, що його показують на виставці, виставляють у музеї.

Экспоне́нт (лат.) — всякий участник художественной выставки, выступающий как автор произведения. В более узком значении — участник выставок какого-либо художественного общества или объединения, не состоящий в нем членом и поэтому обязанный представлять свои работы на оценку жюри.

Експоне́нт (лат.) — особа, яка демонструє на виставці твори мистецтва й може бути їх автором. У вузькому значенні — учасник виставок будь-якого художнього товариства або об'єднання, який не є його членом, а тому зобов'язаний подавати свої роботи на оцінку журі.

Экспрессиони́зм (фр.) — направление в европейском искусстве 1900–20-х гг. Э. стал выражением протеста против уродства буржуазной цивилизации, против засилья культа вещей и подавления личности социальными механизмами. Экспрессионисты тяготеют к обостренным эмоциональным цветовым и пластическим контрастам, резким пространственным смещениям. Их творческие искания устремлены к обостренному самовыражению и всеохватывающей интерпретации субъективно воспринятой реальности.

Експресіоні́зм (фр.) — напрям у європейській культурі та мистецтві 1900–20-х рр. Е. став вираженням протесту проти потворності буржуазної цивілізації, проти засилля культу речей і придушення особистості соціальними механізмами. Експресіоністи тяжіють до емоційно загострених кольорових і пластичних контрастів, різких просторових зміщень. Головним проголошувалося зображення суб'єктивних уявлень митця, що зумовило потяг до ірраціонального, нерідко — до фантастичного гротеску.

Элева́тор (лат.) — зернохранилище с механическим оборудованием для приема, очистки и сушки зерна.

Елева́тор (лат.) — зерносховище з механічним обладнанням для прийому, очищення і сушки зерна.

Электротэ́к, электроте́к (гр.) — стилистический феномен информационного общества, течение в архитектуре постмодернизма. Основное требование сторонников Э. — освоение новейших технологий; в архитектуре используются новейшие

Електроте́к (гр.) — стилістичний феномен інформаційного суспільства, течія в архітектурі постмодернізму. Основне гасло прибічників електротеку — необхідність освоєння новітніх технологій; застосування надновых матеріалів, що реагують

материалы, реагирующие на температурно-влажностный режим и применяющиеся в биотехнологии и климатотехнике. Э. чаще встречаются в проектных разработках японских и американских архитекторов.

на температурно-вологісний режим, використання біотехнології та кліматотехніки. Е. найчастіше зустрічається в проектних розробках японських і американських архітекторів.

Эмакимо́но (яп.) — японский живописный свиток периода средневековья, представлявший текст, написанный иероглифами, вперемежку с рисунками.

Емакімо́но (яп.) — японське живописне полотно за часів середньовіччя, що являє собою текст, написаний ієрогліфами і малюнками.

Эма́ли (фр.) — техника, применяемая в ювелирном искусстве, а также само изделие, выполненное в этой технике. В ювелирном искусстве обозначает легкоплавкое стекло, образующее тонкую прозрачную, бесцветную непрозрачную, или цветную пленку на поверхности украшаемого изделия. Основой ювелирной эмали служит стекло с примесью окиси металла, придающей Э. определенный цвет. Техника Э. может быть холодной (без обжига) или горячей, при которой окрашенная окислами металлов пастозная масса наносится на специально обработанную поверхность и подвергается обжигу, в результате чего появляется стекловидный цветной слой.

Ема́лі (фр.) — техніка, що застосовується в ювелірному мистецтві, а також сам виріб, виконаний у цій техніці. В ювелірному мистецтві означає тонке склоподібне покриття, нанесене на поверхню металевих виробів. Основою ювелірної Е. служить скло з домішками того або іншого окису металу, який надає емалі певного кольору. Техніка Е. може бути холодною (без випалу) або гарячою, при якій пофарбована оксидами металів пастозна маса наноситься на спеціально оброблену поверхню й випалюється, внаслідок чого з'являється склоподібний кольоровий шар.

Эмбле́ма (лат.) — обозначение значительного понятия или отвлеченной идеи посредством какого-либо условного знака или изображения. В отличие от символа, Э. не пытается образно

Embле́ма

Емблéма (лат.) — умовне або символічне зображення певного поняття, події. На відміну від символу, Е. не намагається образно втілити зміст ідеї або поняття, а тільки вказує на

воплотить содержание понятия или идеи и лишь указывает на них, ограничиваясь только условной связью.

Эмпо́рий (гр.) — в античности — оборудованные ряды, обычно на берегу моря, для оптовой торговли, где представлялись пошлинные и складские льготы. Э. существовал обособленно или находился за стенами города.

Эмпо́ры (нем.) — сооружения в виде трибун или галерей в интерьерах средневековых европейских церквей, нередко отождествляемые с хорами.

Энка́устика (гр.) — восковая живопись, выполненная расплавленными восковыми красками.

Энко́лпион (гр.) — небольшой ковчежец прямоугольной или округлой формы с изображением креста, внутри которого находятся частицы освященной просфоры или мощей святых. Носится на шнурке или цепочке; используется как нагрудный знак для награждения епископов при посвящении.

Энта́зис (гр.) — утолщение ствола колонны в средней ее части, создающее впечатление напряженности и устраняющее оптическую иллюзию вогнутости ствола колонны.

Эписти́ль (гр.) — каменная балка, нижняя деталь балочной конструкции, которая осуществляет переход от опорного к несущему элементу постройки.

них, обмежуючись умовним зв'язком.

Емпо́рій (гр.) — в античності — обладнані для оптової торгівлі ряди, зазвичай на березі моря, де надавалися митні й складські пільги. Е. розташовувалися за межами міста.

Емпо́ри (нім.) — споруди у вигляді трибун або галерей в інтер'єрах середньовічних європейських церков, що часто ототожнюються з хорами.

Енка́устика (гр.) — живопис восковими фарбами.

Енко́лпіон (гр.) — невеликий ковчег прямокутної або круглої форми із зображенням хреста, всередині якого знаходяться частинки освяченої проскури або мощів святих. Носиться на поворозці або ланцюжку; використовується як нагрудний знак для нагородження єпископів при висвячуванні.

Ента́зис (гр.) — потовщення колони в середній її частині, що створює враження напруженості й усуває оптичну ілюзію угнутості колони.

Епісти́ль (гр.) — головна балка, що перекриває прогін між колонами; нижня частина антаблемента.

Эрди́к (арм.) — потолочное отверстие в средневековом армянском доме — глхатуне.

Ердик (вірм.) — отвір у стелі в середньовічному вірменському будинку — глхатуні.

Э́ркер (нем.) — полукруглый, многоугольный или треугольный остекленный выступ в стене здания, увеличивающий площадь внутренних помещений и улучшающий их инсоляцию и освещенность. То же, что фонарь.

Е́ркер (нім.) — напівкруглий або багатогранний засклений виступ у вигляді ліхтаря у зовнішній стіні будинку для збільшення площі приміщення і поліпшення освітлення в ньому.

Эски́з (фр.) — предварительный набросок, фиксирующий замысел художественного произведения или отдельной его части.

Ескі́з (фр.) — попередній начерк картини або окремої її частини, що фіксує замисел художнього твору.

Эспланáда (фр.) — 1) незастроенное пространство между стенами крепости или городскими стенами и ближайшими домами, которое служило для обороны; 2) площадь перед большим зданием; 3) широкая улица с аллеями посередине.

Esпланáда (фр.) — 1) незабудований простір між мурами фортеці або міськими стінами й найближчими будовами, мав оборонне призначення; 2) площа перед великим будинком; 3) широка вулиця з алеями посередині.

Эстáмп (фр.) — литографский или гравюрный отпечаток, являющийся станковым произведением художественной графики.

Естáмп (фр.) — твір друкованої графіки (гравюра, офорт, літографія тощо), що являє собою відбиток на папері або іншому матеріалі.

Эсти́пите (исп.) — характерные для архитектуры позднего латиноамериканского барокко выступы-пилястры особенно сложного профиля и с пышным многообразием декоративной отделки.

Ести́піте (ісп.) — характерні для архітектури пізнього латиноамериканського бароко виступи-пілястри дуже складного профілю і з пишним різноманіттям декоративного оздоблення.

Эстрáда (фр.) — возвышение для исполнителей, выступающих перед публикой.

Естрáда (фр.) — відкритий сценічний майданчик на підвищенні.

Этю́д (фр.) — в изобразительном искусстве — произведение,

Етю́д (фр.) — у образотворчому мистецтві — твір допоміжного

выполненное с натуры с целью ее изучения.

Этю́дник — специальный ящик с принадлежностями для живописи и местом для этюда; почти всегда деревянный.

Эхи́н (гр.) — часть капители дорической колонны в виде круглой в плане подушечки с выпуклым криволинейным профилем.

характеру, виконаний із натури.

Етю́дник — спеціальний ящик із приладдям для живопису й місцем для етюду, майже завжди дерев'яний.

Ехі́н (гр.) — частина капітелі доричної колони у вигляді круглої в плані подушечки з випуклим криволінійним профілем.

Ю

Ювели́рное иску́сство — изготовление художественных изделий, преимущественно из драгоценных, а также некоторых других цветных металлов, часто в сочетании с драгоценными и поделочными камнями, жемчугом, стеклом и т. д.

"Югендсти́ль" (нем.) — принятое в немецком искусствоведении и художественной критике и применяемое обычно к немецкому и австрийскому искусству наименование стиля "модерн".

Юли́на — в технологии скульптуры — инструмент для высверливания углублений в твердом материале.

Ю́рта (тюрк.) — переносное конусообразной формы жилище у некоторых кочевых народов Азии и Южной Сибири.

Ю

Ювелі́рне мисте́цтво — виготовлення художніх виробів із благородних, а також деяких інших кольорових металів, часто в поєднанні з коштовним і штучним камінням, перлами, склом тощо.

"Юґендсти́ль" (нім.) — у німецькому мистецтвознавстві й художній критиці — назва стилю "модерн", що застосовується тільки щодо німецького і австрійського мистецтва.

Юлі́на — у технології скульптури — інструмент для висвердлювання заглибин у твердому матеріалі.

Ю́рта (тюрк.) — переносне конусоподібної форми житло у деяких кочових народів Азії і Південного Сибіру.

Я

Ям (тюрк.) — в старину — почтовая станция, на которой меняли лошадей.

Ямáто-э (яп.) — в средневековой японской живописи — картины из японской жизни (в отличие от кара-э — “китайской живописи”).

Ямчýга, емчýга — в технике монументальной древнерусской живописи — светлый налет, выступающий с течением времени поверх росписи при излишне едкой извести в верхнем слое штукатурки — левкасе. Появление Я. обусловлено недостаточно длительной промывкой извести перед изготовлением левкаса, а также отсыреванием штукатурки и неточностями ее рецептуры.

Ярáнга (чукот.) — переносное жилище с конической крышей у некоторых народов северо-восточной Сибири.

Ясли — деревянный ящик для кормления скота.

Ятка — 1) легкая постройка для временного использования (торговли, выставки), балаган; 2) покрытие из хвороста, камыша, полóтна для защиты от солнца, дождя.

Я

Ям (тюрк.) — у давнину — поштова станція, де міняли коней.

Ямáто-е (яп.) — у середні віки в японському живописі — картини із японського життя (на противагу кара-е — “китайського живопису”).

Ямчýга, ємчýга — у техніці монументального давньоруського живопису — світлий наліт, що з часом виступає поверх розпису при надмірній кількості їдкого вапна у верхньому шарі штукатурки — левкасі. Поява Я. зумовлена недостатнім промиванням вапна перед виготовленням левкасу, а також відволожуванням штукатурки і недотриманням її рецептури.

Ярáнга (чукот.) — переносне житло з конічним дахом у деяких народів північно-східного Сибіру.

Ясла — дощаний ящик для годівлі худоби.

Ятка — 1) легка споруда для тимчасового користування (торгівлі, виставки тощо); балаган; 2) накриття, зроблене з хворосту, очерету, полотна та ін. для захисту від сонця, дощу.

Використана література

1. *Антонович С. А., Василишин Я. В., Шпільчак В. А.* Російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури. — Львів: Світ, 1999. — 238 с.
2. *Безродный П. П.* Архитектурные термины. Краткий русско-украинский словарь. — К.: Вища школа, 1993. — 282 с.
3. *Власов В.Г.* Стиль в искусстве. Словарь имен в 3-х томах. — Санкт-Петербург, 1999.
4. *Всеобщая история архитектуры в 12-ти томах.* — М.: Издательство литературы по строительству, 1972-1975.
5. Декоративно-ужиткове мистецтво. *Словник у 2-х томах. — Львів: Афіша, 2000.* — Т. 1. — 364 с.; Т. 2. — 400 с.
6 *Етимологічний словник української мови.* В 7-ми т. — К.: Наукова думка, 1982 — Т. 1. — 632 с.; 1985 — Т. 2. — 570 с.; 1989 — Т. 3. — 552 с.; 2003 — Т. 4. — 656 с.
7. *Искусство средних веков и Возрождения.* Энциклопедия. — М.: Пресс, 2001. — 304 с.
8. *Краткий словарь терминов изобразительного искусства.* — Издание четвертое. — М.: Советский художник, 1965. — 192 с.
9. *Моде Х.* Малая история искусств. Искусство Южной и Юго-Восточной Азии. — М.: Искусство, 1978. — 356 с.
10. *Ничкало С. А.* Мистецтвознавство. Короткий тлумачний словник. — К.: Либідь, 1999. — 244 с.
11. *Новий російсько-український словник-довідник* / Уклад. С. Я. Єрмоленко та ін. — К.: Довіра, 1999. — 878 с.
12. *Популярная художественная энциклопедия в 2-х томах.* Архитектура. Скульптура. Графика. Декоративное искусство. — М.: Советская энциклопедия, 1986. — Т. 1. — 448 с.; Т. 2. — 432 с.
13. *Пошивайло Олесь.* Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України: Гетьманщина. — Опішне: Українське Народознавство, 1993. — 280 с.
14. *Словник іншомовних слів* / Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. — К.: Наукова думка, 2000. — 680 с.
15. *Словник української мови:* В 11-ти т. — К.: Наукова думка. — Т. 1-11, 1971. — 1980.
16. *Стародубцева Лідія.* Архітектура постмодернізму: Посіб. для архітект. спец. вищих навч. закл. — К.: Спалах, 1998. — 208 с.
17. *Филатов В. В.* Словарь изографа. — М.: Православный Свято-Тихоновский богословский институт. — 288 с.
18. *Шевченко Євген.* Народна деревообробка в Україні. Словник народної термінології. — К.: Артанія, 1997. — 312 с.
19. *Шкаруба Л. М.* Краткий художественный словарь. — Николаев, 1994. — 84 с.
20. *Шкаруба Л. М.* Художественные стили, направление, течения, школы: Учебно-методическое пособие. — Николаев, 2000. — 78 с.
21. *Щербаківський Вадим.* Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці. — К.: Либідь, 1995. — 288 с.

Содержание

Зміст

Серія “Вища освіта в Україні”
Заснована 1999 р.

Навчальне видання

ШКАРУБА Леонід Михайлович
СПАНАТІЙ Любов Степанівна

Російсько-український словник художніх термінів

Керівник видавничих проектів Ю. В. Піча
Літературний редактор А. І. Ґедзь
Редактор-коректор Н. М. Денисенко
Комп'ютерна верстка В. С. Гарвона

Здано на складання 10.11.2003 р. Підписано до друку 01.12.2003 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний №1. Гарнітура шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 20. Обл.-вид. арк 21,2. Тираж 6000 (1-й завод 1-2000).
Зам. № 4-33.

Видавництво «Каравела»
а/с № “В 474”, м. Київ-1, 01001, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи:
ДК №56 від 19.05.2000 р.

Віддруковано з готових діапозитивів
на ВАТ “Білоцерківська книжкова фабрика”,
вул. Леся Курбаса, 4, м. Біла Церква, 09117, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи:
ДК №567, від 14.08.2001 р.

Л. М. Шкаруба, Л . С. Спанатій

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК ХУДОЖНІХ ТЕРМІНІВ

Історія світової художньої культури стала одним із нових предметів, які вивчаються у вищих і середніх навчальних закладах України, особливо в школах нового типу. Розширюються й поглиблюються наші уявлення про національні й регіональні культури, виходять на новий рівень міжнаціональні культурні зв'язки, у тому числі українсько-російські. Все це разом узяте спонукає до необхідності створення двомовних словників із художньої культури, які сприяли б оволодінню сучасним термінологічним апаратом, без чого неможливе вивчення світової художньої культури.

Свій внесок у вирішення цього завдання роблять автори даного "Словника" – завідувач кафедри зарубіжної літератури і художньої культури Миколаївського державного університету Л. М. Шкаруба і завідувач кафедри культури мовлення та редагування цього ж університету Л. С. Спанатій. Пропонований словник нараховує близько 2000 словникових статей, які відбивають термінологію з історії й теорії живопису, скульптури, графіки, архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва основних історико-культурних регіонів.

Словник призначений для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, учителів, учнів старших класів, які вивчають світову художню культуру, рекомендований при вивченні курсів "Українська та зарубіжна культура", "Культурологія". Автори і видавці "Словника" також адресують його усім тим, хто цікавиться історією світової художньої культури.

ISBN 966-8019-23-7

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ